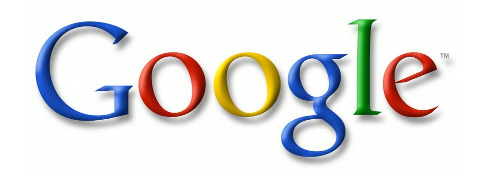
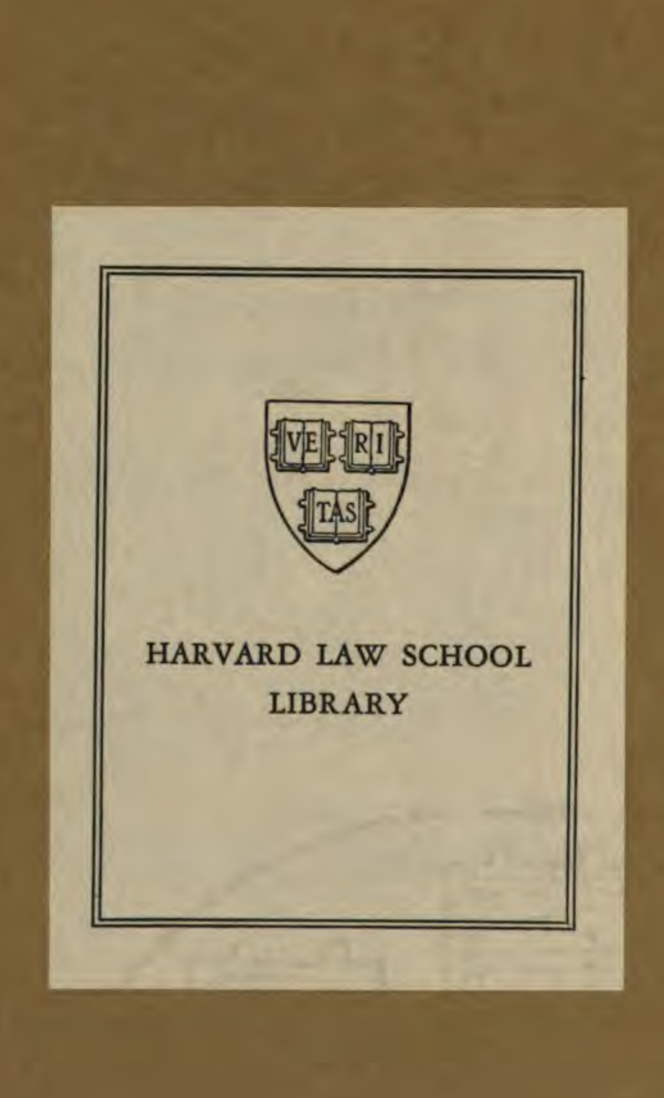
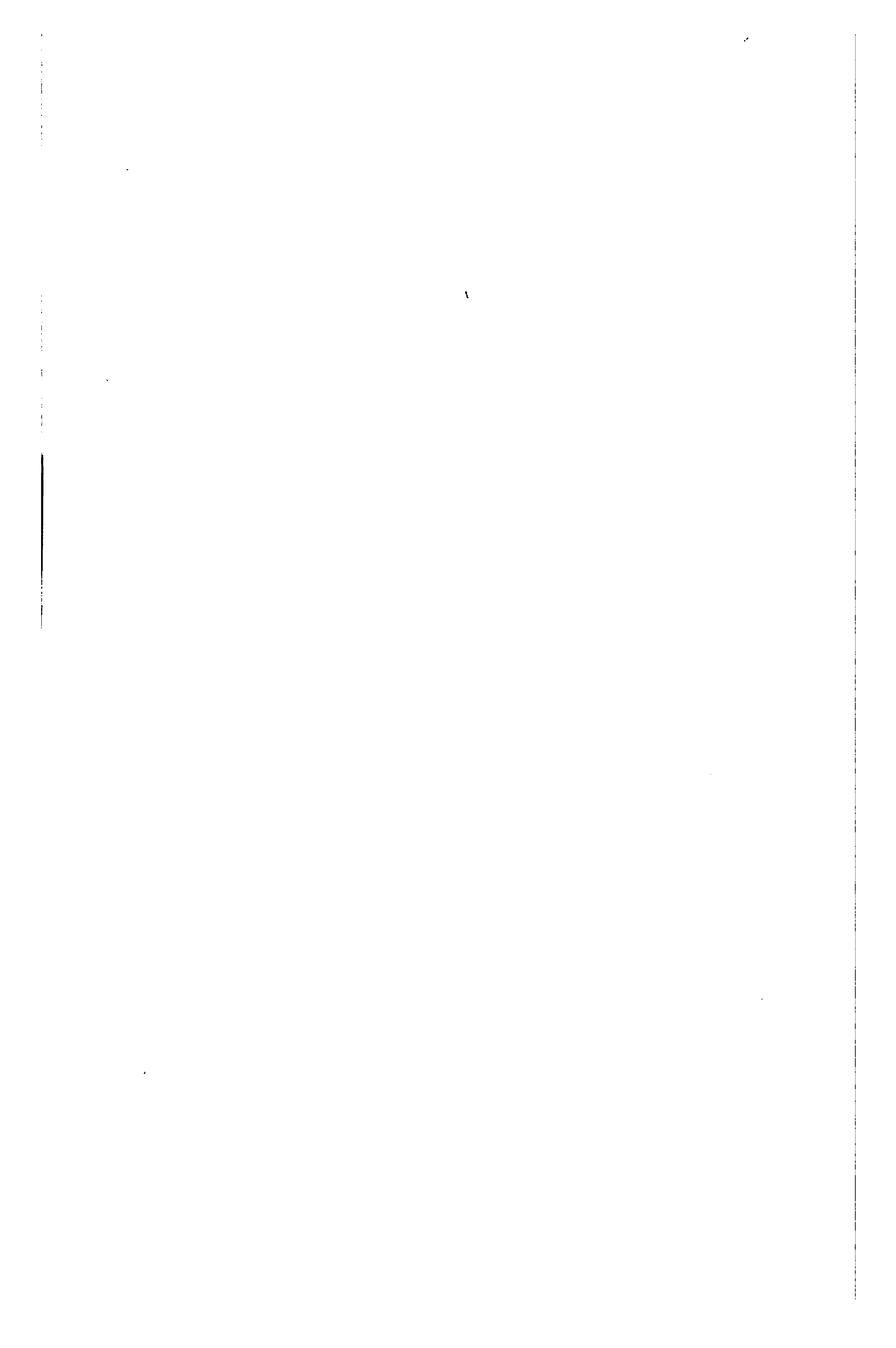
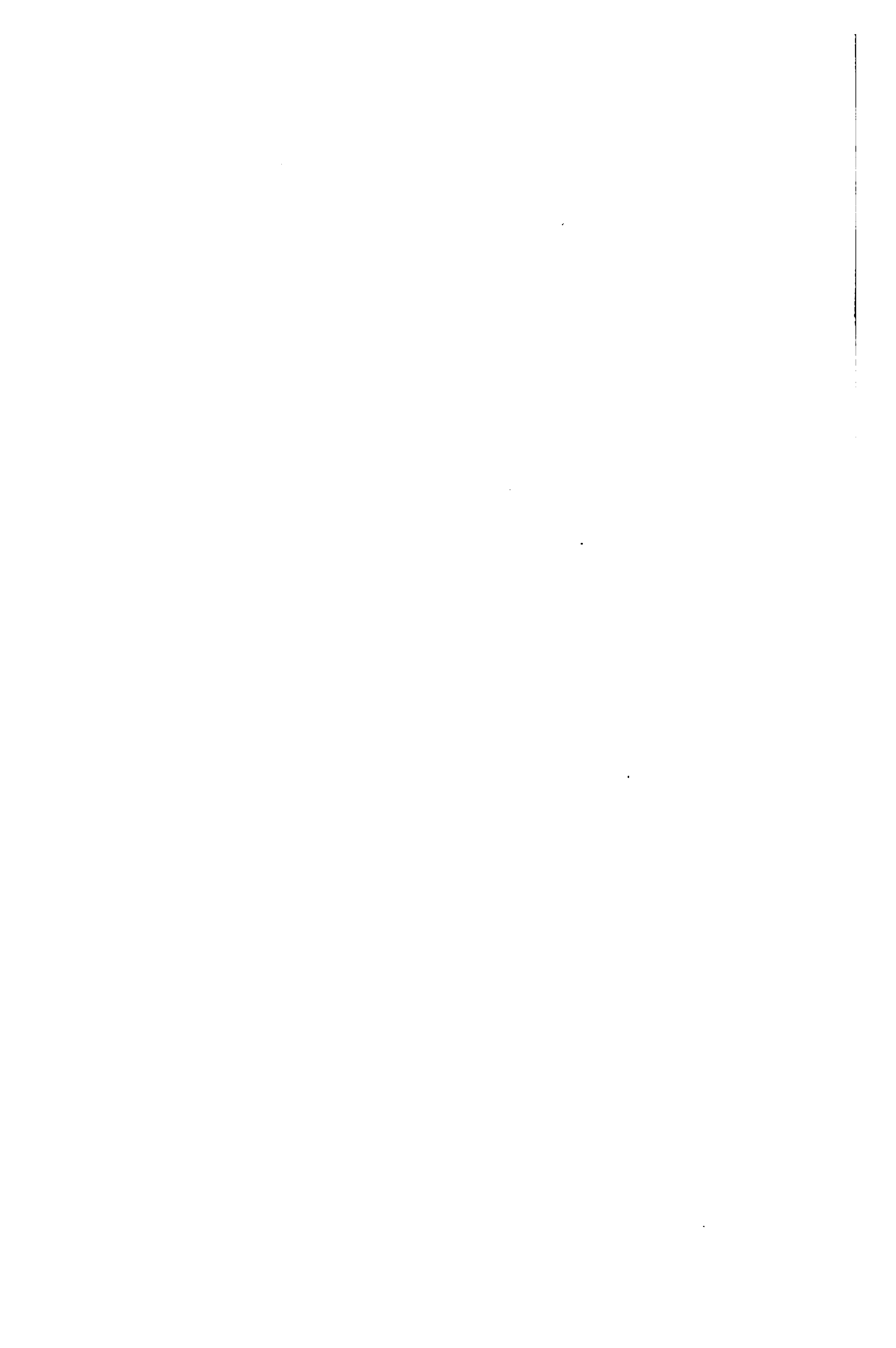
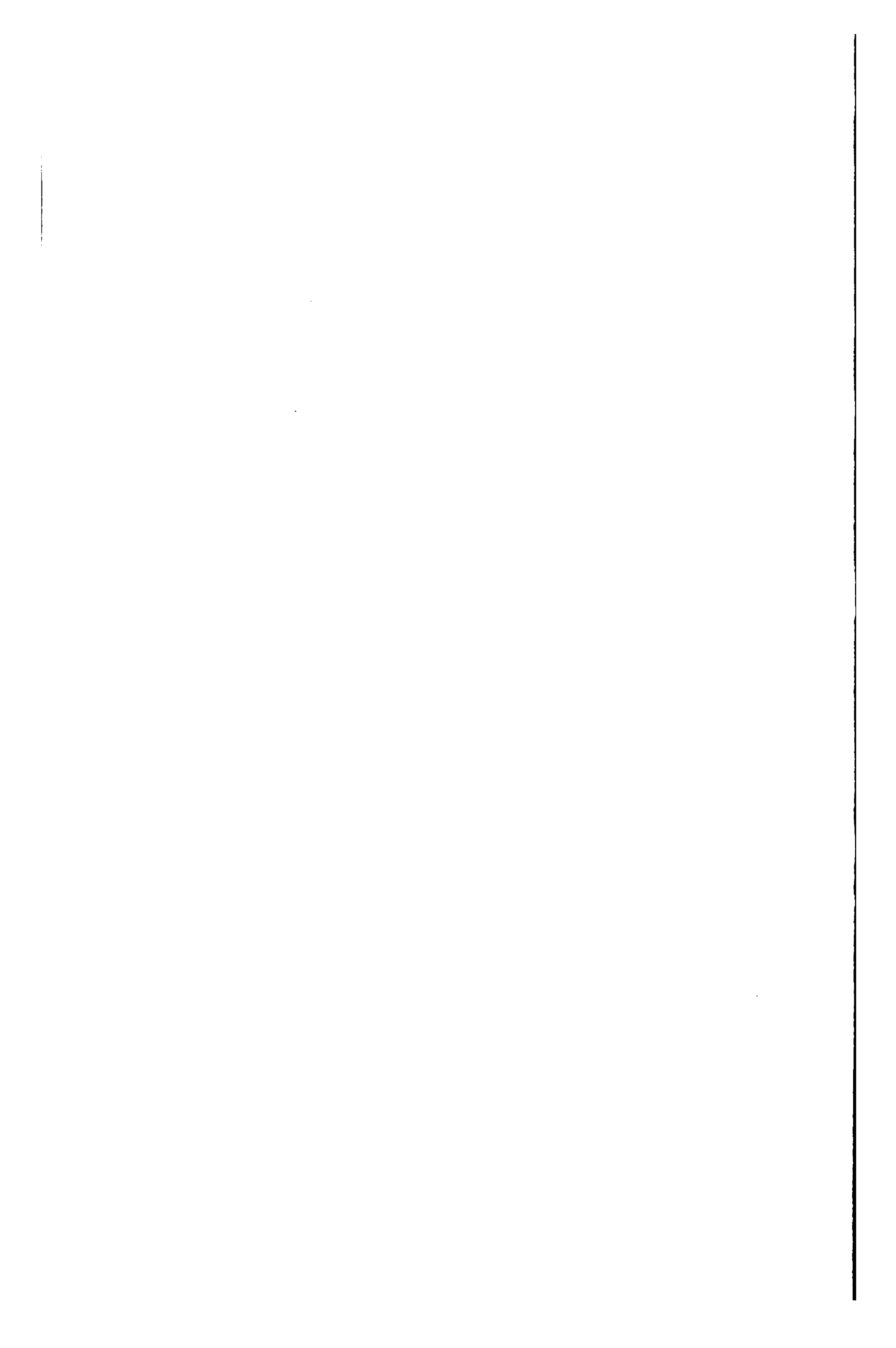

VE
RI
TAS

NETHERLAND

STUDIE OVER HET ANARCHISME VAN DE DAAD,

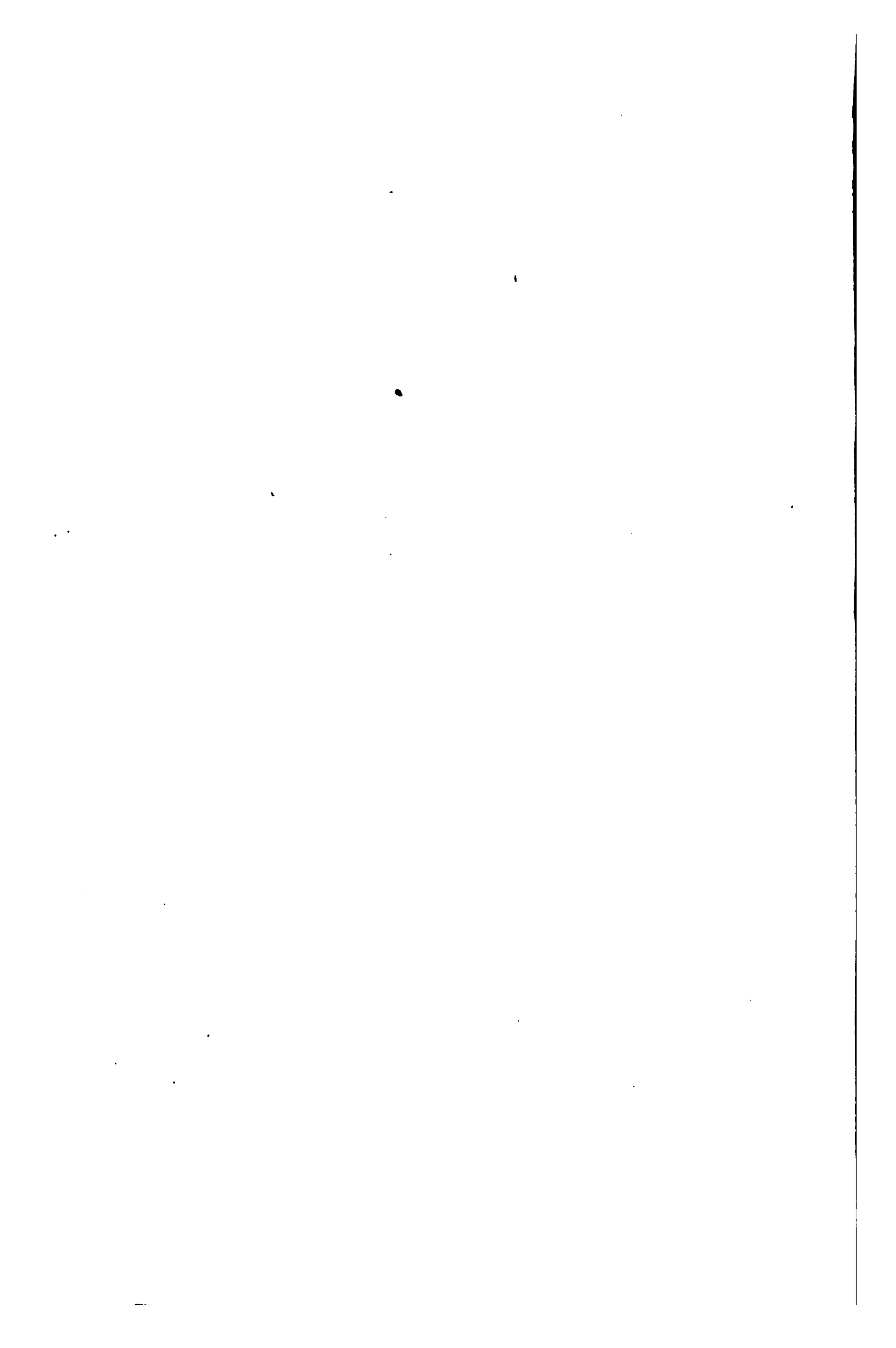
ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS Mr. D. JOSEPHUS JITTA, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN OP DINSDAG 15 JANUARI 1901, DES NAMIDDAGS TEN 4 URE IN HET UNIVERSITEITSGEBOUW DOOR

FRANS BERNARD ENTHOVEN, GEBOREN TE AMSTERDAM. + + + + + +

UITGEGEVEN TE AMSTERDAM DOOR SCHELTEMA EN HOLKEMA'S BOEKHANDEL + + + + MCMI.

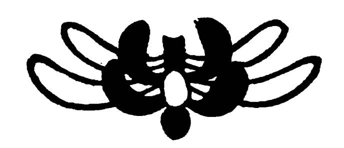
STUDIE OVER HET ANARCHISME VAN DE DAAD ✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥

STUDIE OVER HET ANARCHISME VAN DE DAAD,

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS Mr. D. JOSEPHUS JITTA, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN OP DINSDAG 15 JANUARI 1901, DES NAMIDDAGS TEN 4 URE IN HET UNIVERSITEITSGEBOUW DOOR

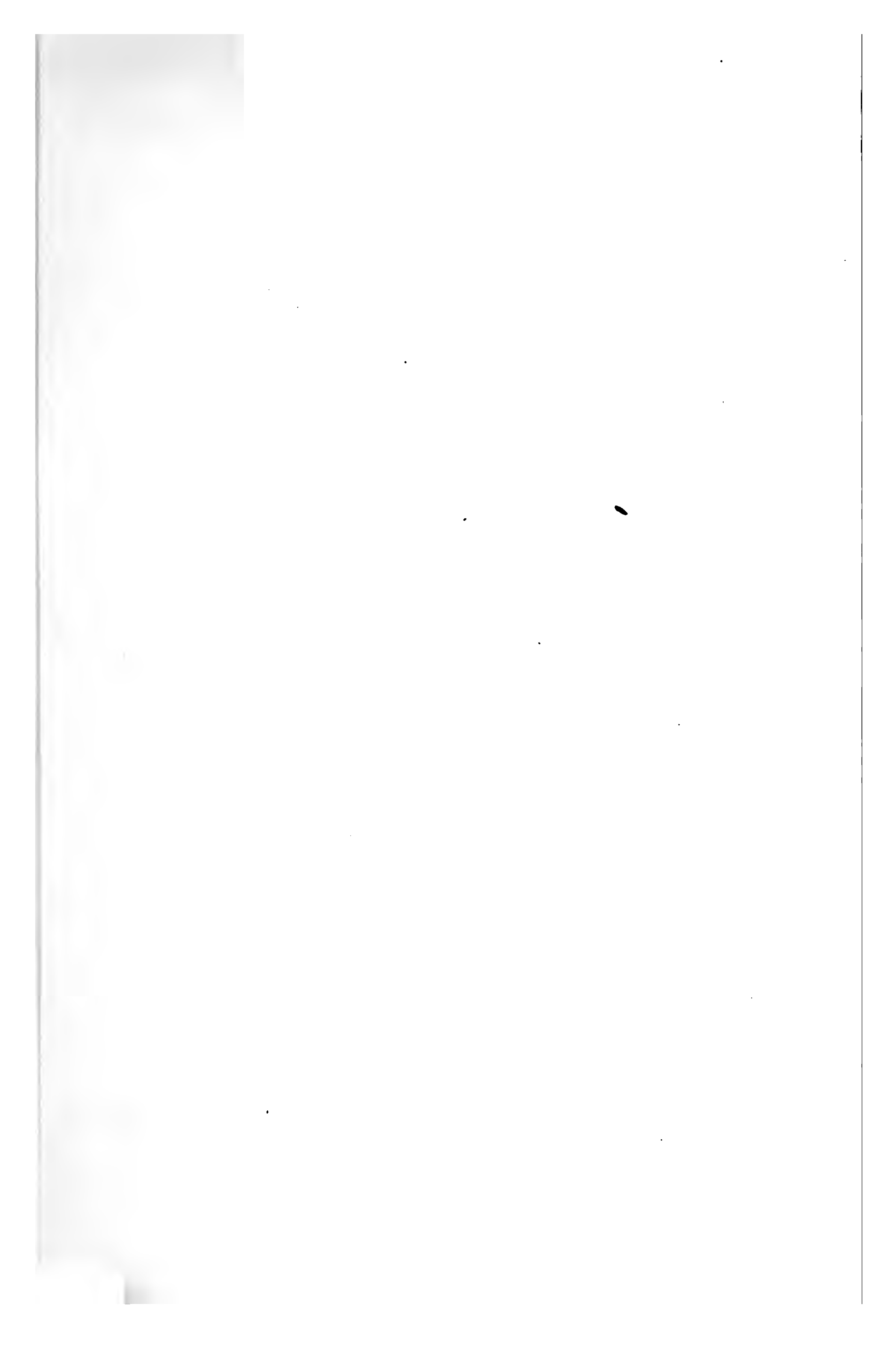
FRANS BERNARD ENTHOVEN,
GEBOREN TE AMSTERDAM. + + + + + +

UITGEGEVEN TE AMSTERDAM DOOR SCHELTEMA EN HOLKEMA'S BOEKHANDEL + + + + MCMI.

7|23|29

AAN MIJNEN VADER EN DE
NAGEDACHTENIS MIJNER
ONVERGETELIJKE MOEDER.

INLEIDING.

Het is mijn doel in dit proefschrift te behandelen het anarchisme van de daad in zijn meest sprekenden vorm. Ik heb getracht me te plaatsen op een zoo objectief mogelijk standpunt. Daarvoor heb ik in de eerste plaats geraadpleegd de meest belangrijke werken over het anarchisme en zijn propagandamiddelen geschreven, zoowel werken van aanhangers en van tegenstanders van het anarchisme, die dus een polemisch of propagandistisch karakter dragen, als ook zuiver objectieve beschouwingen. Voorts heb ik, ter betere voorlichting omtrent bijzonderheden, me gewend tot eenige der meest bekende anarchisten en ook wel tot socialisten, van wie het meerendeel me bereidwillig mondeling of schriftelijk de gewenschte inlichtingen heeft gegeven. Tevens heb ik om inlichtingen verzocht de Parijsche politie, en wel speciaal den commissaris ANDRÉ, die aan 't hoofd staat van eene sectie, uitsluitend belast met het bestudeeren en nagaan van de anarchistische beweging in Frankrijk.

Een enkel woord over het historisch overzicht, in het tweede hoofdstuk behandeld. De feiten daarin

vermeld heb ik hoofdzakelijk geput uit de boeken en tijdschriften in mijn literatuur-overzicht vermeld, die ik hier niet nader behoef aan te duiden. Over de anarchistische beweging in Italië en Spanje bestond echter niet voldoende literatuur. Ik heb me daarom voor de anarchistische beweging in Italië tot eenige Italianen om inlichtingen gewend. Behalve in het boek van MERLINO: „L'Italie telle qu'elle est," wordt haast in geen boek melding gemaakt van de anarchistische beweging in Italië. Wel heeft de vroegere commissaris van politie SVERNICOLI een werk uitgegeven: „Gli anarchisti," maar dit moet vol onjuistheden zijn. Zoowel socialisten als anarchisten hebben me afgeraden het te raadplegen, aangezien SVERNICOLI het anarchisme geheel met het socialisme verwart. Hetzelfde deelde me professor LOMBROSO mede, die me tevens afraadde inlichtingen in te winnen bij de Italiaansche politie, die volgens hem is: „ignorante et confond les socialistes avec les anarchistes." 't Geen ik van het verloop van 't anarchisme in Italië mededeel, heb ik dus hoofdzakelijk ontleend aan de bladzijden, die MERLINO aan deze beweging wijdt en aan de inlichtingen, die de bekende Italiaansche revolutionair CIPRIANI me in een onderhoud gegeven heeft. Vrijwel hetzelfde geldt voor Spanje, hiervoor heb ik in de eerste plaats geraadpleegd de boeken van professor TARRIDO DEL MARMOL en CHARLES MALATO en tevens vermeld 't geen CHARLES MALATO me ter aanvulling persoonlijk heeft medegedeeld.

Over de anarchistische beweging in de Balkanstaten had ik gaarne 't een en ander medegedeeld, 't is me echter niet mogelijk geweest daarover eenige inlichtingen te krijgen. 't Geen ik over de anarchistische

beweging in Zuid-Amerika medegedeeld heb, dient als geheel onvolledig beschouwd te worden.

Ik heb bij de verdeeling van de stof dezen gedachtegang gevolgd: eerst een algemeen objectief overzicht van de anarchistische beweging; daarna in 't algemeen de historische ontwikkeling van 't anarchisme; in het derde hoofdstuk ben ik overgegaan tot eene meer speciale bespreking van het anarchisme van de daad; in 't vierde hoofdstuk heb ik eene bespreking van de personen van de anarchisten van de daad laten volgen, terwijl ik in 't laatste hoofdstuk de middelen tot bestrijding van het anarchisme heb behandeld.

LITERATUUR-OVERZICHT.

GEORG ADLER. Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Anarchismus. Bd. I S. 296. [Jena. 1898].

MAURICE DE BAETS. Les influences de la misère sur la criminalité. [Gand, P. van Fleteren, éditeur 1895].

ALBERT BATAILLE. Les causes célèbres 1881—1896.

ALEXANDRE BÉRARD. Sur l'Anarchie, [Paris, librairie, E. Dentu 1897].

ALEXANDRE BOURNET. Autour de l'affaire Caserio. [Archives d'anthropologie criminelle 1895].

JULES DALLEMAGNE. Anarchie et responsabilité. [Bruxelles, H. Lamertin, libraire-éditeur 1895].

A. DELACOUR. Deux enfants perdus de l'anarchie. [La Revue blanche 15 Novembre 1897].

FÉLIX DUBOIS. Le péril anarchiste. [Paris, E. Flammarion, éditeur 1894].

FÉLIX DUBOIS. L'Anarchisme. [Figaro 9 Juli 1894].

PAUL ELTZBACHER. Der Anarchismus. [Berlin, J. Guttentag, Verlagsbuchhandlung 1900].

M. P. FABREGUETTES. De la complicité intellectuelle. [Paris, Librairie Maresq aîné 1894—95].

R. FERRERO. Lettres de Casério. [Figaro 9 Juli 1894].

R. GARRAUD. L'Anarchie et la répression. [Paris, L. Larose, éditeur 1895].

ALFRED GAUTIER. Le procès Luccheni. [Extrait de la revue pénale suisse 1898].

J. GOUZER. Psychologie de l'anarchiste. [Archives d'anthropologie criminelle 1894].

JEAN GRAVE. La société mourante et l'anarchie. [Paris, Tresse et Stock, éditeurs 1893].

JEAN GRAVE. La société au lendemain de la révolution. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1893].

JEAN GRAVE. L'Anarchie son but et ses moyens. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1899].

G. A. VAN HAMEL. L'Anarchisme et le combat contre l'anarchisme. [Documents d'études sociales. Sur l'anarchie. Lyon, A. H. Storck, éditeur-imprimeur 1897].

G. A. VAN HAMEL. Inleiding tot de studie van het Nederlandsche strafrecht. [Haarlem, de erven F. Bohn 1895].

A. HAMON. Psychologie de l'anarchiste socialiste. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1895].

JULES HURET. Enquête sur la question sociale en Europe. [Paris, librairie académique. Perrin et Cie 1897].

J. A. J. JANSEN. De Fransche wet van 28 Juli 1894 tegen het anarchisme. Academisch proefschrift. ['s Hertogenbosch, W. C. van Heusden 1894].

PIERRE KROPOTKINE. La conquête du pain. [Paris, Tresse et Stock, 1895].

PIERRE KROPOTKINE. L'Anarchie, sa philosophie, son idéal. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1896].

PIERRE KROPOTKINE. Paroles d'un révolté. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1896].

A. LACASSAGNE. L'Assassinat du président Carnot. [Lyon, A. Storck, éditeur 1894].

CÉSARE LOMBROSO. Die Anarchisten. [Deutsch herausgegeben von Dr. Hans Kurella, Hamburg 1895].

CÉSARE LOMBROSO. L'Anarchie et ses héros. [Documents d'études sociales; sur l'anarchie. Paris, librairie E. Dentu 1897].

CÉSARE LOMBROSO. Politische Verbrecher. [Die Woche Heft, I, 1900].

LOMBROSO UND LASCHI. Der politische Verbrecher und die Revolutionen. [Deutsch von Dr. Hans Kurella, Hamburg 1892].

JOHN HENRY MACKAY. De Anarchisten. [J. Sterringa, Amsterdam].

ENRICO MALATESTA. Entre Paysans. [Gesprek tusschen twee boerenarbeiders. Nieuwe Tijden's bibliotheek. No. 11. Brussel 51 Spoormakersstraat 1897].

PAUL MATHIER. Un anarchiste. [Gil Blas 12 Août 1900].

F. TARRIDA DEL MARMOL. Les inquisiteurs d'Espagne. [Paris, T. V. Stock, éditeur 1897].

CHARLES MALATO. Révolution chrétienne et révolution sociale. [Paris, Savine, éditeur 1891].

CHARLES MALATO. Philosophie de l'anarchie. [Paris. P. V. Stock, éditeur 1897].

XAVIER MERLINO. L'Italie telle qu'elle est. [Paris, Savine, éditeur 1890].

F. DOMELA NIEUWENHUIS. Le socialisme en danger. [Paris, P. V. Stock, éditeur 1897].

P. J. PROUDHON. Qu'est ce que la propriété? Ou recherches sur le principe du gouvernement. [Paris 1841].

P. J. PROUDHON. Idée générale de la revolution au 19e siècle. [Paris 1851].
H. P. G. QUACK. De Socialisten, deel IV. [Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon 1897].
A. D. COOMANS DE RUYTER De nieuwe Fransche strafbepalingen tegen de aanslagen der anarchisten. Academisch proefschrift. [Amsterdam, Roelofzen & Hübner 1892].
E. RÉGIS. Les régicides dans l'histoire et le présent. [Lyon, A. Storck, éditeur 1890].
E. RÉGIS. Le régicide Casério. [Archives d'anthropologie criminelle 1895].
E. ROTT. Der Neuenburger anarchistenprozess. [Zeitschrift für schweizer Strafrecht, Heft I, 1890].
HERMANN SEUFFERT. Anarchismus und Strafrecht. [Berlin, Otto Liebmann 1899].
E. H. SCHMIDT. Anarchie. [Uit het Duisch vertaald door L. A. Böhler. Amsterdam, J. Sterringa].
H. J. SMIDT. Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht. [Haarlem, H. D. Tjeenk Willink 1881].
MAX STIRNER. Der Einzige und sein Eigenthum. [Universal-Bibliothek 3057—3060. Leipzig, verlag von Philipp Reclam].
G. TARDE. Les crimes de haine. [Archives d'anthropologie criminelle 1894].
HENRI VARENNES. De Ravachol à Caserio. [Paris, Garnier frères 1895].
THEOBALD ZIEGLER. Die geistigen und socialen Strömungen des neunzehnten Jahrhunderts. [Berlin, Georg Bondi].

BROCHURES EN TIJDSCHRIFTEN.

La Révolte, jaargang 1891—1895. [Bibliothèque Nationale. Paris].
Le Père Peinard, jaargang 1890—1885. [Bibliothèque Nationale, Paris].
Revue Mensuelle des procès célèbres de l'année, 1892—1895. Procès Vaillant, Henry en Caserio. [Bibliothèque Nationale, Paris].
Hochverrathsprozess gegen Reinsdorf und Genossen verhandelt am Reichsgericht zu Leipzig vom 15, bis 22 Dezember 1884. [Verlag von Hugo Wienandt, Elberfeld].
Rede van Etiévant. [Handelsdrukkerij, Loosstraat 9 Antwerpen].
Deuxième défense d'Etiévant. [Le droit de vivre 23—30 April 1892].
Woorden voor 'n rechterstoel. Verantwoording der veroordeelde Chicagoër anarchisten. [J. Sterringa, Amsterdam].

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

De anarchistische leer.

HOOFDSTUK II.

Historisch overzicht.

HOOFDSTUK III.

Het anarchisme van de daad.

HOOFDSTUK I.

De anarchistische leer.

Wat is „anarchisme," geef ons een juiste definitie van „het anarchisme," zullen wellicht de lezers van dit proefschrift vragen en al dadelijk moet ik in gebreke blijven dezen wensch te voldoen.

Waren de aanhangers van het anarchisme een georganiseerde partij met een vaststaand politiek programma, allicht zou het me niet lastig vallen boven gestelde vraag te beantwoorden. Het meerendeel der anarchisten echter, ik spreek hier slechts van de zuiver wetenschappelijke anarchisten, wil niet, dat men van een anarchistische partij spreekt; zij zien in het anarchisme een sociale richting en in de adepten dezer richting niet zoozeer partijgenooten, als wel broeders en medestrijders voor een zelfde doel en streven: de absolute omverwerping en hervorming der tegenwoordige maatschappij, het doen ontstaan van een nieuwe sociale orde, die als gemeenschappelijke basis, als algemeen kenteeken heeft de „anarchia," regeeringloosheid.

Dit begrip „anarchia" hebben alle anarchistische theorieën gemeen; voor het overige bestaat er een groot verschil in de opvatting der anarchisten onder-

ling, omtrent het maatschappelijk ideaal, dat ze zich voorstellen te bereiken. Alle mogelijke omstandigheden: het volkskarakter, de sociale toestanden van het land, waarin de anarchist leeft, het milieu, waarin hij zich beweegt, zijn aanleg, zijn intellectueele ontwikkeling, dragen er toe bij om deze, door alle werelddeelen verspreide, theorie in de verschillende landen en volksklassen eene onderling afwijkende richting te geven. Intusschen hebben zich dan onder al deze invloeden in den loop der jaren onder de anarchistische theorieën twee hoofdstroomingen kenbaar gemaakt: „het communisme" en „het individualisme", die min of meer alle persoonlijke opvattingen omtrent „anarchisme" beheerschen.

Deze groote verscheidenheid van schakeeringen in de anarchistische theorieën en deze splitsing in twee hoofdstroomingen is de oorzaak, dat het uiterst lastig is een juiste, algemeene definitie te geven. 't Geen de individualist onder „anarchie" verstaat, wordt door velen der communisten als een zuiver bourgeoisieke theorie beschouwd, terwijl de individualisten in het communisme een absolute onderdrukking der individueele vrijheid zien en de communisten beschouwen als uitloopers der revolutionaire socialisten. 1) Bij het geven eener definitie zou men zich op een dezer beide standpunten moeten plaatsen en deed men dit niet, maar trachtte men een gemengde definitie te vinden, allicht zou die geen der beide hoofd-

1) Onze landgenoot de heer Domela Nieuwenhuis noemt zich „revolutionair socialist", komt echter in zijn theorie vrijwel overeen met de „communistische anarchisten"; hij weigert echter zich anarchist te noemen, omdat volgens zijne meening de naam „anarchist" slechts toekomt aan de individualisten.

groepen voldoen. Ik zal daarom trachten elk dezer beide stroomingen in het anarchisme te verklaren en van elk dezer twee richtingen een zuiver objectief overzicht geven.

De *communisten*, die als vaders hunner leer Proudhon en Bakounin noemen, beschouwen als bron der maatschappelijke ellende den „*privaateigendom*" (propriété) en het kapitaal, in handen eener absolute minderheid, terwijl de meerderheid, de niet-bezittende klasse, nauwelijks het noodige heeft om te leven. Ter bescherming der kapitalisten bestaat het „*gezag*" (autorité) met zijn geheelen aanhang van: wetten, magistratuur, leger en godsdienst.

Het meerendeel der wetten komt volgens hen neer op bescherming van den privaateigendom; een absolute minderheid profiteert er slechts van, terwijl de wetten, die tegenwoordig ten behoeve van den arbeidersstand, van de niet bezittende klasse, gemaakt worden, slechts een uiting zijn van de zucht der bourgeoisie, om het proletariaat aan zich dienstbaar te houden.

De oorlogen hebben meestal tot oorzaak handels- of speculatieve belangen van eenige groote kapitalisten; zij zijn een gewas der „rivalité économique" der verschillende landen; zoodra die „rivalité" ophoudt, is tevens de oorzaak tot het voeren der oorlogen verdwenen, heeft men dus geen leger meer noodig; algemeene volksbewapening zou in buitengewone omstandigheden de diensten van een leger uitstekend vervangen. De magistratuur dient slechts tot handhaving van de wetten; met afschaffing der wetten moet afschaffing der magistratuur gepaard gaan.

Koloniaalbezit, gepaard gaande met onderdrukking

der zoogenaamde „inférieure" 1) rassen, dient slechts ter bevordering der handelsbelangen, strekt slechts ten nutte der groote en kleine kapitalisten, der bezittende klasse; het kolonisatiestelsel der respectieve regeeringen dient slechts om zich te ontdoen van de proletariërs, die hun in hun eigen land te lastig worden en wien ze geen voldoend levensonderhoud willen of kunnen verschaffen.

Het algemeen kiesrecht beschouwen ze als komediespel, een concessie der bezittende klasse, die den arbeidersstand niets baat en voor de bezittende klasse geen gevaar oplevert; zij prediken absolute onthouding bij verkiezingen.

Het vaderland bestaat niet meer, het woord vaderland is volgens hen een fictie: „Il n'y a pas de patrie pour l'homme vraiment digne de ce nom ou du moins il n'y en a qu'une, c'est celle où il lutte pour le bon droit, celle où il vit où il a ses affections, mais elle peut s'étendre sur toute la terre. L'humanité ne se divise pas en petits casiers où chacun se parque dans son coin en regardant les autres comme ennemis; pour l'homme complet tous les hommes sont frères et ont égal droit de vivre et d'évoluer à leur aise sur cette terre assez grande et assez féconde pour les nourrir tous." (JEAN GRAVE, La Société mourante et l'anarchie).

Godsdienst is bijgeloof. De natuurwetenschappen hebben voldoende aangetoond, dat er niets bovennatuurlijks bestaat en de tegenwoordige godsdiensten

---

1) Zie JEAN GRAVE: La Société mourante et l'anarchie. Il n'y a pas de races inférieures.

zijn een overblijfsel van vroeger bijgeloof, van verhalen, die de priesterstand het volk heeft wijsgemaakt, speculeerende op de onwetendheid en de lichtgeloovigheid der menigte, met het eenige doel óm zich te verrijken en tevens de bezittende klasse te beschermen.

De vrees voor en hoop op een „hiernamaals" dient slechts om het proletariaat in bedwang te houden.

Gelijkheid beider geslachten; geen huwelijk; zij zijn aanhangers der vrije liefde, der „union libre:" „pourquoi faire consacrer par un bonhomme sanglé d'une sousventrière l'union que trois autres bonshommes en pipes et en toques pourront déclarer nulle et non avenue." (JEAN GRAVE S. m. et l'a).

Dit is in 't kort hun kritiek op de hedendaagsche toestanden, die slechts bestaan ten behoeve eener minderheid. Dit is het destructieve gedeelte hunner theorie, al deze bourgeoisieke instellingen moeten afgeschaft worden. Niet eensklaps, maar geleidelijk, voorbereid door de toenemende intellectueele ontwikkeling der niet-bezittende klasse, door de propaganda voor het anarchistisch idée door de tegenwoordige aanhangers, moet het volk rijp worden voor de sociale en economische revolutie, die dan een nieuwen ideaaltoestand teweeg moet brengen „*het communisme.*" Slechts in grove trekken hebben de anarchisten dien toekomstigen idealen toestand geschilderd. 't Is immers strijdig met het idée anarchisme, nu reeds vaste plannen voor de toekomstige maatschappij te maken; als 't eens zoo ver is, moet de anarchist volkomen vrij zijn in zijn doen en laten, het „faire ce qu'on veut" is een der grondbeginselen der anarchistische leer. Ook practisch is het onuitvoerbaar, nu reeds

een vast plan te maken, aangezien immers in alle landen en werelddeelen ten gevolge der klimatische toestanden en van het verschil van volkskarakter de revolutie verschillende vormen zal aannemen.

Maar in algemeene trekken hebben ze toch een voorstelling van hunne maatschappij gegeven, een maatschappij gebaseerd op het altruisme van den mensch. De mensch is volgens hen van nature goed. Het slechte in den mensch is een gevolg van de tegenwoordige maatschappelijke toestanden, de misdadigers zijn een maaksel der hedendaagsche maatschappij; de zucht naar rijkdom, naar kapitaal, de zucht om gezag uit te oefenen hebben gevormd hetgeen de maatschappij „misdadigers" noemt. Het eerste werk der revolutie is, die toestanden te doen verdwijnen; is dat geschied, dan verdwijnt ook de oorzaak van het bestaan van den slechten mensch.

Na het slagen der revolutie zullen de menschen alles in gemeenschap brengen volgens het grondbegrip: „tout est à tous." Alle producten worden in groote magazijnen bijeen gebracht, aan ieder staat het vrij daaruit te nemen, 't geen hij noodig heeft voor zich en de zijnen, de zoogenaamde: „prise au tas." Een, uit de kameraden gekozen, commissie zal de producten administreeren en lijsten opmaken van al de aanwezige producten en, zoo noodig, de afgifte regelen van die producten, waarvan geen overvloed aanwezig is. De volgorde der regeling zal zijn, dat de uitdeeling zal geschieden eerst aan de zieken, dan aan de oudjes, de kinderen, de vrouwen enz.

Dit in den aanvang, om de sociale orde weer aan den gang te brengen. Zijn eenmaal na de revolutie de

gemoederen bedaard, dan gaan de menschen hun leven regelen. Ze sluiten zich aan tot communes, die met elkaar in voeling staan en zich vereenigen tot een „fédération économique" om groote gemeenschappelijke belangen te behartigen. Waar administratie noodig is, geschiedt dit door een commissie kameraden uit hun midden gekozen. Vrijwillige overeenkomsten, de zoogenaamde „libre entente," vervangen de vroegere wetten. In de communes vereenigen de menschen zich tot groepen om den arbeid te doen noodig voor zich zelven en voor de commune; door ruiling der producten onderling, onverschillig uit welke soort arbeid die productie bestaat, voorzien de groepen wederzijds in hun levensonderhoud.

In die groepen is ieder absoluut vrij, volkomen zijn eigen meester; het staat hem vrij toe en uit te treden, wanneer hij wil; egoist in zoo verre, dat hij kan doen en laten wat hij prettig vindt, altruïst in zooverre, dat hij moet leven en streven voor de gemeenschap, dat hij slechts, door te werken en te leven ten behoeve zijner medemenschen, door rondom zich gelukkige menschen te zien, voor zich zelven dat ideaal van geluk kan bereiken, waarnaar hij streeft. Zoodoende zal dan uit dit altruïstische egoisme een toestand van volmaakte solidariteit ontstaan. Alle arbeid zal gelijk zijn; niet meer het eene handwerk minder beschouwd worden dan het andere; de vooruitgang in de industrie, in de constructie der machinerieën zal bewerken, dat de onaangename arbeid spoedig geheel langs machinalen weg kan worden gedaan. Dank zij de voortdurende ontwikkeling der machinerieën, zal in de toekomstige maatschappij ieder individu, volgens een

berekening, gemaakt door Prins KROPOTKINE (La conquête du pain), zich het noodige levensonderhoud [kleeding, woning en voeding] kunnen verschaffen, door jaarlijks 150 dagen 5 uur per dag te werken.

De overige uren van den dag en de rest van het jaar kan hij wijden aan bezigheden, die hij prettig vindt: kunst, wetenschappen, sport enz. Ieder moet in de gelegenheid gesteld worden zich intellectueel te ontwikkelen; kortom de communisten streven naar een maatschappij, „waarin zich alle menschen liefhebben en zich beschouwen als leden van een en dezelfde familie." (Malatesta: „Entre paysans"). In het kort is het streven der communisten het best samen te vatten in de verklaring, die CHARLES MALATO geeft van het streven van het anarchisme:

„Autonomie de l'homme au sein de son groupe, autonomie des groupes au sein de la commune, cité ou village, autonomie des communes se fédérant par régimes selon les nécessités de la production et de la consommation; union des peuples, qui, rapprochés d'abord par affinités naturelles, arriveront progressivement à se fondre dans l'unique patrie humaine: voilà l'idéal social des anarchistes."

De individualisten ontleenen hunne theorie aan den Duitscher CASPAR SCHMIDT, die onder het pseudoniem MAX STIRNER in 1844 zijn werk: „der Einzige und sein Eigenthum" liet verschijnen.

„*Mir geht nichts über Mich*," dat was de leuze van STIRNER en hierop hebben de individualisten hunne geheele theorie gebouwd.

Wat het destructieve gedeelte der individualistische theorie betreft, dat komt vrijwel overeen met het

communisme; ook zij willen afschaffing van het „gezag" met al zijn aanhang, als wetten, magistratuur, leger, religie; ook zij zijn aanhangers der vrije liefde, „union libre;" ook zij willen gelijke rechten voor beide geslachten. Evenzoo willen ze den privaateigendom afschaffen, maar slechts den tegenwoordigen privaateigendom, die in handen eener minderheid is. In de toekomstige maatschappij, waar ieder voor zich zelve, voor zijn „ik" leeft, zal een ieder zich het noodige kunnen verschaffen en op nieuwen basis zal daar een nieuwe privaateigendom verrijzen, maar een privaateigendom waarop de Proudhonsche spreuk: „La proprieté c'est le vol," niet meer toepasselijk is, omdat het aan iedereen zal vrijstaan dien privaateigendom te verkrijgen. In de toekomstige maatschappij moet het „ik" op den voorgrond treden, daarvoor moet ieder individu leven en streven.

ADLER vat in zijn overzicht der anarchistische theorieën de leer van STIRNER in de volgende woorden samen: „Jeder soll machen was er will; an Stelle der Gesellschaft, welche auch in der Form der Republik für den Einzelen stets mit Zwang verbunden ist, soll die beliebige freie Vereinigung der Individuen treten. Den Verein benutzest Du und giebst ihn pflicht- und treulos auf wenn Du weiter keinen Nutzen aus ihm zu ziehen weist."

Op den voet van dit grondbeginsel hebben ook de tegenwoordige individualisten hunne theorieën gevormd, theorieën, die onderling veel verschillen, met min of meer op den voorgrond treden van het „ik". Het idée van de, tot in het uiterste doorgedreven, individueele vrijheid laat een ieder absoluut vrij, zijn eigen

individualistische levensopvatting te vormen. Ieder heeft de meest absolute vrijheid in zijn doen, laten en denken. De communist leeft geheel voor de gemeenschap, de individualist leeft geheel voor zijn „ik", hij gebruikt slechts de gemeenschap als 't nuttig en noodig voor zijn individualiteit is.

Een, tot het uiterst doorgedreven, egoïsme, een aanbidding van de majesteit „ik", dat moet de grondslag der nieuwe maatschappij worden. 1) De individuen zullen dan zien, dat het belang van hun „ik" vaak samenwerking en regeling vereischt en gewillig overgaan tot die samenwerking, zoolang die in hun belang is, echter absoluut vrij om uit te treden uit de samenwerking, als het individu er niet meer bij profiteert.

Het individualisme in zijn idealistische opvatting wordt verkondigd door JOHN HENRY MACKAY; met de verzwakking der staatsmacht ziet hij het „individu" meer en meer op den voorgrond treden. Zich geleidelijk losmakend van alle banden, die het individu thans nog binden, ziet hij, gebaseerd op het nobele in het menschelijk karakter, een ideale wereld worden; een maatschappij waarin de individuen, door voor zich zelven te leven en te werken, hun eigen individualiteit zullen leeren achten, hunne medemenschen zullen leeren kennen en waardeeren, en een toestand zullen doen geboren worden van vol-

---

1) PAUL DELESALLE, redacteur van het communistisch orgaan: „Les Nouveaux Temps" deelde mij in een onderhoud mede, dat hij onder de anarchisten individualisten kende, die hun individualisme zoover doordreven, dat ze bereid waren hunne kamaraden te verraden, als 't hun voordeel opleverde; en dit niet als gevolg van een slecht gedegenereerd karakter, maar als consequent doordrijven hunner individualistische levensopvatting.

maakte harmonie en solidariteit aller menschen, de groote wereldvrede.

Tusschen deze twee uitersten van individualisme en communisme zijn die tallooze andere anarchistische theorieën te rangschikken, theorieën, die min of meer naar een dezer beide hoofdstroomingen overhellen, sommigen ook, die communisme en individualisme trachten te vereenigen tot een gemengde theorie. Maar alle toch hebben ze dit gemeen; de oorzaak der groote maatschappelijke ellende is de tegenwoordige maatschappij, daarom moet die het allereerst vernietigd worden.

Dit zijn in 't kort de hoofdbeginselen der anarchistische leer, dit de basis, waarop de intellectueelen onder de anarchisten de hedendaagsche toestanden kritiseeren en hun toekomstideaal opbouwen. Uit de koude werkelijkheid hebben hun gedachten en ideeën zich verplaatst naar een sprookjesland, waar alle menschen goed en gelukkig zijn, waar de meest volmaakte harmonie zal heerschen. „Le bonheur de l'humanité pour but, la déstruction de la société comme moyen: c'est ainsi que les anarchistes pourraient formuler leur doctrine." (A. de Kérohant.)

HOOFDSTUK II.

Historisch overzicht.

Het zou me te veel van mijn onderwerp doen afwijken aan dit historisch overzicht een uitvoerige bespreking te laten voorafgaan van alle theorieën, door de hedendaagsche anarchisten als voorloopers van het anarchisme beschouwd en van alle practische pogingen, in vroeger eeuwen gedaan tot verwezenlijking dier theorieën. Ik zal daarom slechts in hoofdzaak aanhalen de meest belangrijke dier practische en theoretische pogingen, waarin men het duidelijkst eenige der hoofdbegrippen van 't hedendaagsche anarchisme kan terugvinden.

Terwijl het individualisme eerst een vrucht van de laatste eeuwen is, vinden we den oorsprong van het communisme al in vroegere eeuwen terug. Ik noem in de oude Grieksche geschiedenis de ideën door PLATO ontworpen; in latere eeuwen, in het reformatietijdperk, de wetenschappelijke beschouwingen van THOMAS MORUS over het communisme: „*De optimo rei publicae statu, deque nova insula Utopia*"; de practische pogingen van THOMAS MÜNZER en later van de Wederdoopers, de laatsten door MELANCHTON reeds genoemd: „*Anarchisten, wo mit Stahl, Feuer und Wasser vertilgt werden müssen.*"

Door de anarchisten wordt RABELAIS als de stamvader der anarchistische leer beschouwd. Van hem is afkomstig het „faire ce que l'on veut". In zijn „Abbaye de Thélème" schildert hij een ideale maatschappij, die tot basis heeft het: *„fay ce que vouldras, point de limites de la liberté individuelle"*.

Ook noemen zij onder hunne voorloopers STENKO RAZINE, dien we in het midden van de 17de eeuw de kozakkencommune zien stichten. In naam der vrijheid roept hij alle onderdrukte Russen te wapen; met zijn kozakken trekt hij van stad tot stad, overal worden hem de poorten geopend, de regeeringstroepen vluchten of sluiten zich, na hun eigen officieren gedood te hebben, bij de kozakken aan. In 1670 verovert hij Astrakhan. In alle steden en dorpen, door hem veroverd, wordt de „commune" ingesteld. Gemeenschap van goederen; samenleven in kleine groepen, geadministreerd door een uit hun midden gekozen „hetman"; samenwerking der groepen voor communale belangen; samenwerking der communes voor groote algemeene belangen met een, uit de respectieve communes gekozen, algemeenen raad te Astrakhan. Een geweldigen omvang neemt deze revolutie in Zuid- en Midden-Rusland. In 1671 lukt het den regeeringstroepen het communistenleger bij Symbirsk te verslaan; vele aanhangers van RAZINE, door deze nederlaag ontmoedigd en bang voor de wraak der Russische regeering, laten hunnen hoofdman in den steek; de communistische steden geven zich zonder strijd over. In Juni 1671 wordt RAZINE gevangen genomen en ter dood veroordeeld; met zijn dood is in Rusland de kozakken-commune geëindigd.

In de 18de eeuw zien we de meest bekende der Fransche wijsgeeren den privaateigendom aanvallen. ROUSSEAU zegt in een zijner werken, dat degene, die zich het eerst meester maakte van een stuk land en zei „dit is mijn" en menschen vond, die dwaas genoeg waren dit te gelooven, de ware stichter is geweest der tegenwoordige maatschappij, de oorzaak der maatschappelijke ellende. BOSSUET veroordeelt den privaateigendom reeds geheel: „Selon ce droit primitif de la nature nul n'a de droit particulier sur quoi ce soit et tout est en proie de tous." (Introduction à la philosophie ou traité de la connaissance de Dieu et de soi même). De stelling „La propriété c'est le vol," die algemeen gezegd wordt afkomstig te zijn van PROUDHON, is in 1870 reeds verkondigd door den Franschen geleerde BRISSOT DE WARRENNE. In een zijner werken: „Sur la propriété et le vol" noemt hij den privaateigendom reeds diefstal. Uitgaande van het grondbegrip: „à chacun selon ses besoins" zegt hij, dat de mate van behoefte en vermogen gelijk moet zijn; iemand, die voor zijn bestaan noodig heeft 40 fr. per week en een inkomen heeft van 200 fr., heeft het surplus van 160 fr. gestolen. BABOEUF verwerpt den privaateigendom, hij wil dien vervangen zien door een maatschappelijk eigendom.

Op het einde van de 18de eeuw wordt door den Engelschman WILLIAM GODWIN een zuiver anarchistisch-communistische leer verkondigd. In 1782 verschijnt te Londen zijn boek: „Inquiry concerning political justice and influence on general happiness". Daarin geeft hij zijn levensbeschouwing weer en ontwerpt een toekomstideaal voor komende geslachten:

I. Het recht is een maatschappelijke inrichting met verderfelijke uitwerking en moet dus afgeschaft worden.

II. De Staat moet afgeschaft worden en vervangen worden door de vrijwillige samenleving der menschen in zich zelve administreerende groepen.

III. Het tegenwoordige eigendomstelsel is verwerpelijk.

IV. Door de geleidelijk toenemende ontwikkeling der menschen zullen komende geslachten die broederlijke samenleving leeren begrijpen en trachten te verwezenlijken, niet door geweld, maar door in praktijk te brengen het hoogste menschelijke ideaal „de naastenliefde."

In het begin der 19de eeuw predikt CABET zijn „Nouveau Christianisme". Geen privaateigendom, gemeenschap van goederen; elk burger leeft voor de gemeenschap, de gemeenschap zorgt voor hare leden. (Voyage en Icarie).

Omstreeks 1840 treden in Duitschland en Frankrijk STIRNER en PROUDHON op; PROUDHON zoowel door communisten als individualisten als stichter van 't anarchisme beschouwd, STIRNER de vader van het individualisme. In 1848 geeft JOHAN KASPAR SCHMIDT onder het pseudoniem MAX STIRNER zijn bekend werk: „Der Einzige und sein Eigenthum" uit, de bijbel der individualisten, waarin hij al de maatschappelijke toestanden over den hekel haalt en verwerpt. Hij verkondigt de theorie van het „ik". Eigen welvaren is de hoogste wet, de staat moet vervangen worden door een vrijwillige samenleving aller menschen: „der Verein der Egoïsten." De menschen moeten eerst zich zelve tot egoïsten veranderen en eigen

welzijn als hoogste wet leeren erkennen, is dat geschied, dan mogen ze elk middel gebruiken om tot hun doel, de sociale revolutie, te komen.

Bij zijn leven vond STIRNER weinig aanhang, men begreep hem niet en eerst een 30tal jaren later hebben mannen als TUCKER en MOST zijn leer gepopulariseerd en het individualisme meer verspreid.

Bij PROUDHON wil ik iets langer stilstaan. PIERRE PROUDHON werd 1809 te Besançon geboren, tot 1843 woonde hij te Lyon, waar hij als koopman gevestigd was. In '47 vestigt hij zich te Parijs en wordt in '48 tot lid der nationale vergadering gekozen. In '58 wordt hij wegens een persmisdrijf tot 2 jaren gevangenisstraf veroordeeld; hij vlucht naar Brussel, keert 1860, na begenadigd te zijn, weer naar Parijs terug en blijft daar tot aan zijn dood, 1865, wonen. In 1840 verschijnt zijn eerste werk: »que ce que c'est la propriété." Daarin verkondigt hij zijn theorie „*la propriété c'est le vol.*" Men steelt 1e als sluipmoordenaar op den publieken weg, 2e alleen of in vereeniging, 3e door braak of inklimmen, 4e door verduistering, 5e door frauduleus bankroet, 6e door vervalsching van publieke of private oorkonden, 7e door valschmunterij, 8e door oplichting, 9e door bedrog, 10e door ontrouw in 't beheer, 11e door spel en loterij, 12e door woeker, 13e door zich eene lijfrente, huur of pacht te laten uitbetalen, 14e door handel te drijven, als het voordeel, dat de koopman bij den verkoop heeft, het hem voor zijn arbeid toekomende loon overtreft, 15e als men een product te duur verkoopt of een sinecuur aanneemt of zich een goed tractement laat uitbetalen. Bij diefstal volgens de tegenwoordige wetten treden alleen list en geweld

op den voorgrond, geen volk is nog zoo ver gekomen zich te bevrijden van diefstal in vereeniging met talent, arbeid en bezit. In dit opzicht is eigendom: „diefstal"; „het exploiteeren van den zwakke door den sterke"; „in strijd met het recht"; „de zelfmoord der hedendaagsche maatschappij."

PROUDHON is geen aanhanger van het communisme, dat hij zich slechts autoritair kan voorstellen. Hij wil geen gezag en geen wetten, de rechtvaardigheid is de hoogste wet; in haar naam verwerpt hij alle andere wetten (*de la justice*). Hij verwerpt het begrip „staat" en wil een maatschappij, waarin de associatie een groote rol zal spelen: „Le but de la revolution consistera à substituer le régime économique et industriel au régime gouvernemental... par régime industriel nous entendons une constitution de la société ayant pour base à la place de l'hierarchie des pouvoirs politiques l'organisation des forces économiques. (*Idée générale de la révolution*).

In den aanvang noemde hij zijn leer anarchisme, toen hij echter zag de verkeerde voorstelling, die de menschen aan 't woord „anarchie" hechtten, doopte hij zijn leer om in *Mutualisme*.

Gelijktijdig met PROUDHON verkondigen in Duitschland HESS en GRÜN het anarchisme. Beiden waren tot 48 leiders der Duitsche socialistische partij geweest, sedert zijn ze anarchisten en kunnen mede tot de eerste adepten der Proudhonsche leer gerekend worden. HESS ziet in 't anarchisme: „*Die Negation aller Herrschaft im geistigen und socialen Leben*" en wil zijn doel bereiken door algemeen kiesrecht, nationale werkplaatsen en opvoeding van staatswege; hij volgt, om zijn anarchistisch

ideaal te verwezenlijken, zijn vroeger socialistisch programma; GRÜN beschouwt als hoofdtaak van 't tegenwoordige geslacht propaganda te maken voor de sociale revolutie, die volgens hem 't eenige middel is tot het bereiken van zijn doel: een maatschappij, waarin ieder werkt zooveel als hij wil, met geheel vrije productie en consumptie, zonder staat, wetten of politie.

De leer van PROUDHON werd door het volk niet begrepen, hij had zijn theorieën te wetenschappelijk behandeld; om door de massa begrepen te worden had het anarchisme noodig een volksredenaar, een man die door zijn redenaarstalent zijn toehoorders wist in te palmen, die zijn theorieën op eene voor het volk verstaanbare wijze wist uit te leggen. Dien man vond het anarchisme in MICHAËL BAKOUNIN. PROUDHON is de vader van 't wetenschappelijk anarchisme, BAKOUNIN verspreidt de leer onder de lagere volksklassen, hij is de vader van het „*revolutionaire anarchisme.*" 1)

Prins MICHAËL BAKOUNIN, geboren in 't jaar 1819 te Prjamuchino, gouvernement Twer, was oorspronkelijk voor 't leger bestemd. In 1835 werd hij cavallerie-officier, maar nam reeds 't volgende jaar zijn ontslag, om zich te Moskou geheel aan de studie te wijden. Hij bezocht druk de revolutionaire kringen te Moskou tot 1841, toen hij Rusland verliet om in Berlijn philosophie te studeeren. In '42 gaat hij naar Zwitserland om propaganda te maken voor een daar opgerichte communistische vereeniging. Achtereenvolgens zwerft hij

---

1) Ik gebruik hier opzettelijk het woord „revolutionair anarchisme" in tegenstelling tot wetenschappelijk anarchisme. Want men kan BAKOUNIN niet als vader beschouwen van 't geen men tegenwoordig „*anarchisme van de daad*" noemt. Dat is het werk van den leerling van BAKOUNIN, NETSCHAJEW.

door Frankrijk en Duitschland, zich hoofdzakelijk bezig-houdend met de Slavenquaestie, de bevrijding van het geheele Slavische ras, het stichten van een algemeene Slavische federatie. In '48 zien we hem op het Pan-slavistisch congres te Praag verschijnen en daar met vuur de emancipatie van Polen en van het Russische volk bepleiten; kortom, de bevrijding van het geheele Slavische ras van het juk eener autocratische regeering en van den dwang, dien het Turksche en Germaansche ras volgens hem op de Slaven uitoefenden. Hij neemt deel aan de, op het congres volgende, onlusten te Praag, moet vluchten; neemt het volgende jaar deel aan het oproer te Dresden, wordt gevangen genomen, ter dood veroordeeld, maar verkrijgt gratie en wordt aan Oostenrijk uitgeleverd; wederom hetzelfde; ver oordeeling, gratie, uitlevering aan Rusland. Hier wordt hij tot levenslange depotatie veroordeeld, maar weet in 1860 over Japan te ontvluchten. Hij vestigt zich te Londen en wordt daar medewerker van HERZEN aan een, sedert 1857 verschijnend, Russisch revolutionair blad: *de Klok*. De voortdurende vervolgingen, het zwerven van land tot land, het verblijf in Siberië hebben een groote verandering bij BAKOUNIN teweeg gebracht; de Panslavist treedt bij hem hoe langer hoe meer op den achtergrond, hij is internationalist geworden en zijn vooruitstrevend revolutionaire denkbeelden veroor-zaken weldra een scheiding tusschen hem en HERZEN. Hij verlaat Engeland weer en sinds zien we hem af-wisselend in Zwitserland, Italië en Frankrijk, waar hij bezig is zijn krachten te wijden aan de, in 1865 opge-richte, „*Association internationale des Travailleurs*". Doch ook hier komen zijn ideeën spoedig in botsing met die

van MARX, den stichter der internationale. Uit den strijd dezer twee mannen ontstaat de eerste anarchistische federatie. In 1869 komt het op het Haagsche congres der Internationale tot een uiteenzetting tusschen den autoritairen MARX en de federalistische anti-autoritaire aanhangers van BAKOUNIN. In 1871 komt het op het congres te Sonvilliers tot een officiëele breuk tusschen socialisten en „anarchisten," zooals zich de aanhangers van BAKOUNIN noemen. De Marxisten, voorstanders der „centralisation autoritaire," willen zich niet vereenigen met het anti-autoritaire programma der aanhangers van BAKOUNIN. De laatsten scheiden zich af en stichten in 1871 de *Fédération Jurasienne*, de eerste aaneensluiting der anarchisten. Hier verkondigt BAKOUNIN zijn collectivistisch-anarchistische leer, in 't kort op 't volgende neerkomend:

I. De voortdurend toenemende ontwikkeling van het menschelijk verstand zal de menschen geleidelijk vervormen van een onvolmaakt tot een zoo volmaakt mogelijk wezen.

II. De staat moet verdwijnen, het is slechts een tijdelijke, voorbijgaande vorm der maatschappij, te vervangen door de vrijwillige samenleving der menschen.

III. Hij verwerpt de wetten, elk gezag, elken gepatenteerden of officieelen invloed, zelfs als die door het algemeen kiesrecht geschapen is. Het door de wetten geschapen recht moet verdwijnen en vervangen worden door vrijwillige verdragen volgens het moraliteitsbegrip, dat een vrijwillig aangegane verbindtenis moet nagekomen worden.

IV. De tegenwoordige privaateigendom moet verdwijnen en zoo veranderd worden, dat de privaat-

eigendom der consumptie-goederen blijft bestaan, maar de grond en alle productie-goederen maatschappelijk eigendom worden. („*Je ne suis pas communiste, je suis collectiviste*"; Bakounin, Mémoires: Pièces justificatives).

V. Hij wil zijn ideaal verwezenlijkt zien door de sociale revolutie, voorbereid door allen, die doordrongen zijn van de nieuwe ideeën. Allereerst een vernietiging van alle bestaande maatschappelijke toestanden: „een autodafé van alle titels van eigendom, van alle actes van koop en verkoop, van alle processtukken". (Quack-Socialisten IV BAKOUNIN). Tegenover de zoo gebruikelijke revolutionaire decreten plaatst hij het „revolutionaire feit." Er zal bloed stroomen, dat is noodzakelijk, hij betreurt het en raadt aan het zoo veel mogelijk tegen te gaan; laten de anarchisten zich vooral niet aansluiten bij de Blanquisten, die den „menschenmoord" op hun programma hebben. De tegenwoordige generatie heeft volgens BAKOUNIN slechts ééne roeping: de tegenwoordige maatschappelijke toestanden te vernietigen. „Wij moeten der nieuwe tijd vroedvrouw-diensten bewijzen, wij moeten de geboorte der sociale revolutie vergemakkelijken." (BAKOUNIN. Statuts: l'Alliance).

De leer van BAKOUNIN maakte het meeste opgang in Italië, Spanje en Rusland. In Italië was BAKOUNIN zelve aan het werk geweest, in Spanje zorgde de Italiaan FANELLI voor de verspreiding der anarchistische ideeën, in Rusland propageerde de leerling van BAKOUNIN, NETSCHAJEW. Door het stichten van revolutionaire genootschappen door heel Rusland, tracht hij de anarchistische leer te verbreiden en een groote volks-revolutie, als middel tot verwezenlijking zijner

ideeën, voor te bereiden. NETSCHAJEW is veel onstuimiger dan BAKOUNIN; minder idealist dan zijn leermeester, ziet hij in de toekomstige sociale revolutie niet zoo zeer een voorbereiding tot een betere ideale maatschappij, dan wel een wraakoefening voor het lijden der onderdrukte volksklassen. Hij stoort zich niet aan de waarschuwing van BAKOUNIN, bloedvergieten zoo veel mogelijk te voorkomen en toch vooral niet den „menschenmoord" onder de propaganda-middelen op te nemen. Integendeel, alle middelen zijn heilig om het doel te bereiken, uitdrukkelijk verkondigt hij in zijn „*Revolutionair Katechismus*" voor de eerste maal de *propagande van de daad:* „Geen wet, moraliteit of zeden, de revolutionair moet breken met alles wat hem dierbaar is, hij heeft slechts één genot: het slagen der revolutie; slechts ééne gedachte: onverbiddelijke verwoesting... de vorm, waarin zich die verwoesting uit, is veelvoudig: vergif, dolk, strop. Die revolutie heiligt alles, ieder, die der revolutie in den weg staat, moet uit den weg geruimd worden; ons werk is een vreeslijke, onverbiddelijke verwoesting; het woord heeft voor ons geen waarde, tenzij het op staanden voet door de daad gevolgd wordt."

Hij zelf brengt zijn leer in praktijk en doodt een renegaat der anarchistische leer. Hij vlucht naar Zwitserland, maar wordt uitgeleverd en sterft in '70 op het schavot. Met hem sterft in Rusland de anarchistische beweging uit; wel zijn er in latere jaren nog veel Russen onder de anarchisten en ook in Rusland zelve nog vele anarchisten, maar het anarchisme als sociale beweging is in Rusland nooit meer op den voorgrond getreden. Het nihilisme heeft het

anarchisme geheel verdrongen; onder het nihilisme scharen zich zoowel de anarchisten als vele aanhangers der politieke oppositie-partijen: socialisten, republikeinen, constitutioneele monarchisten, mannen en vrouwen wier gezamenlijk streven niet zoozeer de sociale revolutie ten doel heeft, dan wel het omverwerpen der tegenwoordige Russische toestanden, der Russische autocratie; in dat streven zijn ze eenig, behooren ze, schoon van de meest verschillende politieke richtingen, tot eene partij, tot het nihilisme. Ook hunne aanslagen willen de nihilisten heel anders beschouwd zien dan de anarchistische aanslagen. Volgens den onlangs te Parijs overleden nihilist Pierre Lavroff „moeten de betreurenswaardige, maar noodzakelijke nihilistische aanslagen tegen den Czaar, een overweldiger en alleenheerscher, niet beschouwd worden als de anarchistische attentaten, maar als de aanslagen van Brutus en Aristogiton, daden van persoonlijke opoffering, die even als deze eerst door de geschiedenis tot hun recht zullen komen."

Na 1872 trekt BAKOUNIN zich geleidelijk uit het politieke leven terug; het mislukken der Parijsche commune, teleurstelling over de handelwijze van NETSCHAJEW, de behoeftige omstandigheden, waarin hij verkeerde, waren wel de hoofdoorzaken van zijn terugtreden. Gesteund door zijn vriend CARLO CAFIERO leeft hij achtereenvolgens te Livorno en Lugano; wel laat hij van tijd tot tijd zijn machtwoord nog hooren op de anarchistische vergaderingen en in de anarchistisch-collectivistische couranten, door hem opgericht, allen slechts van een zeer kort bestaan, 't is echter niet meer de onstuimige revolutionair van vroeger, overal te

vinden waar onlusten en oproer zijn, overal door zijn bezielende taal de opstandelingen tot het uiterste verzet aansporend. In 1876 sterft hij, diep betreurd door zijn aanhangers, bewonderd en geacht door zijn tegenstanders wegens zijn edel, geniaal karakter.

1872—1876. De jaren van 1872 tot 1876 zijn de wordingsperiode van het anarchisme, het opkomen en verspreiden der leer onder de bevolking der zuidelijke landen van Europa en met name Italiaansch- en Fransch-Zwitserland, Italië en Spanje. In Spanje propageert de Italiaan FANELLI voor de Bakouninsche leer, in Italië had BAKOUNIN zelve gewerkt en wordt de arbeid voortgezet door BAKOUNINS trouwste aanhangers en vrienden CARLO CAFIERO en ENRICO MALATESTA. Het Italiaansche volk is door zijn revolutionair karakter bij uitstek aangewezen voor het anarchisme. Zien we slechts, hoe een hedendaagsch Italiaansch schrijver, MERLINO, het revolutionaire karakter van de arme bevolking der voornaamste Italiaansche steden beoordeelt. Na het karakter der arme klassen besproken te hebben, het milieu en de sociale toestanden, waarin ze leven, beschreven te hebben, komt hij, sprekende van de bevolking van Palermo, Livorno, Ancona, Napels, Genua, Milaan en Turijn tot de volgende conclusie: „capable de tous les excès contre les classes aisées si jamais l'occasion s'offrait à elle d'en commettre." (Merlino. L'Italie telle qu'elle est). Tot staving zijner redeneering haalt hij aan, de politieke onlusten geheel er buiten latend, de tallooze honger- en belastingsoproeren, die in de 19de eeuw in geheel Italië gewoed hebben. In 1860 worden deze onlusten voor

een tijd onderdrukt door de nederlaag, die de regeeringstroepen den opstandelingen bij Matera toebrengen; 2400 der laatsten blijven op het slagveld, 1050 worden na afloop gefusileerd en 2700 in de gevangenis geworpen. Een tijd lang is door dit bloedbad de rust hersteld, totdat de anarchisten optreden. [Ik spreek hier slechts van de zoogenaamde „hongeroproeren", den strijd van GARRIBALDI en zijn aanhangers laat ik natuurlijk buiten bespreking.] Onder deze revolutionairgezinde bevolking zien we nu omstreeks 1865 BAKOUNIN zijn theorieën verkondigen. Hij plaatst zich tegenover MAZZINI, den voorstander der Italiaansche eenheid, van de centraliseerende republiek met Rome tot hoofdstad. Zijn anarchistisch ideaal verkondigend, gelijkheid van allen, oorlog aan de bezittende klasse, weet hij zich onder de Italiaansche bevolking tal van aanhangers te verschaffen. Alom sticht hij anarchistische secties, trouw gesteund door zijn vrienden en aanhangers, CARLO CAFIERO, MALATESTA en GAMBUZZI. In den strijd tusschen BAKOUNIN en de Internationale schaart zich het meerendeel der Italianen aan de zijde van BAKOUNIN. In 1876 zien we in Italië verrijzen de „*Fédération Italiénne*" de eerste vereeniging van anarchisten, die in haar programma de propaganda van de daad opneemt: „*le fait insurrectionnel destiné à affirmer par des actes les principes socialistes est le seul moyen de propagande efficace.*"

1877. Het volgende jaar reeds trachten ze door de daad hun programma te verwezenlijken; geleid door CAFIERO, MALATESTA en CICARELLI, trekken den 6^{den} April de anarchisten uit Romagna van San Lupo

naar Benevente en San Gallo, verdrijven de politie uit deze plaatsen en nemen ze in bezit: „à main armée au nom de la révolution sociale." (Manifest-CAFIERO) Geld en wapens worden onder de bewoners verdeeld, alle archieven en papieren verbrand. Twee dagen duurt hun heerschappij, dan lukt het de regeeringstroepen de anarchisten te verspreiden en de leiders gevangen te nemen. Dit is de eenige geprononceerd anarchistische volksbeweging in Italië geweest; wel vormen zich in latere jaren te Mantua, Genua, Milan, Livorno en Napels nog anarchistische groepen, maar tot een anarchistische beweging komt het in Italië nooit meer; de strenge wetgeving tegen het anarchisme heeft het meerendeel genoodzaakt in den loop der jaren Italië te verlaten; we vinden dan ook in later jaren onder de anarchisten zeer vele Italianen, maar merken in Italië zelve in volgende jaren van het anarchisme betrekkelijk weinig. Hierover later meer.

In andere landen van Europa doet in '77 het anarchisme weinig van zich spreken, noemenswaardig is slechts een congres der Fédération Jurasienne te Verviers. Vermelding als revolutionair feit, schoon niet anarchistisch, verdient ook nog de aanslag van VERA ZASSOULITCH op Generaal TREPOFF. Deze jonge nihiliste, verontwaardigd over de wreedheid van Generaal TREPOFF jegens politieke misdadigers, drong, onder voorwendsel hem een petitie te willen overhandigen, den 26sten Juni in zijn privaatwoning en verwondde hem zwaar door een revolverschot. Hoezeer de volksopinie op hare zijde was, blijkt wel uit het feit, dat ze het volgende jaar door de jury vrijgesproken werd. Het

was de laatste maal, dat in Rusland de jury een politiek misdrijf beoordeelen moest.

1878. Langzamerhand begint het anarchisme ook in de andere landen van Europa wortel te schieten. In Duitschland propageert JOHAN JOZEF MOST voor de anarchistische leer. Hij was van 1870—1878 socialistisch afgevaardigde in den Rijksdag, in '78 verandert hij van programma en verkondigt een revolutionair-anarchistische théorie, die zijn uitstooting uit de socialistische partij in Duitschland ten gevolge heeft. Hij predikt: „onthouding van deelname aan eenige politieke beweging; wijden van alle krachten aan de voorbereiding der sociale revolutie; geheime agitatie en uitdeeling van wapens; hij is collectivist, aanhanger van BAKOUNIN en verkondigt een maatschappelijk eigendom van alle productiemiddelen ter beschikking van de zich vrijwillig vormende groepen van producenten; hij wil beoordeeling door deskundigen van de arbeidswaarde, door elk product vertegenwoordigd; statistische bureaux der gezamenlijke groepen om vast te stellen de behoefte der maatschappij en het quantum der, door elke groep geproduceerde, producten; geen staat, geen ambtenaren, geen wetten, gelijke rechten van man en vrouw. Ter verwezenlijking van zijn doel: geweld: „Was von der Kapitalistenbrut nicht über die Klinge springt, bleibt eine Stachel im neuen Gesellschaftskörper, mithin wäre es Dummheit wenn man mit dem Kapitalistengezücht nicht gründlich kehraus halten wolle."

In Duitschland zelve heeft MOST slechts een matig succes, alleen te Leipzig en Elberfeld vormen zich eenige anarchistische groepen. In 't geheel telt hij in

Duitschland niet meer dan 200 aanhangers. In Oostenrijk en Zwitserland daarentegen maken in de eerstvolgende jaren zijn theorieën veel opgang.

Twee revolutionaire gewelddaden dienen in 1878 in Duitschland vermeld te worden; de aanslagen van HOEDEL en NOBILING op den Keizer; de eerste aanslag mislukte, bij den tweeden werd de Keizer licht gewond. HOEDEL wordt door sommige anarchisten als anarchist beschouwd, andere rekenen hem tot de socialisten of zelfs tot de republikeinen; hij zelve gaf voor „revolutionair" te zijn, kan dus slechts onder voorbehoud tot de anarchisten gerekend worden. NOBILING behoort niet tot de anarchisten; een geëxalteerd streng religieus karakter, beging hij zijn daad in de meening een Godgevallig werk te doen. Na den aanslag poogde hij zelfmoord te plegen. Tegenwoordige criminalisten meenen, dat hij niet gehandeld heeft met eenig politiek oogmerk; zij houden hem voor ontoerekeningsvatbaar en zijn van meening, dat een hedendaagsche rechtbank zijn opname in een krankzinnigengesticht zou bevolen hebben. Beiden, HOEDEL en NOBILING, stierven op het schavot.

In 't zelfde jaar pleegt PASSANANTE een aanslag op Koning Humbert van Italië. De aanslag mislukt, PASSANANTE wordt gevat, ter dood veroordeeld, maar tot levenslange deportatie begenadigd. Velen willen in hem een anarchist zien, hij zelve heeft dit steeds ten zeerste bestreden: „Ik haat alle koningen, want zij beletten de verwezenlijking van mijn ideaal: „la république universelle." Ik ben geen anarchist." Uit dit gezegde blijkt de onjuistheid der opvatting van hen, die PASSANANTE tot de anarchisten rekenen. Een

anarchist immers begaat zijn aanslag om propaganda voor zijn ideeën te maken en 't is iets specifiek anarchistisch, dat de dader op de terechtzitting, door het verkondigen zijner theorieën, zijn daad zal trachten te rechtvaardigen en de toehoorders van de juistheid der anarchistische theorieën zal trachten te overtuigen, terwijl PASSANANTE ronduit ontkent anarchist te zijn.

In 't zelfde jaar wordt te Genève het anarchistisch orgaan, de *Avant Garde*, opgericht door KROPOTKINE en BROUSSE, een blad, dat de propaganda der daad aanprijst: „L'idée marche en s'appliquant sur deux forces qui se complètent, le rayonnemnnt de l'acte et la puissance de la théorie. Anarchistes nos amis Italiens ont prononcé la déstruction de l'état de SAN LUPO, les paysans des ces contrées ont compris."

1879. Na de aanslagen van HOEDEL en NOBILING, verschijnt in de *Avant Garde* een, door PAUL BROUSSE geschreven, artikel, dat de daden van NOBILING en HOEDEL niet alleen goedkeurt, maar ook ter navolging aanbeveelt. De Zwitsersche regeering vindt het nu tijd in te grijpen in 't optreden der anarchisten, de *Avant Garde* wordt opgeheven en BROUSSE, naar aanleiding van bovenvermeld artikel, wegens poging tot moord veroordeeld. Door KROPOTKINE wordt nu in den aanvang van '79 te Genève een nieuw blad *Le Révolté* opgericht, het eerste anarchistisch-communistische orgaan.

Reeds in 1878 had ELISÉE RECLUS op het congres te Freiburg een gemengd collectivistisch-communistisch programma ontwikkeld. Dit wordt voortgezet door KROPOTKINE, die in '79 de wetenschappelijke leiding

van het anarchisme overneemt, ten minste in zòoverre het veroorloofd is, bij het anarchisme van een leiding te spreken en hieronder te verstaan is het feit, dat de aanhangers eener leer hunne eigen theorieën steeds eenigzins richten naar de grondbeginselen, verkondigd door den wetenschappelijk meest ontwikkelde onder hen.

Prins Pierre Kropotkine, geb. 4 Dec. 1842, was oorspronkelijk vòor den militairen dienst bestemd. Van 1863—1867 was hij adjudant van den gouverneùr van St. Petersburg, in '67 nam hij zijn ontslag en ging te Petersburg aardrijkskunde bestudeeren. In 1872 wordt hij wegens het verkondigen van socialistische theorieën gearresteerd, ontvlucht uit de gevangenis, houdt zich achtereenvolgens in Engeland en Zwitzerland op, waar hij zich onder de anarchisten schaart en we hem in 1877 het eerst op het congres te Verviers zien optreden. Na de opheffing van de *Avant Garde*, richt hij *Le Révolté* op. In dit orgaan ontwikkelt hij, onder medewerking van Herzig en Réclus, zijn communistische theorieën, en geleidelijk zien we onder den invloed dezer mannen het collectivisme van Bakounin zich veranderen in een communistische leer.

In 't kort komt de leer, door Kropotkine verkondigd, op 't volgende neer:

De hoogste wet voor den mensch is de ontwikkelingswet van den vooruitgang der menschheid, van een minder gelukkig tot een zoo gelukkig mogelijk wezen. Het, door wetten geschapen, recht verdwijnt en wordt vervangen door het zoogenaamde „gewoonterecht", dat voldoende zal zijn, de verstandhouding der menschen onderling te regelen.

Hij ziet door den geregelden vooruitgang der

menschheid het begrip „Staat" van zelve verdwijnen, en in plaats van den tegenwoordigen staat verrijzen het communistische samenleven met verdragen in plaats van wetten. Wat den eigendom betreft, geen privaat-eigendom meer; alles is maatschappelijk eigendom, ieder neemt wat hij wil en wat hij noodig heeft. (Tout est à tous.) Er zijn genoeg producten, dat alle menschen het ruim kunnen hebben. Zijn ideaal is slechts door geweld bereikbaar. Op het anarchisten congres te Chaux de Fonds predikt hij de propaganda van de daad: „Par les faits insurrectionnels les anarchistes cherchent à reveiller dans le peuple le sentiment de l'initiative populaire au double point de vue de l'expropriation violante de la propriété et de la désorganisation de l'état."

1880. Op het anarchistisch congres te Zürich raadt KROPOTKINE zijn hoorders aan, het collectivistisch standpunt geheel te verlaten en het anarchisme als communistische leer op te vatten. Zijn te Genève verschijnend orgaan, *Le Révolté*, werd ook buiten Zwitserland verspreid en zoodoende komen de communistische leerstellingen van KROPOTKINE geleidelijk ook naar Frankrijk, waar te Lyon door den aanhanger der Kropotkinische leer, Bernard, in 1880 de eerste anarchistisch-communistische groepen gevormd worden. Toch was KROPOTKINE niet de eerste apostel van 't anarchisme in Frankrijk. In 1878 hadden reeds de Italiaan COSTA en de Rus KOULIEHOF een eerste poging gewaagd, om in Frankrijk de anarchistische leer wortel te doen schieten.

Voor 't eerst doen in dit jaar de Spaansche anarchisten

van zich spreken, de mislukte aanslagen van MONACI en OTERO op den koning doen de Spaansche regeering gevoelen, dat ook aan gene zijde der Pyreneeën het anarchisme wortel geschoten heeft.

In Spanje was omstreeks 1868 de Italiaan FANELLI aan het werk getogen en had de theorie van BAKOUNIN onder de bevolking getracht te verspreiden. Bij den strijd tusschen BAKOUNIN en de Internationale had het meerendeel der Spanjaarden de partij van BAKOUNIN gekozen. Het Bakouninsche collectivisme karakteriseert nog heden het meerendeel der Spaansche anarchisten; volgens den Spaanschen schrijver MALATO zijn de Spanjaarden voor het meerendeel getrouw gebleven aan het collectivistische grondbeginsel: „à chacun le produit intégral de ses oeuvres."

De meeste aanhangers vond het anarchisme in de provinciën Andalousië en Catalonië; Andalousië, de streek waar de grootste ellende heerscht, Catalonië, met Barcelona tot hoofdstad, de meest bloeiende industrieele provincie van Spanje. Sedert de ontwikkelingsperiode van het anarchisme was het in Spanje nooit tot een specifiek anarchistische beweging gekomen. In 1869 was in Spanje de revolutie begonnen, de anarchisten schaarden zich aan de zijde der federalistische republikeinen en maakten tot 1875, het einde der revolutie, gemeene zaak met de federalisten, zoodat men in den aanvang niet van een aparte anarchistische beweging kon spreken, maar slechts van een republikeinsche beweging, waaraan de anarchisten deel namen.

Na 1875 treedt een rustpauze in; de anarchisten gebruiken de volgende jaren om hun kamp te reorganiseeren. De meest gematigden gaan over tot het

socialisme, de anderen vereenigen zich tot de collectivistische „Federation Espagnolle." Hier en daar vindt men eenige communistische groepen.

Tot '80 houden ze zich kalm, dan doen ze door de aanslagen van MONACI en OTERO van zich spreken en sedert zien we in de volgende jaren het anarchisme in Spanje een meer actieven vorm aannemen.

1881. Engeland had zich tot nog toe vrijwel buiten de anarchistische beweging gehouden. De kalme, practische Engelschman voelde zich meer tot het socialisme aangetrokken; hij zag in het anarchisme slechts een onbereikbare utopie. Toch vindt men in 1881 in Engeland tallooze anarchisten, maar voor het meerendeel buitenlanders, uitgeweken Russen, Polen, Duitschers, Italianen en Spanjaarden, die zich in de groote Engelsche steden gevestigd hebben, en zich daar, 't geen vrijwel in strijd is met het internationale karakter van 't anarchisme, tot nationale groepen hebben aaneengesloten, in de hun eigen taal couranten uitgeven en zoodoende de uitbreiding van het anarchisme beperken tot hun uitgeweken landgenooten. In '81 heeft te Londen een groot anarchistencongres plaats; daar zien we KROPOTKINE optreden en weder de propaganda van de daad aanprijzen als het meest doelmatige propagandamiddel. Deze rede heeft tengevolge, dat de Zwitsersche regeering hem uitwijst uit Zwitserland, waar hij zijn gewone verblijfplaats had, wegens het houden van: „*Discours incendiaires au congres du parti anarchiste à Londres.*" Tot de uitgeweken vreemdelingen te Londen behoort ook de Duitsche agitator MOST. Sedert 1878 leefde hij te Londen en gaf daar een anarchistisch

organ, *Die Freiheit*, uit. In 1881 wordt hij tot 16 maanden „hard labour" veroordeeld. Hij had namelijk, toen den 13[den] Maart Czaar ALEXANDER II het slachtoffer werd van een nihilistisch complot en overleed aan de verwonding, veroorzaakt door de bom van den nihilist ELNIKOFF, in de *Freiheit* de handelwijze der nihilisten geprezen en de Europeesche volkeren tot navolging van dit voorbeeld aangespoord. De Engelsche regeering had tot nog toe den in Engeland vertoevenden buitenlandschen anarchisten niets in den weg gelegd en hen kalm hunne theorieën laten verkondigen; toen MOST echter koningsmoord aanprees, trad ze tusschenbeide; MOST werd gearresteerd en veroordeeld. Hij wist te ontkomen en vluchtte naar Amerika.

In Noord-Amerika was de anarchistische beweging nog van zeer recenten datum; niet zoo in Zuid- en Midden-Amerika, daar waren de anarchistische theorieën al sedert een 7-tal jaren verbreid door Italiaansche en Spaansche vluchtelingen, die daar de Bakouninsche theorieën verkondigden en in Mexico, Peru en Chili vrij veel aanhangers vonden. In 1879 gelukt het een groep anarchisten zich meester te maken van de stad Queretaro in Mexico. Ze blijven een maand lang meester van de stad, trachten de omliggende plaatsen op te ruien en over te halen zich bij de, te Queretaro ingestelde, commune aan te sluiten. Na de capitulatie van Queretaro aan de regeeringstroepen breekt voor geheel Zuid- en Midden-Amerika een tijdperk van reactie en repressie aan. Uitzonderingswetten, tallooze vervolgingen en veroordeelingen zijn aan de orde van den dag. In de volgende jaren zien we wel nog vele anarchisten hunne theorie in de Zuidelijke staten verkondigen, maar 't

komt niet meer tot een anarchistische beweging. Hier immers doet zich hetzelfde verschijnsel voor als voor 1876 in Spanje; de voortdurende revolutiën in de verschillende zuidelijke staten hebben wel tengevolge, dat de anarchisten zich steeds bij de opstandelingen aansluiten en deelnemen aan de burgeroorlogen, maar 't anarchisme kan niet als oorzaak van die revolutiën beschouwd worden.

In de Vereenigde Staten is het anarchisme overgebracht door een Franschman NATHAN GANZ, die te New-York het eerste communistisch orgaan, *The Anarchist*, uitgaf. In '81 is MOST uit Engeland gevlucht en tracht in de Vereenigde Staten zijn propaganda voort te zetten. (Zie theorie MOST 1878). Sedert 1880 heeft hij zijn collectivistisch standpunt verlaten en aan zijne leer eene meer individualistische richting gegeven. De, vroeger te London verschenen, *Freiheit* geeft hij nu te New-York uit. Door zijn schitterend redenaarstalent weet hij zich overal aanhangers te verschaffen en op zijn initiatief verrijzen in de verschillende Amerikaansche steden anarchistische groepen. Kenschetsend voor het door hem verkondigde geweld-programma is de volgende oproeping, die hij tot het Amerikaansche volk richt: „ter vernietiging der hedendaagsche bourgeoisie moeten de knechts vergiftigde spijkers in de stoelen hunner meesters slaan, de koks en keukenmeiden bij alle groote partijen vergif onder de spijzen mengen." MOST telt onder zijn aanhangers vooral de vele vreemdelingen, die, uitgeweken en uitgewezen uit hun land, in Amerika hun heil zijn gaan zoeken. De Amerikanen zijn meer de gematigd individualistische leer van BENJAMIN TUCKER toegedaan. In '81 vestigt zich TUCKER

die vroeger te Princeton een socialistisch blad, *The Word*, uitgaf, te Boston en richt daar een individualistische orgaan, *The Liberty*, op. Als ijverig beoefenaar der Proudhonsche leer heeft hij, op den voet van het Proudhonsche Mutualisme, een individualistisch anarchistische theorie ontwikkeld.

I. Eigen voordeel is voor ieder de hoogste wet. Absolute individueele vrijheid is een der levensvoorwaarden der maatschappij; in tegenstelling met STIRNER verlangt hij, dat men andermans recht respecteert.

II. Hij wil tusschen de menschen onderling eene rechtsverhouding hebben, gebaseerd op het welzijn en de gelijkheid van alle menschen van beide geslachten; een rechtsverhouding, die geformuleerd moet worden in door het volk gemaakte rechtsvoorschriften.

III. Afschaffing van het begrip staat, van het tegenwoordige eigendomsysteem. De productiemiddelen moeten aan de maatschappij behooren, ieder producent heeft recht op de volle waarde van zijn product. Zoodoende zal een nieuwe privaateigendom ontstaan; echter niet meer schadelijk, daar hij verkrijgbaar zal zijn voor iedereen; in de toekomstige maatschappij immers zal geen monopolie meer bestaan, geen gezag, dat den een boven den ander zal privilegeeren bij 't verkrijgen van den eigendom.

IV. Propaganda van het woord en van geschrifte. Geweld is slechts dan te gebruiken, als men merkt, dat de vreedzame propaganda onmogelijk is: „Het doen stroomen van bloed is een euvel; als we echter vrijheid van propaganda noodig hebben en slechts het doen stroomen van bloed ons die kan verschaffen, is dit een vereischte. Zoolang persvrijheid en vrijheid van

spreken bestaan, moeten we geen toevlucht nemen tot geweld."

De invloed van TUCKER onder de Amerikaansche anarchisten was enorm; sedert 1881 vormen zich in alle steden anarchistische groepen en verspreidt zich het individualisme over geheel Noord-Amerika.

Ook voor Europa is op anarchistisch gebied het jaar 1881 zeer belangrijk en wel met name voor Italië en Frankrijk.

In '79 na den aanslag van PASSANANTE hield de Italiaansche regeering een geweldige „razzia" onder de revolutionairen. Ze zocht al lang eene gunstige gelegenheid energiek tegen de anarchisten op te treden en gebruikte nu den aanslag van PASSANANTE om krachtige, ingrijpende maatregelen te nemen. Ongeveer $^3/_4$ der mannelijke bevolking van Romagna werd getroffen door de *ammonizione*, eene preventief maatregel, toegepast door den president der rechtbank op voorstel der politie, waarbij den *ammonitus* bevolen wordt binnen een bepaalden tijd werk te zoeken en zich dagelijks bij de politie aan te melden; waarbij hem verboden wordt aan eenige politieke beweging deel te nemen en waarmede tevens het verbod gepaard gaat, dat twee *ammoniti* in een gezin samen wonen; een maatregel juist door dit laatste verbod buitengewoon ingrijpend, omdat ze soms heele families uit elkaar rukte. Veelal werd bij de ammonizione nog gevoegd de, reeds vroeger door CRISPI ingestelde, *domicilio coatto*. Deze maatregelen hadden tengevolge, dat een groot getal revolutionaren, zoowel socialisten als anarchisten, Italië verlieten en zich elders vestigden. In '81 lukt het den aanhangers der Internationale in

de *partito revoluzionario socialista Romagnola* splitsing te brengen en haar te reorganiseeren in een georganiseerde politieke partij, *Partito socialista Romagnola*. Buiten deze partij stonden alle revolutionairen, door de Italiaansche politici met den algemeenen naam anarchisten betiteld en zoo was het over geheel Italië; overal was het socialistische kamp in tweeën gedeeld, de collectievistische parlementairen en de communistische revolutionaire socialisten, de zoogenaamde internationalen. Bij deze laatsten sloten zich de anarchisten aan, die volgens CIPRIANI weinig te beteekenen hadden. Intellectueelen zooals MALATESTA, GALLIANO, GORI en MERLINO waren er betrekkelijk weinig en van die weinigen leefde het meerendeel in verbanning buiten Italië; de beperkte drukpersvrijheid belette den weinigen intellectueelen, die er waren, hunne theorieën te verkondigen, terwijl het meerendeel der zich „anarchist" noemende Italianen, in het anarchisme slechts zag het „alles deelen" en overigens absoluut onbekend was met doel en streven der anarchistische theorie. Ook waren ze veel te onontwikkeld om dat streven te kunnen begrijpen. De meer ontwikkelde arbeidersklasse in Italië behoort tot de socialistische partij.

In het buitenland waren vele Italiaansche anarchisten en ook heden nog vindt men overal, in Zwitserland, Frankrijk, Engeland en Amerika, Italiaansche anarchistengroepen, zoodat het anarchisme onder zijn aanhangers wel zeer veel Italianen telt, maar niet in Italië; daar doen de beperkte drukpersvrijheid, de ammonizione en de uitwijzing het hunne om de verbreiding van het anarchisme tegen te gaan; overigens heerscht daar in

politieke kringen een dergelijke verwarring tusschen het begrip socialisme en anarchisme, dat het moeielijk is met juistheid de ontwikkeling van het anarchisme in Italië na te gaan. Wel zien we in de afgeloopen jaren herhaaldelijk oproeren plaats hebben in Milaan en in Z.-Italië, maar dit zijn geen anarchistische woelingen, het zijn hongeroproeren, 1) wanhoopsuitingen van een bevolking, die van de allernoodigste levensbehoeften verstoken is en, door honger en armoede gedreven, tot geweld haar toevlucht neemt. 't Is niet te ontkennen, dat de anarchisten van al deze onlusten partij trachten te trekken, maar een anarchistische beweging kan men ze niet noemen.

Voor het anarchisme in Frankrijk is 1881 het begin eener ontwikkelingsperiode. KROPOTKINE, uitgewezen uit Zwitserland, vestigt zich te Lyon en werkt daar voor de verbreiding van zijn idée, met hem GAUTHIER, BERNARD en LOUISE MICHEL, die in '80 naar Frankrijk teruggekeerd was, tengevolge der amnestie verleend aan de veroordeelden der Parijsche commune. Te Lyon, Marseille, Parijs, Ville Franche, Saint Etienne en Vienne worden anarchistische groepen gesticht. Den 22sten Mei komt het te Parijs tot een officiëele breuk tusschen anarchisten en socialisten. Op het congres der arbeiderspartij besluiten de revolutionaire en parlementaire socialisten, zich door middel van de stembus van 't gezag meester te maken en verlaten de anarchisten, die onthouding van elk politiek streven predikten, het congres.

---

1) (Zie over de ellende, die onder den Ital. boerenstand heerscht, XAVIER MERLINO: L'Italie telle qu'elle est. Hoofdst. 1, 3, 5, 6).

In October heeft de eerste aanslag plaats. Een anarchist EMILE FLORION wilde GAMBETTA dooden, hij kon hem niet vinden en lost toen een revolverschot op Dr. MEYMAR, den eersten gedecoreerden „bourgeois," dien hij ontmoet. De aanslag mislukt, FLORION tracht zich van kant te maken, wordt echter bijtijds gegrepen. Bij zijn verhoor geeft hij als motief zijner daad op: „J'ai la vie en dégoute et la société en haine, j'ai d'abord voulu tuer un exploiteur et me tuer ensuite." De rij der aanslagen is geopend, de volgende jaren zullen we in Frankrijk een ware aanslagenepidemie zien heerschen.

1882. In den aanvang van 1882 breidt zich het anarchisme snel uit over geheel Frankrijk; overal worden nieuwe groepen gesticht, te Lyon verschijnt een communistisch orgaan: *Le droit social.* Met het uitbreiden der anarchistische leer gaat gepaard het in botsing komen der anarchisten met de overheid. Te Percy les Forges heeft een groote dynamietdiefstal plaats; den 24sten Maart lost te Roanne de 20-jarige anarchist PIERRE FOURNIER twee schoten op den fabrikant BRÉCHARD. Hij verklaarde door ellende tot zijn daad gedreven te zijn, den aanslag gepleegd te hebben om de bezittende klasse te wijzen op de ellende, die onder den arbeidersstand heerscht. De jury sprak hem vrij. Den 15den Augustus plunderen de mijnwerkers te Monceau les Mines de kerk, steken haar in brand en trachten het stadhuis te bestormen. Na onderdrukking der onlusten en gevangenneming der hoofddeelnemers wordt tegen 23 hunner, meest anarchisten, een vervolging ingesteld op grond van:

I. Complot pour porter la devastation, le massacre et le pillage.
II. Violation de domicile et menaces de mort.
III. Incendie.
IV. Pillage en bande.
V. Déstruction de propriété.

Alle 23 worden tot min of meer zware gevangenisstraffen veroordeeld.

In October van hetzelfde jaar ontploft te Lyon voor het bureau de recrutement een bom en veroorzaakt groote materieele schade; denzelfden dag explodeert in het café Bellecour een bom, doodt een der aanwezigen en verwondt verscheidene anderen. Een jong ontwikkeld anarchist, CYVOCT, wordt verdacht van den aanslag, gearresteerd en verschijnt in 83 voor de assisen der Rhône.

Het eerste gevolg dezer aanslagen is de arrestatie van KROPOTKINE, BORDAT, BERNARD, en een aantal andere anarchisten, 66 in het geheel, die het volgende jaar voor de assisen te Lyon verschijnen, beschuldigd:

1. Leden te zijn van een vereeniging, die tot doel heeft de vernietiging van eigendom, familie, vaderland en godsdienst.

2. Een aanslag gepleegd te hebben tegen de openbare orde.

In Oostenrijk treedt in '82 de anarchistische beweging sterk op den voorgrond. Tot '81 had de theorie van MOST in Oostenrijk veel aanhangers. Zoolang hij nog te Londen was, kon MOST zelve nog invloed uitoefenen door het verspreiden van zijn blad in Oostenrijk; sedert hij naar Amerika gevlucht was, werd zijn plaats ingenomen door JOZEF PEUKERT, dien we sedert '81 als

anarchistisch agitator zien optreden. Zijn geweld-programma: „*Gewaltsame blutige Revolution, Entfesselung aller wilden Instinkte im Volke*," blijft niet zonder uitwerking. In '82 begint de propaganda van de daad en wordt Oostenrijk twee jaren lang geterroriseerd door een bende anarchisten; de meest beruchte zijn KAMMERER en STELLMACHER. Aanslagen op politie-agenten, inbraken, groote diefstallen om de voor het anarchisme vereischte gelden bijeen te brengen, zijn aan de orde van den dag. Twee jaren lang staat de politie machteloos tegenover deze agitatoren.

Ook in Spanje is een bende anarchisten bezig de provincie Andalousië te terroriseeren. De beruchte *Mano Negra* trekt van stad tot stad, vernietigt de oogsten, steekt boerderijen en huizen in brand, werpt bommen in de kerken, vermoordt rijke grondeigenaars, vergiftigt het vee, treedt overal verwoestend, plunderend en vernietigend op. Twee jaren lang is de *Mano Negra* de schrik der zuidelijke provinciën.

1883. In 1883 lukt het eindelijk de hoofddaders te arresteeren. Niet minder dan 2000 anarchisten worden gevangen genomen, behoorende tot de *Mano Negra*. Het optreden der *Mano Negra* brengt groote verwarring teweeg in de „*fédération espagnolle*". In 1882 telde de fédération 50,000 leden, het meerendeel keurde het optreden der *Mano Negra* sterk af, en wilde zich niet vereenzelvigd zien met deze moordenaars en plunderaars, die zich ook anarchisten noemden. Hierdoor ontstaat in 1883 een splitsing in de fédération; de meer gematigden sluiten zich aan bij de parlementaire socialisten en laten hunne anarchistische theorieën varen, de

minderheid, die het optreden der *Mano Negra* goedkeurt, blijft deels getrouw aan haar oorspronkelijk collectivisme, deels gaat ze over tot het communisme en zien we in verschillende Spaansche steden communistische groepen ontstaan. De Spaansche regeering treedt met groote gestrengheid tegen de anarchisten op, 't geen blijkt uit de in '83 afgekondigde uitzonderingswet.

„*Dans le cas de dégats où d'incendies, qui ne pourront être regardés comme accidentels, seront considérés comme auteurs présomtifs les individus, qui se trouveront dans les environs des lieux dévastés et à defaut d'eux, ceux qui composent le conseil local de la soi disant Association de travailleurs.*"

Er begint een monsterproces, dat tot Juni '84 duurt, 7 anarchisten worden ter dood veroordeeld en honderden tot levenslange of tijdelijke gevangenisstraf veroordeeld. Sedert treedt een rustperiode in, zes jaren merken we niets van de anarchistische beweging in Spanje.

Voor Frankrijk is het jaar 1883 een tijdperk vol anarchistische beroeringen. In de eerste maanden komt voor de assisen te Lyon het proces der 66 anarchisten, in November en December 1882 gearresteerd; een dertigtal wordt tot gevangenisstraffen van 5 jaar en minder veroordeeld, KROPOTKINE tot 5 jaar. Terzelfder tijd veroordeelt de jury te Lyon CYVOCT ter dood, als medeplichtig aan den aanslag in het Café Bellecour. Oorspronkelijk luidde de aanklacht op daderschap, hiervoor bestonden echter geen overtuigende bewijzen, terwijl als bewijs voor medeplichtigheid golden brieven, die volgens deskundigen van CYVOCT afkomstig waren, waarin het Café Bellecour als de

aangewezen plaats voor een anarchistischen aanslag werd aangeduid. CYVOCT ontkende de schrijver dezer brieven te zijn; de jury echter meende in het oordeel der deskundigen een overtuigend bewijs te hebben, dat CYVOCT de schrijver was en sprak over hem uit het „schuldig als medeplichtige"; de rechtbank veroordeelde hem ter dood, president GRÉVY heeft CYVOCT begenadigd. Onlangs heeft CYVOCT een verzoek tot revisie van zijn proces ingediend, aangezien een in Maart 1900 overleden anarchist op zijn sterfbed bekend heeft, de schrijver geweest te zijn, der voor CYVOCT noodlottige brieven.

In Maart werden te Parijs door een twintigtal anarchisten, onder wie LOUISE MICHEL en POUGET, eenige bakkerijen leeggeplunderd. In Juni komt deze zaak voor en worden LOUISE MICHEL, EMILE POUGET en nog een 7-tal anarchisten veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5 jaren wegens „pillage en bandes."

In Juli begint een bende mijnwerkers de mijndistricten in Noord-Frankrijk te terroriseeren en breekt in het Ardennendepartement een ware bommenepidemie uit. Den 15[den] Juli trachten twee anarchisten, de soldaat JACOB en de mijnwerker SERPRIX het kruitmagazijn der mijnmaatschappij te Perrecy in de lucht te doen vliegen, hun aanslag mislukt.

Noodlottiger is de uitslag van de poging, door de zelfde anarchisten den 14[den] Augustus gedaan, om het huis van den onder-directeur van bovenvermelde mijnen, den heer CHEVALLIER, te vernietigen. De ontploffing verwondt den heer CHEVALLIER zwaar, zijn vrouw licht en veroorzaakt een groote materieele schade. Den 14[den] Augustus wordt tevens een aanslag gepleegd op den burgemeester der gemeente Grélin, zonder resul-

taat; den 15den Augustus ontploft een bom ten huize van den mijnopzichter CLEAND, de huisvrouw en twee kinderen worden gewond. Den 15den September ontploft voor de kerk te Magny een bom; groote materieele schade; daders zijn de anarchisten LEGRAND en SERPIN. Den 25sten September wordt het huis van den mijnopzichter MARTIN te Valteuze door een bom verwoest, den 28sten September ontploft, zonder schade te veroorzaken, een bom voor het huis van den mijnopzichter BORDIER te Blanzy. Den 20sten October moet het huis van den directeur der mijnen te Valteuze er aan gelooven, den 21sten October wordt door tijdig ontdekken der bom een ontploffing in de kerk te Magny voorkomen.

De politie kan de daders niet te pakken krijgen, totdat het haar eindelijk den 7den November lukt den daders van al deze aanslagen op het spoor te komen. Eenige spionnen hadden de politie gewaarschuwd, dat de anarchisten van plan waren den 7den November het huis van den mijnopzichter ETIENNY te vernietigen; de politie stelt zich in een hinderlaag op, overvalt de daders op 't oogenblik, dat ze hun plan ten uitvoer willen brengen en neemt hen na een hevig gevecht, waarbij 3 agenten gewond worden, gevangen. Nu de politie een paar daders in handen heeft, lukt het haar ook spoedîg de daders en medeplichtigen der andere aanslagen te arresteeren. Twee en dertig anarchisten staan terecht voor de aanslagen der laatste maanden, twaalf worden tot min of meer zware straffen veroordeeld. Na deze aanslagen gaan we, wat de propaganda van de daad betreft, in Frankrijk een rustperiode te gemoet. Het anarchisme breidt zich wel geleidelijk

uit, maar van daden van geweld hooren we in de eerstvolgende jaren slechts zelden spreken, de propaganda van de daad treedt in de eerstvolgende jaren slechts sporadisch op.

In Italië is in 1883 het anarchisme haast niet op den voorgrond getreden, vermelding verdienen slechts 2 onbeduidende aanslagen te Pisa en Florence, geringe materieele schade veroorzakend. Ook in Amerika doen in 1883 de anarchisten weinig van zich spreken. Een anarchistencongres te Pitsburg, het ontstaan van eenige nieuwe groepen in St. Francisco en Chicago en het uitsterven van het anarchisme in Mexico dienen slechts genoemd te worden. Den 10[den] April 1883 zien we Engeland als eerste der Europeesche mogendheden de serie wetten tot bestrijding van het anarchisme openen.

The London act of explosive subsistances stelt strafbaar het opzettelijk en wederrechtelijk veroorzaken van een ontploffing, die gevaar oplevert voor menschen of goederen; eveneens wordt met straf bedreigd: de poging tot dit misdrijf en het vervaardigen of in voorraad hebben van ontplofbare stoffen met het oogmerk daarmede een strafbaar feit te begaan. Bij dit laatste strafbare feit stelt de wet een praesumptio ten nadeele van den beklaagde, op wien de bewijslast rust, dat hij de stoffen voor een geoorloofd doel vervaardigd heeft of in zijn bezit heeft; medeplichtigheid aan al de in deze wet vermelde strafbare feiten wordt beschouwd als daderschap [*as if he had been guilty as a principal*].

1884. Het jaar 1884 is een jaar van reactie; overal zien we de regeeringen met kracht tegen de anar-

chisten optreden. De Zwitsersche regeering wijst alle vreemde anarchisten uit; zij heft tevens het te Génève verschijnend anarchistische blad *Le Révolté* op. In Italië zien we de regeering met de uiterste gestrengheid optreden tegen allen, die zich „anarchist" noemen of die door de regeering vermoed worden „anarchist" te zijn, terwijl aan den anderen kant het stichten van een goed georganiseerde algemeene Italiaansche arbeiderspartij, met eigen orgaan de *Fascio Operaio*, den anarchisten veel kwaad doet, en vele gematigde anarchisten tot het socialisme doet overgaan.

In Oostenrijk worden de beruchte agitatoren KAMMERER en STELLMACHER gepakt, ter dood veroordeeld en terecht gesteld.

Voor Duitschland is 1884 een jaar van groote anarchistische agitatie en repressie te gelijk. Na de verbanning van MOST had men in de eerste jaren slechts weinig van het anarchisme gemerkt. Hiertoe had veel bijgedragen het optreden der Duitsche Socialisten, die reeds in '78 absoluut elken band met de anarchisten verbroken hadden en sedert het anarchisme overal tegenwerkten en de volksklasse trachtten te wijzen op het verkeerde en onbereikbare der anarchistische theorieën, het anarchistische geweld programma sterk veroordeelend. Toch traden in sommige Duitsche steden nog anarchistische agitatoren op, onder deze dient in de eerste plaats genoemd te worden de letterzetter FRIEDRICH AUGUST REINSDORF, die gedurende twee jaren de anarchistische leer door woord en daad trachtte te verbreiden. Den 4den September 1883 had de anarchist KARL BACHMAN een bom geslingerd in het restaurant Willemsen te Elberfeld, groote materieele schade ver-

oorzakend; den 27sten September trachtte bij Rûdesheim de anarchist RUPSCH, door het leggen van een dynamietmijn, den Duitschen keizer en vele Duitsche autoriteiten, daar aanwezig ter gelegenheid van de onthulling van het „Niederwalddenkmal," te vermoorden. De aanslag mislukte, de mijn ontplofte niet tijdig. Den volgenden dag ontploft in de „Festhalle" te Rüdesheim een bom, eenige bezoekers worden licht gewond, de materieele schade is groot. Nog wist de politie niet, wie de daders van al deze aanslagen waren, wel vermoedde men, dat het een complot van REINSDORF en consorten was, maar noch REINSDORF noch een van zijn vrienden waren te vinden.

Eenige maanden na den Niederwaldaanslag vatten REINSDORF en zijn aanhangers het plan op een bom te slingeren in de vergadering van het theologen congres in Hanover gehouden; hun plan wordt verijdeld en REINSDORF en zijn vermoedelijke aanhangers worden gevangen genomen. Na een vooronderzoek van ruim een half jaar staan den 15den September 1884 voor het *Reichsgericht* te Leipzig terecht acht anarchisten: REINSDORF, RUPSCH, KÜCHLER, BACHMAN, HOLZHAUER, SÖHNGEN, RHEMBACH en TÖLLNER:

I. REINSDORF als uitlokker van den aanslag te Elberfeld, BACHMAN als dader.

II. REINSDORF als uitlokker en begunstiger van den mislukten aanslag, die ten doel had, den Duitschen Keizer en de andere „Bundesfürsten" te dooden; RUPSCH en KÜCHLER, beschuldigd gepoogd te hebben, den aanslag ten uitvoer te brengen.

III. REINSDORF als uitlokker van den aanslag in de

Festhalle te Rüdesheim gepleegd, RUPSCH en KÜCHLER als daders.

IV. HOLZHAUER, SÖHNGEN,. RHEMBACH en TÖLLNER, beschuldigd van medeplichtigheid aan de 3 bovenvermelde aanslagen.

Den 22sten December spreekt het Reichsgericht het vonnis uit en veroordeelt REINSDORF ter dood en tot 15 jaar tuchthuisstraf; KÜCHLER en RUPSCH ter dood en tot 12 jaar tuchthuisstraf; BACHMAN en HOLZHAUER tot 10 jaren tuchthuis; SÖHNGEN, RHEMBACH en TÖLLNER worden vrijgesproken.

Deze serie aanslagen had tengevolge, dat de Duitsche Rijksdag den 9den Juli 1884, het *Sprengstoffgesetz* aannam. De bedoeling van den wetgever was, dat deze wet zou dienen, ter vervanging van die artikels in het Duitsche Strafwetboek, die niet voor afdoende gehouden werden ter bestrijding van de anarchistische aanslagen. De wetgever had speciaal het oog op Art. 311 D. Strwb. „*Die gänzliche oder teilweise Zerstörung einer Sache durch Gebrauch von Pulver oder anderen explodierenden Stoffen ist der Inbrandsetzung einer Sache gleich zu achten.*" De andere artikelen van het Strafwetboek, betreffende moord en poging tot moord, blijven natuurlijk ook voor de anarchistische aanslagen van kracht, in zooverre die aanslagen niet door explosiemiddelen zijn gepleegd. Het *Sprengstoffgesetz* bedreigt met straf hem, die door het gebruik van ontplofbare stoffen opzettelijk gevaar voor eigendom, gezondheid of leven van anderen veroorzaakt. De wet eischt gevangenisstraf met een wettelijk minimum van respectief 5 of 10 jaar, naarmate de aanslag zware verwonding of den dood van een ander tengevolge

heeft. De doodstraf staat op het veroorzaken van den dood, mits de dader dit gevolg had kunnen voorzien. Verder stelt de wet strafbaar het complot (Sprengstoff-complot); het bestellen, maken of in voorraad hebben van ontplofbare stoffen, „*wenn die Umstände unter denen das geschieht nicht einen erlaubten Zweck erweisen.*"

Eindelijk stelt zij strafbaar, gedeeltelijk als zwaardere vorm van feiten, die volgens het gewone recht reeds strafbaar zijn, gedeeltelijk als nieuwe strafbare feiten: „die öffentliche Aufforderung"; „die Aufforderung in Schriften oder anderen Darstellungen", ook al is zij niet in het openbaar; „die öffentliche schriftliche, bildliche Anpreisung und Anrühmung".

De Duitsche criminalist VON LISZT, zegt naar aanleiding van deze wet in zijn „Lehrbuch für Strafrecht" § 157, „Auf das lebhafteste mag bedauerd werden dass das Gesetz in folge seiner schlechten Fassung im wesentlichen nur die Wirkung gehabt hat, den rechtmäszigen Verkehr mit Dynamit zu schädigen."

1885. Het jaar 1885 begint in Duitschland terstond met eene wraakoefening der anarchisten. De commissaris van politie RUMPF, de bewerker van de arrestatie van REINSDORF en consorten, wordt den 15[den] Januari te Leipzig door den anarchist LIESKE vermoord. In de andere landen houden de anarchisten zich betrekkelijk kalm. De agitatie in Zwitserland is na de uitzetting der vreemde anarchisten zeer tot bedaring gekomen; toch pogen in Februari 1885 eenige anarchisten het „Palais Fédéral" te Bern in de lucht te doen vliegen, een poging, die nog bijtijds verijdeld wordt.

In Frankrijk heerscht ook vrijwel rust, wel vindt de politie te Parijs in den „Jardin du Luxembourg" een bom, waarvan de ontploffing door tijdige ontdekking voorkomen wordt; de anarchisten vertrouwen die niet ontplofte bommen niet; ze zeggen, dat degene, die een bom wil laten ontploffen, dit steeds doen kan en willen vele der niet ontplofte bommen beschouwd zien als politiewerk, gedaan met het doel, om scherpere represaillemaatregelen tegen het anarchisme uit te lokken.

Vermelding verdienen ook de talrijke diefstallen, dit jaar in Frankrijk gepleegd door menschen, die zich beroepen op hunne anarchistische theorieën en daaraan het recht tot diefstal, als rechtmatige reivindicatie, meenen te kunnen ontleenen. Over den strijd, die naar aanleiding van deze kwestie ontspint, en over de vraag, in hoeverre diefstal als een anarchistisch propagandamiddel te beschouwen is, wil ik in het volgende hoofdstuk nader spreken.

In Oostenrijk houden na de terechtstelling van KAMMERER en STELLMACHER de aanslagen nog een tijdlang aan, totdat in het begin van 1885 de regeering met kracht optreedt en tracht, door de voornaamste anarchisten te verbannen, de couranten op te heffen, de anarchistische vereenigingen te ontbinden, en het afkondigen van uitzonderingswetten, de uitbreiding van het anarchisme en de aanslagen zooveel mogelijk tegen te gaan.

Het Oostenrijksche *Sprengstoffgesetz*, van 27 Mei 1885, tracht evenals de Duitsche wet, zooveel mogelijk het gebruik, het handeldrijven in en het in voorraad hebben van ontplofbare stoffen tegen te gaan. Het vereischt voor het in voorraad hebben toestemming

van politiewege, evenzoo voor het vervaardigen. Bij gebreke van die toestemming wordt het omgaan met, of in bezit hebben van ontplofbare stoffen, gestraft als overtreding of misdrijf, naarmate er al dan niet gevaar bestaan heeft voor eigendom of leven van anderen. De wet bedreigt met tuchthuis en doodstraf het opzettelijk en wederrechtelijk veroorzaken van materiale schade, lichamelijke letsels en dood van anderen, door het gebruik van ontplofbare stoffen. Eveneens worden in de wet met zwaardere strafsanctie dan in het gewone recht strafbaar gesteld „Aufforderung" en „Apologie" van een der in deze wet strafbaar gestelde feiten; tevens wordt geregeld de uitwijzing van hen, die wegens een der in deze wet opgesomde feiten gestraft zijn.

1886. De betrekkelijke kalmte der laatste jaren heeft ten gevolge, dat de Fransche regeering aan KROPOTKINE en LOUISE MICHEL, beiden in 1883 tot 5 jaren veroordeeld, gratie verleent. KROPOTKINE verlaat Frankrijk en vestigt zich te London, LOUISE MICHEL wordt eenige maanden na hare invrijheidstelling op nieuw veroordeeld wegens het aansporen tot geweld. Op de Parijsche beurs vindt in '86 een kleine anarchistische manifestatie plaats, een zekere GALLO lost eenige revolverschoten in de lucht om de beursbezoekers van het anarchisme te doen spreken en hen zoodoende te wijzen op den oorsprong van het anarchisme, de ellende der arme bevolking. In de mijndistricten in Noord-Frankrijk breken weer onlusten uit, de mijningenieur WATRIN wordt door een anarchist vermoord. Uit de Fransche mijndistricten is geleidelijk

het anarchisme op de Belgische mijndistricten overgeslagen. Fransche propagandisten trachten het eerst de anarchistische theorie onder de Belgen te verbreiden. In 1886 neemt het anarchisme in België ook een vlucht; er vormen zich anarchistische groepen in de verschillende steden, vooral in de mijndistricten bij Mons, Charleroi en Luik. In Mei 1886 komt het tot een eerste ernstige uitbarsting; voor de huizen der ingenieuren en directeuren worden dynamietpatronen gelegd, aanslagen die allen slechts materieele schade veroorzaken. Bij Charleroi worden bakkerijen geplunderd, fabrieken en eene kerk in brand gestoken; daar krijgen de onlusten een ernstiger aanzien. De troepen moeten tusschenbeide komen, aan weerszijden vallen dooden en gewonden. Deze onlusten zijn geen zuiver anarchistische beweging; toch heb ik ze vermeld, omdat juist hierbij de anarchisten een hoofdrol gespeeld hebben. Den 22sten Mei treedt in België een wet in werking, ter bestrijding van het misbruik van ontplofbare stoffen *[Loi portant revision de la loi du 15 Oct. 1881 sur les matières explosibles.]*; zij bedreigt met tuchthuisstraf en geldboete van 100 tot 4000 fr. een ieder, die ontplofbare stoffen fabriceert, gebruikt, in voorraad heeft met het doel daarmede een misdrijf te plegen tegen personen of goederen.

Voor Amerika is 1886 het noodlottige jaar. Na '83 had zich in de Vereenigde Staten het anarchisme langzamerhand uitgebreid, overal hadden zich anarchistische groepen gevormd. Onvermoeid werkten TUCKER en MOST voor de verbreiding der theorie. MOST met zijn geweldprogramma van communistisch getint individualisme, TUCKER met zijn meer weten-

schappelijk individualisme. Zij vonden in de Vereenigde Staten vele aanhangers en hadden er een individualistisch anarchisme verbreid, dat hemelsbreed van het Europeesche communisme verschilde.

Er waren reeds in de laatste jaren herhaaldelijk kleine botsingen tusschen politie en anarchisten ontstaan, MOST was al gevangen genomen en veroordeeld wegens het verkondigen zijner geweld-theorieën, maar toch waren de onlusten nooit van dien aard, dat de Amerikaansche regeering kon overgaan tot het nemen van ingrijpende maatregelen ter bestrijding van het anarchisme. Toch zag de regeering met leede oogen de verbreiding van het anarchisme en zocht eene gelegenheid om energiek tegen het werken der anarchisten op te treden.

Naar aanleiding van de aanslagen in Europa had in 1885 de Senaat een besluit genomen, waarbij bepaald werd, dat de ontploffing beschouwd moet worden als een misdrijf tegen de beschaving en waarbij het bezit, het vervaardigen en transporteeren van ontplofbare stoffen, met het oogmerk er een misdrijf mee te plegen, met tuchthuis bedreigd wordt.

In begin 1886 breekt in Amerika de algemeene werkstaking uit ten behoeve van den 8-urigen werkdag. Den 1sten Mei staken in de Vereenigde Staten 350,000 werklui, in Chicago alleen al 40,000.

Met onrust ziet de regeering de komende gebeurtenissen te gemoet; den 1sten Mei komt het te Chicago tot eene botsing tusschen stakers en politie, 6 stakers worden gedood; den 3den Mei roept het uitvoerend comité van de „International Workmen Association" de stakers voor den 4den Mei op den „Haymarket" bijeen om te protesteeren tegen het optreden der

politie. Denzelfden dag verspreidt de „*Arbeiterzeitung*" een manifest, waarbij de stakers opgeroepen worden hunne vermoorde broeders te wreken. Op het einde van de vergadering van den 4den Mei komt het tot een botsing met de politie; een, door onbekende hand geworpen, bom explodeert onder de agenten, waarvan 1 gedood wordt, 6 zwaar en 50 licht gekwetst. De politie opent een doodend geweervuur op de vergaderden, die naar alle kanten uiteen vluchten. In den loop der volgende dagen wordt het meerendeel der stakers, die bekend zijn als anarchisten, gevangen genomen; de anarchistische clubs worden ontbonden, de couranten opgeheven. Acht der gearresteerden, de anarchisten PARSONS, SPIES, FIELDEN, NEEBE, SCHWAB, LINGG, FISCHER en ENGEL moeten zich voor de rechtbank te Chicage verantwoorden, beschuldigd daders te zijn van den aanslag, den 4den Mei op den „Haymarket" tegen de politie gepleegd. Het vonnis luidt: de doodstraf voor zeven der beklaagden: voor NEEBE 15 jaar gevangenisstraf. De doodstraf wordt voor SCHWAB en FIELDEN in levenslange gevangenisstraf veranderd.

Dat er een justitiemoord gepleegd is, is niet met zekerheid te zeggen; de instructie legde aan den dag, dat de aanslag gepleegd was door een zekeren SCHNAUBEL, die echter nooit door de politie gevonden is, terwijl het achttal veroordeeld is als deelnemers aan een anarchistisch complot, dat den Haymarket-aanslag ten doel zou gehad hebben. De anarchisten zeggen, dat de getuigen à charge door de politie omgekocht zijn; in hoeverre dit waar is of praatjes zijn kan ik niet beoordeelen; een feit staat echter vast, n.l. dat verschillende getuigen à charge tot de meest beruchte

misdadigers en landloopers uit Chicago behoorden. Dat de aanklacht op zwakke voeten stond en het hoofddoel der regeering was er een tendentieproces van te maken, blijkt wel uit de woorden der twee procureurs HUNT en GRINEL. HUNT zeide in zijn requisitoir o.a. „*Er bestaan geen bewijzen, dat er betrekking bestaat tusschen den aanslag op de politie begaan en een der aangeklaagden, maar ze hebben allen deelgenomen aan eene algemeene samenzwering de bestaande orde omver te werpen*"; de woorden van GRINEL waren: „*Dit proces is de vrijspraak of de veroordeeling der anarchie, het is jegens de anarchistische principes gericht, die den basis der samenzwering vormen, ergo moet het anarchisme veroordeeld worden.*

Duidelijker hoefden de procureurs niet te zijn, de aanklacht berustte niet meer op feiten, 't gold hier de vrijspraak of veroordeeling eener principieele kwestie; 't is niet te verwonderen, dat het vonnis een algemeene verontwaardiging verwekte; niet alleen onder de anarchisten, maar onder alle vrijzinnig denkende menschen. Uit Amerika en Europa werden tallooze verzoeken om gratie aan de Amerikaansche regeering gezonden. Het vonnis van FIELDEN werd ook werkelijk in levenslange gevangenisstraf veranderd, maar nog waren er vijf veroordeelden, die luid hunne onschuld betuigden en die toch de dood wachtte.

1887. Vijftien maanden wordt deze spanning gerekt en reeds schijnt ook in regeeringskringen de stemming ten gunste der veroordeelden om te slaan, als plotseling een der veroordeelden LINGG zich in zijn cel van het leven berooft, met een, op onbekende wijze in zijn

bezit gekomen, dynamietpatroon. De Amerikaansche regeering wil hierin een mislukte poging zien de gevangenis in de lucht te doen vliegen, ze is bang voor nieuwe aanslagen en weet van geen toegeven meer. Den 11den November sterven PARSONS, SPIES, FISCHER en ENGEL op het schavot. Vooraf is in Chicago de staat van beleg afgekondigd; de regeering is bevreesd voor een volksoproer ten gunste der veroordeelden.

Voor de anarchisten is de 11de November een heiligendag geworden; met den dood der slachtoffers van Chicago begint bij hen *martelaarscultus*, die in volgende jaren van het anarchisme zulk eene noodlottige rol zal spelen, als medeoorzaak van latere aanslagen, gepleegd door jonge geëxalteerde dweepers, die de zucht om martelaar te worden mede tot hun beruchte aanslagen dreef.

Het meedoogenlooze optreden der Amerikaansche regeering brengt een tijd lang een absoluten stilstand te weeg in de anarchistische beweging. Tegen het einde van 1887 komt MOST vrij, hij is geheel veranderd van programma; zijn geweldtheorieën heeft hij in de gevangenis gelaten; hij verkondigt nu eene propaganda van woord en geschrifte; hij predikt aaneensluiting aller werklieden en eerst, als alle Engelsch sprekende proletariërs tot het anarchisme bekeerd zijn, wil hij de sociale revolutie door de daad verwezenlijkt zien.

De veroordeeling en terechtstelling te Chicago verwekken ook in Europa groote volksdemonstraties. In Londen komt het op *Trafalgarsquare* tot eene bloedige botsing tusschen betoogers en politie, evenzoo te Parijs. In Brussel en Amsterdam vinden kleinere demonstraties

voor het Amerikaansche consulaat plaats, kortom overal geeft het volk zijn verontwaardiging over het Chicagoër proces te kennen.

Den 15[den] Juli heeft te Parijs nog een onbeduidende ontploffing plaats. In den wijnwinkel van VIGUIER, Rue Berthe, wordt eenige materieele schade veroorzaakt. De eigenaar had een bij hem inwonend Italiaan wegens niet betalen van den huurprijs de deur uitgezet; de daad wordt derhalve beschouwd als een wraakoefening van den huurder; bij gebrek aan bewijzen wordt PARMEGGIANI, de vermoedelijke dader, echter niet gestraft, maar de grenzen overgezet. In Augustus 1887 treedt in België voor een tijdperk van drie jaren in werking een wet, waarbij met gevangenisstraf bedreigd wordt het aanhitsen zonder gevolg, tot het gebruik van ontplofbare stoffen.

1888. De twee eerstvolgende jaren treedt een absolute stilstand in, in de anarchistische beweging. Vermelding verdient slechts het verschijnen van een nieuw orgaan der propagandisten van de daad, de *Père Peinard*, te Parijs door EMILE POUGET opgericht. De intellectueele anarchisten hebben als orgaan de in 1885 te Parijs opgerichte *Révolte*, de voortzetting van het in 1884 te Génève opgeheven blad *Le Révolté*, dat thans onder redactie van JEAN GRAVE onder den naam *La Révolte* opnieuw verschijnt.

De regeeringen meenen, dat de plotselinge stilstand in de anarchistische propaganda de uitwerking is van de krachtige maatregelen in de verschillende landen genomen ter bestrijding van het anarchisme. Niet zoo de anarchisten; zij raden de regeering aan niet te

vroeg te juichen; de maatregelen der laatste jaren hebben wel de anarchisten een tijd lang in de war gebracht en verdoofd, maar tevens verbitterd; de dood der kameraden te Chicago zal zoo spoedig niet vergeten worden; ze waren gevallen voor het anarchistisch idée, het heele anarchisme voelt zich door hun dood getroffen; de reactie zal niet uitblijven. De volgende jaren zullen ons aantoonen, dat de anarchisten maar al te gelijk hadden.

1889. Nog een jaar van vrijwel geheelen stilstand van de propaganda van de daad. Kleine aanslagen in Parijs in de Rue Téhéran en Rue Lisbonne, die zelfs geen materieele schade veroorzaken. Het optreden van den inbreken PINI, die zich anarchist noemt, maar door vele anarchisten niet als zoodanig erkend wordt. Eenige sensatie verwekt het in Zwitserland bij duizendtallen verspreide „*Manifest der Schweizer anarchisten.*" Een oorlogsverklaring der Zwitsersche anarchisten aan aan de „Bondsregeering." „...*Dir*, *Bundesregierung*, *die Du den Niedermetzelungen von Paris*, *London*, *Chicago*, *Wien und sovielen anderen Beifall zugejauchzt hast*, *Dir haben wir nur Zwei Worte zu Sagen; Auge für Auge*, *Zahn für Zahn.*"

De Zwitsersche regeering bevreesd voor aanslagen besluit streng op te treden. Het stuk was te Parijs gedrukt, ergo kon slechts de verspreider vervolgd worden. Als zoodanig moeten zich in December voor de jury te Neuchatel verantwoorden 3 anarchisten: NICOLET, HÄNZE en DARBELLAY, aangeklaagd op grond van art. 45 van het Zwitsersche strafwetboek, dat de ophitsing in het openbaar door mondelinge of schrifte-

lijke uitingen, tot het deelnemen aan een aanslag tegen de veiligheid van Staat of tegen een der leden van de bondsregeering als zoodanig, als poging tot die aanslagen wil gestraft zien. De jury spreekt de beschuldigden vrij; het manifest blijft verder zonder eenige uitwerking.

1890. In de andere landen van Europa doen de anarchisten in de jaren '88, '89 en '90 door geen noemenswaardig feit van zich spreken; slechts in Frankrijk begint men in 1890 weer iets van de anarchisten te merken. MALATO, LOUISE MICHEL en MERLINO worden gearresteerd wegens opruiende redevoeringen door hen den 1sten Mei gehouden. Te Vienne en Grenoble vinden anarchistische onlusten plaats, in Parijs worden bij verscheiden uitgeweken nihilisten huiszoekingen gehouden en worden bommen gevonden. Te London verschijnt in 1890 het blad *l'International*, uitsluitend opgericht met het doel de propaganda van de daad in de hand te werken. Om een eventueele algemeene beslagname te voorkomen, verschijnt het blad zonder naam van uitgever of drukker en wordt van een onbekend adres aan de abonnenten gestuurd. Het blad spoort aan tot geweld, verheerlijkt gepleegde aanslagen, laat in zijn kolommen verschijnen een serie scheikundige opstellen, waarin de uitwerking der verschillende ontplofbare stoffen besproken wordt en den kameraden op practische wijze het maken van bommen en andere ontplofbare voorwerpen geleerd wordt. [Zie FÉLIX DUBOIS, *Le Péril anarchiste*, pag. 165.] Vooral in Frankrijk wordt dit blad verspreid en 't schijnt, dat de lessen in in den „*International*" gegeven niet zonder uitwerking

zijn gebleven en op de gebeurtenissen in volgende jaren van invloed zijn geweest.

1891. Het jaar 1891 opent eene tweede periode in de annalen van het anarchisme. De jaren van betrekkelijke rust zijn voorbij, overal ziet men de propaganda van de daad, de zoogenaamde revolutionaire feiten, herleven.

In Frankrijk komt het te St. Dénis den 1sten Mei tot eene botsing tusschen politie en anarchisten, die een betooging voor de kazerne wilden houden. Twee raddraaiers, DARDARE en DESCAMPS worden gearresteerd en veroordeeld wegens verzet tegen de politie.

Denzelfden dag zien we te Parijs, in de wijk Clichy, een hevige botsing ontstaan tusschen politie en anarchisten, die probeeren het commissariaat van politie in brand te steken, maar na een hevig straatgevecht uit elkaar gedreven worden. Onbeduidende ontploffingen terzelfder tijd te Charlesville en Nantes toonen aan, dat ook in de provincie het anarchisme weer begint van zich te doen spreken. In October wordt door tijdige ontdekking de ontploffing voorkomen van twee bommen, geplaatst in de Rue de Carnot en Rue de Berry te Parijs.

In Italië gaat de 1ste Mei ook niet ongestoord voorbij. Een te Rome door een honderdtal anarchisten gehouden betooging wordt door de Italiaansche regeering als gelegenheid gebruikt om tegen de revolutionairen in Italië op te treden. Een botsing met de politie heeft ten gevolge een proces tegen 52 revolutionairen, waaronder verscheidene anarchisten, onverschillig of ze al dan niet aan de betooging deelgenomen hebben. Ze worden beschuldigd deel uit te maken van:

„une association ou entente pour faire l'apologie de la révolution."

In Spanje hoorde men na het onderdrukken der *Mano Negra* slechts weinig van het anarchisme. Het meerendeel der Spaansche anarchisten was geen aanhangers van de daad, de collectivisten sloten zich hoe langer hoe meer bij de socialisten aan, de communistische minderheid vereenigde zich tot locale groepen. Tot '91 heerschte rust, dan doen de anarchisten plotseling weer van zich spreken. Te Xeres breken onlusten uit, een 500-tal gewapende boeren uit de omstreken, voor het meerendeel anarchisten, bezetten de stad, plunderen de magazijnen, verbranden de archieven, kortom een herhaling der onlusten van San Lupo. Vier uren duurt de heerschappij der anarchisten, dan worden ze door de troepen verdreven, de raddraaiers worden gearresteerd en vier hunner Busiqui, Zarzuela, Lomela en Lebrigaux gegarroteerd.

1892. De revolutionaire woelingen in Spanje blijven ook het volgende jaar voortduren, onlusten te Calabarra, Pinos Riente, Fontanar, Villaluenge en Almeria zijn wel is waar geen zuiver anarchistische feiten, maar toch revolutionaire bewegingen, waaraan de anarchisten deelnemen. In September wordt te Villahoze een bom geplaatst voor het huis van den officier van justitie, slechts materiëele schade veroorzakend.

Voor Frankrijk is 1892 het eerste jaar van eene noodlottige serie, het jaar van Ravachol gevolgd door de jaren van Vaillant, Henry en Caserio, de jaren der bommen-epidemie, toen, zooals een Parijs journalist den gemoedstoestand der Franschen in die jaren be-

schrijft, de menschen, als ze op straat wandelden en een vogel door de lucht zagen vliegen, angstig bleven staan en vol vrees omhoog keken of 't heusch wel een vogel en geen bom was.

Den 11den Februari heeft te Soisy sous Etiolles een belangrijke dynamietdiefstel plaats. Van de daders worden CHÉVENET en ETIEVANT gepakt en tot 5 en 6 jaren gevangenisstraf veroordeeld; de andere daders RAVACHOL en BEALA ontkomen.

Den 29sten Februari ontploft in de Rue St. Dominique te Parijs een bom, door onbekende hand daar geplaatst; den 15den Maart heeft een ontploffing plaats voor de Caserne Loban; beide aanslagen veroorzaken slechts materiëele schade. Den 16den Maart legt RAVACHOL een bom in het huis van den raadsheer BENOIT in de Rue St. Germain te Parijs. Slechts materiëele schade. Minder gelukkig loopt de aanslag, den 27sten Maart in de Rue Clichy door RAVACHOL op den officier van justitie BULOT gepleegd, af. De ontploffing verwondt verscheidene menschen. De politie vermoedt, dat RAVACHOL de dader van deze aanslagen is, maar hij is nergens te vinden, totdat 14 dagen na den aanslag in de Rue Clichy de kellner LHÉNOT in het restaurant Very RAVACHOL herkent, de politie waarschuwt en zijn arrestatie bewerkstelligt. Met hem worden vier andere anarchisten gearresteerd verdacht medeplichtig te zijn aan de door RAVACHOL gepleegde aanslagen; BEALA, SIMON, CHAUMARTIN en vrouw MARIETTE SOUBERT. Den 26sten April wordt RAVACHOL door de jury tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, eveneens SIMON, terwijl BEALA, CHAUMARTIN en MARIETTE SOUBERT worden vrijgesproken. RAVACHOL beweert de aanslagen ge-

pleegd te hebben om zijn vriend DESCAMPS, in '91 veroordeeld wegens deelname aan de onlusten te St. Denis, te wreken. BULOT was officier van justitie, BENOIT voorzitter der rechtbank geweest, die DESCAMPS veroordeeld had.

RAVACHOL was trouwens een oude bekende der politie, hij werd verdacht van niet minder dan 5 moorden, van diefstal, brandstichting en grafschennis. Voor deze feiten stond hij den 20sten Juni voor de jury van Mont Brison terecht. Den 21sten Juni wordt hij ter dood veroordeeld; den 10den Juli te Mont Brison onthoofd. Ook deze misdaden trachtte hij door zijn anarchistische theorieën te rechtvaardigen; of hij anarchist was, daarover loopen de meeningen uiteen, de mannen van de daad beschouwen RAVACHOL wel degelijk als een hunner en hebben van den sluipmoordenaar en grafschender een afgod gemaakt; hij wordt door hen tot martelaar verheven; hij is voor hen de man, die de maatschappij verachtend slechts voor het anarchisme geleefd heeft en zijn leven opgeofferd heeft.

Niet zoo de intellectueelen, waarvan het meerendeel in RAVACHOL slechts den gewonen moordenaar ziet, die om zich een politiek tintje te geven beweert anarchist te zijn. Hierover later meer. Den eersten April heeft te Parijs een aanslag plaats op den commissaris van politie LOZÉ; een ijzeren bus, een dynamietpatroon inhoudend, wordt hem gestuurd, het zware gewicht en de zonderlinge vorm van het pakket wekken achterdocht op, het wordt naar het stedelijk laboratorium gestuurd en zoodoende een ontploffing voorkomen.

Den vooravond van het proces RAVACHOL, den 25sten April, heeft in het Restaurant Véry, waar RAVACHOL

gearresteerd is, een ontzettende ontploffing plaats; de heeren VÉRY en HAMONOD worden gedood, verscheidene andere personen gewond. De aanslag is gepleegd door MEUNIER, die, zooals later blijkt, het verraad van RAVACHOL heeft willen wreken en de jury, die den volgenden dag een vonnis over RAVACHOL moest vellen, schrik heeft willen aanjagen. MEUNIER, tevens de dader van den aanslag op de kaserne Loban, weet te ontvluchten en houdt zich tot 1894 schuil. Hij wordt bij verstek ter dood veroordeeld, de anarchist BRICOU als medeplichtige tot twintig jaar gevangenisstraf, MARIE DELANGE, de maitresse van BRICOU, en de anarchist FRANÇOIS, beiden van medeplichtigheid beschuldigd, worden vrijgesproken. In 1894 wordt MEUNIER door Engeland uitgeleverd, zijn proces wordt herzien en het doodvonnis van 1892 wordt in levenslange gevangenisstraf veranderd. MEUNIER was 34 jaar oud en stond algemeen bekend als iemand van uitstekend karakter; hij wordt beschouwd als een slachtoffer der anarchistische theorieën, die hem te machtig waren, en 't is hierdoor te verklaren, dat de jury door het toekennen van verzachtende omstandigheden in 1894 de doodstraf in levenslange gevangenisstraf veranderde.

De serie aanslagen heeft ten gevolge, dat de Fransche regeering zich in de eerste plaats van de buitenlandsche anarchisten tracht te ontdoen; alle vreemdelingen, die bekend zijn als anarchisten worden streng bespied en de minste storing van de openbare orde, 't zij op straat, 't zij op vergaderingen, heeft ten gevolge, dat ze direct de grenzen over gezet worden, een maatregel nog heden door de Fransche politie toegepast.

In Frankrijk hebben terzelfder tijd nog verschillende kleine, slechts materieele schade veroorzakende, aanslagen plaats, o. a. te Marseille, Bordeaux en Lyon. Den 8sten November wordt door een onbekende een bom geplaatst voor het directiegebouw der mijnen van Carmaux in de Avenue de l'Opéra te Parijs. Tijdig ontdekt, wordt de politie gewaarschuwd en de bom door een politieagent naar het politiebureau in de Rue des Bons enfants gebracht. Door onvoorzichtigheid van den drager ontploft de bom met het noodlottig gevolg, dat vijf agenten gedood worden. Wie de bom voor het directiegebouw gelegd heeft, weet de politie niet; een vermoeden rust op EMILE HENRY, die gearresteerd, maar later bij gebrek aan bewijzen weer vrijgelaten wordt. Het volgende jaar, als hij terechtstaat voor den aanslag in Café Terminus, erkent hij de dader geweest te zijn van den aanslag; hij had de bom geplaatst om den stakers te Carmaux te bewijzen, dat ze niet moeten toegeven; om hen aan te toonen, hoe men de patroons tot toegeven moet dwingen.

Den 27sten December van 't zelfde jaar wordt nog een bom gelegd in de prefectuur van politie te Parijs, slechts weinig materieele schade. Al deze aanslagen brachten de Fransche regeering er toe uitzonderingswetten tegen de anarchistische misdrijven te maken. Te dien einde wordt in Maart aan de kamer een wetsontwerp voorgesteld. Den 2den April treedt de wet in werking: *Loi servant à modifier les articles 435—436 du Code Pénal.* In artikel 435 C. P. werd o. a. strafbaar gesteld het vernielen van gebouwen, bruggen en spoorwegen door een ontploffing, veroorzaakt door

het leggen van mijnen. Dit wordt onder de tegenwoordige omstandigheden door de regeering voor onvoldoende gehouden, het artikel wordt uitgebreid, zoodat het toepasselijk wordt op elk soort door ontploffing veroorzaakte schade aan roerende en onroerende goederen; het leggen van een bom op den publieken weg met misdadige bedoeling wordt beschouwd als poging tot moord met voorbedachten rade. De medeplichtige, die voor de voltooiing van het misdrijf en voor de instelling van eene strafvervolging de arrestatie der daders bewerkt, wordt niet gestraft, maar kan voor bepaalden tijd onder politie toezicht gesteld worden.

Den 2^den Juli besluit de Fransche Kamer 386,000 fr. uit te deelen aan de slachtoffers der anarchistische aanslagen.

Van Frankrijk slaat de bommen-epidemie over naar België. Sedert 1887 reeds heerscht er in de mijndistricten eene perpetueele gisting. Onder de mijnwerkers vonden de agitatoren hunne eerste aanhangers en werden de eerste anarchistische groepen gesticht; langzamerhand breidden die groepen zich uit over heel België en voornamelijk in de steden Luik, Brussel en Gent. Einde 1891 was te Seraing een dynamiet-aanslag gepleegd, eenige personen waren gewond, groote materieele schade was veroorzaakt. De daders, drie anarchisten, worden door de assisen te Luik veroordeeld; den 16^den Maart 1892 ontploft te Luik een bom ten huize van den voorzitter der assisen Renson, een wraakoefening der anarchisten voor de veroordeeling der daders van den aanslag te Seraing. Den 10^den April veroorzaakt een ontploffing in de synagoge te Brussel

eenige materieele schade; den 16den April ontploft te Luik weer een bom voor het huis van den substituut Beltjens; den 28sten bij mevr. Nijst tegenover het paleis van justitie; den 1sten Mei bij een rijk ingezetene van Luik, den heer de Selys en in de kerk St. Martin; den 2den Mei bij den advocaat Minette. Door al deze aanslagen wordt slechts materieele schade veroorzaakt. In Juni staan te Luik 16 anarchisten terecht, beschuldigd daders en medeplichtigen te zijn van de in de laatste maanden gepleegde aanslagen. De aanklacht luidde:

I. Complot pour porter la dévastation, le pillage, le massacre dans la ville de Liège.

II. Bandes organisées dans le but d'attenter aux personnes et aux propriétés.

Zes der beschuldigden, de anarchisten Wolfs, Moineau, Beaujean, Mathessen, Marcotty en Lacroix, worden tot respectieve gevangenisstraffen veroordeeld van 15 tot 20 jaren.

In de volgende jaren hebben nog verschillende werkstakingen en onlusten in de mijndistricten plaats; velen zijn geneigd dit anarchistische woelingen te noemen, toch dient hier dezelfde onderscheiding gemaakt te worden als bij de onlusten in Italië en Spanje. Zeker, werkstaking is ook een anarchistisch propagandamiddel, maar niet uitsluitend anarchistisch, zoodat aan deze werkstakingen en onlusten de anarchisten ook wel deelnamen, maar ze niet een gevolg van de anarchistische beweging kunnen genoemd worden.

Ook in Amerika doet in 1892 het anarchisme weer van zich spreken. Sedert 1887 heeft in het anarchistische kamp vrijwel rust geheerscht; men hoort in de

jaren, die tusschen '87 en '92 liggen, haast nooit van daden van propaganda spreken; een individualistisch anarchisme heeft zich over de Vereenigde Staten verbreid, een meer practische en gematigde leer dan het dweeperige communisme.

In '92 breekt echter te Carneggie een werkstaking uit; bij de onlusten, die daaruit ontstaan, komt het tot een bloedige botsing tusschen stakers en de Pinkertonsche politie-brigade; aan weerskanten vallen ruim 200 dooden. De gisting onder de arbeiders duurt maandenlang voort; zij stellen de directeurs der fabrieken te Carneggie aansprakelijk voor de slachtoffers, die gevallen zijn; den 5[den] Juli 1892 doodt een jong anarchist, BERCKMANN, één der directeuren FRICK. In de geheele anarchistische pers worden loofliederen op BERCKMANN gezongen; niet alleen in Amerika maar ook in Europa; zelfs de vrij gematigde *Révolte* verheerlijkt de daad van BERCKMANN; „dat was een echt anarchistische daad, BERCKMANN heeft het volk van een zijner grootste onderdrukkers bevrijd; men vergelijkt hem bij BRUTUS, bij ARISTOGITON, hij is de Tyrannendooder, de redder der onderdrukten."

Sedert merkt men, op eenige onbeduidende aanslagen na, in Noord-Amerika niets meer van de propaganda van de daad.

1893. Het begin van het jaar 1893 verloopt in Frankrijk kalm; er hebben groepenvergaderingen plaats, waarin de houding der anarchisten ten opzichte der bommengooiers besproken wordt; een heftige pennestrijd ontstaat tusschen de organen van het geweld en de meer gematigde *Révolte*, die het nuttelooze bommen-

gooien afkeurt en de anarchisten niet wil vereenzelvigd zien met dieven en moordenaars. Omstreeks Mei beginnen in de provincie de anarchistiche demonstraties weer; pogingen de lotelingen tot dienstweigering over te halen; werkstaking van de arbeiders van een vélocipèdefabriek, de stakers geven een manifest uit, waarbij zij de stelling verkondigen, dat de arbeiders het recht hebben hunne patroons te bestelen; het stukslaan van spiegelruiten in groote café's en vele andere kleinere ongeregeldheden.

Den 16den Mei wordt te Levallois een groote dynamietdiefstal gepleegd, 8 anarchisten staan voor dit feit terecht, BOUDÓN, VINCHON en LEVEILLET en worden tot gevangenisstraffen van drie tot vijf jaar veroordeeld. In den loop der volgende maanden hebben ontploffingen plaats te Marseille, Bordeaux en Algiers, slechts geringe materieele schade wordt veroorzaakt. In October lost te Parijs de anarchist VILISSE bij gelegenheid der Franco-Russische feesten een revolverschot in de lucht als teeken van protest tegen het uitgeven van de groote geldsommen om de Russen feestelijk te onthalen; hij wordt het volgende jaar tot 5 jaar gevangenisstraf veroordeeld, de rechtbank beschouwde het lossen van dit schot als „poging tot moord." Den 13den December wordt de Servische gezant GEORGEWITCH levensgevaarlijk gewond door een negentienjarig anarchist, LÉAUTHIER, die hem niet kende, maar den aanslag gepleegd heeft: „Parce qu'il était bien mis et décoré. J'étais sur que c'était un de ces bourgeois qui consoment et ne produisent pas."

Den 9den December slingert VAILLANT zijn bom in de Chambre des députés en verwondt een 30tal

personen, meest toehoorders. 't Spijt hem later de toehoorders en niet de afgevaardigden getroffen te hebben: „J'ai voulu tuer les auteurs des misères sociales et non les spectateurs." Dat was een echt anarchistische aanslag, dat hielp den gematigden anarchisten uit hunne lastige positie tegenover de aanhangers van 't geweld. „Ravachol was voor hen een inbreker en sluipmoordenaar geweest, dien durven ze niet als anarchist beschouwen; maar Vaillant heeft zich opgeofferd voor zijn medemenschen; de regeering, de vertegenwoordigers van de bourgeoisie, heeft hij willen treffen en in hen den kern van de maatschappelijke ellende. Hij heeft zijn leven gewaagd voor het anarchistisch idee; luide moeten alle anarchisten zijn roem verkondigen." Het volgende jaar wordt hij op de Place de la Roquette onthoofd, zijn graf wordt de bedevaartplaats van de Fransche anarchisten, hij zelve de groote martelaar van het anarchisme.

Na al deze aanslagen ziet de Fransche regeering in, dat de tot nu genomen maatregelen onvoldoende zijn ter bestrijding van de propaganda van de daad. Tot dit doel worden door de Kamer den 18den December drie wetsontwerpen aangenomen: I. *Loi sur la détention des explosifs*. Deze wet eischt voor het fabriceeren of in voorraad hebben van ontplofbare stoffen een wettige reden en verlof van de politie. Voor „tout autre subsistance destinée à entrer dans la composition d'un explosif" is een wettige reden voldoende.

II. *Loi sur les associations de malfaiteurs pour remplacer les art. 265, 266, et 267 du C. P.*

Naast „association de malfaiteurs," dat niet ver genoeg van strekking is, stelt de wetgever strafbaar: „toute

entetne dans le but de commettre ou de préparer des crimes." Strafrechterlijke sanctie: „tijdelijke dwangarbeid met eventueel levenslange „relegatie". Vrijstelling van straf voor diengene der deelnemers, die voor het instellen eener strafvervolging aan de overheid bekend maakt: „l'entente établie ou l'existence de l'association." Begunstiging van dit misdrijf door 't leveren van werktuigen, correspondentiemiddelen, huisvesting en gelegenheid tot vergaderen, wordt bedreigd met gevangenisstraf en eventueel tijdelijk of levenslang stellen onder politietoezicht.

III. *Loi modifiant la loi sur la presse.* Eene verandering van de artikels 24, 25 en 49, der perswet van 29 Juli 1881, met het doel om in de eerste plaats de toepasselijkheid van dit artikel uit te breiden tot *uitlokking zonder gevolg* (provocation non suivie d'effet) tot de misdrijven door het gebruik van ontplofbare stoffen; in de tweede plaats, om met provocation gelijk te stellen, de *verheerlijking* (apologie) dier misdrijven.

In hoeverre deze strenge wetten van nut zijn geweest, zal ik in 't vierde hoofdstuk bespreken. Hier slechts wil ik vermelden, dat de anarchisten verbitterd waren over deze maatregelen, vooral de „loi sur les associations de malfaiteurs" scheen hen buitengewoon te treffen. Zij zeggen, dat het aan deze strenge wetten te wijten is, dat de aanslagen in de laatste jaren legio zijn: „On nous chasse partout comme des fauves, bien soyons des fauves."

In Italië doet door drie onbeduidende aanslagen in 1893 het anarchisme weer van zich spreken. Den eersten Januari ontploft te Pesaro een bom voor het

huis van den afgevaardigde Vaccai, den 22sten Januari ontploffen twee bommen op het Corso te Rome. Door de drie ontploffingen wordt slechts geringe materieele schade veroorzaakt, de daders blijven onbekend. In Duitschland heeft in 1893 een groote dynamietdiefstal plaats; den eersten Juni wordt een aanslag gepleegd op het kruitmagazijn te Potsdam, door de ontploffing wordt een soldaat gewond; het kruitmagazijn blijft onbeschadigd.

In Zwitserland dient het socialistencongres vermeld te worden; hier besluiten de socialisten de uitsluiting der anarchisten van het congres.

Een mislukte dynamietaanslag te Londen, waarbij de dader zelve, door 't te vroeg ontploffen der bom, gedood wordt, toont aan, dat ook Engeland niet geheel van de gevreesde dynamiet-aanslagen is verschoond gebleven. Engeland was tot 1893 de schuilplaats geweest van vele uitgeweken en uitgewezen anarchisten. De Engelsche regeering had die ballingen kalm in haar midden geduld, want tot 1893 had Engeland betrekkelijk weinig last van het anarchisme gehad.

Daar ontploft in het voorjaar 1893 een bom in het park van Greenwich in handen van den drager; de anarchistische aanslag is mislukt, de drager van de bom wordt zelve gedood. Het is de eerste anarchistische aanslag in Engeland. De regeering besluit hare passieve houding ten opzichte van de in Engeland vertoevende vreemde anarchisten op te geven en wijst een groot aantal van hen uit.

In Spanje treedt na de onlusten te Xeres de regeering met ontzettende gestrengheid op. Behalve de terechtstelling der vier vermoedelijke hoofddaders, worden

17 personen tot levenslangen of tijdelijken dwangarbeid veroordeeld. Niet alleen anarchisten worden door deze maatregelen getroffen, maar ook andere tegenstanders der regeering, die niets met de anarchisten gemeen hebben; tot deze laatsten behoort de oud-afgevaardigde SALVOCHEA, voorzitter der Andalousische autonomistische partij, als zoodanig een doorn in 't oog der regeering. SALVOCHEA was iemand van buitengewone populariteit; vijf maal had in de laatste twee jaren de regeering getracht, hem te doen veroordeelen wegens zijn vrijzinnige, volgens de regeering gevaarlijke, denkbeelden; vijf maal had de jruy te Cadix hem vrijgesproken. Van de onlusten te Xeres maakt de regeering gebruik, SALVOCHEA voor een krijgsraad te stellen, hem als uitlokker der onlusten aan te klagen en zijn veroordeeling te verkrijgen. SALVOCHEA is niet de eenige niet-anarchist, die veroordeeld wordt; de bestrijdingsmiddelen van het anarchisme zijn niet alleen tegen de anarchisten gericht, maar tegen alle tegenstanders der regeering. De anarchisten stellen voor het inquisitoriale optreden der regeering den minister-president CANOVAS DEL CASTILLO en maarschalk MARTINEZ CAMPOS verantwoordelijk. In Januari 1893 reeds trachtte de anarchist, RAMON MORUL CASAS, den prefect van Barcelona te dooden en verwondde hem zwaar, met het eenige doel, om op een hoog geplaatst ambtenaar de dooden van Xeres te wreken; den 21sten Juni trachten 2 anarchisten CANOVAS te dooden; de bom ontploft in handen der daders, één wordt gedood, de ander gewond, CANOVAS blijft ongedeerd, maar wordt het volgende jaar 't slachtoffer van den 21-jarigen ANGELILLO. Naar

aanleiding van dezen aanslag zeide CHARLES MALATO me in een onderhoud het volgende: „Ik ben geen aanhanger van de daad, ik betreur het stroomen van bloed en wil de anarchisten niet met gewone moordenaars vereenzelvigd zien, maar ANGELILLO is geen moordenaar, hij is een tyrannendooder evenals Brutus; zijne daad verdient algemeene bewondering en goedkeuring; hij heeft het land bevrijd van een onmensch, door wiens toedoen op 't einde van de 19de eeuw te Montjuich, nog 15de en 16de eeuwsche folteringen worden toegepast."

Om de dooden van Xeres te wreken, slingert PAOLINO PALLAS den 23sten September een bom naar MARTINEZ CAMPOS, op het oogenblik, dat de maarschalk op de Grand Via te Barcelona een troepenrevue afneemt. CAMPOS wordt licht gewond, een zijner officieren zwaar gewond. PALLAS wordt gearresteerd en ter dood veroordeeld. Hij verklaart zijn aanslag gepleegd te hebben, omdat hij MARTINEZ CAMPOS als oorzaak der reactie in Spanje beschouwt. Alle moeite door maarschalk CAMPOS gedaan, om gratie te verkrijgen voor PALLAS, die een uitstekend verleden heeft, en slechts als een buitengewoon geëxalteerd karakter bekend staat, is te vergeefs; PALLAS wordt gefusilleerd, zijn laatste woorden zijn: „De wraak zal verschrikkelijk zijn." De wraak der anarchisten blijft niet lang uit.

1894. Aanvang 1894 wordt te Barcelona het nieuwe Liceotheater geopend. Geheel Barcelona „High Life" is vertegenwoordigd. Plotseling ontploft eene uit de galerij midden onder de toeschouwers geslingerde bom

in de stalles. De uitwerking is ontzettend een 40-tal dooden en gewonden. Te Barcelona wordt de staat van beleg afgekondigd, allen, die den naam hebben „revolutionairen" te zijn, worden gearresteerd; anarchisten, socialisten, republikeinen, carlisten, kortom allen die der regeering in den weg staan. Van de gearresteerden worden 12 anarchisten gevangen gehouden. Nog weet de regeering niet, wie de daders zijn; toch wordt de anarchist CODINA gefusilleerd, drie anderen, BERNICK, ALCOY en NAGER sterven te Monjuich tengevolge der folteringen. Eindelijk wordt de anarchist SANTIAGO SALVADOR gevat, hij bekent de eenige dader te zijn; om PALLAS te wreken beging hij zijn gruweldaad. Hij wordt gefusilleerd; den dood van CODINA tracht de regeering te rechtvaardigen door bekend te maken, dat niettegenstaande de bekentenis van PALLAS het toch gebleken is, dat CODINA medeplichtig was. De andere gevangen anarchisten staan terecht onder de aanklacht: *als vrienden van* PALLAS *met hem vergaderingen bijgewoond te hebben ten doel hebbend de tegenwoordige maatschappelijke toestanden te vernietigen.* Op grond van deze aanklacht worden vijf, CERCEZUELA, ARCHS, SABAT, BERNAT en SAGAS ter dood veroordeeld en gefusilleerd; vier anderen, MIRALLES, MIR, CARBONNEL en VILLARUBIAS tot levenslangen dwangarbeid veroordeeld. Sedert begint een ware uittocht der Spaansche anarchisten en revolutionairen; het meerendeel vlucht de grenzen over en vestigt zich te Parijs, Londen en Amerika.

Den 11[den] Juni treedt in Spanje in werking *de wet ter bestrijding der misdrijven door ontplofbare stoffen*, een wet van buitengewone gestrengheid, die door den Duitschen hoogleeraar Prof. SEUFFERT genoemd wordt:

„*Ein Muster wie eine Gesetzgebung nicht beschaffen sein soll.*" Het opzettelijk en wederrechtelijk veroorzaken van materieele of persoonlijke schade door eene ontploffing wordt met den dood of met levenslang in ketens sluiten gestraft; tijdelijke kettingstraf van 17 tot 20 jaar, als door de ontploffing geen schade veroorzaakt wordt, maar gevaar voor personen te duchten is.

Het in voorraad hebben en vervaardigen van ontplofbare stoffen wordt bedreigd met zware vestingstraf of correctioneele vestingstraf, naarmate de houder of vervaardiger wist of vermoeden kon, dat de ontplofbare stoffen ter uitvoering van een misdrijf bestemd zijn. Deelneming aan een complot tot het begaan van een der in deze wet genoemde misdrijven wordt gestraft met levenslange tuchthuisstraf. Dezelfde straf, als op de daad zelve, staat op schriftelijke of mondelinge opruiing tot een dezer misdrijven, als de ontploffing gevolgd is; levenslange tuchthuisstraf als de daad, waartoe opgeruid werd, niet voltooid is.

Apologie dezer misdrijven wordt met correctioneele vestingstraf bedreigd.

Voegt men bij de strafbepalingen van deze wet de niet officieele, maar toch officieus toegepaste, disciplinaire maatregelen te Montjuich, de bastonnade, onthouding van eten en drinken, gedwongen op en neer loopen e.a., dan ziet men, dat op het gebied van humaniteit Spanje sedert de jaren der inquisitie niet veel vooruit is gegaan.

In Frankrijk wordt het jaar 1894 geopend met eene algemeene vervolging der anarchisten. Den 11[den] Januari

vinden 1000 huiszoekingen plaats in geheel Frankrijk; 100 anarchisten, 55 alleen te Parijs, worden gearresteerd op grond der wet van 18 Dec. 1893, behoorende tot een: „*entente dans le but de commettre où de préparer des crimes.*" Den 20sten Januari begint het bommengooien weer met een aanslag op de prefectuur van politie; de bom ontploft niet, evenmin een bom, die den 24sten Januari in de magazijnen van de „Printemps" geplaatst wordt. Den 5den Februari wordt VAILLANT, den 10den Januari door de jury te Parijs veroordeeld, terechtgesteld. Zijn graf wordt de bedevaartplaats der anarchisten; daags na de terechtstelling is het bedekt met bloemen en kransen; in gedichten wordt VAILLANT verheerlijkt; hij is voor de anarchisten de groote martelaar geworden. Tot voorbeeld dienen de volgende verzen en opschriften op het graf van VAILLANT gevonden:

> Puisqui'ils ont fait boire à la terre
> A l'heure du soleil naissant.
> Rosée auguste et salutaire,
> Les saintes gouttes de ton sang
> Sous la feuille de cette palme,
> Que t'offre le droit outragé,
> Tu peus dormir d'un sommeil calme
> O Martyr! Tu seras vengé.

Eenige andere opschriften luidden: „Labor improbus omnia vincit," en „à la terre ton corps, au ciel ton âme, à moi ton souvenir" en „Gloire à toi qui fus si grand — je ne suis qu'n enfant — mais je te vengerai!"

Na de veroordeeling van VAILLANT was in de Fransche couranten al een polemiek begonnen ten gunste van den veroordeelde; de regeeringsgezinde couranten

vonden het vonnis rechtvaardig, de *Journal des Débats*, *l'Eclair*, *l'Evénément* e. a. verlangden het hoofd van VAILLANT; niet zoo de socialistische pers en een groot deel der andere couranten als *Petit Journal* en *Figaro*, die 't vonnis te streng vonden en in hunne bladen CARNOT verzochten van zijn recht van gratie gebruik te maken. Ik geloof, dat de terechtstelling van VAILLANT de bestrijding van het anarchisme meer kwaad dan goed gedaan heeft; VAILLANT is de martelaar geworden; we zullen in 't vervolg zien, welke noodlottige gevolgen de martelaarscultus heeft.

Den 12[den] Februari slingert de anarchistische dweeper EMILE HENRY zijn noodlottige bom in het Café Terminus, 1 persoon doodend, 17, meest vrouwen en kinderen, kwetsend. VAILLANT had men nog eenigszins begrepen, HENRY wordt algemeen voor een onmensch gehouden, een monster, dat zijn slachtoffers onder vrouwen en kinderen zoekt. 't Is moeilijk in een paar woorden de motieven, die HENRY tot zijn daad gebracht hebben, te beoordeelen, ik kom daarom in het vierde hoofdstuk nader op den aanslag van HENRY terug.

Den 14[den] Februari wordt in de Rue de Provence een niet ontplofte bom gevonden. Den 17[den] Februari worden weer verscheidene anarchisten gearresteerd, onder hen ook SEBASTIEN FAURE; den 20[sten] Februari wordt de Parijsche politie in twee verschillende wijken door brieven, die later blijken door eenzelfde hand geschreven te zijn, naar de faubourgs St. Jacques en St. Martin geroepen. De schrijver, die zich RABARDY noemt, geeft voor zich van het leven te willen berooven. De politie begeeft zich terstond naar de opgegeven

adressen; bij het binnentreden in de kamer van den schrijver ontploffen twee bommen, in beide gevallen slechts materieele schade veroorzakend. De schrijver is niet te vinden; hij had zijn plan ingenieus bedacht en zoo ingericht, dat bij 't openen der deur de bommen moesten ontploffen. Na scheikundig onderzoek blijkt, dat de bommen absoluut zoo waren samengesteld als de bom door HENRY in het Café Terminus gegooid en komt de politie tot de conclusie, dat de aanslagen van RABARDY de daden zijn van een vriend van HENRY, gepleegd met het doel de jury schrik aan te jagen.

Den 25sten Februari wordt LÉAUTHIER (zie 1893) tot twintig jaren dwangarbeid veroordeeld; den 26sten staat JEAN GRAVE terecht, beschuldigd door eenige passages van zijn werk: „*La Société Mourante et l'anarchie*" zich schuldig gemaakt te hebben aan: *provocation au vol, indiscipline et au meurtre, ainsi que le délit de faits qualifiés crimes par le loi.* Hij wordt tot een gevangenisstraf van 2 jaren veroordeeld. Den 15den April heeft te Parijs een ontzettende ontploffing plaats in het voorportaal der „Madeleine." De bom ontploft in de handen van den dader, hij zelve wordt het slachtoffer van zijn aanslag. Uit bij hem gevonden brieven blijkt, dat hij de schrijver is der brieven geteekend „RABARDY." De anthropometrische dienst herkent in hem een Belg, PAUWELS genaamd. Hij had de papieren van een zekeren RABARDY gestolen en zich overal, waar hij als anarchist optrad, voor RABARDY uitgegeven.

Den 4den April ontploft een bom in het restaurant Fayot, talrijke personen worden gewond, tot hen behoort de dichter LAURENT TAILHADE. TAILHADE zou

naar aanleiding van den aanslag van VAILLANT gezegd hebben: „*Qu' importe l'acte si le geste est beau.*" Nu moest hij zelve het aangename van „le beau geste" ondervinden. Als vermoedelijk dader wordt een anarchist MATHA gearresteerd, maar bij gebrek aan bewijzen weer vrijgelaten.

Den 27sten April wordt HENRY ter dood veroordeeld; den 21sten Mei wordt het vonnis voltrokken. Onder de burgerij vindt HENRY bitter weinig sympathie, zelfs de anarchisten blijven vrij onverschillig voor HENRY; velen keuren zijn daad af en verwijten hem onschuldige vrouwen en kinderen uit den arbeidersstand getroffen te hebben. Wel noemen sommigen hem den „Saint Just de l'anarchie", toch is HENRY geen martelaar als VAILLANT geworden.

Den 11den Mei ontploft een bom in de Avenue Kleber te Parijs, geen schade. Den 24sten Juni gaat een kreet van verontwaardiging door geheel Frankrijk. CARNOT, de algemeen beminde en geachte president, wordt, terwijl hij door de straten van het feestelijk versierde Lyon rijdt, door een dolksteek doodelijk getroffen. Eenige uren later sterft hij. De dader is een jong Italiaansch anarchist SANTO CASERIO; hij wordt door de omstanders gegrepen en moet door de politie beschermd worden tegen het volk, dat hem lynchen wil. „C'est pour venger VAILLANT" is het eenige wat hij na zijn arrestatie zegt. Hoe de anarchisten over dezen aanslag denken, valt moeilijk te zeggen; in het begin van het jaar is het meerendeel der anarchistische couranten opgeheven en de nog verschijnende couranten laten zich niet uit over den aanslag. Zeker is het, dat verscheidene wetenschappelijke

anarchisten de daad als nutteloos en zonder doel betreuren, maar zich uit een zeker „esprit de corps" niet willen leenen, CASERIO, die zich toch ook anarchist noemde, te veroordeelen.

Den 26sten Juli wordt het proces van den intusschen gearresteerden MEUNIER, den dader van den aanslag in het restaurant Very, herzien en het doodvonnis van MEUNIER in levenslangen dwangarbeid veranderd. Den tweeden Augustus begint het proces CASERIO; zooals te verwachten is: het doodvonnis. Den 26sten Augustus wordt hij onthoofd; voor de guillotine verlaat hem zijn geestkracht, daar zakt hij ineen en moet door de gendarmes ondersteund worden. Hij roept niet als VAILLANT en HENRY „Vive l'anarchie" of iets dergelijks; zijn laatste woorden zijn een uiting van wanhoop, van laatste verzet tegen zijn terechtstelling: „A voeni nen", „ik wil niet". Onder de toeschouwers geen sympathie, ja zelfs bravogeroep, als 't hoofd van CASERIO valt. De anarchisten laten niets van zich merken; waarschijnlijk bang voor de volkswoede, die zich na den dood van CARNOT in verscheidene steden op gewelddadige wijze tegen hen en de Italianen geuit heeft, onthouden ze zich van elke manifestatie ter gelegenheid van CASERIO's terechtstelling. Wel zijn er hier en daar apologisten, o. a. de Italiaan MOSCHETTI, die uitroept: „on a bien fait, on n'a pas fait assez. Il fallait déchiqueter CARNOT, c'est un cochon"; zes maanden gevangenis. Dezelfde straf krijgt VICTOR LEPRINCE, die uitriep: „on a bien fait de tuer CARNOT, nous en tuerons bien d'autres"; de anarchist ROSSI, die uitriep: „moi je suis anarchiste et je vous assure qu'on crèvera CASIMIR comme on a crevé CARNOT", krijgt 8 maanden.

Opmerking verdient, dat al de hier vermelde anarchisten voor de rechtbank buitengewoon gedwee zijn, voor de rechtbank hunne verontschuldiging aanbieden en beweren de uitroepen in staat van dronkenschap gedaan te hebben en den aanslag van CASERIO af te keuren.

6—12 Augustus heeft te Parijs plaats het „proces des trente." Dertig anarchisten worden vervolgd op grond van art. 265 C. P., herzien door de wet 18 December 1893: *Toute association formée, toute entente établie dans de but de préparer ou de commettre des crimes contre les personnes, constituent un crime contre la paix publique.* Verscheidene onder hen hebben zich bovendien nog te verantwoorden wegens: diefstal, het dragen van wapens, het in voorraad hebben van ontplofbare stoffen, en andere door de anarchistenwetten strafbaar gestelde feiten. 't Is een zonderling proces onder een en dezelfde aanklacht op de bank der beschuldigden te zien de wetenschappelijke anarchisten als JEAN GRAVE, PAUL RECLUS, EMILE POUGET, LOUIS FENÉON en SEBASTIAAN FAURE, en de gewone inbrekers als ORTIZ, CHERCOTTI en anderen. Twee-en-twintig worden vrijgesproken, acht veroordeeld. ORTIZ wegens diefstal tot vijftien jaren dwangarbeid, CHERCOTTI voor hetzelfde feit tot 8 jaren dwangarbeid, BERTANI wegens het dragen van wapens tot 6 maanden gevangenis; PAUL RÉCLUS, ALEXANDER COHEN, CONSTANT MARTIN en DUPRAT bij verstek tot 20 jaren dwangarbeid.

Vermelding verdient nog het oproer, dat den 21sten Augustus onder de tot dwangarbeid veroordeelde ballingen op de „Iles du Salut" uitbreekt. De troepen moeten tusschenbeiden komen, 10 gevangenen worden

gedood, tot hen behooren de anarchisten Léauthier, Marpaux en Chévenet.

Den 28sten Juli 1894 treedt in Frankrijk nog eene wet in werking, die ten doel heeft de anarchistische propaganda te bestrijden: *Loi du 28 Juillet 1894 modifiant la loi sur la presse.* Bepaald wordt, dat het strafbare feit, het aansporen tot misdrijven, 't zij door opruiing, 't zij door apologie, niet voor de jury maar voor de *tribunaux de police correctionelle* komt, als het een „acte de propagande anarchiste" betreft. In het tweede artikel wordt strafbaar gesteld de zoogenaamde „propagande secrète", die tot nu toe niet onder de strafwet viel. In de wet van 18 Dec. 1893 was strafbaar gesteld de directe opruiing tot en verheerlijking van een limitatief opgesomde groep strafbare feiten, mits die opruiing en verheerlijking plaats vond in 't openbaar of bij geschrifte. De wet van 28 Juli 1894 stelt met een lagere strafrechtelijke sanctie, dan voor verheerlijking en opruiing in 't openbaar en bij geschrifte, strafbaar elke andere opruiing tot en verheerlijking van de in deze wet opgesomde strafbare feiten. Loubat geeft er in zijn *Code de la législation contre les anarchistes* de volgende voorbeelden van: dans les soirées familiales, dans les ateliers, à la porte des casernes; dus geen openbare opruiing, maar opruiing in private gesprekken en beperkte kringen. Met veroordeeling wegens een der in deze wet genoemde strafbare feiten kan onder omstandigheden „relegatie" gepaard gaan. In 't belang der openbare orde kan het publiceeren der debatten verboden worden.

In Italië wordt in Juli 1894 de journalist Bandi, die

naar aanleiding van den moord op CARNOT een heftig artikel tegen de anarchisten geschreven had, op dezelfde wijze als CARNOT, zittend in een rijtuig, door een dolksteek vermoord.

Den 19^{den} Juli treden in Italië drie wetten ter bestrijding van het anarchisme in werking:

I. *Legge sui reati commissi con materie esplodenti.* Deze wet eischt verlof voor verkoop, transport en in bewaring hebben van ontplofbare stoffen; sanctie 1 jaar hechtenis en 2000 lire geldboete of tuchthuisstraf van 3—7 jaren, als men een der zoo-even vermelde strafbare feiten pleegt met een misdadig oogmerk. Het veroorzaken eener ontploffing wordt naar gelang van de plaats waar de ontploffing geschiedt, de gevolgen die ze heeft en het oogmerk, dat de dader bij het veroorzaken der ontploffing gehad heeft, bedreigd met straffen varieerend tusschen een minimum van 4 jaren tuchthuis en levenslangen dwangarbeid. De doodstraf is in Italië sedert 1890 afgeschaft. Verder wordt strafbaar gesteld de: *associazione per commettre delitti;* de „associazione" wordt verondersteld te bestaan bij misdrijven begaan door het gebruik van ontplofbare stoffen, als drie personen gezamenlijk een der in deze wet genoemde strafbare feiten plegen; de gewone strafrechtelijke sanctie wordt naar omstandigheden met de helft of een derde verhoogd. Publieke opruiing en apologie worden met tuchthuisstraf bedreigd. Met al deze strafbare feiten gaat, na ondergaan der straf, gepaard het stellen onder politietoezicht.

II. De tweede wet: *Legge sull' estigazione a delinquere et sull' apologia dei reati commissi per mezzo*

della stampa, heeft ten doel nog apart het opruiien en verheerlijken van misdrijven, gepleegd door middel van ontplofbare stoffen, tegen te gaan; de in de vorige wet strafbaar gestelde opruiing en verheerlijking wordt nader uitgewerkt.

III. De derde wet: *Legge sui providimenta di publica sicurezza*, een buitengewoon strenge maatregel, is meer als een preventieve politiemaatregel dan wel als eene strafwet te beschouwen. Ze bepaalt, dat onder voorzitterschap van den president der rechtbank in elke provincie een commissie zal zijn, die het recht heeft in het belang van de openbare orde aan personen een gedwongen woonplaats voor den duur van drie jaren aan te wijzen.

Vermelding verdient verder ook de Zwitsersche anarchistenwet van den 25sten Juli 1894. Behalve eenige bepalingen om het misbruik, in voorraad hebben en transport van ontplofbare stoffen tegen te gaan, heeft ze hoofdzakelijk tot strekking strafbaar te stellen de verheerlijking van en het opruien tot misdrijven tegen het menschelijk leven, met het oogmerk om de sociale en politieke orde te verstoren.

Met 1894 is de storm, die zoolang boven Europa hing, bedaard; wel komen in latere jaren hier en daar nog anarchistische aanslagen voor, maar de bommenperiode is voorbij, het anarchisme van de daad treedt nog slechts sporadisch op.

1895. Zoo legt bijvoorbeeld in 1895 de anarchist BOUTHEILLE te Parijs een bom voor het huis van ROHTSCHILD, de ontploffing veroorzaakt slechts materieele schade.

1896. Den 7[den] Juni 1896 heeft in Spanje te Barcelona nog een aanslag plaats; door onbekende hand wordt in de straat „Cambios Nuevos" in een processie een bom geslingerd; 12 dooden en 35 gewonden, meest vrouwen en kinderen, die deelnamen aan de processie en soldaten die de straten afzetten. De aanslag was klaarblijkelijk gemunt op generaal DESPUJOLS, gouverneur van Barcelona, die de processie leidde. De staat van beleg wordt afgekondigd, het aantal arrestatiën bedraagt 400; wederom gebruikt de regeering dezen laffen aanslag om zich te bevrijden van alle mogelijke personen, die haar in den weg staan; anarchisten, socialisten, republikeinen, liberale monarchisten, allen worden onder den gemeenschappelijken naam anarchisten gearresteerd. Tot de gevangenen behoort ook Professor TARRIDA DEL MARMOL, directeur van de polytechnische school le Barcelona, gearresteerd als voorzitter eener vrijmetselaarsloge, met hem vijf andere professoren, TURUDY PONS, MONSENY, BARTOMEU, SERRA en MONTENEGRO, allen tot de liberale partij behoorend en derhalve beschuldigd gemeene zaak met de anarchisten gemaakt te hebben; onder hetzelfde voorwendsel worden gearresteerd 17 hoofden van de verschillende republikeinsche groepen. De krijgsraad velt voor dezen aanslag 8 doodvonnissen; 40 der gevangenen worden tot 25-jarigen dwangarbeid veroordeeld, 27 tot een gevangenisstraf van 8 jaren.

Twee jaren later bekent te New-York stervende een Fransch anarchist, FRANÇOIS GORO, de eenige dader te zijn geweest van den aanslag te Barcelona, en voor dien aanslag zijn acht menschen gefusilleerd en zitten

67 opgesloten in de kelders van Montjuich. Onlangs eerst heeft de Spaansche regeering besloten het proces van Montjuich tegen de zoogenaamde „anarchisten" te herzien. Het volgende jaar, 1897, doet het anarchisme in Spanje nog eens van zich spreken; de minister-president CANOVAS DEL CASTILLO wordt gedood door een jong anarchist ANGELILLO, die den aanslag pleegde om de gevangenen van Montjuich te wreken. Nieuwe veroordeelingen, nieuwe jacht op anarchisten. Sinds zijn in Spanje haast geen anarchisten meer, allen die het slechts eenigszins konden, hebben hun land verlaten en zich elders gevestigd.

1897—1898. In 1897 mislukt de aanslag van ACCIARITO op koning HUMBERT van Italië. ACCIARITO wordt gevat en tot levenslangen dwangarbeid veroordeeld. In September 1898 doet het anarchisme van de daad nog eens op droeve wijze van zich spreken. Keizerin ELISABETH van Oostenrijk wordt te Genève het slachtoffer van een laffen aanslag. De grijze, algemeen geachte vorstin wordt gedood door den dolksteek van LUCCHENI. Algemeene verontwaardiging door geheel Europa, zelfs het meerendeel der anarchisten keurt deze lage daad af; voor LUCCHENI heeft niemand een woord van verdediging, 't zij dan dat men hem voor ontoerekenbaar houdt. „*Luccheni n'est pas anarchiste c'est un idiot qui s'appelle anarchiste*" zijn de woorden van een bekend anarchist, die in 't algemeen geen tegenstander van de daad is. LUCCHENI, tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, heeft onlangs nog getracht den directeur van zijn gevangenis met een sardineblikje te vermoorden.

1899. In 1899 komen in Frankrijk nog eenige kleine aanslagen voor, kerkplunderingen te Parijs en Limoges; diefstallen door individuen, die zich „anarchist" noemen en hun diefstal als een daad van geoorloofde revindicatie trachten te verklaren, zijn aan de orde van den dag. ETIEVANT, in '93 tot 5 jaren gevangenis veroordeeld en sedert 1898 redacteur van het anarchistisch orgaan *le Libertaire*, doodt in 1899 een politieagent in de Rue Brézélius en wondt na zijn arrestatie in het politiebureau nog eenige agenten. Hij wordt ter dood veroordeeld, zijn straf is echter in levenslange opsluiting veranderd.

1900. In 1900 doen de propagandisten van de daad slechts door eenige onbeduidende manifestaties van zich spreken; ik noem de bom in Maart te Parijs op de Boulevard des Malesherbes voor het huis van PAUL DE CASSAGNAC geplaatst, door tijdige ontdekking voorkomt een agent de ontploffing; verder het leggen van dynamietpatronen in de Halles en in eenige Urinoirs te Parijs en Marseille.

Aanslagen, die persoonlijke ongelukken of groote materiëele schade veroorzaakt hebben, zijn in den laatsten tijd niet meer voorgekomen. Waaraan is dit toe te schrijven? Hoe komt het, dat CASERIO niet evenals RAVACHOL, VAILLANT en HENRY wrekers gevonden heeft? Zeker is het, dat de strenge maatregelen sedert 1894 genomen de anarchisten een tijd lang als het ware verdoofd hebben. Tegen het anarchistisch terrorisme traden alom de regeeringen terroriseerend op; opheffing der couranten, uitwijzing van vreemdelingen, arrestatiën, veroordeelingen tot het maximum

voor onbeduidende feiten, dit alles bracht zeker een tijd lang schrik onder de anarchisten. Maar door schrik en geweld kan men wel een tijd lang een beweging onderdrukken, maar niet vernietigen; de kern, de oorzaák blijft altijd bestaan en zal, als de vervolging voortduurt, de gewelddadige maatregelen blijven aanhouden en de vervolgde nergens rust vindt en hoe langer hoe verbitterder wordt, de reactie niet uitblijven; de daad, alleen in hare uitwerking, niet in hare oorzaak bestreden, zal op den duur toch weer te voorschijn komen; er moeten dus andere belangrijke factoren in 't spel geweest zijn, die medegewerkt hebben tot het doen ophouden der anarchistische aanslagen. In 't kort wil ik die gronden hier bespreken.

Maar vooraf een opmerking. Als ik in het vervolg uitsluitend over de anarchistische beweging in Frankrijk spreek dan komt dit, omdat in de laatste jaren Frankrijk het centrum van 't anarchisme geworden is, maar van een gehcel ander anarchisme dan vroeger. Uit Spanje en Italië verdreven en uitgeweken, vluchtten de anarchisten, een nieuw te huis zoekend. In 1895 was in Frankrijk door een amnestiewet voor bepaalde anarchistische misdrijven een algemeene amnestie verleend. Geleidelijk kwamen de gevluchte anarchisten terug en met hen de vele vreemdelingen uit hun vaderland uitgewezen en gevlucht. Frankrijk, Engeland en Amerika sloten hunne deuren niet voor die zwervelingen en ik geloof, dat dit zeer gelukkig was. Want waren die uitgewekenen van land tot land gejaagd, steeds vervolgd, nergens rust vindend, dan hadden wanhoopsdaden niet kunnen uitblijven, terwijl ze nu, een plaats gevonden hebbend waar ze rustig konden leven, zich

kalm hielden, bevreesd bij de minste manifestatie de grens overgezet te worden, hun nieuwe te huis te verliezen en weer genoodzaakt te zijn als zwerveling van land tot land te trekken.

In de geheele anarchistische beweging viel trouwens eene verandering waar te nemen. Tot 1894 was in Europa het anarchisme duidelijk communistisch geweest; sedert waaiden uit Amerika de individualistische theorieën over. Ze vatten geleidelijk vasten voet in Europa en overal zien we naast de communistische groepen individualistische groepen verrijzen. In 1895 verschijnt de vroegere revolutionaire *Père Peinard* weer, thans een vrij gematigd orgaan onder redactie van den vroegeren redacteur POUGET, niet meer de daad als anarchistisch propagandamiddel aanprijzend, thans het orgaan van de voorstanders van de „grève generale." *Les Temps Nouveaux*, sedert 1896 in plaats van de vroegere *Révolte* verschenen, blijft het orgaan der wetenschappelijke communisten. Twee individualistische organen worden opgericht, *l'Esprit individuel* een weekblad, en de dagelijks verschijnende „*Renaissance*". Het individualisme maakt groote vorderingen; eerst staat het scherp tegenover het communisme, in 1897 zien we geleidelijk eene verzoening tusschen individualisten en communisten worden en zien we zelfs het communistische orgaan *Les Temps Nouveaux*, de courant van GRAVE, RÉCLUS en KROPOTKINE, eenigszins in eenige zijner theorieën het individualisme naderen.

Het leven der anarchisten concentreert zich hoe langer hoe meer tot een groepenleven in steden en provinciën met leesgezelschappen, bibliotheken, wetenschappelijke voordrachten over alle mogelijke sociale,

wetenschappelijke en godsdienstige onderwerpen. Een tijd lang zien we SEBASTIEN FAURE een groote rol spelen en is door zijn buitengewoon redenaarstalent zijn invloed onder de anarchisten in Frankrijk groot. Geleidelijk zien we echter dien invloed verzwakken; de anarchisten over het algemeen bang voor leiders, voor menschen, die zich aan 't hoofd hunner beweging willen stellen, 't geen immers absoluut in strijd met hun principes is, laten FAURE schieten; hij is te veel volksleider; ze zijn bang, dat hij te veel heerschen wil; op 't oogenblik telt FAURE betrekkelijk weinig aanhangers onder de Fransche anarchisten en is allerminst persona grata. Steeds meer neemt in de laatste jaren het individualisme toe. Nog onlangs schreef de individualist TUCKER in zijn te New-York verschijnend blad *The Liberty: „In a few months, the communism will have disappeared in France.*"

Aan het toenemen van het individualisme schijnt het afnemen der aanslagen voor een groot deel toe te schrijven te zijn. VAILLANT, HENRY, CASERIO, PALLAS, SALVADOR waren communisten en hebben als zoodanig zich opgeofferd voor 't geen zij meenden 't heil der menschheid te zijn. Niet zoo de individualisten, zij zorgen het eerst voor hun „ik" en zullen er niet zoo spoedig toe overgaan hun leven voor anderen op te offeren.

De heer ANDRÉ, commissaris van politie te Parijs en speciaal belast met het bestudeeren van 't anarchisme in Frankrijk, deed me welwillend vele mededeelingen over de ontwikkeling van 't anarchisme in Frankrijk. Volgens zijne meening, weergegeven in 't officieele politieverslag over 't anarchisme, zal binnen eenige jaren het anarchisme in Frankrijk nog slechts indivi-

dualisten onder zijne aanhangers hebben; de communisten zullen hoe langer hoe meer het socialisme naderen; de individualistische richting zal de aanslagen geleidelijk geheel doen ophouden; deze transformatie van communisme in individualisme zal later wel tengevolge hebben vele eigenbatige diefstallen, gepleegd in naam van 't anarchisme, de groote communistische aanslagen zullen echter niet terugkeeren. Sprekende van het toenemende individualisme zegt hij: „*De cette transformation du parti anarchiste naîtra une recrudescence de vitalité. La propaganda par le fait sera à l'ordre du jour, non pas le propagande d'il y a quelques années se traduisant par des bombes, mais ce sera une multiplication incroyable d'actes tendant surtout à emanciper pécuniairement les individualistes tels que les escroqueries etc.*"

Naast den tijdelijken stilstand der bommenaanslagen tengevolge van de repressaille maatregelen zien we dus, als meer intense oorzaak voor een geheel verdwijnen, de transformatie van het communisme in het individualisme. 't Is natuurlijk waarschijnlijk, dat er van tijd tot tijd nog alleenstaande ernstige aanslagen zullen plaats hebben, maar een herhaling van de bommenepidemie van '93, '94 en '95 schijnt uitgesloten.

De meer wetenschappelijke anarchisten schijnen trouwens ook ingezien te hebben, hoe dwaas het verheerlijken der daders der respectieve aanslagen is en hoe overstandig en schadelijk voor 't anarchisme is het feit, dat de anarchisten zich vereenzelvigen met dieven en moordenaars. 't Is best mogelijk, dat deze overtuiging der intellectueelen, die zich ook langza-

merhand meer algemeen onder de anarchisten verbreid heeft, het hare er toe bijgedragen heeft de groote aanslagen geleidelijk geheel te doen verdwijnen. 1)

---

1) Het anarchisme van de daad heeft wederom op droeve wijze van zich doen spreken, den 29sten Juli door het drama van MONZA, den 5den Augustus door den mislukten aanslag van SALSON op den Shah van Perzië. Wat heeft BRESCI door zijn gewelddaad bereikt? Een edel algemeen geacht vorst is vermoord; een nieuwe koning heeft den vermoorden vorst vervangen; BRESCI, die verwacht had toegejuicht te worden, moest door de gendarmerie beschermd worden tegen de volkswoede; de jury van Milaan heeft hem tot levenslange kerkerstraf veroordeeld; de anarchistenvervolging is weer begonnen; de oude haat tegen de anarchisten is weer wakker geroepen.

De pers heeft te Patterson een broeiplaats van anarchistische complotten ontdekt, complotten gericht tegen de staatshoofden. Van een dier complotten zou BRESCI het werktuig zijn, de daden van BRESCI en SALSON zouden zijn het begin van een nieuw tijdperk van activiteit in 't anarchisme van de daad. Niets van dit alles is tot heden bewezen!

Ik geloof niet, dat dit juist is. De daden van BRESCI en SALSON zijn de nog sporadisch optredende symptomen van eene vroegere terrorisatie. Sporadisch treden ze misschien in later jaren ook nog op; fanatici hebben altijd bestaan en zullen waarschijnlijk in de toekomst ook nog van zich doen spreken. Laten we echter hopen, dat deze gewelddaden de uitloopers zijn van eene beweging, die door de toenemende maatschappelijke ontwikkeling geleidelijk geheel zal verdwijnen.

HOOFDSTUK III.

Het anarchisme van de daad.

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien, hoe de anarchistische theorieën, het eerst door PROUDHON tot een leer geformuleerd en door BAKOUNIN gepopulariseerd, zich geleidelijk ontwikkeld hebben tot eene volksbeweging, diep ingrijpend in het maatschappelijke leven. Eerst theoretisch en wetenschappelijk verkondigd, later gepopulariseerd, drong de anarchistische leer door tot het volk. Door volksleiders werden door woord en bij geschrifte de hartstochten, de lust tot verzet tegen de hedendaagsche toestanden opgewekt. Met dien zucht naar verzet, naar eene betere ideale maatschappij ontwikkelden zich de revolutionaire woelingen; uit die onlusten de persoonlijke op zich zelf staande revolutionaire feiten, de zoo gevreesde aanslagen; en uit de aanslagen weer de represaille-maatregelen van de regeeringen, maatregelen van onverbiddelijke gestrengheid, de strijd op leven en dood tusschen verbitterde en teleurgestelde individuen, die verkeerd begrepen de oorspronkelijk idealistische leer, en de regeeringen, de handhavers der maatschappelijke orde.

In alle landen vertoonde het anarchisme van de daad zich het eerst in den vorm van de zoogenaamde

revolutionaire onlusten. Gaan we slechts de geschiedenis na, overal, in Italië, in Spanje, in Frankrijk, in België, in Amerika, waren deze revolutionaire onlusten de eerste uiting van de daad. Daarna de groote aanslagen van alleen handelende individuen, de bommen van VAILLANT en HENRY, de dolkstooten van CASERIO en LUCCHENI.

Waar eens een anarchistische aanslag gepleegd was, volgden er meer, het periodiek optreden van de daad bewijst het ons, de woelige jaren van 1881—1885 en van 1891—1895. De anarchistische aanslagen schenen iets besmettelijks te hebben, de eene aanslag lokte den andere uit, de daad van den een strekte den ander tot voorbeeld. Op den aanslag volgde de straf, op de straf weer de wraak der anarchisten; de gestrafte werd martelaar, de zucht naar het martelaarschap werkte weer noodlottig op de overspannen gemoederen. De serie aanslagen bleef aanhouden, verplaatste zich van land tot land en woedde gedurende eenige jaren over Europa als een besmettelijke ziekte.

Fransche schrijvers wijzen bij dit verschijnsel op de overeenkomst tusschen de anarchistische aanslagen en andere misdrijven, die ook een periodiek karakter vertoonden. In 1886 was de periode van moordaanslagen op demi-mondaines te Londen en te Parijs; de jaren 1888 en 1889 waren bekend door de vitriool-misdrijven. De Amsterdammers behoeven slechts een paar jaren terug te gaan en zich het optreden van den beruchten steker te herinneren, die telkens periodiek terugkeerende aanslagen op jonge meisjes, waarvan het de politie nooit is mogen gelukken de daders of den dader op te sporen. Men herinnere zich ook de gevolgen van

deze aanslagen, de overspannen opgewondenheid van eenige meisjes, die zich verbeeldden door den „steker" gestoken te zijn.

Op de oorzaak van dit periodiek optreden der anarchistische aanslagen, op het verband en de connexiteit der aanslagen onderling, kom ik later terug; ik heb het hier slechts als feit willen memoreeren. Al deze revolutionaire feiten en aanslagen behooren tot de propagandamiddelen, tot de propaganda van de daad. Wat verstaan de anarchisten onder propagandamiddelen? Die middelen, die zij meenen te moeten gebruiken om het volk van de juistheid hunner theorieën te overtuigen en te wijzen op het ellendige, onrechtvaardige en onhoudbare der tegenwoordige maatschappelijke toestanden. Wat ze tot heden gedaan hebben, willen ze in de eerste plaats beschouwd zien als propaganda, als voorbereidende daden om tot het middel te komen, de sociale revolutie, om hun doel, de anarchistische maatschappij, te bereiken. Vooral dit laatste moet bij de anarchistische propaganda in het oog gehouden worden; de veel besproken sociale revolutie is niet het doel, waarnaar ze streven, maar slechts het middel, dat ze willen gebruiken om hun doel verwezenlijkt te zien.

Onder de propagandamiddelen is zeker de propaganda van de daad het meest ingrijpend in het maatschappelijke leven, maar of het de meest gevaarlijke wijze van propaganda is, dat staat nog te bezien.

Behalve de propaganda van de daad kennen de anarchisten nog de propaganda door beeld, woord en geschrifte. De propaganda door beeld is mijns inziens de minst gevaarlijke en tevens het minst gebruikelijke propagandamiddel. Zijn uiting vindend in

teekeningen, die de bestaande toestanden hekelen en soms gepleegde misdrijven verheerlijken, komt dit propagandamiddel voor in eenige anarchistische couranten, tijdschriften en affiches. De propaganda door beeld onder een bepaalde strafbepaling te brengen is uiterst lastig. Slechts dan, wanneer ze direct strekt tot verheerlijking van gepleegde strafbare feiten of tot het aansporen tot een bepaald gequalificeerd misdrijf, of beleedigend is voor een bepaald persoon of een groep personen, kan de strafwet met juistheid toegepast worden. De meest gebruikelijke vorm echter, vooral voorkomend in den *Père Peinard*, waarin uiterst scherp gehekeld worden de maatschappelijke toestanden, is zeer lastig onder eene strafbepaling te brengen, 't geen overigens ook niet noodig is, aangezien de propaganda door beeld slechts weinig verbreid is en dientengevolge van geringen invloed.

Niet zoo de propaganda door woord en geschrifte. Zij uit zich door redevoeringen, debatten, gesprekken, couranten, tijdschriften, boeken, brochures en pamphletten. Ze is naar doel en wezen in twee categorieën te onderscheiden: de zuiver wetenschappelijke propaganda en de meer opruiende propaganda, die niet zoo zeer ten doel heeft het volk van de juistheid der anarchistische leer te overtuigen, dan wel het op te ruien tot verzet en geweld. De propaganda van woord en geschrifte, zuiver wetenschappelijk behandeld, levert, wat het constructieve gedeelte der anarchistische theorie betreft, natuurlijk geen gevaar op voor de maatschappelijke orde. Integendeel! De idealistische utopie, dat alle menschen in een toekomstige maatschappij gelijk en gelukkig zullen zijn en als broeders samen

leven, gebaseerd op de goedheid van het menschelijke karakter, heeft niets gevaarlijks en opruiends en zou, afgezien van het onbereikbare, slechts veredelend op de menschelijke natuur kunnen werken. Niet zoo het destructieve gedeelte van de anarchistische leer. Op zichzelve levert de wetenschappelijk behandelde kritiek op de hedendaagsche maatschappelijke toestanden, die door niemand rooskleurig zullen genoemd worden, geen gevaar op en 't zou een grove, onvergeeflijke inbreuk op de vrijheid van denken en spreken zijn, iemand te verbieden die meening te uiten. 't Komt er echter op aan, hoe die meening geuit wordt, waar en in welk milieu en 't is daarom den wetenschappelijken anarchisten wel aan te raden, goed te overwegen de wijze waarop en het milieu waarin ze hunne theorieën verkondigen. Gaat men de groote aanslagen na, dan ziet men, dat de daders allen in aanraking geweest zijn met wetenschappelijke anarchisten en beweren hunne theorieën bestudeerd te hebben. Ze hebben gehoord, gezien, gelezen en verkeerd begrepen en meenden uit die verkeerd begrepen leer het recht te putten tot doodslag en diefstal. En zonder het zelve te willen, zouden zoodoende de redevoeringen en werken der wetenschappelijke mannen, door het destructieve gedeelte hunner leer, indirect een medeoorzaak van de anarchistische aanslagen worden.

Een bijzonder soort propaganda van geschrifte wil ik hier nog even vermelden, de anarchistische letterkunde, de propaganda door romans, gedichten en liederen. Vooral deze laatste soort van propaganda is eigenaardig, want nergens komt zoozeer de groote contradictie van het anarchistisch idée op den voor-

grond, het in een adem verkondigen van algeheele menschenliefde en alles vernietigend geweld, als in de anarchistische liederen. Zie hier een enkel voorbeeld. De wild opruiende „Ravachole" die begint met de woorden:

„Si tu veux être heureux,
Nom de Dieu
Pends ton propriétaire," enz.,

de anarchisten Marseillaise eindigende met het steeds wederkeerende refrein: „dynamitons, dynamitons"; daarnaast de zwaar melankolieke Engelsche anarchistenzang „the starving poor of old England."

„Let them bray until in the face they are black,
That over Oceans they hold, they sway
Of the flag of Old England, the Union Jack,
About which I have something to say.
't Is said that it floats o'er the free, but it waves
Over thousands of hard worked, ill paid British slaves,
Who are driven to pauper and suicide graves
The starving poor of old England."

Hiernaast zie men de idealistische, menschlievende voorstelling van de toekomstige maatschappij, beschreven door den anarchisten-dichter PAILLETTE.

„Autrement qu'aux civilisés
Il faut à nos sens apaisés
Les caresses et les baisers
Des vieux, des bébés et des mères.
Tous les vieillards sont nos parents,
Tous les petits sont nos enfants
Et qu'ils soient jaunes, noirs ou blancs,
Partout les hommes sont nos frères."

Naast de wetenschappelijke propaganda staat die andere soort van propaganda, die destructief werkend,

door woord en geschrift, slechts ten doel heeft, aansporen tot geweld, tot verzet tegen de maatschappelijke toestanden. Door redenaars en pamphlettisten, die zelve zooveel mogelijk zorgen buiten aanraking met de strafwet te blijven, wordt de arbeidersstand, ontevreden met het loon, dat hij ontvangt na zwaar werken, tot verzet aangespoord. De „bourgeois" worden voorgesteld als schurken en roovers; wat ze bezitten is gestolen; de niet-bezittende klasse heeft het recht het terug te nemen. Als ze slechts moed hebben, die onderdrukte proletariërs, dan zal het hen wel gelukken te bereiken dien onbereikbaren toestand van algeheele gelijkheid, vrijheid en broederschap. In couranten, brochures en gesprekken worden de daders van gepleegde aanslagen verheerlijkt; de arbeider hoort in het milieu, waarin hij leeft, slechts aansporen tot geweld, het prijzen van mannen van de daad. Hij ziet, hoe zij als helden en martelaars beschouwd worden en onweerstaanbaar voegt zich bij de redenen, die hij heeft tot ontevredenheid met zijn lot, de zucht om even als die anderen zich op te offeren voor het anarchistisch idée; om even als zij bewonderd en beroemd te worden; de zucht naar het martelaarschap, die in vroegere eeuwen al RAVAILLAC en BALTHAZAR GÉRARDS bezield heeft.

Neen, niet de propaganda van de daad is het gevaarlijkst, dat is slechts een gevolg; de opruiende propaganda door woord en geschrifte is veel noodlottiger, zij is een van de oorzaken van de aanslagen; zij maakt verbitterde, ontevreden menschen; zij drijft tot geweld.

Op den voet van deze onderscheiding van propa-

gandamiddelen, zijn ook de anarchisten te verdeelen. De zuiver wetenschappelijke anarchisten, de „*théoréticiens*", meestal geleerden en schrijvers, die het anarchisme van zuiver wetenschappelijk standpunt behandelen, als een oplossing der veel besproken sociale quaestie; meest mannen van groot intellect en veel ondervinding, theoretisch hoog ontwikkeld, maar veel te groote idealisten, om practisch te kunnen zijn. Tevens reken ik tot deze groep de zoogenaamde „anarchisten van het woord" intellectueel minder ontwikkeld dan de eersten, velen hunner het anarchisme slechts gedeeltelijk begrijpend en kennend. Ze hopen te vinden in de anarchistische leer een vooruitzicht op verbetering van hun lot, meest betrekkelijk jonge lieden. Ze zijn veelal anarchisten door het milieu, waarin ze leven, en worden, als ze in een ander milieu komen, spoedig van hunne anarchistische ideeën bekeerd.

Tegenover de „théoréticiens" staan de „*practiciens*", de propagandisten van de daad. Tusschen hen in de zoogenaamde „*théoréticiens de la propagande par le fait*", de mannen, die aansporen tot geweld en gepleegde daden verheerlijken. Men zou nu verwachten, dat de „practiciens" zich uit hen recruteeren, wel vele van de deelnemers aan onlusten en van de zich „anarchist" noemende dieven, maar de daders der groote aanslagen hebben niet tot deze groep behoord. Gaat men slechts het leven van de daders dier aanslagen na, dan zal men zien, dat op MEUNIER en ETIÉVANT na, geen van hen behoord heeft tot de „théoréticiens de la propagande par le fait." VAILLANT, HENRY, CASERIO, PALLAS en SALVADOR, waren tot aan het plegen hunner aan-

slagen, vrijwel onbekenden in de anarchistenwereld, stil voor zichzelve levend, weinig mededeelzaam, maar voortdurend omgaande met bekende propagandisten.

Stelde men die „théoréticiens de la propagande par le fait" eens voor het alternatief òf hun mond te houden, òf zelve over te gaan tot de daden, die ze aanprijzen en verheerlijken! Allicht zou het meerendeel terugtrekken en zeggen, dat het niet zoo erg gemeend was, of zich verschuilen achter het gebruikelijk uitvluchtje: dat men om anarchist van de daad te zijn, een „impulsie" moet hebben. De weinigen, die werkelijk tot de daad zouden overgaan, zouden spoedig merken, dat de maatschappij gewapend is tegen hunne gewelddaden. Maar nu ruien ze op, verheerlijken gepleegde misdrijven, zorgen zelve slim en behendig zooveel mogelijk buiten aanraking met de strafwet te blijven, maar drijven zoodoende anderen tot de aanslagen. De daders van die aanslagen zijn geen van nature misdadige karakters; het zijn voor het meerendeel jonge, onervaren dweepers, die in hun leven en hunne aspiraties teleurgesteld zijn, wier hoofd op hol gebracht is door de anarchistische theorieën. Hunne daad is de reactie van de verkeerd begrepen theorie.

De hoofdschuldigen zijn deze propagandisten; 't zij gevaarlijke schetteraars, 't zij laffe misdadigers, die anderen indirect overhalen tot de daden, die ze zelve niet durven plegen.

Als een aparte groep noem ik nog de anarchistische colporteurs, die van dorp tot dorp trekken, anarchistische bladen, boeken en brochures onder de bevolking verspreidend, bekend onder den naam: „*Trimardeurs*".

De propaganda van de daad uit zich op twee

verschillende wijzen. De *destructieve propaganda*, het vernielen van goederen, het plegen van gewelddaden tegen menschen; *de reivindicatieve propaganda*, diefstal als propagandamiddel.

Bij deze onderscheiding tusschen destructieve en reivindicatieve propaganda treedt sterker dan ergens op den voorgrond het verschil tusschen anarchistisch-communisme en individualisme. De daders der groote aanslagen zijn zonder uitzondering communisten geweest; dit volgt uit den aard der zaak, uit het principieele verschil tusschen individualisme en communisme. De communist leeft voor de gemeenschap, meent zich te moeten opofferen voor 't geen hij denkt, dat het heil en welzijn der maatschappij is; de individualist leeft voor zichzelve, hij gebruikt de maatschappij en zal dus in de eerste plaats zijn eigen belang behartigen en zoo min mogelijk risico loopen, nadeel en schade te lijden. Hij zal misschien wel meedoen aan revolutionaire onlusten, maar geen deelnemen aan groote aanslagen, die slechts gevaar voor zijn persoon en weinig of in 't geheel geen materieel voordeel opleveren. Hij is vooral aanhanger van de reivindicatieve propaganda, van diefstal als propagandamiddel, die brengt hem persoonlijk voordeel. Dit blijkt vooral in de laatste jaren; het meerendeel der zich „anarchist" noemende dieven beroept zich, voor zoover ze iets van 't anarchisme weten, op de individualistische theorieën.

Allereerst wil ik hier bespreken de eerste soort, de destructieve propaganda. 1) Ook hier valt weer te

---

1) Als ik in 't vervolg van propaganda van de daad spreek, heb ik uitsluitend op het oog de destructieve propaganda.

onderscheiden tusschen *revolutionaire onlusten* en *groote anarchistische aanslagen*, de propaganda van de daad in engeren zin.

Revolutionaire onlusten is de eerste vorm, waarin zich de propaganda van de daad geopenbaard heeft; kerkplunderingen, verbranden van archieven, onlusten in mijndistricten, aanvallen op politieposten en stadhuizen, waren de eerste uitingen van het gewelddadig anarchisme. LOMBROSO zegt naar aanleiding van deze onlusten, die hij „Rebellion" noemt: „Revolution is die historische Vollendung der Evolution. Rebellionen dagegen sind das Werk einer Minderheit, entspringen wenig bedeutenden oft nur lokalen oder persönlichen Anlässen . . . und haben unter ihren Theilnemern viele Verbrecher und Verrückte, die abnormes Triebleben zu anderer Denk-und Gefühlsart führt, als das normaler, ehrlicher Menschen" (LOMBROSO, Die Anarchisten, blz. 23—24).

Als anarchisten zijn de deelnemers aan die onlusten de minst gevaarlijke. Ze recruteeren zich meestal uit die menschen, die gewoonlijk aan alle opstootjes deelnemen, 't zij om er voordeel uit te trekken, 't zij uit baldadigheid: vele gewone misdadigers, die zich voor die gelegenheid anarchisten noemen, het meerendeel jonge lieden, die, aangezet door een paar schreeuwers, in 't anarchisme slechts zien het alles deelen en zonder verder eenige notie van doel en strekking van de anarchistische leer te hebben, aan de onlusten meedoen en zich „anarchist" noemen. LOMBROSO geeft ons een overzicht van de menschen, die aan die onlusten deelnemen; bij de onlusten te Milaan behoorden tot de deelnemers alle aan de politie bekende misdadigers;

bij de anarchistische onlusten in Frankrijk in 1883 waren van de 33 wegens deelname veroordeelden, 13 vroeger al wegens diefstal en landlooperij gestraft; bij de onlusten van 1886 in België waren van de 67 hoofddaders 22 meer dan 10 maal wegens diefstal veroordeeld. (LOMBROSO. Die Anarchisten blz. 35).

De Fransche afgevaardigde ALEXANDRE BÉRARD doet de volgende mededeeling over het anarchistenproces in 1882 voor het hof van assisen te Lyon, waar hij destijds substituut griffier was. Een zestigtal anarchisten stond daar terecht wegens het deelnemen aan onlusten. De procureur-generaal FABREGUETTES gaf in zijn requisitoir een uitlegging van doel en streven van het anarchisme en zie hier het overzicht, dat BÉRARD ons geeft van deze quasi-anarchisten en van den indruk, dien het requisitoir op hen maakte:

„Des naifs d'abord, des hommes qui s'étaient laissé séduire par la parole plus où moins ardente des apôtres de l'anarchie et qui la condamnation prononcée implorèrent la clémence du chef de l'état *en déclarant qu'ils s'étaient laissé embrigader dans les sections de la fédération sans connaître ni son but ni ses doctrines.* A côté quelques jeunes gens plus où moins écervelés, très étonnés de voir que leur plaisanterie tournait ainse au tragique et que le pouvoir public prenait au sérieux leur conspiration". (BERARD. Sur l'anarchie, pag. 66).

En zoo was het niet slechts deze eene keer, neen steeds 't zelfde verschijnsel. De deelnemers der onlusten waren steeds slechts weinige anarchisten, maar voor het meerendeel gewone misdadigers en jonge schreeuwers. Dat derhalve deze onlusten niet zoo gevaarlijk waren

is duidelijk; de misdadigers, die er aan deelnamen, zochten in het anarchisme een dekmantel voor hun misdadig streven, dat ze anders toch waarschijnlijk op andere wijze zouden geuit hebben. De jonge schreeuwers wisten te weinig van het anarchisme om anarchisten te zijn en waren door een lichte veroordeeling of door het komen in een ander milieu spoedig van hun quasi anarchistische theorieën bekeerd.

Het groote nadeel van deze onlusten lag niet in de onlusten zelve, maar in het gevolg dier onlusten, in de anarchistische aanslagen. Allereerst een woord over het wezen dier aanslagen. Men hoort veelal spreken van anarchistische complotten, bij elken aanslag wordt een complot vermoed en tracht men een draad te vinden om, behalve de daders, de andere „samenzweerders" in handen te krijgen. Een geheel verkeerde opvatting! Wat toch is een complot?

Een complot is een overeenkomst aangegaan door een aantal personen, die zich verbinden gezamenlijk een strafbaar feit te begaan. Deze verbindtenis heeft ten gevolge de moreele verplichting van de deelnemers aan dit complot, elkaar wederzijds behulpzaam te zijn, ter bereiking van het beoogde doel. Vrijwillig treedt men toe, is men eenmaal toegetreden, dan heeft men de moreele verplichting zich te onderwerpen aan den wil van de meerderheid, dan moet de wil van het eene individu zich regelen en rangschikken naar den wil der andere individuen. Al is men dan ook voor het toetreden tot het complot op de hoogte van het doel der samenzwering en in dit opzicht de persoonlijke wil geheel vrij, men is toch nog verplicht zich in de methode van uitvoering te richten en te regelen naar de anderen.

Dit zich richten naar en onderwerpen aan den wil van anderen is absoluut in strijd met de allereerste grondbeginselen van de anarchistische leer. Communisten of individualisten, ze willen allereerst geheele persoonlijke vrijheid. Ieder moet doen en laten wat hem goeddunkt, wat hij zelve wil en handelen zooals hij zelve wil. Men mag zich niet laten influenceeren door anderen, noch anderen trachten te influenceeren in hunne wilsuiting, 't geen altijd eenigszins dwang mede brengt. Dit begrip van absolute individueele vrijheid sluit geheel uit het begrip complot bij de anarchisten. Zij willen niet eens, dat men spreekt van eene anarchistische partij, maar van eene anarchistische beweging, omdat ze in een partij altijd eenigszins zien eene beperking van de wilsvrijheid. Die partijman moet zich steeds eenigszins richten en regelen naar den wil zijner partijgenooten, terwijl de anarchisten, het eens zijnde over de grondbeginselen van hunne leer, aan een ieder absolute vrijheid willen laten in de uitwerking dier leer. Waar ze dus zelfs het woord „partij" willen vermijden, verwerpen ze natuurlijk geheel „het complot," waar de wil van het individu zich in zoo sterke mate onderwerpt aan den wil der meerderheid.

Even verkeerd is de opvatting van hen, die meenen, dat de anarchisten door loting aangewezen worden de aanslagen te plegen. Iemand, die door het lot aangewezen wordt een bepaald feit ten uitvoer te brengen, heeft geen eigen wil, maar brengt ten uitvoer den wil van anderen onverschillig of dat zijn wil is of niet.

Er zijn wel is waar aanslagen geweest door meer dan een persoon gepleegd. Soms wijdt ook de anarchist van de daad zijne intieme vrienden in en zijn die

hem eventueel behulpzaam bij het ten uitvoer brengen van zijn plan. Maar dan heerscht de meest absolute persoonlijke vrijheid, de ander verbindt zich tot niets en is medeplichtig of medeschuldig aan het strafbare feit als de medeplichtige of mededader volgens het gewone strafrecht. Wil men dit verschijnsel, dat een paar anarchisten samen afspreken een bepaald strafbaar feit te plegen, een complot noemen, dan kan men ook bij de anarchisten van een complot spreken. In 't algemeen echter verstaat men onder complot iets anders, en wel speciaal bij 't anarchisme meent men veelal, dat de aanslagen zijn een uiting van eene samenspanning van een groote groep anarchisten van de daad, die zich voorgenomen hebben een bepaald aantal aanslagen te plegen, en waartoe de daders bij loting aangewezen worden. Dit is absoluut in strijd met het anarchisme; in dit opzicht bestaat er geen complot.

Ook bij den laatsten anarchistischen aanslag, den moord van Bresci, werd in de couranten veel geschreven over een bestaand anarchisten complot, gesmeed te Patterson, en ten doel hebbend, het dooden van de staatshoofden. Zeker, het is een zelfde strekking in de aanslagen van de mannen van de daad, die aanslagen tegen de hoofden der Staten te richten. De overeenstemming, die tusschen al deze daden heerscht, is een gevolg van de anarchistische theorie, die in de eerste plaats gericht is tegen het tegenwoordige regeeringsstelsel. Men zou zoodoende misschien kunnen spreker van *eene stilzwijgende overeenkomst der anarchisten van de daad*, om de staatshoofden van het leven te berooven, waarbij ze zich onderling even-

tueel behulpzaam zullen zijn, maar deze stilzwijgende overeenkomst is niet een gevolg van een „complot" of een „afspraak" maar een uiting van de overeenstemming van theorieën der daders, theorieën die ieder persoonlijk, zooals hem goed dunkt, tracht te verwezenlijken.

Ook de Fransche politie, die van het anarchisme een speciale studie gemaakt heeft, is van meening dat men bij de anarchistische aanslagen niet met een complot te doen heeft. De heer ANDRÉ, hoofd van de sectie ter opsporing en bestrijding van 't anarchisme, deelde me mede, dat er zijns inziens van een anarchistisch complot geen sprake kon zijn.

De recherchedienst der Fransche politie, de uitgebreidheid van het recherche-systeem, dat zich niet alleen over Frankrijk, maar over vele Europeesche steden uitstrekt, is zoo goed en nauwkeurig ingericht, dat volgens zijne meening van elk bestaand complot de politie op de hoogte zou komen; de aanslagen zijn echter individueele daden en die kan, volgens den heer ANDRÉ, de politie, al is haar recherchedienst nog zoo goed ingericht, slechts in enkele weinige gevallen voorkomen.

Wat is het doel van de propaganda van de daad? Wat beoogen de anarchisten met hunne gewelddaden? De daad heeft een tweeledig doel: anarchistische propaganda en eene straf, eene wraakoefening van de anarchisten, die meenen zich te moeten opwerpen als rechters en wrekers der maatschappij.

Als propagandamiddel beoogt het geweld zoowel propaganda onder de arbeidersklasse, als onder de „bourgeoisie."

Voor de arbeidersklasse moet het strekken tot voorbeeld, om hen aan te toonen, hoe men met de bourgeoisie moet omspringen; wat men moet doen om te komen tot het eenige middel, de sociale revolutie, om de anarchistische maatschappij te bereiken.

Onder de bourgeoisie moet het geweld als propagandamiddel dienen, om hen schrik aan te jagen en zoodoende de anarchistische ideeën onder hen te verbreiden. De anarchisten van de daad redeneeren aldus: De daad van geweld zal onder de bourgeoisie schrik en verontwaardiging verspreiden. De bourgeoisie zal de daad onbegrijpelijk vinden en vragen, wie de dader was en wat de motieven voor de daad waren. Ze zal dan hooren, dat de dader „anarchist" was en dat de daad in de eerste plaats bestemd was de bourgeoisie op de ellende te wijzen, die heerscht onder de niet bezittende klasse. Zoodoende zal alom over het anarchisme gesproken worden, men zal de oorzaak, de reden van het anarchisme bespreken en, gewezen op de groote maatschappelijke ellende, inzien, dat de anarchisten niet overdreven hebben. Zoodoende hopen de anarchisten van de daad onder de bourgeoisie nieuwe aanhangers voor hunne leer te werven.

De tweede strekking van de anarchistische gewelddaden, eene strekking ook in bijna alle aanslagen terug te vinden, is de wraakoefening der anarchisten op de bourgeoisie, die de anarchist beschouwt als oorzaak van het lijden der menschheid.

Wie noemt de anarchist van de daad „bourgeois?" Bourgeois zijn voor den anarchist van de daad alle niet anarchisten. De tegenwoordige maatschappij is de oorzaak van de sociale ellende. De kern der

tegenwoordige maatschappij zijn, volgens hem, de groote kapitalisten. Ter bescherming dier kapitalisten bestaan èn regeeringspersonen èn ambtenaren èn militairen. Allen, onverschillig of zij van hoogen of van lagen rang zijn, dragen naar evenredigheid van hunne macht en hunnen invloed evenveel bij ter bescherming der hedendaagsche maatschappelijke toestanden. Daar buiten staan alle andere menschen, die noch ambtenaren, noch militairen zijn, maar die het toch eens zijn met het tegenwoordige maatschappelijke stelsel of er niet tegen optreden of zulks op verkeerde wijze doen, zich niet bij de anarchisten aansluiten en zoo allen direct of indirect hunnen steun aan de tegenwoordige maatschappij geven. Hen allen noemt de man van de daad „bourgeois." Ook de socialisten rekent hij er toe, zij zijn mede de grootste vijanden van het anarchisme. De anarchist beschouwt den socialistischen toekomststaat als een toestand van de allergrootste dwingelandij, waarin alles door wetten geregeld wordt en de macht geleidelijk zal komen in handen van eenige weinige machthebbers.

Tegen deze geheele bourgeoisie zijn de gewelddaden gericht. „Wij leven op voet van oorlog met de hedendaagsche maatschappij, zij vervolgt ons, wij verdedigen ons," zijn de woorden van EMILE HENRY. Kenschetsend voor het streven der anarchisten van de daad is het volgende gezegde van een hunner: „Bij het uitbreken van de sociale revolutie zullen wij allereerst treffen de zoogenaamde „goede bourgeois." De goede bourgeois werkt door zijne goedheid de sociale revolutie tegen; de uitzuiger, de tyran werkt

haar in de hand; daarom moeten eerst de goede bourgeois vernietigd worden."

Een algemeen vereischte voor de daad is ook, dat uit de daad zelve duidelijk merkbaar is het doel, de anarchistische propaganda. De daad moet gericht zijn tegen de bourgeoisie in het algemeen of tegen bepaalde personen, maar mag geen persoonlijke wraak zijn. Bij een daad van propaganda moet de anarchist zijn persoonlijken wrok tegen bepaalde personen geheel laten rusten en slechts zien of hij als anarchist de persoon of de personen, die hij treffen wil, iets te verwijten heeft.

Ik heb er straks reeds op gewezen, dat de aanslagen voortgesproten zijn uit de revolutionaire onlusten en uit de aanslagen weer nieuwe aanslagen. Gaan we slechts de geschiedenis van het anarchisme na, dan zien we, dat na de onlusten de regeering straffend optrad; om die straffen te wreken werden de bommen geslingerd. De veroordeeling van DESCAMPS wegens het deelnemen aan onlusten had tengevolge de aanslagen van RAVACHOL. De veroordeeling van RAVACHOL was mede een motief voor den aanslag van MEUNIER. De daad van VAILLANT stond vrij wel op zichzelve. Niet zoo de daad van HENRY, bij wiens andere motieven nog kwam verbittering over het vonnis van VAILLANT. CASERIO gaf als een van de reden van zijn aanslag op, VAILLANT en HENRY te hebben willen wreken. Evenzoo was het in Spanje; om de veroordeelden van Xeres te wreken slingerde PALLAS zijn bom. PALLAS werd gewroken door SALVADOR; de aanslag op de processie te Barcelona had weer tot een zijner oorzaken de geweldig strenge maatregelen, na

den aanslag in den Liceo-schouwburg, tegen de anarchisten genomen. Evenzoo als in Spanje en Frankrijk was het in de andere landen.

Bij alle gewelddaden is terug te vinden het tweeledige doel: anarchistische propaganda en wraak.

Hoe denken de anarchisten in het algemeen over de gewelddaden? 't Is natuurlijk, dat onder hen verschil bestaat over de opvatting van het al dan niet geoorloofde van geweld als propagandamiddel. Er zijn velen, die geweld in elken vorm goedkeuren, anderen, die geweld slechts in enkele beperkte gevallen goedkeuren, weer anderen, die steeds geweld als iets immoreels verwerpen. Het meerendeel van de intellectueel minder ontwikkelde anarchisten keurt elk geweld in elken vorm goed. Als voorbeeld van de redeneering dier lieden haal ik aan, hetgeen een Fransch anarchist, HENRI GLINEUR, me gezegd heeft: „Wij maken geen onderscheid; de maatschappij treft ons „en bloc". Voor de daden van een persoon worden allen aansprakelijk gesteld. Vrouwen en kinderen van „compagnons" worden in de ellende gesleurd door de veroordeeling hunner echtgenooten en vaders, voor daden, die toch geheel individualistisch zijn en waarmede ze niets te maken hebben. De maatschappij stelt alle anarchisten aansprakelijk voor de daden van een hunner, wij redeneeren net zoo en stellen de geheele bourgeoise „en bloc" en elk bourgeois afzonderlijk verantwoordelijk voor de ellende der tegenwoordige maatschappelijke inrichting."

Onder de intellectueelen heerscht groot meeningsverschil over geweld in 't algemeen en de waarde van geweld als propagandamiddel.

Proudhon verwerpt absoluut elk geweld. Volgens hem is het mutualistisch ideaal slechts bereikbaar langs eenen weg: „Alle menschen, die de waarheid erkend hebben, moeten trachten hunne medemenschen door overreding te overtuigen.

Max Stirner wil, dat de menschen zich eerst in egoisten veranderen, daarna is het gebruiken van geweld in elken vorm geoorloofd.

Bakounin was een aanhanger van de daad, maar niet van de daad, zooals die tegenwoordig opgevat wordt. Hij wilde het anarchisme van de daad zien in den vorm van revolutionaire onlusten, gericht tegen de tegenwoordige maatschappelijke instellingen en ten doel hebbend het voorbereiden van de sociale revolutie. Hij betreurt het stroomen van bloed, beschouwt het echter in sommige gevallen als onvermijdelijk en waarschuwt zijne aanhangers uitdrukkelijk niet over te gaan tot den „menschenmoord".

Most keurde tot 1885 geweld in elken vorm goed (zie Hist. overzicht 1885). Na 1885 is hij veel gematigder geworden.

Peukert predikte die „blutige schonungslose Revolution."

Kropotkine is een voorstander van de gewelddaden; in zijn boek „Paroles d'un Révolté" zegt hij, sprekende van de anarchistische propagandamiddelen, dat die propaganda elken vorm moet hebben, dien de toestanden der zaken, de gelegenheid en het karakter van den propagandist aanwijzen. Tusschen het kletsen en overwegen moet komen de revolutionaire daad, begaan door een of meerdere personen, die den wensch van velen vertegenwoordigen. (Zie verder Historisch overzicht 1879, '80 en '81).

Elisée Réclus is een beslist tegenstander van het geweld. Zie hier zijn opinie over gewelddaden, door mij ontleend aan het boek van Félix Dubois: Le Péril Anarchiste (pag. 181): „Quand on veut à une personne on va la trouver on s'explique avec elle mais on ne fait pas payer à des innocents le poids de ses rancunes. L'anarchie est le summum des théories humanitaires. Qui se dit anarchiste, devrait être bon et doux. Tous les attentats dans le genre de celui d'hier (Emile Henry) les vrais compagnons les considèrent comme des crimes. Si ceux qui accomplissent de semblables actes de barbarie le font dans le but de faire avancer les idées anarchistes, ils se trompent fortement. On arrivera à un tel point de dégout pour les compagnons, ils inspirent une telle horreur qu'on ne voudra plus même causer de l'anarchie. Pourtant l'idée est belle, elle est grande. Qu'on la respecte — Les gens qui agissent par le mal ceux là salissent nos doctrines. Malheureusement il y en a beaucoup parmi nous."

De Italiaan Enrico Malatesta onderscheidt in de aanslagen. Hij is een aanhanger van de revolutionaire onlusten en keurt de daad slechts goed, als het een daad van propaganda is. De aanslagen, waardoor onschuldigen getroffen worden, keurt hij af en veroordeelt dientengevolge den aanslag van Henry. De daden van Ravachol keurt hij af, behalve de twee aanslagen op den officier van justitie Bulot en den president van het hof van assisen Benoit.

Onze landgenoot Domela Nieuwenhuis wil niet direct zeggen, dat hij de aanslagen goedkeurt, hij begrijpt ze veeleer. De verschillende aanslagen zijn van verschillend nut geweest voor het anarchistisch idée. Het

meeste sympathie voelt hij voor EMILE HENRY. Hij bewondert den gedachtegang, die HENRY tot zijn daad geleid heeft. Hij wil, dat men zich indenkt in den geestestoestand der daders en zoodoende de aanslagen tracht te begrijpen. De invloed van de aanslagen is zijns inziens groot geweest; hij beschouwt ze als een prachtig propagandamiddel, dat de menschen doet spreken van het anarchisme en vele twijfelaars overhaalt.

De Spaansche anarchist CHARLES MALATO is geen onvoorwaardelijk voorstander van het geweld. Hij is geneigd in 't algemeen de aanslagen af te keuren en slechts in bijzondere gevallen de daden goed te keuren. Hij betreurt het nuttelooze bommengooien en al die aanslagen, waardoor onschuldigen getroffen worden. Slechts enkele aanslagen keurt hij goed; hij vindt dat ANGELILLO, door CANOVAS te dooden, der menschheid een dienst bewezen heeft, terwijl hij voor de persoon van VAILLANT veel sympathie gevoelt. Sprekende over RAVACHOL, zeide hij, dat hij diens daden afkeurde en betreurde; den laffen aanslag van LUCCHENI vond hij diep treurig. In 't algemeen sluiten zich volgens hem bij 't anarchisme veel onwaardigen aan, vele ongelukkige verbitterde menschen, ongestudeerd en ongeletterd, die in 't anarchisme slechts zien het alles deelen en, als ze eens anarchist zijn, willen, dat er dadelijk op los gemarcheerd wordt. Deze lieden doen het anarchisme ontzettend veel kwaad.

DANIEL SAURIN, een van de medewerkers aan de *Révolte*, schreef naar aanleiding van de aanslagen een artikel, waarin hij het geweld als absoluut onanarchistisch verwerpt. [DUBOIS. Le Péril Anarchiste pag. 180]. „Le respect rigoureux de la vie humaine est le pos-

tulat incontesté à la base de toute morale sociale; en son nom la société actuelle peut certainement être critiquée, mais en son nom aussi et surtout la folie devient un crime lorsqu'elle massacre. *La bombe est la pire des autorités* le despotisme insaisissable, sans même la cynique qui accepte la haine et s'y expose. *La bombe est essentiellement antianarchiste* et la véritable anarchie a d'autant plus le droit de la maudire, qu'elle fut jusqu' à présent à peu près la seule à en souffrir."

De Engelsche individualist, JOHN HENRY MACKAY, is een even beslist tegenstander van 't geweld als SAURIN. Geweld zaait slechts haat en is steeds schadelijk; gewelddaden zullen den vreedzamen ontwikkelingsgang tegenwerken. Zonder smart moet de geboorte der nieuwe wereld plaats hebben, wil zij levensvatbaarheid hebben. (J. H, MACKAY. De anarchisten.)

De Amerikaansche individualist, BENJAMIN TUCKER, is geen onvoorwaardelijk voorstander van geweld, hij wil geweld slechts dan gebruikt zien, als vreedzame agitatie onmogelijk geworden is.

JEAN GRAVE, de philosoof der anarchie, behandelt in zijne werken uitvoerig de propaganda van de daad. In den aanvang, toen hij zijn boek: „La Société Mourante et l'Anarchie" uitgaf, was hij een beslist voorstander van geweld, mits de daad een duidelijk propagandadoel heeft:

„Nous avous déjà dit l'action est la floraison de la pensée, mais encore faut-il, que cette action ait un but, soit consciente de ce qu'elle fait, qu'elle aboutisse à un résultat cherché et ne se tourne pas contre lui." (La Société Mourante et l'Anarchie pag. 225.)

In latere jaren is hij veel gematigder geworden en

heeft in het verleden jaar verschenen boek: „l'Anarchie son but et ses moyens", de gewelddaden opnieuw uitvoerig behandeld. Hij beschouwt geweld als: „Un moyen discutable qui en somme n'est qu'un point accessoire de l'anarchie et doit disparaître, les obstacles supprimés, n'enfermant en rien aucune des donnés de l'idéal même." (L. An. s. b. et s. m. pag. 131.)

Zonder direct geweld goed te keuren, vindt hij het verklaarbaar. Het is een verschijnsel, dat zich in de geschiedenis steeds heeft voorgedaan: „à toutes les époques il y a eu des gens qui trop comprimés par l'état social n'ont pas voulu s'y plier, et se sont revoltés s'attaquant aux institutions ou aux individus qui semblent les leur représenter. Seulement les meneurs des partis, tout en bénéficiant des actes accomplis, avaient soin de les répudier au nom de soi-disant principes en ce qui pouvait les compromettre." (l'An. s. b. et s. m. pag. 132—133.) Tot dit laatste gaan, volgens GRAVE, de anarchisten niet over; zij veroordeelen de daden door een hunner gepleegd niet. Ze zien in, dat geweld vaak kan dienen als een prachtig bewijs van de sociale ellende, terwijl ze tevens zeggen dat, onverschillig of ze de daad op zichzelve al dan niet goedkeuren, de dader, die, door het begaan van een zeker hem nuttig schijnend feit, zijn eigen leven opoffert, het recht heeft te handelen zooals hem goed dunkt.

Verklaarbaar vindt hij geweld, omdat de oorzaak ligt in de tegenwoordige maatschappelijke toestanden. Het geweld is het gevolg van het optreden van de bourgeoisie: „Elle a été féroce impitoyable pour les travailleurs. Les anarchistes elle les a traqué comme

des fauves. Pour une parole un peu plus forte, pour un article un peu plus violent que d'habitude, c'étaient des années de prison qui leur tombaient." (L'An. s. b. et s. m. pag. 149.) Is het dan te verwonderen, dat de anarchisten verbitterd worden, zegt hij.

Er is op 't oogenblik een sociale oorlog, en in dezen oorlog is iedereen betrokken: „dans cette guerre personne n'est en dehors de la lutte, on crève sous l'organisation sociale où on en vit." (L'An. s. b. et s. m. pag. 153.) Een ieder, die niet van de tegenwoordige maatschappelijke inrichting leeft, verdedigt zich, en die verdediging uit zich door geweld. Zeker, er zijn daden, die diep betreurenswaardig zijn, zegt GRAVE, o. a. de aanslag in den Liceoschouwburg, maar die aanslag is toch ook verklaarbaar: „pour arriver à exécuter de semblables actes il faut avoir le coeur torturé par la haine, corrodé par la souffrance." (L'An. s. b. et s. m. pag. 151).

De oorzaak van alle geweld ligt in de maatschappelijke toestanden, in het optreden van de heerschende klasse. De gewelddaden van de anarchisten zijn het antwoord op de gewelddaden der heerschende klasse. Het geweld zelve is slechts van relatief nut; het kan ten gevolge hebben, dat tijdelijk de aandacht op het anarchisme gericht wordt, maar in de sociale toestanden kan het geen verandering brengen. GRAVE heeft liever een andere propaganda in den vorm van: weigering de militaire plichten te vervullen en belasting te betalen; door koloniën te stichten; door arbeiderssyndicaten en coöperatieve vereenigingen op te richten; door reeds te beginnen de anarchistische denkbeelden te verwezenlijken bij de opvoeding der kinderen en

hen groot te brengen in de anarchistische theorieën. Zoodoende wil hij geleidelijk de economische en sociale revolutie verwezenlijkt zien.

Ik heb hier in 't kort weergegeven de meening van de meest bekende, intellectueele anarchisten, die sommigen het geweld geheel, in elken vorm, goedkeuren, anderen slechts gedeeltelijk of in 't geheel niet. Allen echter hebben ze dit gemeen, dat ze de daden verklaarbaar vinden. Dit verlangen de anarchisten ook van de niet-anarchisten; ze wenschen, dat men de daad niet slechts in hare uiting beoordeelt, maar dat men nagaat de motieven, den gedachtengang, die den dader tot het plegen van den aanslag geleid heeft. Zij wenschen dit uit propagandistisch oogpunt, hopende zoodoende nieuwe adepten voor de anarchistische leer te vinden.

Mijns inziens is ook voor de bestrijding van het geweld het trachten begrijpen van de zelfs meest verwijderde motieven, die tot den aanslag geleid hebben, van groot belang.

De daad is slechts de uiting van het geweld; de motieven, de redenen, die den anarchist geleid hebben, zijn de kern van 't geweld en slechts, door het geweld in zijn kern te bestrijden, kan men toekomstige gewelddaden voorkomen.

Welken vorm die bestrijdingsmiddelen moeten aannemen, daarover in 't laatste hoofdstuk meer; hier zij het slechts even gememoreerd met het doel, er op te wijzen, dat niet slechts van anarchistisch standpunt het wenschelijk is te trachten te begrijpen den gedachtengang van de daders der groote aanslagen.

De meeningen van de geleerden over de oorzaak van het geweld loopen nogal uiteen.

De Parijsche hoogleeraar TARDE 1) vergelijkt de anarchistische aanslagen met de Corsicaansche vendetta. De vendetta beperkt zich tot het verantwoordelijk stellen voor de daden van een persoon al zijne bloedverwanten en afstammelingen; het anarchisme is veel uitgebreider; het past de vendetta toe op een ongelimiteerd gedeelte der bevolking. Hij noemt het anarchisme: „*la vendetta élevée à la plus haute puissance qui se soit encore vue sous le soleil*". Volgens TARDE dragen de anarchistische aanslagen meer dan het propagandistisch karakter, het karakter van haat, niet van individueelen haat, maar van „*une haine collective, la haine de masse anonyme et impersonnelle*". Hij vindt de oorzaak van dezen haat in het groote verschil, dat er bestaat in de maatschappelijke toestanden: de toenemende behoefte eenerzijds, de overgroote overvloed anderzijds; de weinige overeenstemming, die er bestaat tusschen de verschillende wijzen, waarop de politieke partijen het maatschappelijk euvel uit den weg willen ruimen.

Geweld is de noodlottige uiting van dezen haat. Als de anarchistische aanslagen voortduurden, zou, naar de meening van TARDE, de maatschappij moeten overgaan tot dezelfde maatregelen als die, welke de anarchisten gebruiken. Hij vraagt zich af, of, als overal de vendetta bestond en HENRY en VAILLANT geweten hadden, dat ze door hunne daden het leven van ouders, broers

1) Zie Archives d'Antropologie criminelle. Ann. 1894. TARDE: Les crimes de haine.

en zusters in gevaar brachten, ze toch zouden zijn overgegaan tot hunne gewelddaden. Maar deze maatregel zou slechts in aanmerking komen, als de gewelddaden bleven voortduren. Hiervoor bestaat echter zijns inziens weinig kans, het anarchisme is te onlogisch en onpractisch om levensvatbaarheid te hebben.

Professor LOMBROSO beschouwt het geweld van een ander standpunt.

Als grondbeginsel stelt hij voorop, dat geweld steeds iets immoreels is, ook al heeft het ten doel onderdrukking van geweld.

Geweld als uiting van een sociale of politieke richting is een historisch verschijnsel: „An diesem Punkte besteht Uebereinstimmung zwischen allen Parteien; die Ultramontanen feieren den Dolchstoss Ravaillacs, die Conservativen die Massenabschlachtung der Pariser Kommunarden, die Republikaner die Bomben Orsinis. Sie alle Preisen die Herrlichkeit blutiger Thaten wo sie Nutzen von ihnen haben. Der gefeierte Heros unseres Fin de Siècle ist nicht ein grosser Forscher ein grosser Künstler, sondern NAPOLEON I. In einer derart von einer Atmosphäre der Gewalt umgebenen Gesellschaft kann man sich nicht wunderen wenn die Brutalität von Zeit zu Zeit unter Sturm und Blitzen zum Ausbruch kommt. Mann kann nicht ungestraft die Gewalt vergöttern, auch wenn mann zugleich nur an eine ganz bestimmte Art ihrer Anwendung denkt. Früher oder Später geht das Evangelium der Macht von der einen Partei auf die andere über." [LOMBROSO. Die Anarchisten, pag. 9.]

Als hoofdoorzaak van het geweld beschouwt hij den *Misoneismus* der menschen, den haat tegen alles wat

nieuw is: „Die Abneigung gegen dass neue wurzelt so tief in der menschlichen Natur, dass jeder gewaltsame Anlauf gegen das Alte zum Verbrechen gestempelt wird, weil er gegen die Meinungen der Mehrheit verstösst. Der Misoneismus herrscht überall und über alle in Religion und Sitte, Moral und Wissenschaft." [LOMBROSO. Die Anarchisten, pag. 20.]

Met dezen haat tegen het nieuwe ontstaat het eerste verzet tegen het nieuwe, tegen de aanhangers van het nieuwe, die op hunne beurt weer hunne ideeën zullen trachten te verdedigen. Zoo ontwikkelt zich geleidelijk uit dit verzet het geweld.

Bij deze algemeene oorzaak voegen zich nog speciaal bij 't anarchisme vele andere invloeden, sociale, ethnologische en klimatische, deze allen werken mee, om juist bij 't anarchisme het geweld een meer aparte uiting te geven.

LOMBROSO ziet in het meerendeel der anarchisten, de intellectueelen uitgezonderd, krankzinnigen en misdadigers, wier gevaarlijk en misdadig karakter, onder den drang van bovenvermelde invloeden, tot een uiting komt: „Aus dem Wesen der Rebellion und den Grundsätzen des Anarchismus ist es begreiflich, dass seine eifrichen Adepten, ausser Männern wie KROPOTKINE, RÉCLUS und IBSEN, zumeist Verbrecher oder Verrückte sind und auch manchmal beides zusammen." [Die Anarchisten, pag. 25.]

Als een van de medeoorzaken der anarchistische gewelddaden behandelt LOMBROSO ook de *zucht naar het martelaarschap*. In de verschillende anarchistische aanslagen is die zucht, tevens sprekende uit de ijdelheid van de daders, bekend en beroemd te worden, terug

te vinden. De Italiaansche geleerde FERRERO constateert, dat dit verschijnsel zich niet alleen bij de anarchisten voordoet. Men vindt het in de geschiedenis der politieke misdrijven overal terug; de daders meenden zich te moeten opofferen voor 't geen ze zich verbeeldden het heil hunner partij of der menschheid te zijn. Maar niet alleen bij misdrijven, neen in de heele geschiedenis, in het heele menschelijke leven treedt de zucht om martelaar te zijn en de groote aantrekkingskracht van alles, wat gevaarlijk is, sterk op den voorgrond:

„Für die Gluth umstürzlicher Bestrebungen giebt es keine kräftigere Nahrung, als die Märtyrerlegenden, welche die Phantasie zahlreicher Träumer, Fanatiker und suggestionfähiger Schwärmer erregen, von denen die moderne Gesellschaft wimmelt und die stets ein bedeutendes Element aller Revolutionen gewesen sind. In jeder Gesellschaft hat eine Anzahl Leute das Bedürfniss, das Martyrium zu bewunderen, sich dafür zu begeisteren und selbst danach zu streben; sie finden ihre Lust daran als Verfolgte und Opfer der Gewalt und Schlechtigkeit zu erscheinen und wählen unter den politischen Parteien die für sich aus, die die meisten Gefahren verspricht, wie gewisse Touristen am liebsten die Berge besteigen, wo die Abgründe am tiefsten und die Felsen am steilsten sind." (LOMBROSO, Die Anarchisten, pag. 117).

Terwijl deze zucht naar het martelaarschap bij alle aanslagen min of meer merkbaar is, wil ik hier nog apart vermelden twee gevallen, waar ze buitengewoon sterk op den voorgrond treedt.

Twee anarchisten stonden terecht wegens anarchistische aanslagen, de eene X., wiens naam ik niet heb

kunnen te weten komen, had een moordaanslag op een agent gepleegd, de ander een zekere GALLOT op een burger. Beide processen spelen in 1887, het jaar toen het drama van Chicago nog versch in aller geheugen was. De beide daders werden onderzocht door Dr. BROUARDEL, aan wiens rapport ik de volgende regels ontleen. X. zeide o.a.: „J'ai une mission à accomplir celle de répandre les principes du socialisme et de l'anarchisme. Parmi les êtres d'élite destinés à concourrir à cette grande oeuvre les uns sont chargés d'agir par la parole et les écrits, d'autres par la dynamite, les autres enfin pas le martyre. Moi je suis du nombre de ces derniers.... Non seulement je ne crains pas la mort, je la désire, je la réclame, car cette mort doit me sacrer martyr et féconder par mon sang les principes que je défend."

De ander, GALLOT, zeide: „J'abdique les sentiments de ma personnalité, je fais le sacrifice de ma vie pour montrer au peuple quels sont ceux qu'il doit frapper le premier." (BROUARDEL et MOTET. Rapport Médico-légal 1887)

Het gevolg van de gewelddaden moet volgens de anarchisten van de daad zijn van tweeërlei werking. Het geweld moet der arbeidersklasse tot voorbeeld strekken, hoe men met de „exploiteurs" moet omspringen en zoodoende nieuwe aanslagen uitlokken; het moet verder het anarchisme in bespreking brengen en nieuwe aanhangers voor de anarchistische leer werven.

Wat het eerste punt betreft, daarin hebben de anarchisten succes gehad. Het geweld heeft besmettelijk gewerkt, 't geen het duidelijkst blijkt uit de aanslagen-

periodes, die in de annalen van 't anarchisme geweest zijn. De dynamietmanie werkte zelfs op kinderen. Den 26sten Augustus 1894 werd een vijftienjarige jongen, CHARLES LEGER, te Parijs tot twee jaren gevangenisstraf veroordeeld wegens het vervaardigen van bommen. Te Mas Rillet en Bordeaux kregen eenige kinderen dynamietpatronen in handen en speelden „bommetje gooien," met het noodlottig gevolg, dat te Mas Rillet een jongen van 13 jaar zwaar gewond werd en te Bordeaux een 15-jarige gedood.

Duidelijk blijkt deze besmettelijke invloed der aanslagen ook uit het feit, dat in de jaren 1894 en 1895 vele bommen gelegd werden op plaatsen waar ze toch geen schade konden veroorzaken, zooals 's nachts in den Jardin du Luxembourg en op de Champs Elysées. Aanslagen, waarbij de daders te voren wisten, dat bij eventueele ontploffing de bom toch geen schade zou veroorzaken en die slechts voortsproten uit de ziekelijke zucht, om ook eens een aanslag gepleegd te hebben. Ik heb hier als voorbeeld twee gevallen genoemd, maar ze zijn talloos niet alleen in Parijs maar ook in de Fransche provinciën en in andere landen.

Als propagandamiddel voor de anarchistische leer hebben de gewelddaden hun doel niet bereikt. De anarchisten beweren wel, dat door de gewelddaden aan vele menschen de oogen geopend zijn en het aantal aanhangers van de anarchistische theorieën merkbaar toegenomen is. Tot staving hunner redeneeringen halen zij het feit aan, dat bij het wederverschijnen in 1895 der, sedert 1894 opgeheven, anarchistische couranten, de oorspronkelijke oplaag ongeveer verdubbeld was. Dit feit is te verklaren, doordat na de storm-

periode het publiek de anarchistische bladen ook eens wilde lezen, 't zij uit curiositeit, 't zij om eens iets meer van 't anarchisme komen te weten. In dit laatste geval zou dan de propaganda van de daad voor het anarchisme een gunstig gevolg gehad hebben, als ten minste, door het meer bekend worden der theorieën, de leer meer aanhangers had gekregen. Maar dit is juist niet het geval geweest.

De bekende Fransche socialist JEAN JAURÈS, die toch zeker beschouwd kan worden op de hoogte te zijn van de volksbeweging in Frankrijk, deelde me in een onderhoud mede, dat de gewelddaden het anarchisme in Frankrijk enorm veel kwaad gedaan hebben. Men merkt op 't oogenblik haast niets meer van 't anarchisme; de anarchistische „partij" is volgens hem tot een minimum gereduceerd. Hij beschouwt het anarchisme als een tijdelijke storm, die nu uitgewoed heeft. Hij is van meening, dat de communisten zich geleidelijk geheel bij het socialisme zullen aansluiten en binnen eenige jaren het anarchisme slechts nog weinige aanhangers, individualisten, zal tellen.

Dat het anarchisme door de gewelddaden geen vorderingen gemaakt heeft, blijkt ook uit het toenemen van het individualisme. Het altruïstisch communisme immers, dat het leven van den mensch voor zijn medemenschen eischt, dat de geheele maatschappij wil zien als een groote vereeniging van onderling in voeling staande groepen, eischt een solidariteitsgevoel, een band van aaneensluiting, van samenhouden der menschen, een band, die zich bij uitbreiding van het communisme tot een machtig geheel had kunnen ontwikkelen. Maar wat zien we nu gebeuren? Het communisme treedt

meer op den achtergrond, het individualisme ontwikkelt zich hoe langer hoe meer.

De religie van het „ik", het in de eerste plaats leven voor zich zelve, ten eigen behoeve, zal de individualisten doen zien, dat in de tegenwoordige maatschappij een consequent doordrijven van het individualisme niet met de anarchistische grondbeginselen te vereenigen is.

De individualist, die in onze hedendaagsche maatschappij streng consequent zijn individualisme in praktijk wil brengen, zal zien, dat, als hij op anarchistische wijze te werk gaat, hij overal met de maatschappij in botsing komt en zoodoende zich zelve slechts schaadt. Hij zal derhalve voor de keuze staan of eerst mede te werken tot het veranderen der maatschappelijke toestanden en in dat geval genoodzaakt zijn, voorloopig zijn individualistische denkbeelden eenigszins te laten rusten, of hij zal zijn individualistische, eigenbatige denkbeelden zooveel mogelijk trachten te verwezenlijken en, door te trachten die denkbeelden eenigszins aan de hedendaagsche toestanden aan te passen, zich zelve zooveel mogelijk voordeel en genot verschaffen en niet anarchistisch kunnen leven. Dit laatste geloof ik, dat zal gebeuren, het komt het meeste overeen met de grondbeginselen van het individualisme, de allesbeheerschende majesteit van het „ik."

De individualisten zullen leven op de wijze, die hen het meeste voordeel brengt. Een tot het uiterste doorgedreven individualisme zal zelfs toelaten, dat de individualisten zich bij een sociale of politieke richting aansluiten, met het doel die richting of partij ten eigen bate te gebruiken. Zoo zal zich geleidelijk in den loop

der jaren misschien bij verschillende politieke partijen een eenigszins individualistische strooming openbaren, maar tevens met het toenemende individualisme gepaard gaan het verdwijnen van het eigenlijke oorspronkelijke anarchisme, als aparte sociale beweging.

De anarchisten hadden gehoopt door de gewelddaden nieuwe aanhangers te winnen; laat dit in een enkel opzicht het geval zijn. Misschien zijn door de gewelddaden een aantal menschen tot nadenken over de sociale toestanden en zoodoende tot het anarchisme gebracht. Toch weegt dit kleine voordeel niet op tegen het enorme nadeel, dat de daden van geweld het anarchisme veroorzaakt hebben.

In de eerste plaats zijn vele met name te noemen intellectueelen door de gewelddaden van hunne anarchistische denkbeelden genezen, omdat ze zich niet wilden vereenzelvigd zien met moordenaars en dieven. Velen, die bereid waren vroeger gunstig te denken over het anarchisme als sociale leer, hebben zich na de aanslagen vol afschuw afgewend van de leer. Tevens hebben de aanslagen geschapen een haast onoverwinnelijken haat tegen het anarchisme en in de hand gewerkt, sterker dan ooit te voren, de tegen het anarchisme bestaande vooroordeelen en wel vooral onder de volksklasse, onder den arbeidersstand, waaruit de anarchisten zoo gaarne de adepten hunner leer recruteeren.

De groote massa was steeds geneigd in het woord „anarchie" slechts het begrip „wanorde" te zien en de anarchisten als dieven en moordenaars te beschouwen. Door de aanslagen zijn ze in dit vooroordeel versterkt, in hun haat en verachting tegen die „wilden"

die noch grijsaards, noch vrouwen, noch kinderen ontzien.

Om nieuwe aanhangers voor een nieuwe leer te werven moet men allereerst de oude vooroordeelen trachten te overwinnen, maar niet nieuwe vooroordeelen scheppen. Tegen eene, door redeneeren en studeeren gevestigde, opinie kan men, door overtuigende tegenbewijzen aan te halen, meestal wel strijden, maar tegen vooroordeelen niet. Is eens een vooroordeel tegen iets of iemand gevestigd, dan kan men wel doorpraten, zelden en slechts uiterst moeilijk zal het gelukken vooroordeelen te overwinnen. De anarchisten zelve hebben schuld aan het bestaan der vele vooroordeelen tegen het anarchisme. De groote massa, die de aanslagen ziet en hoort, die niet dieper op de quaesties ingaat, maar slechts couranten leest en daaruit hare opinie en meening vestigt, ziet in die couranten, hoe „quasi intellectueele" anarchisten de daden goedkeuren, ophitsen tot geweld en de daders als helden verheerlijken. 't Is dan ook niet meer dan natuurlijk, dat naar 't geen ze ziet, leest en hoort, ze hare opinie vestigt en ze 't geheele anarchisme beoordeelt naar 't geen ze er van merkt.

Dat is niet de schuld van „de bekrompen, opzettelijk verkeerd ingelichte massa", zooals vele anarchisten geneigd zijn te zeggen, maar hoofdzakelijk de fout van de „théoréticiens de la propagande par le fait," die het anarchisme al zoo ontzettend veel kwaad gedaan hebben.

De anarchisten beroepen zich wel eens op een „esprit de corps", dat hen belet aanhangers hunner leer te veroordeelen. Dat is ook niet noodig. Ze

kunnen best als hunne meening te kennen geven, dat de daders te goeder trouw gehandeld hebben, maar dat ze de daad op zich zelve betreurenswaardig vinden, een verkeerde toepassing der anarchistische grondbeginselen.

Zoodoende zouden ze geenszins hun „esprit de corps" schenden, maar slechts voorkomen, dat eene richting, die onder hare adepten telt vele ontwikkelde, nobeldenkende, hoogbegaafde mannen, beoordeeld wordt naar eene bende moordenaars, schreeuwers en dieven.

„La bombe est la pire des autorités, le despotisme insaisissable, elle est essentiellement antianarchiste" zegt de „théoreticien" DANIEL SAURIN in een artikel van de *Révolte*. Dat is zeker het geval. De door de anarchisten toegepaste en aanbevolen geweldmiddelen zijn absoluut in strijd met het grondbeginsel der volmaakte persoonlijke vrijheid van denken, doen en laten. Niet zoo JEAN GRAVE: „La violence est autoritaire quand on l'emploie à forcer les gens à faire ce qui leur répugne. Mais si je l'emploie à me débarrasser des entraves, que l'on veut me mettre, il me semble que je fais là, acte de liberté par exellence". (L'anarchie son but et ses moyens pag. 130). Dat is mogelijk, maar, juist omdat die twee begrippen bij de anarchistische aanslagen steeds gepaard gaan, is het geweld steeds „autoritaire".

Gaan we slechts de aanslagen na, dan zien we, dat men slechts bij den aanslag op CANOVAS het tweede begrip alleen vindt, bij alle andere aanslagen treedt de propagandadaad sterk op den voorgrond.

De anarchisten, die beweren te strijden voor absolute

individueele vrijheid, tegen elken dwang, elk gezag in welken vorm ook, gebruiken, om tot hun doel te komen, het grootste dwangmiddel, dat denkbaar is. Door vrees, schrik en geweld willen ze de menschen dwingen toe te geven, te denken als zij. Praktijk en theorie zijn in absoluten strijd met elkaar, vrees, schrik en geweld zijn dwangmiddelen veel erger dan gezag en wetten.

Geweld, als middel om tot een doel te komen, kan in enkele gevallen wel succes hebben, als het tijdelijke of locale quaestiën en aangelegenheden geldt. Maar, waar het, zooals hier, dergelijke principieele quaestiën betreft, waar het geldt het al dan niet bestaan der hedendaagsche maatschappij, van toestanden, die velen door geloof of traditie heilig zijn, daar is door geweld niets te bereiken. De maatschappelijke ontwikkeling gaat kalm en geleidelijk haren gang, door dwang en forceeren kan men die ontwikkeling niet veranderen of versnellen. Door geweld kan men misschien een oogenblikkelijken vooruitgang dwingen, de reactie volgt echter steeds. De geschiedenis, het menschelijke leven leeren het ons.

Veranderingen, die in tijden van kalmte door beraad en overleg, door toegeven van weerskanten wel te verwezenlijken zijn, worden na 't gebruik van geweld als een gevaar voor bestaande toestanden beschouwd, en de menschen, die oorspronkelijk in de voorgestelde verandering zagen een in vele opzichten gerechtvaardigd verlangen, zullen, als geweld gebruikt wordt, de beoogde veranderingen beschouwen als eene aanranding hunner heiligste rechten en zich met hand en tand er tegen verzetten. Zoo wordt door geweld de

vooruitgang niet in de hand gewerkt. Integendeel! Slechts twist, haat en verdeeldheid worden gezaaid, terwijl de toestand ten slotte toch dezelfde blijft, de ontwikkelingsgeschiedenis kalm haren gang gaat. Wil de mensch er toe bijdragen om te werken ten behoeve van dien maatschappelijken vooruitgang, dan moet hij zijne krachten wijden aan de toenemende beschaving, aan het materieele en intellectueele welzijn der maatschappij. Zoodoende kan hij misschien den loop der maatschappelijke ontwikkeling vergemakkelijken, maar nooit veranderen.

Ik wil hier ten slotte nog vergelijken de anarchistische aanslagen met die groote groep aanslagen, begaan door menschen in den loop der geschiedenis onder den naam „Régicides" bekend. Onder „Régicides" zijn te verstaan allen, die een aanslag plegen tegen de vertegenwoordigers van een gezag. Die aanslagen hebben zich voorgedaan in den meest verschillenden vorm, 't zij tegen vertegenwoordigers van de kerk, 't zij tegen vorstelijke personen of presidenten van republieken, 't zij tegen groote politieke personen. Dat de anarchistische aanslagen van CASERIO, LUCCHENI, PALLAS en BRESCI tot deze groep te rekenen zijn is duidelijk. Eenige moeilijkheid zou het baren de aanslagen van HENRY, VAILLANT en SALVADOR tot die groep te rekenen. Als men echter in 't oog houdt, dat deze aanslagen niet gericht zijn tegen speciale personen, maar tegen de in de verschillende lokalen aanwezige personen in 't geheel, als vertegenwoordigers der bourgeoisie, dan volgt daaruit, dat men ook de aanslagen van VALLAINT, HENRY en SALVADOR tot deze groep kan rekenen. Al hebben

ze dan niet direct een aanslag gepleegd op de vertegenwoordigers ven eene bepaalde macht, toch waren hunne aanslagen gericht tegen personen, die zij voor vertegenwoordigers van eene hun vijandige macht hielden.

Over de overeenkomst tusschen de daders der anarchistische aanslagen en de andere „régicides" wil ik hier niet spreken. Daarover in 't volgende hoofdstuk meer. 't Is hier mijn doel na te gaan, in hoeverre de anarchistische aanslagen een speciaal anarchistisch verschijnsel zijn of eene herhaling van een verschijnsel, dat zich reeds in vroegere eeuwen heeft voorgedaan.

Dr. E. Régis, privaat-docent in de gerechtelijke geneeskunde aan de Universiteit te Bordeaux, heeft in eene studie over de „Régicides" hun leven nagegaan en hen gerangschikt, naarmate ze gehandeld hebben onder den drang van godsdienstige, politieke of sociale invloeden. Hij trekt een parallel tusschen al deze aanslagen en komt tot de conclusie, dat het eenzelfde verschijnsel is, alleen verschillend in uiting, naarmate ze gepleegd zijn in tijden van godsdienstige of andere woelingen. Eenige van deze aanslagen wil ik nu met de anarchistische aanslagen vergelijken, maar eerst zij een punt op den voorgrond gesteld.

Het is hier niet de quaestie de wijze van uiting der aanslagen na te gaan, maar de daad, de uiting als gevolg van een oorzaak, een motief. De wijze van uiting is op 't oogenblik meestal de bom. Dit is volgens velen iets specifiek anarchistisch. Toch is dit niet het geval. De hedendaagsche „régicides" gebruiken meest een bom, dank zij de toenemende beschaving en ontwikkeling der moderne wetenschap, die moordtuigen

uitgevonden heeft, die in hunne uitwerking veel moorddadiger zijn dan de vroeger gebruikte. Had CHARLOTTE CORDAY een bom gehad, allicht zou ze niet alleen MARAT, maar de geheele „assemblée nationale" hebben trachten te treffen. Het duidelijkst blijkt dit uit de nihilistische aanslagen, die in vroegere jaren evenals de oudere aanslagen der „régicides", met dolk of pistool gepleegd werden, terwijl in de laatste helft van de 19de eeuw de vooruitgang der beschaving zich ook hier merkbaar geuit heeft en dolk en pistolen door dynamietbommen vervangen zijn.

De aanslagen van RAVAILLAC en BALTHAZAR GÉRARDS waren gepleegd tegen HENRY IV en WILLEM DEN ZWIJGER, door hen als vertegenwoordigers, als de incarnatie van de vijanden der katholieke kerk beschouwd; de aanslag van CHARLOTTE CORDAY was gericht tegen MARAT, door haar beschouwd als oorzaak en vertegenwoordiger van het Fransche wanbestuur; de aanslagen van de anarchisten zijn gericht tegen enkele „bourgeois" of tegen een onbepaalde groep „bourgeois", vertegenwoordigende volgens hen de „bourgeoisie", het kapitalisme. Al deze aanslagen hebben dus dit gemeen, dat ze gericht zijn tegen een bepaalde macht en slechts door de wisseling der sociale en politieke omstandigheden heeft die macht in de oogen van de daders een verschillenden vorm aangenomen.

Ik wil nu eenige dier historische aanslagen nader bespreken en nagaan, welke overeenkomst er geweest is tusschen die aanslagen en de hedendaagsche anarchistische aanslagen.

Allereerst de aanslag van RAVAILLAC! Ik heb van de zoogenaamde „godsdienstige" aanslagen den aanslag

van RAVAILLAC genomen en niet dien van BALTHAZAR GÉRARDS, daar men me daar misschien zou kunnen voorwerpen, dat GÉRARDS zijn aanslag ter wille van 't geld gepleegd had, 't geen toch slechts eene bijkomende oorzaak, eene aanmoediging geweest is en geenszins de eigenlijke oorzaak van den aanslag.

RAVAILLAC doodde HENRI IV, omdat hij in hem zag den grootsten vijand der katholieke kerk. Hij leefde in den tijd der reformatieoorlogen, in die jaren waar zich alles om den godsdienst draaide, waarin het geheele menschelijke bestaan afhing van den godsdienst, dien hij beleed. Voor RAVAILLAC was de katholieke godsdienst het eenige en grootste geluk der menschheid en ieder, die niet tot die kerk behoorde of niet even streng religieus en intolerant was als hij, een vijand der kerk en ergo een vijand der menschheid. HENRI IV, van geboorte protestant, was wel bij 't aanvaarden der regeering tot de katholieke kerk overgegan, maar uit den aard der zaak vrijzinnig in zijn wijze van denken en daardoor in de oogen van RAVAILLAC een aartsvijand der kerk en der menschheid. Tegen die vijanden moest gestreden worden. door HENRI IV te dooden en zich zelven op te offeren meende hij der menschheid een onbeschrijfelijken dienst te bewijzen. RAVAILLAC was in de vaste overtuiging door de menigte met gejubel begroet te worden en zeer teleurgesteld, toen hij na zijne daad overal met minachting over zijn aanslag hoorde spreken. Hij wist dat, door HENDRIK IV te dooden, hij zijn leven opofferde, maar zonder aarzelen deed hij dit, gaf hij zijn leven voor zijn hoogste ideaal, in de meening een Godgevallig werk te doen.

CHARLOTTE CORDAY leefde in een ander tijdperk. De

groote revolutie had duizende slachtoffers geëischt en CHARLOTTE CORDAY, bezield door gloeiende vaderlandsliefde, zag in het optreden der Jacobijnen, in het dagelijks dooden van honderden Franschen, den ondergang van haar vaderland. Zij beschouwde MARAT als den hoofdschuldige, de hoofdoorzaak, zag in hem den vertegenwoordiger van „la terreur." Vrijwillig besloot ze zich zelve op te offeren. Ze doodde MARAT en gaf zich zelve aan bij de politie: „Ik heb één man gedood om honderdduizenden te redden." Voor 't heil van haar land had ze gemeend zich te moeten opofferen, in de heilige overtuiging een nuttige daad te doen, had ze de martelaarskroon opgenomen.

En de anarchisten! Ze treffen individueel en „en bloc", het meerendeel van de daders der groote aanslagen wetend, dat ze hun leven op het spel zetten. Zij leven in een tijd van sociale beroering, waar alle gemoederen zich bezig houden met het oplossen der „sociale quaestie." Het begrip „Godsdienst" en „Vaderland" kennen ze niet. De anarchistische maatschappij is voor hun het „evangelie", het doel, waarvoor ze strijden, het allerhoogste bereikbare geluk. En voor dat doel begaan ze hunne aanslagen, wagen ze hun eigen leven, in de verkeerde overtuiging voor het heil der menschheid te werken.

In de oogen dier dweepers ligt het eenige heil der menschheid in de anarchistische maatschappij, is ieder, die niet medewerkt ter verwezenlijking dier maatschappij, een vijand der menschheid. Die vermeende vijanden willen ze treffen, 't zij in één persoon, zooals CASERIO, die CARNOT als een vertegenwoordiger der bourgeoisie beschouwde, 't zij „en bloc" als HENRY, die mannen,

vrouwen en kinderen trof in hen slechts ziende „bourgeois", niet anarchisten, de kern der hedendaagsche kapitalistische maatschappij.

Het duidelijkst blijkt de strekking der anarchistische aanslagen wel uit de woorden van den moordenaar BRESCI: *„Ik heb niet koning* HUMBERT *van Italië gedood, ik heb een „principe" gedood."*

Evenals de „régicides" in vroegere jaren hebben de meeste daders der groote aanslagen hunne daden gepleegd met den dood voor oogen, wetend, dat er slechts weinig kans bestond na het plegen van den aanslag te ontvluchten.

Men ziet, de overeenkomst tusschen de aanslagen der vroegere „régicides" en der hedendaagsche anarchisten is groot. 't Zijn allen uitingen van een zekere strooming, 't zij dat die godsdienstig, politiek of sociaal is. Ze zijn allen gericht tegen personen door de daders voor vertegenwoordigers eener hun vijandelijke richting gehouden. De daders van al deze aanslagen hebben gemeend een goed, nuttig werk te doen en pleegden hunne aanslagen in de overtuiging der menschheid een dienst te bewijzen, het meerendeel met het vaste bewustzijn, dat ze door die daad hun leven op het spel zetten.

Dat de aanslagen onderling veel verschillen, is in de eerste plaats een gevolg van de voortdurend wisselende maatschappelijke toestanden. 't Is ook natuurlijk, dat vele dier daden op zichzelve moeielijk met elkaar te vergelijken zijn. Men zal een daad van CHARLOTTE CORDAY uit een heel ander oogpunt beschouwen, dan de daden van BALTHAZAR GÉRARDS, RAVAILLAC, CASERIO of HENRY. De eene daad is uit den aard der zaak

minder onsympathiek dan de andere. Behalve dat dit toe te schrijven is aan de zooeven genoemde wisseling der maatschappelijke toestanden, spreken hier ook nog andere factoren mede. De eene dader heeft in de oogen der meerderheid den toestand minder onjuist ingezien dan de andere; terwijl tevens de beoordeeling van het feit veelal afhangt, zoowel van de persoonlijkheid van den dader, als van die van den getroffene. Deze factoren kunnen grooten invloed uitoefenen op de beoordeeling van de daad als misdrijf of als begrijpelijke ontboezeming der hartstochten; ze kunnen de eene daad als een ontzettend misdrijf, de andere als een minder onsympathiek feit doen voorkomen. Maar aan den aard, aan het wezen van de daad veranderen ze niets. Het blijft steeds een zelfde verschijnsel; gewelddaden, als uiting van eene politieke, godsdienstige of sociale strooming, zijn niet iets speciaal anarchistisch, maar een verschijnsel, dat zich in de geheele geschiedenis al sedert eeuwen en eeuwen heeft voorgedaan. 't Is natuurlijk, dat bij de anarchistische aanslagen nog andere factoren meespreken. De leer, die algeheele gelijkheid verkondigt, is geneigd veelal hare aanhangers te vinden onder menschen, die, ontevreden en verbitterd over de hedendaagsche toestanden, bij een maatschappelijke verandering niets te verliezen hebben en slechts kunnen winnen. Door den verbitterden en ontevreden gemoedstoestand dier menschen treedt bij 't anarchisme geweld als uiting meer op den voorgrond. Slechts in een enkel opzicht geven de anarchisten het geweld een meer speciaal anarchistische tint, door tevens met die daden de propaganda te vereenigen. Dit geeft wel aan 't geweld een meer anarchistisch karakter, maar

verandert niets aan 't feit, dat gewelddaden, als uiting van eene maatschappelijke strooming, een historisch verschijnsel zijn.

We zijn nu de tweede groep propagandadaden genaderd, de reivindicatieve propaganda. Is diefstal een anarchistisch propagandamiddel? Direct bevestigend kan men deze vraag niet beantwoorden. Door sommige anarchisten steeds als een propagandamiddel beschouwd, door vele anderen nooit of slechts in een bepaalden vorm, kan men wel zeggen, dat soms door eenigen diefstal als propagandamiddel gebruikt wordt, maar niet, dat diefstal een anarchistisch propagandamiddel is.

Bij de bespreking van dit punt valt allereerst in de persoon van de anarchisten te onderscheiden. Er is eene groote groep zich „anarchist" noemende gewone misdadigers, die in het anarchisme een prachtige gelegenheid zien om aan hunne misdrijven een politiek tintje te geven, en die, als ze gestolen hebben, zeggen, dat ze het ter verwezenlijking hunner anarchistische principes gedaan hebben. Dit soort diefstal laat ik geheel buiten bespreking, ik wil hier slechts spreken over de anarchisten, die volkomen te goeder trouw handelend, diefstal plegen en goedkeuren volgens hunne anarchistische principes.

In de eerste plaats heeft men eene groote groep, die diefstal in elken vorm goedkeurt en als propagandamiddel aanbeveelt. Deze groep is het minst „au serieux" te nemen. Meest jonge menschen, wien het hoofd door de anarchistische theorieën, die ze slechts half begrijpen, is op hol gebracht, hebben ze hooren beweren door

vaak uitstekende redenaars, dat de bourgeoisie alles, wat ze heeft, den arbeiders ontstolen heeft, dat de niet bezittende klasse het recht heeft die goederen terug te nemen, dat ze maar moet durven. Ze dringen niet verder door op de redenen waarom. De eene reden, dat de bourgeoisie bezit en zij niet en dat zij toch ook het recht hebben te bezitten, wat thans de bourgeoisie heeft, is voldoende. Daarom juichen ze elken diefstal toe, beschouwen dien als eene verwezenlijking hunner principes en beschouwen alle zich anarchist noemende dieven, onverschillig met welk oogmerk ze gehandeld hebben, als „frère et compagnon."

De tweede groep gaat minder ver. Zij gaat uit van den oorsprong van het begrip „eigendom." Alle anarchisten, onverschillig of ze diefstal al dan niet goedkeuren, zeggen, dat eigendom een maaksel der hedendaagsche maatschappij is. Ze zijn 't allen hierover eens, dat oorspronkelijk niets aan iemand toebehoorde, alles ter beschikking van allen was. Langzamerhand ontstond bezit en eigendom van den stam, ter beschikking van alle stamgenooten; hieruit ontwikkelde zich tengevolge van het recht van den sterkste, tengevolge van de zucht van den eenen mensch om te leven ten koste van den ander, de privaateigendom, die nu door den loop der eeuwen wet en gewoonte is geworden, maar door den onrechtmatigen basis, waarop hij rust, niet gerechtvaardigd is en niets verandert aan de oorspronkelijke natuurwet, dat alles ter beschikking van allen is. De communisten willen dit verwezenlijkt zien in hunne toekomstmaatschappij en den eigendom geheel doen verdwijnen; de individualisten, wat het onrechtvaardige van den hedendaagschen eigendom

betreft, evenzoo redeneerende als de communisten, willen den tegenwoordigen privaateigendom opheffen en een nieuwen eigendom doen ontstaan, gebaseerd op het grondbeginsel, dat alles verkrijgbaar is voor allen, het recht van den sterkere niet meer geldt, geen privilegie of monopolie meer bestaat en iedereen in staat zal zijn zich dien nieuwen eigendom te verschaffen, die dan niet meer opgebouwd is op den ouden onrechtvaardigen basis. Uitgaande nu van het grondbeginsel, dat privaateigendom een ongeoorloofd en verkeerd begrip is, keurt de tweede groep diefstal goed als propagandamiddel, maar stelt als vereischte: dat de diefstal gepleegd is òf uit nood òf ten behoeve van de kameraden en in dit laatste geval open, voor ieder zichtbaar, bij wijze van protest tegen de bestaande toestanden. Het begrip nood willen ze dan uitgebreid zien, niet alleen in den vorm van oogenblikkelijken nood voor zichzelve en de zijnen, maar ook tot vrees en gevaar voor toekomstigen nood.

Als open reivindicatie willen ze diefstal, omdat ze zeggen, door openlijk, voor allen zichtbaar weg te nemen, toonen we aan, dat we de weggenomen goederen niet beschouwen als andermans goed. Het essentieele van den tegenwoordigen diefstal ligt volgens hen in het heimelijke; wie heimelijk steelt, doet een bourgeoisieke daad, zoo ook wie niet uit nood voor zich zelven steelt. Wie open en voor allen zichtbaar wegneemt, en het weggenomene onder de kameraden verdeelt, pleegt geen diefstal. Hij doet een daad van anarchistische propaganda, 't is een reivindicatie; hij ontneemt aan één persoon, wat naar zijne meening aan allen toekomt en begaat in dat geval geen diefstal,

maar slechts een daad van verzet tegen de hedendaagsche maatschappelijke toestanden.

Naast deze groep staat die groote andere groep, die, uitgaande van het onrechtmatige van den tegenwoordigen privaateigendom, wel in sommige of in alle gevallen het recht tot diefstal erkent, maar diefstal niet gebruikt wil zien als propagandamiddel, zoowel wegens de moeilijk uit te maken goede trouw van den dader, als wegens de demoraliseerende gevolgen.

Diefstal uit nood vinden alle anarchisten steeds geoorloofd en noodzakelijk. Wie honger heeft of in nood verkeert, heeft volgens de natuurwetten het recht het noodige weg te nemen.

Onder de intellectueele anarchisten heerscht geen eenstemmigheid over het begrip „diefstal".

Velen zooals Elisée Réclus erkennen het recht tot stelen of beter gezegd wegnemen in 't algemeen en in 't bijzonder, volgens algemeene anarchistische beginselen. Het is geoorloofd als restitutie anderen privaateigendom afhandig te maken, maar daarom nog niet aan te bevelen als propagandamiddel. Vele misdadigers noemen zich immers annarchisten om te kunnen stelen. 't Is buitengewoon lastig de goede of kwade trouw der individuen te beoordeelen. Elisée Réclus zegt, dat de „conscience intérieure" de waarde aan de daad geeft: „C'est la conscience intérieure qui rend l'acte moral où immoral." (*Fabreguettes*: La complicité intellectuelle pag. 41). En aangezien 't uiterst moeilijk is die „conscience intérieure" te leeren kennen en men telkens bij al de zoogenaamde „propagandadiefstalen" de persoon van den dader, zijn karakter, de motieven, die hem geleid hebben en de invloeden, waaronder hij

staat, moet nagaan, is er geen algemeene regel voor diefstal als propagandamiddel te stellen. In een enkel geval kan diefstal wel een propagandamiddel zijn, maar in 't algemeen is diefstal als propagandamiddel af te keuren.

Vele anderen zooals GRAVE en MALATO zijn een andere meening toegedaan. Schoon in theorie het recht tot diefstal als verzet en reivindicatie erkennend, verwerpen ze in de praktijk den diefstal en zelfs het recht tot diefstal, uitgezonderd het geval van diefstal uit nood.

Deze theorie is het best geformuleerd door JEAN GRAVE in zijn boek „L'anarchie son but et ses moyens".

Hij gaat uit van het grondbegrip, dat diefstal niet het beoogde doel, de vernietiging van den privaat-eigendom, ten gevolge heeft, dat het slechts eene verplaatsing van eigendom is.

Het wegnemen van andermans goederen, door de hedendaagsche maatschappij als diefstal gequalificeerd, is, als het openlijk geschiedt, wel eene daad van verzet tegen de hedendaagsche toestanden en in dat geval niet als diefstal op te vatten, maar wegens de gevolgen in de praktijk niet aan te raden. Wie eens gestolen heeft, al is het ook in 't openbaar, zal volgens GRAVE toch geleidelijk overgaan tot stelen op andere wijze. Ook het bestelen van den bourgeois zal zijns inziens ten gevolge hebben, dat men geleidelijk anderen gaat bestelen: „Il est évident que voler un bourgeois c'est plus profitable, que de voler un prolétaire, mais lorsqu'on arrive à pratiquer le vol, on vole ce que l'on peut et non pas ce que l'on veut." (JEAN GRAVE. L'An. s.b. et s.m. pag. 166).

Hij komt dus tot deze conclusie: diefstal is afkeurenswaardig, omdat, ook al begint men op reinvindicatieve wijze in 't openbaar de zaken der „bourgeois" weg te nemen, hij, die eens gestolen heeft, er toch geleidelijk toe zal overgaan heimelijk te stelen en niet meer zal opletten, wien hij besteelt en of de persoon, dien hij besteelt, door zijn diefstal behoeftig wordt of niet. Diefstal werkt het gebruik van leugens in de hand. Om tot zijn doel te komen zal de dief bedriegelijke middelen moeten gebruiken en langzamerhand zelve onder den invloed dier middelen, die steeds demoraliseerend werken, komen. Zoodoende werkt diefstal steeds demoraliseerend. GRAVE zegt: „Pour ma part j'en ai connu qui furent des dévoués compagnons lorsqu'ils entrèrent dans le mouvement anarchiste, capable de très grandes sacrifices en faveur de l'idée, mais qui entrainés dans cette voie, avec l'idée bien arrêtée de servir la propagande, devinrent plus bourgeois et plus dégoutants, que les plus bourgeois des bourgeois." (J. GRAVE. L'an s.b. et s.m. pag. 171).

Ook is diefstal van groot nadeel, omdat hij rechtvaardigt het bestaan van wetten, magistratuur en politie. GRAVE zegt: „diefstal is een zuiver bourgeoisiek iets, als de dief niet bestond, zou de hedendaagsche maatschappij hem uitvinden om haar represaille maatregelen te rechtvaardigen."

Een soort diefstal is gerechtvaardigd, diefstal uit nood: „Il est très stupide de se suicider lorsque la société vous accule à la misère; le droit de se soutenir son existence était primordial, on doit pendre où il y a. Mais pour que l'acte de celui qui vole revêle un caractère de révendication, soit une protestation contre

la mauvaise organisation sociale, il faut qu'il s'accomplisse ouvertement, sans aucun moyen caché de mensonge et de duplicité." (J GRAVE L'An. s.b. et s.m. pag. 169).

DOMELA NIEUWENHUIS keurt alleen goed diefstal uit behoeftigheid. Hij geeft van diefstal de volgende definitie: „Diefstal is het zich toeëigenen van zaken, die je niet toebehooren." Wat behoort je dan toe? Alle bestanddeelen, die het bestaan verzekeren. Dief is hij, die, terwijl hij die bestanddeelen heeft, zich toch andere toeëigent. Degeen, die de bestanddeelen niet heeft, heeft het recht ze zich te verschaffen. NIEUWENHUIS bewijst dan door aanhalingen uit de geschiedenis, dat het recht tot „stelen uit nood" geen modern anarchistisch beginsel is, maar een punt, dat reeds sedert eeuwen besproken is, een door de geschiedenis erkend recht gebaseerd op het „primum vivere."

Door hunne theorieën over diefstal hebben de théoréticiens willen bewijzen, dat vele anarchisten, die een aan een ander toebehoorende zaak wegnemen, niet als dieven beschouwd moeten worden. In de volksovertuiging is een dief iemand, die beoogt zich op oneerlijke wijze te verrijken, iemand, die zich materieel voordeel verschaft, door zich eene geheel of gedeeltelijk aan een ander toebehoorende zaak toe te eigenen. Waar echter het wegnemen meer beoogt eene onteigening ten behoeve van velen of waar het meer is eene uiting van baldadigheid, daar is ook het publiek meer geneigd, de daad als eene daad van openlijk verzet tegen de rechtsorde, of als gewone baldadigheid of straatschenderij te beschouwen.

In hoeverre deze handelingen juridisch als diefstal te beschouwen zijn, daarover in het laatste hoofdstuk meer, van maatschappelijk oogpunt geloof ik, dat men in vele dezer gevallen den dader niet „dief" mag noemen.

Ik stel natuurlijk op den voorgrond, dat ik hier op het oog heb bona fide anarchisten en sluit van deze bepaling uit al die menschen, die stelen en pro forma eén deel aan de kameraden geven om zoo het publiek te doen gelooven, dat ze als overtuigd anarchist gehandeld hebben. De anarchist, die ten eigen bate steelt, al is hij ook overtuigd door zijn anarchistische theorieën het recht tot die daad te hebben, blijft ook in de oogen van het publiek een dief. Is behoeftigheid de aanleiding tot den diefstal geweest, dan zal hij in de meeste gevallen niet als dief beschouwd worden; eene bespreking hiervan laat ik echter achterwege, daar diefstal uit nood niet tot de anarchistische propagandadaden kan gerekend worden. Waar echter de daad noch direct, noch indirect beoogt eenig materieel voordeel voor den dader en slechts ten doel heeft, op grond der anarchistische theorieën, eene zaak te onteigenen of weg te nemen om haar beschikbaar te stellen van velen, die volgens de overtuiging van den dader evenveel recht op de zaak hebben als de eigenaar, daar geloof ik niet, dat diefstal de juiste benaming is voor dit strafbare feit. De persoon, die zich schuldig maakt aan een dergelijke daad, handelt wel opzettelijk in strijd met het geldende recht en doet van juridisch standpunt opzettelijk eene onrechtmatige daad, maar volgens zijn eigen, verkeerde rechtsopvatting doet hij geen onrechtmatige daad,

maar eene daad van de grootste rechtvaardigheid. Eigen richting is echter door het geldende recht verboden en de openbare orde en algemeene veiligheid verlangen, dat ook deze daad strafbaar gesteld wordt. Juridisch is in verreweg de meeste gevallen het strafbare feit als diefstal te beschouwen en is de dader strafrechtelijk verantwoordelijk op grond van het strafartikel tegen diefstal. Toch ware het mijn inziens wenschelijk, dat de persoon, die zich schuldig maakt aan eene daad, moreel niet als diefstal te beschouwen, ook juridisch niet als dief behandeld worde. In de hedendaagsche maatschappij draagt de benaming „dief" een zoo verachtelijk karakter, dat het me niet wenschelijk toeschijnt, met dezen naam menschen te bestempelen, wier daad niet is eene uiting van een misdadig karakter, maar een gevolg van eene verkeerde rechtsopvatting, een daad van verzet tegen de bestaande maatschappelijke orde.

Eene strafbepaling, opgenomen in de strafwetboeken, waarbij naast diefstal, als delictum commune, strafbaar gesteld wordt de daad van hem, die een geheel of gedeeltelijk aan een ander toebehoorende zaak wegneemt, zonder direct of indirect eenig voordeel voor zich door die daad te beoogen, zou de maatschappelijke orde op voldoende wijze tegen deze daden kunnen beschermen.

HOOFDSTUK IV.

De anarchisten van de daad.

Hoe moeten de anarchisten van de daad beschouwd worden, is veelal een der eerste vragen bij het bespreken der anarchistische aanslagen. Vele zijn de pogingen om de mannen van de daad onder eene bepaalde categorie te brengen. Sommigen zien in hen gewone misdadigers of politieke misdadigers, anderen krankzinnigen, epileptici, mystici of menschen, die onder den drang van hereditaire degeneratie hunne misdaden begaan hebben.

Eene wetenschappelijke studie over de anarchisten als misdadigers in 't algemeen is slechts door weinigen gemaakt. De groote verscheidenheid in de aanslagen, in de personen van de daders en in de beweegredenen, die hen tot de daad geleid hebben, zijn oorzaak geweest, dat de criminalisten de anarchistische aanslagen meer casuistisch dan algemeen behandeld hebben. Lombroso is een van de weinigen, die een werk gewijd heeft aan de anarchisten van de daad in 't algemeen en daarin heeft trachten na te gaan, in hoeverre de anarchisten te beschouwen zijn als gewone misdadigers of als eene groep misdadigers sui generis.

„Aus dem Wesen der Rebellion und den Grund-

sätzen des Anarchismus ist es begreiflich, dass seine eifrigen Adepten (ausser Männern wie KROPOTKINE, RÉCLUS, IBSEN) zumeist Verbrecher oder Verrückte sind, und manchmal beides zusammen." (CESARE LOMBROSO. Die Anarchisten, pag. 25).

Uitgaande van deze algemeene beoordeeling, behandelt hij de aanslagen meer speciaal en gaat na, in hoevere de daders onder een van beide of beide categorieën te rangschikken zijn. Op 't meerendeel der daders vindt hij toepasselijk zijne theorie van den „criminel né" als gevolg van hereditaire degeneratie en epilepsie. Ook het „type criminel" komt volgens hem bij de anarchisten buitengewoon veel voor. Hij geeft de volgende interessante statistiek van het „type criminel" bij de anarchisten: Bij de normale menschen is het „type criminel" 2 %, bij 41 te Parijs veroordeelde anarchisten 31 %; bij 43 te Chicago veroordeelde anarchisten 40 %; bij 100 te Turijn veroordeelde anarchisten 30 %, terwijl in tegenstelling hiermede in den Italiaanschen vrijheidsoorlog bij 320 strijders het percentage slechts 0,57 % was. Hij haalt verder aan, als bewijs voor de criminaliteit onder de anarchisten, het bestaan van het gewone „misdadigers argot" onder de anarchisten, in vele hunner couranten en liederen en in hunne correspondentie, terwijl tevens het groot aantal getatoueerden onder hen en de groote obsceniteit van vele anarchistische liederen wijzen op de overeenkomst tusschen anarchisten en gewone misdadigers. Voor zooverre hij de daders der aanslagen niet direct geheel of gedeeltelijk onder de gewone misdadigers rangschikt, ziet hij in hen „fanatici" (Leidenschaftsverbrecher), die òf door hereditaire invloeden, òf door den

invloed van hun „milieu social" en soms ook door beiden en bovendien door eenige karaktertrekken, die in 't speciaal bij de anarchisten van de daad op den voorgrond zijn getreden, tot hunne daden zijn gedreven.

Van een geheel ander standpunt gaat Dr. RÉGIS, privaatdocent aan de universiteit te Bordeaux, uit. Hij vergelijkt de anarchisten met de vorstenmoordenaars uit vroegere eeuwen en beschouwt het meerendeel van de mannen van de daad als mystici, die niet volkomen toerekeningsvatbaar zijn. Bij de anarchisten blijken dezelfde hereditaire verschijnselen aanwezig te zijn, als bij de „régicides," ze hebben dezelfde karakters en slechts de drijfveer, die vroeger een religieus of politiek doel was, is thans vervangen door een sociaal doel. Niet straffen maar slechts onschadelijk maken, moet men deze menschen, wier daden hun niet toerekenbaar zijn.

De psycholoog HAMON heeft in een zijner boeken „Psychologie de l'anarchiste socialiste" de karakters van de anarchisten in het algemeen behandeld. Aan tweehonderd anarchisten heeft hij schriftelijk gesteld een bepaald aantal dezelfde vragen en kwam uit de ingekomen antwoorden tot de conclusie, dat de anarchisten zich door hun karakter onderscheiden van de andere menschen en vormen een bepaald type „le type moyen anarchiste." Hij noemt in de eerste plaats als een speciaal anarchistische karaktertrek „esprit de révolte," zich uitend door „esprit de critique, innovation, opposition et examen," dit laatste vooral bij geleerde anarchisten; daarnaast treft men aan een buitengewoon groote vrijheidsliefde en als gevolg hiervan een gepro-

nonceerd individualisme. Iets speciaal anarchistisch is ook het verschijnsel, dat met hun individualisme gepaard gaat een sterk uitkomende karaktertrek van „altruisme" en van groote „sensibilité morale." Voegt men hierbij hun „sentiment de justice," „sens de la logique" en „curiosité de connaître", dan heeft men het type van den anarchist. Resumeerende komt HAMON tot de volgende conclusie: „L'anarchiste socialiste est un individu révolté, libertaire, individualiste, altruiste, sensitif et sensible, asoiffé de justice, quelque peu logicien, curieux." (A. HAMON, Psychologie de l'anarchiste socialiste, pag. 241).

Deze karakterschets van de anarchisten in 't algemeen, wordt in de „Archives d'anthropologie criminelle", bestreden door Dr. GOUZER en wel speciaal de karaktertrekken „amour de liberté, altruisme et sens de la logique." Hun door HAMON geprezen vrijheidsliefde is slechts uiterst beperkt. In naam van dien vrijheidszin bestrijden ze het „principe d'autorité" en toch, zegt GOUZER, komt bij geen sociale richting dit „principe d'autorité" zoo op den voorgrond, als juist bij de anarchisten en uit zich vooral in hunne opvatting van „liberté": „La liberté de forcer la société de penser comme eux et d'agir dans leur direction." Het, door HAMON als speciaal anarchistisch genoemde, samengaan van individualisme en altruisme, is volgens GOUZER slechts een uiting van „egoisme aveugle" en van eene „vanité excessive". GOUZER wijst er verder op, dat hij van „sens de logique" bij de anarchisten niets heeft kunnen ontdekken; integendeel, hunne daden en theorieën worden gekenschetst door „illogisme et manque de profondeur d'idées." Als eene algemeene

eigenschap van het meerendeel der anarchisten noemt hij nog hunne groote onervarenheid, een gevolg van de gebrekkige intellectueele ontwikkeling en den jeugdigen leeftijd van de meesten hunner.

De anarchisten van de daad zijn behalve door LOMBROSO en RÉGIS, zooals reeds vroeger door mij vermeld is, meer casuistisch behandeld, niet alleen door criminialisten en anthropologen, maar ook door de intellectueele anarchisten zelve, die geen algemeene groep gemaakt hebben van de mannen van de daad, maar in elken aanslag, in verband met de oorzaken van den aanslag en de persoon van den dader, een geval op zich zelve gezien hebben, dat niet naar een algemeenen regel of formule kan beoordeeld worden. Ik wil derhalve hier de daden en persoonlijkheden van eenige der meest beruchte anarchisten van de daad behandelen en zien, in hoeverre ik naar aanleiding van deze bespreking tot eenige algemeene conclusies kan komen. Ik heb ter bespreking gekozen de persoonlijkheden van vier in de anarchistenwereld meest beruchte individuen: RAVACHOL, VAILLANT, HENRY en CASERIO.

RAVACHOL, voor velen het ware type van den anarchist, werd den 26sten April 1892 door de jury te Parijs, als dader van twee anarchistische aanslagen, tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, terwijl den 20sten Juni van hetzelfde jaar de jury van Mont Brison, wegens het plegen van verschillende moorden, het doodvonnis over hem uitsprak. Laat ik even in 't kort de feiten memoreeren. Den 15den Maart had eene ontploffing plaats in de Rue St. Germain te Parijs, ten huize van den raadsheer BENOIT, slechts

materieele schade veroorzakend; den 27sten Maart ontplofte een bom in 't huis van den officier van justitie BULOT, vijf personen werden gewond. Verdacht van deze aanslagen werd een als gevaarlijk anarchist bekend individu, RAVACHOL. Den 10den April werd RAVACHOL door toedoen van den kelner LHÉNOT in het restaurant Véry gearresteerd, en moest zich voor de Parijsche jury met zijn vermoedelijke medeplichtigen SIMON, BEALA, CHAUMARTIN en MARIETTE SOUBERT verantwoorden. RAVACHOL en SIMON werden tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, de andere drie beklaagden bij gebrek aan bewijs vrijgesproken. Gedurende het verhoor bleek RAVACHOL de dader te zijn van vijf sensationeele misdaden, sedert 1886 gepleegd, waarvan de daders steeds. onbekend gebleven waren: de dubbele moord gepleegd te la Varizelle op twee oudjes van 70 en 80 jaar; de moord van den 80-jarigen kluizenaar te Chambles; de dubbele moord te St. Etienne op twee vrouwen van 60 en 70 jaar, eigenaressen van een kleinen winkel, die leeggeplunderd werd; de grafschennis op het kerkhof te St. Etienne van het graf van de baronnes de ROCHETAILLE en een geval van diefstal met brandstichting te Parijs. Dat is in 't kort het verleden van den, door vele anarchisten als ideaal en martelaar beschouwden, RAVACHOL. Voor de hier vermelde misdrijven werd hij den 20sten Juni ter dood veroordeeld en den 10den Juli te Mont Brison terecht gesteld.

Van de moorden te St. Etienne en La Varizelle, ontkende RAVACHOL de dader geweest te zijn, schoon hij door getuigen herkend werd, bij hem gevonden werden voorwerpen, toebehoorende aan de vermoorden

en RAVACHOLS vrienden en maitresse bij hun verhoor erkenden, dat RAVACHOL de dader was van deze misdrijven en het tegenover zijn vrienden en maitresse nooit verzwegen had. Algemeen wordt dan ook aangenomen, dat RAVACHOL, die, door te bekennen de dader der andere misdrijven geweest te zijn, toch wist, dat zijn leven verbeurd was, deze misdrijven slechts ontkende, om geen afbreuk te doen aan de door hem verspreide legende, dat hij zijne misdrijven slechts gepleegd had als anarchist, ten behoeve zijner kameraden, ter verwezenlijking zijner „principes". Deze slachtoffers toch waren allen ongefortuneerde, oude menschen uit den kleinen burgerstand, voor wier moord zelfs in de anarchistische theorieën van RAVACHOL geen verontschuldiging was te vinden.

De eerste vraag, die zich nu voordoet, is: was RAVACHOL werkelijk een anarchist, of was hij slechts een misdadiger van 't allerlaagste soort, die, om zich een politiek tintje te geven, zijne misdrijven in een anarchistischen sluier hulde? Zeker is het, dat RAVACHOL trachtte te bewijzen, dat al zijne daden slechts eene uiting van de anarchistische propaganda waren en dat hij door vele anarchisten als het ideale type van den anarchist van de daad beschouwd wordt. Hiertegenover staat echter de meening van velen, die weigeren in hem een anarchist te zien of die hem slechts beschouwen als een gewoon misdadiger, die tevens ook anarchist was.

Voor de jury van de Seine legde RAVACHOL ter verdediging der twee dynamietaanslagen te Parijs eene verklaring af, waarvan de hoofdpunten de volgende zijn: „*Ik* heb den aanslag op BENOIT gepleegd, omdat hij als rechter partijdig was in het proces tegen de anar-

chisten DESCAMPS en DARDARE 1); omdat hij geen acht geslagen heeft op de klachten van DESCAMPS over de geweldenarijen door de politie gepleegd. Ik heb den aanslag tegen BULOT gepleegd, omdat hij de doodstraf geëischt heeft tegen een huisvader. Ik heb dengenen, die straffen opleggen, willen leeren rechtvaardiger te zijn. Het doel mijner daden is geweest door schrik de tegenwoordige maatschappij te dwingen een oplettenden blik te slaan op hen, die lijden. Ik ben geen misdadiger, maar een verdediger der onderdrukten."

Afgaande op deze verklaring zou men werkelijk geneigd zijn RAVACHOL als een fanatiek dweeper te beschouwen, die zich opgeofferd heeft voor zijn vrienden, maar hiertegenover staat zijne verdediging der andere misdrijven, door hem begaan en wel met name de moord te Chambles en de grafschennis te St. Etienne.

RAVACHOL zegt in zijne verdediging oorspronkelijk slechts het plan gehad te hebben den kluizenaar te bestelen en eerst, toen hij zag, dat dit niet onopgemerkt ging, den moord gepleegd te hebben om de 35000 francs, die hij in 't bezit van den kluizenaar wist, rustig te kunnen stelen.

Gestolen had hij, omdat hij door honger er toe gedrongen was en hij het geld, dat hier ongebruikt lag, onder zijne kameraden wilde verdeelen; dezelfde verklaring gaf hij als motief van den diefstal met brandstichting. Als reden voor de grafschennis gaf hij op, dat het gerucht ging, dat de markiezin met hare juweelen begraven was en hij 't niet noodig vond, dat de rijken hunne schatten mede in 't graf namen.

---

1) Zie tweede hoofdstuk 1891.

Hij stelt de regeering verantwoordelijk voor zijne misdaden, de maatschappij had hem niet vergund zijn geld met werken te verdienen, daarom had hij het door misdrijf trachten te verkrijgen. Hij beweert slechts de keuze gehad te hebben van honger te sterven of te stelen. Bedelen vond hij gemeen en vernederend. Hij vindt, dat het de plicht der Jury is niet misdadigers te veroordeelen, maar de ellende, de oorzaken van de misdrijven te doen verdwijnen. Dit waren de rechtvaardigingsgronden, die RAVACHOL voor 't plegen van zijne misdrijven opgaf en de wijze, waarop hij trachtte zich op te werpen als rechter der maatschappij, als iemand, die zich opoffert voor zijne medemenschen. Straks zal ik trachten aan te toonen in hoeverre de door RAVACHOL afgelegde verklaringen onjuist waren en in voortdurende tegenspraak met 't geen hij elders verklaard had.

De anarchisten zelve weten niet goed, hoe ze het met RAVACHOL hebben. Velen der minder ontwikkelden beschouwen RAVACHOL als het ideale type van den anarchist. Zij vinden zijne verklaring bewonderenswaardig en zijn van oordeel, dat hij zich op schitterende wijze heeft gerechtvaardigd. Het zijn die menschen, die in 't anarchisme slechts de alles vernietigende leer zien. Ze zijn bereid elke daad hoe smerig, hoe gemeen ook, als anarchistisch propagandamiddel aan te zien, als de dader slechts een klein bewijs geeft als anarchist gehandeld te hebben. En dat deed RAVACHOL, door van tijd tot tijd kleine sommen geld aan zijne kameraden te geven.

De anarchistische pers nam ten opzichte van RAVACHOL eene geheel andere houding aan. Na 't bekend worden der aanslagen tegen BENOIT en BULOT juichte ze

RAVACHOL toe. Toen ze echter vernam, wie RAVACHOL was, durfde ze dien moordenaar niet als anarchist beschouwen en stortte al haar gal uit over die propagandisten, die steeds moord en diefstal aanprijzen en zoo in de oogen der wereld gewone misdadigers met anarchisten vereenzelvigen. Na de terechtstelling van RAVACHOL sloeg ze echter weer om en klaagde de bourgeoisie aan, de lafheid te hebben begaan RAVACHOL ter dood te laten brengen; RAVACHOL, die wel verkeerd gehandeld had, maar toch steeds te goedertrouw geweest was en, de anarchistische theorieën verkeerd begrijpend, gemeend had voor 't welzijn zijner medemenschen te handelen.

Ziehier als voorbeeld van de wijze, waarop de anarchistische pers ten opzichte van RAVACHOL omsloeg, eenige aanhalingen uit artikels opgenomen in achtereenvolgende nummers van het anarchistisch orgaan *La Révolte*.

La Révolte 8 April 1892. Hierin komt een artikel voor, waarin naar aanleiding van den moord te Chambles over RAVACHOL en degenen, die zijn daden goedkeuren gezegd wordt: „Des faits comme celles ci sont la meilleure réponse aux faiseurs d'esprits, théoréticiens du vol et faiseurs d'autres théories non moins abracadabrantes... RAVACHOL et des gens comme lui ne sont que des soi-disants anarchistes."

La Révolte 22 April 1892. In dit nummer worden de daden van RAVACHOL afgekeurd en diefstal en moord genoemd: „procédés bourgeois". Mannen als RAVACHOL noemt het artikel „terroristes non raisonnés qui font plus de tort à l'évolution anarchiste qu'ils ne le favorisent."

La Révolte 24 Juni 1892. Daags na de veroordeeling van RAVACHOL is de *Révolte* omgeslagen en begint een loflied op RAVACHOL te zingen, schoon ze nog niet waagt zijn daden goed te keuren. Hij is niet meer de dwaas van vroeger, die het anarchisme slechts kwaad gedaan heeft. Zijn moed, zijn opofferingszucht worden bewonderd, hij wordt genoemd „le type de révolté supérieur, le victime de la bourgeoisie."

La Révolte 15 December 1892. RAVACHOL is al sedert eenige maanden terechtgesteld en de martelaarskultus van RAVACHOL is ontstaan. De redactie van de *Révolte* gaat mee met deze strooming en bespreekt in haar jaarverslag RAVACHOL nog slechts als den held, die zich opgeofferd heeft voor 't anarchistisch idée en voor dit idée den martelaarsdood heeft ondergaan: „non pas un forcené ou un bandit, mais un homme doux et bon et déclarant néanmoins la guerre à mort à toute une société." Nota bene, doux et bon, de man, die koelbloedig lijkschennis begaat en 5 mannen en vrouwen tusschen 60 en 80 jaar vermoord heeft.

Even verward als de pers zijn ook de meeningen der intellectueele anarchisten over RAVACHOL. Eenigen keuren, op de twee dynamietaanslagen na, al zijne daden sterk af, maar gelooven niettemin, dat RAVACHOL absoluut te goeder trouw gehandeld heeft en bewonderen den moed en de opoffering, waarmee hij voor zijn ideé gestreden heeft. (MALATESTA). Anderen keuren zijn daden niet alleen sterk af, maar vinden ook de persoonlijkheid van RAVACHOL afschuwwekkend, zij geven toe, dat RAVACHOL misschien meende anarchist te zijn, maar beroepen zich op de woorden van MIRBEAU: „Chaque parti a ses criminels et ses fous, parceque

chaque parti a ses hommes"; (MALATO, GRAVE en KROPOTKINE) of ze beschouwen RAVACHOL niet als anarchist en zien in hem slechts den gewonen misdadiger, die, om zich een politiek tintje te geven, zich anarchist noemde (SAURIN). BERNARD LAZARE, die ten tijde van de daden van RAVACHOL tot de intellectueele anarchisten behoorde, maar sedert van zijn revolutionaire ideeën genezen is, beschouwt RAVACHOL als iemand, die oorspronkelijk slechts een gewoon misdadiger was, maar later wel degelijk anarchistische ideeën kreeg en toen zijne misdrijven in overeenstemming heeft trachten te brengen met zijne anarchistische ideeën.

Van niet anarchisten haal ik hier de meening aan van CIPRIANI, revolutionair socialist, JAURÈS, den bekenden Franschen socialist, PUIBARAUD, directeur van den recherchedienst te Parijs, en QUESNAY DE BEAUREPAIRE, vertegenwoordiger van het openbaar ministerie in het proces RAVACHOL. Zij allen beschouwen RAVACHOL als een gewoon misdadiger, die slechts, om zich een politiek tintje te geven, zich anarchist noemde en als anarchist trachtte te handelen. De verklaring van CIPRIANI over de daden van RAVACHOL, kenschetsend voor de karakteriseering van de daden van zeker soort anarchisten, wil ik hier even in haar geheel aanhalen: „Hij beschouwt RAVACHOL als een gewoon misdadiger, die misschien volgens de moderne criminalistische theorieën voor ontoerekenbaar moet gehouden worden, maar overigens toch slechts een gewoon dief is, een roover, sluipmoordenaar en grafschender, die, om zich een politiek tintje te geven, zich anarchist noemde. Hij vindt het een schande en eene domheid, dat er eerlijke anarchisten zijn, die de daden van dit individu goed-

keuren. Juist dit soort menschen doet zoo vele eerlijke en oprecht denkende menschen van 't anarchisme walgen. Als Ravachol zijn er velen, gewone dieven en inbrekers, die zich anarchisten noemen. Hij persoonlijk kent er verscheidene, die vijf zes maal wegens diefstal veroordeeld zijn en, in Parijs zijnde, zich erg armoedig en behoeftig voordoen, een paar francs van 't gestolene aan de kameraden geven om toch vooral in de oogen hunner vrienden een belangeloos altruïstisch mensch te zijn. Ze schreeuwen in elke vergadering of bij elk opstootje „vive l'anarchie", zoodat iedereen denkt volbloed anarchisten voor zich te hebben, die het gestolene getrouw met hunne kameraden deelen en zelven slechts het hoog noodige nemen, maar buiten Parijs in de provincie leven ze comfortable, hebben uitstekende woningen, waarin ze met hunne maitressen leven. Het zijn gewone boeven, die, om zich een interessant tintje te geven, zich in den mantel der anarchie hullen. Zulk een type was Ravachol ook."

Volgens professor Lombroso is Ravachol een gewoon dief en moordenaar met een buitengewoon fanatiek karakter. Hij is het type van den „criminel né". Zijn gezicht vertoont alle verschijnselen van het gewone misdadigerstype, uit zijn daden en gedrag spreekt elk gemis aan moraliteit. Hereditair was hij belast met eene neiging tot criminaliteit; zijn grootvader en overgrootvader waren als roovers op het schavot gestorven.

Een résumé van deze meeningen is, dat Ravachol vrij algemeen als een gewoon misdadiger beschouwd wordt, behalve door een deel der anarchisten, die hem als held eeren en bewonderen.

De aanslagen tegen BULOT en BENOIT, die RAVACHOL het eerst in de oogen van het publiek als anarchist hebben doen verschijnen, zijn zonder twijfel zuiver anarchistische aanslagen geweest. Maar waar RAVACHOL zijn andere aanslagen ook als zoodanig wil doen voorkomen, wil ik in 't kort trachten na te gaan, welke de motieven voor die daden zijn geweest en in hoeverre RAVACHOL werkelijk anarchist was.

In de eerste plaats verklaarde hij gestolen te hebben, omdat hij de keuze had van honger te sterven of te stelen; omdat de maatschappij hem geen gelegenheid gaf zijn geld door werken te verdienen; omdat hij het gestolene onder zijn behoeftige kameraden wilde verdeelen. Hij trachtte zijne daden te doen voorkomen als een protest tegen de maatschappelijke toestanden. De door hem begane moorden en grafschennis waren slechts een door de omstandigheden gedwongen middel om deze protestdaden ten uitvoer te brengen.

Wat het eerste punt van deze verdediging betreft, dat hij uit honger zou gestolen hebben, dat is niet waar. Hij erkende zelve, dat, toen hij den kluizenaar vermoordde, hij nog vijftig francs op zak had. Bij den kluizenaar stal hij 35000 francs, veertien dagen later plunderde hij een graf, zes weken later vermoordde hij de dames Marcon en plunderde hun winkel leeg. 't Is toch duidelijk dat iemand, die eerst 35000 francs gestolen heeft, geen graf plundert en een winkel leegrooft, omdat hij slechts de keuze had te stelen of van honger te sterven.

Wat betreft het tweede punt, waarin hij verklaart gestolen te hebben: „puisque la société ne me permettait pas de gagner ma vie en travaillant," ook dit

blijkt onjuist te zijn. Hier tegenover toch staat zijne verklaring bij de instructie gegeven:

„J'étais décidé à me procurer de l'argent par tous les moyens possibles excepté par le travail." Hij beweert ook gestolen te hebben voor zijne kameraden. Dat dit niet het doel van zijne diefstalen was, blijkt uit een brief aan zijn maitresse, waarin hij verklaart den kluizenaar te willen bestelen, om zich te verrijken en kalm met zijn maitresse te Dijon „en bourgeois" te gaan leven. In de uitvoering van dit plan is hij slechts verhinderd, doordat de politie hem op 't spoor was.

Tevens bleken de kleine sommen, die hij aan de kameraden gaf, betrekkelijk niets te zijn, vergeleken bij de enorme sommen, die hij gestolen heeft. Elk zijner verdedigingen ontzenuwde hij zelve, 't zij door zich tegen te spreken, 't zij door brieven van hem afkomstig. En zijn karakter? IJdel in de hoogste mate, 't geen bleek uit zijn houding voor de jury, zijn verlangen om voor de rechtbank zijn theorieën te verklaren en uit de aaneenschakeling van phrasen en groote woorden, waaruit zijn verdedigingsrede bestond. Hij was trots op zijne misdaden: „Ik heb meer moorden begaan, dan ik vingers aan de hand heb," riep hij uit voor de jury. Zijne ijdelheid bleek ook uit zijn wensch gephotographeerd te worden voor zijne terechtstelling. Eene uiting van ijdelheid was verder zijn door de vele anarchisten geprezen altruïsme. Dat altruïsme, volgens de anarchisten eene uiting vindend in 't feit, dat hij steeds geld gaf aan arme partijgenooten en dat hij voor de jury zijne mede-beschuldigden zooveel mogelijk ttachtte te ontlasten, was niets dan zuiver egoïsme, pure ijdelheid. Het geld gaf hij om zich te doen voor-

komen niet als een misdadiger, maar als anarchist en zijn mede-beschuldigden ontlasten en alle schuld op zich nemen deed hij om, toen hij zag, dat hij persoonlijk toch verloren was, ten minste den schijn aan te nemen iets aparts te zijn, geen gewoon misdadiger, maar een nobel individu, dat zich voor zijne vrienden opgeofferd heeft.

Naast ijdelheid, wreedheid in de hoogste mate. Zijn slachtoffers, meest menschen tusschen de 60 en 80 jaar, doodde hij door hen te wurgen.

Een kalm beredeneerd cynicus, die zonder een teeken van berouw of afschuw nauwkeurig alle bijzonderheden van zijn misdaden vertelde. Hij miste elk moraliteitsgevoel. Zijn moeder en zuster heeft hij herhaaldelijk zwaar mishandeld. Het duidelijkst bewijs voor het cynisme van RAVACHOL was wel de grafschennis. Toen de rechter hem over dit feit ondervroeg zei hij: „Ik heb het gedaan, laat dat genoeg zijn en laten we er dan verder maar niet over spreken. 't Stonk zoo, dat ik, als ik er aan denk, nog mislijk word." Dit gemis aan moraliteit bleek behalve uit zijne daden, ook nog sterk uit zijne houding voor zijne terechtstelling. Tot op 't oogenblik, dat de beul met geweld zijn hoofd onder de guillotine bracht, zong RAVACHOL luid schreewend obscene liederen.

Dit volkomen gemis aan moraliteit is de hoofdoorzaak, dat menschen als GRAVE en KROPOTKINE, RAVACHOL niet als anarchist beschouwen. Zij zien in het anarchisme meer een moraliteitsleer, dan wel een politieke of sociale richting en willen wegens de immoraliteit van zijne daden en zijn karakter RAVACHOL niet tot de hunnen rekenen.

Wil men gronden zoeken, die het oordeel over RAVACHOL zouden kunnen verzachten, dan zijn die alleen te vinden in 't feit, dat hij hereditair belast was. LOMBROSO, die hem het type van een „dégénéré" vindt, neemt die hereditaire neiging tot criminaliteit als grond voor zijne misdaden aan.

RAVACHOL moet niet als anarchist beschouwd worden. Hij was een geheel gedegenereerd individu, dat slechts misdeed om te misdoen, voor wien stelen en moorden een behoefte waren geworden. Hij was trots op zijne misdaden en wilde door zijne buitengewone ijdelheid iets aparts zijn onder de misdadigers. Daarom hulde hij zich in den mantel der anarchie, deed zich voor als anarchist en sloot zich aan bij de anarchisten om onder de vele lichtgeloovige, onontwikkelde individuen onder de anarchisten te verschijnen niet als een gedegenereerd misdadiger, maar als een bestrijder der hedendaagsche maatschappij.

Van geheel anderen aard is de aanslag en de persoonlijkheid van VAILLANT. Welk een enorme afstand scheidt den moordenaar RAVACHOL en den anarchist VAILLANT van elkaar. De feiten van dezen aanslag zijn vrijwel bekend. Den 9den December 1893 ontplofte in de „Chambre des députés" te Parijs een bom, ter hoogte van de publieke tribune, eenige afgevaardigden en een groot getal toeschouwers verwondend. Dader bleek te zijn een der gewonden, de anarchist VAILLANT. Hij had de bom geslingerd om de afgevaardigden te treffen; door eene onvoorzichtige beweging ontplofte de bom te vroeg en werden slechts voor het meerendeel toeschouwers gewond.

Den 10den Januari 1894 verscheen VAILLANT voor de jury te Parijs en werd ter dood veroordeeld. In Februari werd hij terecht gesteld.

Voor de jury hield VAILLANT eene verdedigingsrede, waarin hij de motieven van zijn aanslag trachtte te verklaren. De inhoud komt op 't volgende neer. „Hij betuigde zijn leedwezen de toeschouwers en niet de afgevaardigden getroffen te hebben: „ „j'ai voulu frapper les auteurs des crimes sociaux et non les spectateurs." " Hij was anarchist van de daad geworden na zijn terugkomst uit Amerika. Overal, zelfs in de binnenlanden van Amerika, had hij de ontzettende ellende zijner medemenschen gezien en de overheersching van het kapitalisme. De maatschappij bestaat uit heerschers en geëxploiteerden. De geëxploiteerden weer uit twee groepen; zij die alles nemen, zooals 't is en zij die denken, de toestanden bestudeeren en de onrechtvaardigheden der maatschappij bemerken. Hiertoe behoort hij. Door het zien van de ontzettende ellende is hij tot zijne daad gedreven. De afgevaardigden zijn volgens hem voor een groot deel de oorzaak van de ellende in Frankrijk, zij vertegenwoordigen de bourgeoisie, die de directe oorzaak dier ellende is. Hij eindigt met te verklaren, dat hij den rechters het recht ontzegd een vonnis te vellen over hunne medemenschen. „ „Nous sommes en état de défense, en répondant aux coups que nous recevons d'en haut. L'explosion de ma bombe n'est pas le cri de VAILLANT révolté, mais de toute une classe, qui revendique ses droits." "

Den anarchisten was de aanslag van VAILLANT zeer welkom. RAVACHOL, door vele anarchisten en het publiek in 't algemeen als anarchist beschouwd, was

ten slotte toch maar iemand met een lang niet vlekkeloos verleden en de immoraliteit van vele zijner misdaden konden zelfs de anarchisten zich niet verheelen. Hoe geheel anders was de onbaatzuchtige aanslag van den zich opofferenden VAILLANT. De anarchistische pers juichte dezen aanslag toe, VAILLANT was voor hen de held geworden en het doodvonnis, door de jury uitgesproken, in hunne oogen een laffe daad van wraakzucht der bourgeoisie. Hoe de anarchisten in 't algemeen over VAILLANT dachten, volgt het best uit een in de *Révolte*, het orgaan der intellectueele anarchisten, verschenen artikel, na VAILLANTS terechtstelling, waaruit hieronder eenige aanhalingen. *La Révolte 10—17 Februari 1894:* „Au milieu de l'immonde cohue venue là pour savourer son agonie lui seul avait la face haute, le regard fier et l'indomptable énergie de l'homme fort. C'était lui le véritable justifier... et maintenant que parviendra-t-il de cet acte de basse vengeance? Nous n'avons pas la naiveté de proférer des menaces, elles seraient à tous le moins déplacées. Il est bien plus logique et simple d'attendre que le fait ait produit conséquences. Au jour où la justice rendra son arrêt, les meurtriers éprouveront la vérité vengeresse de cette parole autrefois proférée par des misérables, qui l'ont payé pendant des siècles et des siècles: Que son sang retombe sur nous et nos enfants."

Deze aanhaling uit het orgaan der meest gematigde anarchisten lijkt me voldoende om aan te toonen, hoe VAILLANT beoordeeld wordt. Zelfs de meest gematigden, op een enkele uitzondering na, bewonderen VAILLANT. Zij vinden niet alleen zijn persoonlijkheid sympathiek, maar ook zijn daad, omdat ze zoo duidelijk uitspreekt

het anarchistische propagandadoel en omdat ze het zeer juist gezien vinden, de kamer van afgevaardigden, de vertegenwoordigers der bourgeoisie, als slachtofter te kiezen.

De niet-anarchisten hebben in hunne beoordeeling van VAILLANT zich hoofdzakelijk ten doel gesteld, na te gaan, in hoeverre VAILLANT op een rij gesteld moet worden met gewone misdadigers.

De revolutionair CIPRIANI beschouwt VAILLANT niet als een gewoon misdadiger. Hij vind zijn persoonlijkheid sympathiek en gelooft, dat VAILLANT het slachtoffer geworden is van de anarchistische theorieën, die hij verkeerd begrepen heeft.

JAURÈS gelooft ook niet, dat men VAILLANT met gewone misdadigers mag vereenzelvigen. VAILLANT was zijns inziens absoluut te goeder trouw en heeft gehandeld in de heilige overtuiging, eene nuttige daad te doen. De anarchistische theorieën hebben zijn hoofd op hol gebracht; de ellende, waarin hij leefde, de vele desillusies, die hij gehad heeft, hebben hem verbitterd en gedreven tot eene wanhoopsdaad tegen de hedendaagsche maatschappij. Dezelfde meening is de heer PUIBARAUD, chef van den Parijschen veiligheidsdienst, toegedaan. Hij beschouwt VAILLANT als het type van een „désillusioné".

DR. GOUZER behandelt in de „archives d'anthropologie criminelle", de daad en de persoonlijkheid van VAILLANT. Als hoofdoorzaken voor den aanslag haalt hij aan het egoïsme en de ijdelheid van VAILLANT. Uit deze twee karaktertrekken heeft zich volgens hem de daad ontwikkeld: „Cet homme, qui croyait voir clair, qui s'imaginait d'avoir découvert l'emblée de la

formule du bonheur universel dans la satisfaction de ses propres désirs, s'est figuré qu'on se refusait à l'évidence et que de partipris certains hommes entretenaient le mal sur la terre. Furieux de cette résistance il a jeté la bombe à la tête de ceux, qu'il croyait comme formant le principal obstacle à la réalisation de son rêve. En envisageant à ce point de vue la réponse qu'il fit à ses juges, c'est la faute à la société, on ne peut pas lui reconnaître beaucoup de justesse. Car la faute en est réellement à ceux, qui ont flatté sa manie, à ceux qui ont ouvertement cultivé ses folles illusions." (GOUZER: Archives d'anthropologie Criminelle 1894 Psychologie de l'anarchie.)

Professor TARDE trekt eene vergelijking tusschen LÉAUTHIER, dien hij als een gewoon misdadiger beschouwt en VAILLANT, dien hij niet als zoodanig beschouwt. Hij onderscheidt tusschen „criminalité subjective" en „criminalité objective". De „criminalité subjective" is sterker bij gewone misdadigers, bij VAILLANT daarentegen de „criminalité objective": „Son crime était donc d'une manière plus dangereuse en soi puisqu'il pouvait atteindre tous les individus d'un groupe nombreux, mais en même temps il supposait moins de criminalité subjective pour ainsi dire, moins de méchanceté naturelle qu'un homicide du droit commun, dont le coupable a su, a vu, a dévisagé qu'il frappait et n'a pas reculé devant l'horreur physique de ce spectacle." (Archives d'anthr. crim. 1895. Les crimes de haine.)

LOMBROSO ziet in VAILLANT geen gewoon misdadiger. VAILLANT mist volgens hem geheel de vereischten voor het „type criminel". Hij beschouwt hem als een „dés-

équilibré", die in zijn jeugd wel eenige verschijnselen van criminaliteit vertoonde: „c'est un vrai fanatique passioné, dont les haines s'expliquent par l'héridité et par les malheurs." (LOMBROSO. L'anarchie et ses héros, pag. 133.) De twee hoofdoorzaken van de daad zijn volgens LOMBROSO, VAILLANTS afstamming van gedegeneerde ouders, die weigerden zich met hun kind te bemoeien en zijn ongelukkige strijd om het bestaan. Daarbij was VAILLANT in hooge mate hysterisch, 't geen moet blijken uit zijn groote beweeglijkheid en zijn onstandvastigheid, die hem voortdurend van beroep en politieke meening deed veranderen. Als medeoorzaken noemt hij verder VAILLANTS ijdelheid, zijn hartstochtelijkheid en zijn overdreven altruïsme. Hij rekent VAILLANT tot de individuen door BOURDEAU „philantropische moordenaars" genoemd: „Es ist die Liebe zu den Menschen, die sie treibt toll gegen das Menschenleben zu wühten."

De officier van justitie BERTRAND is een van de weinigen, die VAILLANT op gelijke lijn gesteld heeft met gewone misdadigers. De hoofdoorzaak van den aanslag ligt in de verregaande ijdelheid van VAILLANT. Als medeoorzaken hebben gewerkt de verheerlijking van RAVACHOL en de opruiing der théoréticiens. Als bewijs, dat men hier slechts te doen heeft met een gewoon misdadiger, haalt hij aan VAILLANTS verleden, zijn zwervend leven, zijn vroegere veroordeelingen en zijn immoraliteit, blijkend uit zijn verhouding met zijn vrouw. De strooming in de maatschappij brengt mee, dat de menschen meer ontwikkeld zijn, de sociale quaestie meer op den voorgrond treedt en alle gewone misdadigers in den nieuwen tijd de sociale toestanden een beetje bestudeerd hebben en zich een politiek

tintje trachten te geven. Tot dit soort menschen behoort, volgens BERTRAND, VAILLANT ook. MR. LABORI, de verdediger van VAILLANT, trachtte de daad te verklaren uit de decepties, die VAILLANT in zijn geheele leven ondervonden had. Zijn vroegere veroordeelingen verdedigen hem; ze zijn de duidelijkste bewijzen voor VAILLANTS ongelukkige jeugd. 't Geen de officier van justitie immoraliteit noemde, is volgens LABORI slechts geweest een consequente toepassing der anarchistische theorieën over het huwelijksleven. LABORI gaat het geheele leven van VAILLANT na en komt tot de conclusie, dat VAILLANT geen misdadiger is, maar een ongelukkige, wien alles is tegengeloopen, die, zooals uit het getuigenbewijs bleek, zacht en goed van aard was, maar door de levensomstandigheden een fanaticus geworden is.

Het best is de aanslag van VAILLANT mijns inziens te verklaren, als men het leven van dezen anarchist nagaat. VAILLANT werd in 1861 als natuurlijk kind geboren. Kort na zijne geboorte gingen VAILLANTS ouders uit elkaar. Zijn vader verliet zijn vroegere maitresse en zijn moeder trouwde met een ander. Zij wilde niets meer te doen hebben met haar voorhuwelijksch kind en vertrouwde het toe aan een arme boerenfamilie. Hier blijft VAILLANT, steeds als stiefkind behandeld, tot zijn twaalfde jaar, dan wordt hij als leerjongen bij een banketbakker geplaatst. Hier voelt hij zich ongelukkig, loopt weg en zoekt zijn moeder op, smeekte haar hem tot zich te nemen, wordt echter de deur uitgewezen. Een zuster van zijn moeder raadt hem aan zich wegens landlooperij te laten inrekenen, dan zal de politie hem wel bij zijn vader brengen.

De dertienjarige VAILLANT volgt dien raad, wordt gearresteerd, de politie waarschuwt VAILLANTS vader, die zijn zoon bij zijn geboorte erkend heeft, en raadt hem aan den dertienjarigen jongen tot zich te nemen. Zoowel VAILLANTS vader als ook zijn moeder schrijven aan de politie, dat ze niets met hun zoon te doen willen hebben en VAILLANT staat wederom op straat zonder te huis, zonder familie. Toch tracht hij getrouw door werken zijn brood te verdienen en eerst in 1878 komt hij in aanraking met de politie, omdat hij in een logement voor 90 centimes gegeten heeft en niet genoeg geld had om deze schuld te betalen. Hij wordt tot 6 dagen hechtenis veroordeeld. Een half jaar later komt hij weer in aanraking met de politie; hij was naar Marseille gegaan om daar werk te zoeken, kon echter niet dadelijk arbeid vinden, bedelde en werd voor dit feit tot drie dagen hechtenis veroordeeld.

Van Marseille gaat hij naar Algiers, is daar werkzaam bij een touwslager, wordt hier echter wegens het stelen van een paar schoenen tot een maand gevangenisstraf veroordeeld. Dit is het eenige werkelijk strafbare feit door VAILLANT gepleegd. Tot zijn vroegere daden was hij door honger gedreven en ook hier heeft hij niet uit eigen beweging gehandeld. Op de terechtzitting werd bewezen, dat VAILLANT tot dezen diefstal gedreven was door eenige kameraden, die jaloersch waren op de goede positie, die VAILLANT in Algiers had en hem, door hem tot het plegen van dezen diefstal te bewegen, uit zijne betrekking wilden laten jagen. In Algiers wordt VAILLANT verliefd op een meisje, daags voor het voorgenomen huwelijk laat zijn meisje hem in de steek. VAILLANT trekt zich dat

zoo zeer aan, dat hij een zware hersenontsteking krijgt. Gedurende eenige maanden ligt hij in 't hospitaal, na zijne genezing gaat hij naar Marseille terug. 't Schijnt hem nu beter te gaan, hij is achtereenvolgens werkzaam als bontwerker en pleisterwerker en verdient redelijk zijn levensonderhoud.

Hij tracht door werken weer vooruit te komen en 't lukt hem vrijwel zich eene redelijke positie te verschaffen, tot hij, die op wetenschappelijk gebied geheel onontwikkeld is, zich met de sociale quaestie gaat bemoeien. Eerst is hij socialist, maar 't socialisme is hem te wetenschappelijk, te theoretisch. Hij komt in aanraking met anarchisten, leert de anarchistische theorieën kennen, eene leer die allen onderdrukten en benadeelden gelijkheid belooft, de hedendaagsche toestanden aanvalt en de oorzaak der maatschappelijke ellende noemt. En hij, die zelve den druk dier toestanden ondervonden heeft, meent die leer te begrijpen; hij beschouwt haar als het eenige ware, omdat het het eenige is, wat hij, op elk ander gebied onontwikkeld, weet en begrijpt. Hij gaat naar Amerika om daar in Argentinië overeenkomstig zijn nieuwe theorieën een nieuw leven te beginnen, maar ook daar loopt alles hem tegen. Hij lijdt zelve daar ellende, ziet de ellende zijner medekolonisten en vindt in zijne anarchistische theorieën de oorzaak van al die ellende in de tegenwoordige maatschappelijke toestanden. In deze meening wordt hij versterkt door de „théoréticiens de la propagande par le fait" en door het lezen van boeken en couranten, die hij door zijne eenzijdige en gebrekkige ontwikkeling slechts gedeeltelijk begrijpt. En verbitterd over 't geen hij zelve geleden heeft en

heeft zien lijden, teleurgesteld ook daar in Amerika in zijn hoop en verwachtingen, keert hij in 1893 naar Europa terug, vol haat tegen de tegenwoordige maatschappij, een anarchist van de daad. Nog eenmaal tracht hij hier door werken vooruit te komen, hij is werkzaam bij een leerlooier, maar 't lukt hem niet het noodige levensonderhoud voor zich en zijn dochter te verdienen en dan gaat hij in wanhoop over tot zijne daad.

Verbittering over 't geen hij geleden heeft en heeft zien lijden, teleurstelling over 't mislukken van alles, wat hij trachtte te doen, schijnen de hoofdoorzaken te zijn, die VAILLANT tot zijn daad gedreven hebben. Tot eene uiting kwamen deze motieven door de anarchistische theorieën, die hij door zijn gebrekkige ontwikkeling verkeerd en slechts gedeeltelijk begreep.

Het doel van zijn aanslag was tweeledig, wraak en propaganda. Hij wilde de afgevaardigden treffen als vertegenwoordigers der bourgeoisie, eensdeels uit wraak voor de tegenwoordige maatschappelijke toestanden, anderdeels om de bourgeoisie te wijzen op de heerschende ellende.

Naast verbittering en teleurstelling komen als medeoorzaken in aanmerking eenige karaktertrekken, waarvan in de eerste plaats VAILLANT's groote ijdelheid dient genoemd te worden. VAILLANT wilde een persoonlijkheid zijn. Reeds als kind vertoonde zich bij hem een zucht om zich op den voorgrond te dringen en, sedert hij zich met de sociale onderwerpen bemoeide, trachtte hij steeds van zich te doen spreken, eerst door de theorieën te verkondigen, later door de daad, door zich op te offeren. Het staat vast, dat de martyrologie

van RAVACHOL het hare er toe bijgedragen heeft VAILLANT tot zijn aanslag te brengen. Is er een duidelijker bewijs voor zijne ijdelheid, dan 't feit, dat hij zich voor het plegen van zijn aanslag liet photographeeren en 't portret aan al zijne vrienden en kennissen zond. Getuigt niet van zijne ijdelheid het dagboek, dat hij hield van 4—9 December, de laatste dagen voor zijn aanslag? Hij teekende in dit dagboek op, „le journal de mon explosion" zooals hij 't zelve noemde, al zijne gewaarwordingen en zijn doen en laten gedurende de laatste dagen en stuurde dit dagboek een uur voor het plegen van den aanslag aan een zijner vrienden met het verzoek, het na zijn dood te publiceeren. 1)

LOMBROSO vindt nog in 't schrift van VAILLANT een bewijs voor zijne groote ijdelheid, terwijl tevens het verlangen om voor de jury zijn theorieën te exponeeren en de wijze, waarop hij dit deed, wijzen op VAILLANT's groote ijdelheid.

Naast ijdelheid wordt als karaktertrek, die medewerkte tot het voltooien van VAILLANT's plan, genoemd zijn altruïsme, zijn gevoeligheid voor het lijden van anderen. Dr. GOUZER noemt dit altruïsme een zuivere uiting van egoïsme; volgens hem ondervond VAILLANT zelve smart, toen hij anderen zag lijden en is dus zijn altruïsme niets dan een indirect egoïsme. Ik geloof, dat men, op deze wijze rededeerend, elk altruïsme voor egoïsme moet houden, daar altruïsme toch steeds is een gevoel van sympathie en medelijden voor anderen, een gevoel waaraan men den drang, de behoefte heeft te moeten voldoen. Wel is bij VAILLANT het altruïsme een

---

1) Men vindt deze brieven in het nummer van den *Figaro* van 20 Juli 1894.

gevolg van egoïsme geweest; doordat hij zelve veel geleden had en vele pogingen gedaan had om dit lijden te verbeteren, voelde en kon hij beter begrijpen het lijden van anderen en wilde zich zoowel voor zijn eigen lijden als voor het lijden van anderen opofferen.

Bij Vaillant treft ons ook nog buitengewoon zijn groote intolerantie, een karaktertrek niet alleen aanwezig bij Vaillant, maar bij alle anarchisten. Zij verlangen algeheele vrijheid, vrijheid van handelen, spreken en denken, maar van hunnen kant eischen zij, dat ieder denkt en handelt zooals zij. Zoo ook Vaillant. Hij sprak steeds over algeheele individueele vrijheid en toch in de praktijk gunde hij andersdenkenden die vrijheid niet. Ieder moest denken zooals hij; wie niet zijne leer was toegedaan, was een schurk, een uitzuiger en met geweld trachtte hij ten slotte der bougeoisie zijne denkwijze op te dringen.

Met groote koelbloedigheid bracht hij zijne daad ten uitvoer; het was geen uiting van eene oogenblikkelijke opwelling van drift, maar een kalm, sinds langen tijd beredeneerd plan, waarvan hij de uitwerking en de gevolgen duidelijk had voorzien.

Zijn daad was die van een man, die gedreven was tot zijn misdrijf door verbittering over de ondervonden ellende en tegenspoed, door den invloed der anarchistische theorieën, door zijn ijdelheid, zijn zucht om iets te praesteeren en van zich te doen spreken, door zijn intolerantie en zijn haat tegen andersdenkenden en door zijn altruïsme, zijn mijns inziens oprechte wensch, zich voor zijn lijdende medemenschen op te offeren.

Was voor Vaillant de doodstraf een gepaste straf? Hij was geen slecht gedegenereerd individu. Zijne

goedheid en offervaardigheid voor zijn vrienden, zijn medelijden met zijn medemenschen treffen ons; zijn ongelukkige jeugd, zijn wanhopige strijd om 't bestaan, zijn pogingen, om ondanks tegenspoed en ellende toch op eerlijke wijze door het leven te worstelen, pleiten voor hem. Had de jury hem geen verzachtende omstandigheden kunnen toekennen? Had men niet veeleer medelijden met dezen ongelukkige moeten hebben, dan de zwaarste straf tegen hem eischen. De gevolgen van de terechtstelling van VAILLANT zijn noodlottig geweest. Hij was in de oogen der anarchisten het slachtoffer geworden van den haat en den angst der bourgeoisie. Zij zagen in hem den grooten martelaar, den held, die zich voor de lijdende menschheid opgeofferd heeft. En op zijn graf ontwikkelde zich een nieuwe martelaarscultus, die HENRY en CASERIO tot hunne gewelddaden gedreven heeft.

EMILE HENRY is een van de meest raadselachtige karakters onder de anarchisten van de daad. Zijn aanslag en de motieven, die hem tot het plegen van dien aanslag geleid hebben, worden zelfs door vele anarchisten niet begrepen. Den 12^{den} Februari 1894 slingert hij eene bom in het Café Terminus te Parijs. Een persoon wordt door de ontploffing gedood, 17 gewond, meest vrouwen en kinderen uit den arbeidersstand. Bij het verhoor blijkt HENRY ook de dader te zijn van een aanslag den 8sten November 1892 gepleegd tegen het directiegebouw der mijnen van Carmaux, in de Avenue de l'Opéra te Parijs. Daar was een bom gedeponeerd, echter bij tijds door de politie ontdekt en naar het politiebureau in de „Rue des bons enfants"

overgebracht. Door eene onvoorzichtigheid ontplofte de bom daar in handen van den drager, doodde vijf agenten en vernietigde het geheele gebouw.

Voor de jury gaf HENRY ter motiveering zijner aanslagen eene verklaring van ongeveer den volgenden inhoud. „Hij erkent de dader der beide aanslagen geweest te zijn en beweert volkomen toerekeningsvatbaar te zijn. Hij weigert de rechters als zoodanig te erkennen, hij kent slechts ééne rechtbank en dat is zijn geweten. In 1891 was hij anarchist geworden door de groote onrechtvaardigheden, die hij in de maatschappij ontdekte. Hij had steeds van égalité en fraternité hooren spreken, maar dit bleken slechts holle klanken te zijn, om zich heen zag hij niets dan ellende: „Tout ce que je vis me révolta et mon esprit s'attacha à la critique de l'organisation sociale. Je devins l'ennemi d'une société, que je jugeais criminelle." Hij leerde bij de anarchisten waardeeren hunne groote vrijheidsliefde, oprechtheid en vrijheid van vooroordeelen; daarom werd hij zelve ook anarchist en streed tegen de hedendaagsche maatschappij om haar verdwijnen te verhaasten. Den aanslag in de Rue des bons enfants beweert hij gepleegd te hebben, omdat hij zag, hoe de arbeiders na de werkstaking tot eene schikking gekomen waren en hij hun door deze bom wilde bewijzen, dat ze niet hadden moeten toegeven en hoe ze hunne „exploiteurs" tot toegeven hadden moeten dwingen. Tot zijn tweeden aanslag was hij gekomen door de represaille maatregelen tegen de anarchisten na den aanslag van VAILLANT. Hij had gezien, hoe vrouwen en kinderen van anarchisten door de arrestatie hunner echtgenooten en vaders broodeloos werden,

hoe de maatschappij voor de daden van een man allen verantwoordelijk stelde. Welnu, hij deed het zelfde en wilde de bourgeoisie „en bloc" treffen, zoowel ambtenaren als gewone burgers, rijken en ongefortuneerden, die zich niet tegen de uitzuiging der rijken verzetten: „la bombe de Terminus est la réponse à toutes vos violations de la liberté, à vos arrestations, à vos perquisitions, à vos lois sur la presse, à vos expulsions en masse d'étrangers, à vos guillotinades." "

De daad van HENRY verwekte een algemeene verontwaardiging. Zijn slachtoffers waren voor het meerendeel vrouwen en kinderen uit den kleinen burgerstand en de arbeidersklasse en hierdoor uitte de woede tegen de anarchisten zich juist het meest onder die menschen, waaruit de anarchisten zoo gaarne hunne adepten recruteeren. Zelfs de anarchisten durfden niet algemeen de daad van HENRY goedkeuren. Wel werd HENRY verheerlijkt en geprezen door die individuen, die elke propagandadaad goedkeuren, mits er slechts bloed stroomt. De meer ontwikkelden spraken echter open hunne afkeuring uit over den aanslag. In de *Révolte* van 24 Februari 1894 komt naar aanleiding van den aanslag in Café Terminus een artikel voor, waaraan ik de volgende woorden ontleen: „Il faut qu'il soit bien entendu ceci, toutes les fois qu'une explosion ne visera ni l'autorité, ni la richesse, ni l'exploitation patronale on peut hardiment la mettre au compte des individus, qui ont intérêt à nous décrier, à nous mettre au ban de l'humanité." Op gelijke wijze uitten zich MALATO en GRAVE; onze landgenoot DOMELA NIEUWENHUIS keurt de daad wel niet goed, maar gevoelt groote sympathie voor den persoon van HENRY en

bewondert den gedachtegang, die HENRY tot zijn daad leidde.

Onder de niet anarchisten heerscht nog al verschil van meening over 't geen ze als oorzaak van HENRY's daden beschouwen.

JAURÈS is van meening, dat het hoofdzakelijk de anarchistische theorieën zijn geweest, die van HENRY een misdadiger gemaakt hebben. Hij was intellectueel te weinig ontwikkeld en te jong om deze leer goed te kunnen begrijpen, de theorie was hem te machtig en heeft zijn hoofd op hol gebracht.

Dr. GOUZER geeft de meeste schuld aan de vrienden van HENRY, die zijn karaktertrekken „vanité excessive" en „égoïsme aveugle" voor anarchistische doeleinden geëxploiteerd hebben. Zij hebben, volgens GOUZER, HENRY in zijn denkbeelden versterkt en aangemoedigd, zijn jong enthousiasme bewonderd en onder den invloed van deze aanmoediging en bewondering is HENRY door zijn groote ijdelheid en zucht om iets te praesteeren en van zich te doen spreken tot den aanslag gedreven.

Dr. GOUPIL, in 't proces HENRY als deskundige gehoord, verklaarde HENRY niet voor geheel krankzinnig, maar ook niet voor toerekeningsvatbaar te houden. Eenige weken na afloop van het proces HENRY gaf hij in de *Petit République* de volgende verklaring over HENRY: „Son acte incohérent est l'acte d'un fou, son regard fixe, son attitude à l'audience, son facies cette perte absolue d'instinct de conservation tout démontre, qu'il est atteint d'une sorte de folie de grandeur, de la folie des grandeurs posthumes, de celle d'Erostrate."

LOMBROSO vindt bij HENRY, evenmin als bij VAILLANT, de vereischten voor het „type criminel". Hij beschouwt

HENRY als een fanaticus, die hoofdzakelijk door zijn fanatisme tot zijn daad gedreven is. „Wenn der Fanatismus auf grausame Naturen aufgepropft wird und in der angeborenen Verbrechernatur zu wuchern anfängt, so ist es sehr natürlich, dass er eine blutige Farbe annimt und dass diese Farbe auch als Berufsmerkmal auf die übergeht, die nicht aus angeborener Schurkerei sondern aus Leidenschaft in die Reihe der Anarchisten geriethen." (LOMBROSO. Die Anarchisten, '98.)

Het Openbaar Ministerie, in dit proces waargenomen door den Officier van Justitie BULOT, houdt HENRY voor absoluut toerekeningsvatbaar. Hij beschouwt HENRY tot den aanslag gedreven door anarchistische lectuur en door de anarchische theorieën. Ook heeft de invloed der „théoréticiens" het zijne er toe bijgedragen van HENRY een misdadiger te maken: „ces actes sont depuis longtemps préparés par des gens qui écrivent ce qu'ils pensent et disent qu'il faut faire. Et d'autres font ce qu'on leur conseille de faire." Hierbij komen nog HENRY's ontzettende ijdelheid, heerschzucht en wreedheid, die hem mede tot zijn daad gedreven hebben.

De verdediger van HENRY, Mr. HORNBORSTEL, tracht de oorzaken te vinden in de omstandigheden, waarin HENRY geboren is, in zijn karakter en den slechten invloed zijner vrienden. Hij noemt in de eerste plaats het „atavisme". HENRY's vader was communard, die na 't onderdrukken der commune moest vluchten naar Spanje. Daar werd HENRY geboren. Hij behoort tot de generatie, verwekt en geboren te midden van oorlog en burgertwisten. De gemoedstemming van HENRY's ouders op 't oogenblik der bevruchting was beslissend voor 't karakter van HENRY.

Als tweede reden geeft Mr. HORNBORSTEL op de zucht naar het martelaarschap, opgewekt bij HENRY door de verheerlijking van RAVACHOL, VAILLANT en de Chicagoër anarchisten. Hierbij nog de invloed van HENRY's vrienden, die hem versterkt hebben in zijn denkbeelden. Hij beschouwt de daad van HENRY als eene daad van hartstocht, van wild fanatisme, dat zich vooral bij jongelui openbaart en hen drijft tot ondoordachte daden.

Ik wil nu in 't kort 't leven van HENRY en zijn karakter nagaan om te trachten daaruit, in overeenstemming met andere beoordeelingen van HENRY en zijn aanslag, tot eene verklaring van zijne daad en hare oorzaken te komen.

HENRY werd in 1872 in Spanje geboren, waar zijn ouders in ballingschap leefden. Daar bleef hij tot 1882, toen zijn ouders ten gevolge der algemeene amnestie met hunne kinderen naar Frankrijk terug kwamen. HENRY kreeg een goede opvoeding, hij wilde ingenieur worden, maar zakte voor het toelatingsexamen tot de polytechnische school. Sinds dateert zijn ontevredenheid met de hedendaagsche maatschappelijke toestanden. Als kind al was EMILE HENRY bekend door zijn heerschzucht en ijdelheid. Hij wilde steeds een van de besten zijn, behoorde op school ook tot de beste leerlingen en was hierop verbazend trots. Het zakken voor de polytechnische school was een geweldige knak voor zijne ijdelheid en de jonge HENRY, die reeds als klein kind de gewoonte had te tobben en zich steeds benadeeld te gevoelen, schreef het mislukken van zijn toelatingsexamen toe aan de partijdigheid der examinatoren, die geweigerd hadden

hem toe te laten, omdat hij de zoon van een communard was.

Hij wordt nu op zeventienjarigen leeftijd op een handelskantoor geplaatst, waar hij maandelijks 125 fr. verdient. Voor den jongen, eerzuchtigen HENRY was dit niet voldoende, hij noemde zijn salaris „la belle misère", trachtte meer te krijgen, 't geen hem niet lukte, begon zich verongelijkt en achteruitgesteld bij anderen te gevoelen en kwam in dit tijdperk van tobben het eerst in aanraking met anarchisten. Hij kreeg anarchistische lectuur in handen, bestudeerde de anarchistische theorieën, begon zich zelven, schoon hij ook tot de bourgeoisie behoorde, toch als slachtoffer der bourgeoisie te beschouwen en speciaal der kapitalisten, die hem uit winzucht niet wilden geven wat hem toekwam. Langzamerhand meed hij al zijn vroegere vrienden en ging uitsluitend om met anarchisten en wel in 't speciaal met SÉBASTIAN FAURE en diens vrienden. De anarchistische theorie werd voor hem de eenige ware leer, wie niet dacht als hij was een schurk, een misdadiger tegen de menschheid. In deze gevoelens werd hij versterkt door zijne omgeving. Hij had zelve nooit iets van 't leven ondervonden en wist door ervaring van de maatschappelijke toestanden niets af, maar de anarchisten verklaarden hem die toestanden, schilderden ze hem in de meest felle kleuren, wezen hem op de ellende en armoede eenerzijds en op den overgrooten overvloed anderzijds. Hij hoorde als toekomstideaal voorstellen de anarchistische maatschappij en als schurken de hedendaagsche bourgeoisie, die opzettelijk het algemeene geluk in den weg stond en de uitsluitende oorzaak der heerschende ellende was. En dit alles

hoorde hij slechts van eene zijde, omdat hij den omgang met anderen dan anarchisten meed; en van den jongen onervaren dweepzieken HENRY maakte zich geleidelijk meester eene ontzettende walging tegen deze maatschappij, een haat tegen de bourgeoisie, hem druppel voor druppel door de théoréticiens ingegeven. De „théoréticiens de la propagande par le fait" wisten wel, wien ze als hun medium gekozen hadden. Die jonge dweepzieke bourgeois was hun welkom. Zij streelden zijne ijdelheid, door te bewonderen 't vuur en de intelligentie, waarmee hij de anarchistische theorieën voorstond. Daar in hun midden hoorde HENRY de daden van vroegere anarchisten verheerlijken, zag en hoorde hij den martelaarscultus, die zich op 't graf van RAVACHOL en de Chicagoër anarchisten ontwikkeld had en bij zijn haat tegen de bourgeoisie voegde zich de zucht, de drang, om ook martelaar te worden, om te sterven voor 't anarchisme en als held verheerlijkt te worden even als zijn voorgangers. En gedreven door deze drijfveeren, zijn haat, zijn zucht naar 't martelaarschap, ontwikkelde zich bij hem de drang tot vernietigen, het verlangen om de hedendaagsche maatschappij en bloc te treffen. Hij wilde vernietigen en verdelgen, de bourgeoisie treffen in haar kern, daarom slingerde hij zijn bom in het café Terminus, daarom trof hij mannen, vrouwen en kinderen van elken stand en elken leeftijd, bourgeois en zijns inziens misdadigers, omdat ze geen anarchisten waren Zijn eenig doel was vernietiging uit zinnelooze woede tegen eene maatschappij, die hij haatte, waar ieder niet-anarchist in zijne oogen een misdadiger was. Hij wilde dood en vernietiging om zich zaaien en zelve in die vernietiging als martelaar ondergaan.

Allereerst treft ons bij HENRY zijn jeugd, reeds op zijn 18de jaar was hij fanatiek anarchist; 't zelfde verschijnsel doet zich voor bij CASERIO, LUCCHENI, BRESCI; hetzelfde was het geval bij SAND, CHARLOTTE CORDAY, HOEDEL, NOBILING, ORSINI en andere „régicides" uit de geschiedenis.

Dit fanatisme, deze verbazende intolerantie tegenover andersdenkenden, doet zich niet alleen voor bij jeugdige politieke misdadigers, maar is een algemeen dagelijksch verschijnsel. Op welk gebied men komt, 't zij kunst, wetenschap of godsdienst, 't zij politiek of de sociale quaestie, steeds zal men onder de jongste adepten de meest intolerante aanhangers dier leer of wetenschap vinden.

Dit is vrij gemakkelijk te verklaren. Voor den jongen van 17 of 18 jaar is het eerste wetenschappelijke boek, op welk gebied ook, dat hij leest en meent te begrijpen een ware openbaring. Hij heeft door zijne jaren nog absoluut geene ondervinding en is daardoor niet in staat, 't geen hij doorgewerkt heeft, juist te beoordeelen, maar meent toch, omdat hij zich verbeeldt het te begrijpen, dat, wat hij, 't zij door zien, 't zij door lezen bestudeerd heeft, waar is. Hij werpt er zich geheel op, begint het onderwerp uitvoerig te bestudeeren en verbeeldt zich weldra, na eenige boeken er over gelezen te hebben, een juist oordeel over de zaak te hebben, er iets van af te weten. Daar het de eerste ernstige levensquaestie is, die hij bestudeert, treft ze hem bijzonder, maakt een diepen indruk op zijn nog niet rijpen, onervaren geest en wordt geleidelijk door hem als het eenige ware beschouwd. Een andere factor sluit zich hierbij nog aan: de aanstellerij, de zucht om te

poseeren. Hoeveel jongelui van 17 tot 25 jaar vinden niet, dat het interessant staat, voor een moderne, voor een socialist of een anarchist gehouden te worden. Eerst willen ze andere menschen wijs maken, dat ze er iets van af weten, trachten er dan zelve een beetje van op de hoogte te komen en verbeelden zich ten slotte zelve, dat ze er een heele boel van weten, verzuimen geen gelegenheid om dit te doen uitkomen, gaan zich als autoriteit op het door hen bestudeerde onderwerp beschouwen en vergeten zelve absoluut, dat ze door hun gemis aan practische ondervinding nog geen eigen oordeel kunnen hebben over onderwerpen zoo diep ingrijpend in het maatschappelijk leven. Juist bij anarchisten en socialisten treft men dit verschijnsel veel aan. Hoe kan een jongmensch van nauwelijks twintig jaar eene juiste opinie hebben over een sociale of politieke quaestie, wier kennis niet alleen verlangt een jarenlange ondervinding en menschenkennis, een absoluut op de hoogte zijn van sociale toestanden, maar ook, dat de beoordeelaar zelve medegemaakt of bijgewoond heeft den strijd om het bestaan en niet, zooals veelal het geval is, nauwelijks de schoolbanken ontgroeid is.

Welke ondervinding hebben deze jongelui! Absoluut geene! Ze praten na, 't geen ze gehoord en gelezen hebben en geven de meeningen van schrijvers en propagandisten voor de hunne uit.

Vooral het anarchisme telt onder zijne aanhangers vele jonge kunstenaars en letterkundigen, „bohémiens", wier eenig doel bij 't belijden der anarchistische leer is aanstellerij. Volgens den „théoréticien" MALATO doet juist dit soort menschen het anarchisme zoo veel

afbreuk. Zij allen werken met dezelfde groote woorden, uit al hun gezegden blijkt hun zucht naar aanstellerij. Van de eigenlijke anarchie weten ze bitter weinig, maar toch keuren ze klakkeloos goed alle aanslagen, want dat staat huns inziens interessant; en juist zij geven door hun optreden der maatschappij een geheel verkeerden indruk van het doel en wezen van het anarchisme.

Bij EMILE HENRY treffen we beide factoren aan. Eensdeels was hij door zijne onervarenheid en onwetendheid op sociaal gebied overweldigd door de anarchistische leer, die hem plotseling en veel te gauw geopenbaard werd. Anderdeels zag hij in 't anarchisme de gelegenheid om te voldoen aan zijne ijdelheid en zijn zucht om te poseeren en werd door deze beide karaktertrekken nog geaccentueerd de hem reeds van nature eigen intolerantie.

De groote ijdelheid van HENRY bleek vooral uit zijne houding voor de rechtbank, een toonbeeld van zelfbewustzijn en arrogantie, zijn verklaring voor de jury, eene aaneenschakeling van groote woorden en gemeenplaatsen. Hij werpt zich op als rechter der hedendaagsche maatschappij, als wreker der onderdrukte menschheid. De 21-jarige anarchist, die den rechters het recht ontzegt als menschen over hunne medemenschen te oordeelen en een vonnis over hen te vellen, matigt zich zelven wel de bevoegdheid aan als rechter op te treden. Is er duidelijker bewijs mogelijk voor de inconsequentie en het onlogische redeneeren van dezen jongen dweeper?

Het door de anarchisten veel geprezen altruïsme van HENRY, blijkend uit zijn groote gevoeligheid voor

het lijden zijner medemenschen en uit zijn zucht om zich voor de menschheid op te offeren, is naar mijne meening niet als altruïsme te beschouwen. HENRY toonde bij het ten uitvoer leggen zijner daden te veel wreedheid om altruïst te kunnen zijn. Hij was uiterst gevoelig voor indrukken en deze gevoeligheid werd geëxploiteerd door zijn anarchistische vrienden, die bij HENRY den haat tegen de bourgeoisie aanwakkerden, een haat waarvan de kern reeds aanwezig was, omdat HENRY zich zelven ook als slachtoffer der bourgeoisie beschouwde. Zijn zucht om zich op te offeren was geen altruïsme, maar zuivere ijdelheid, voortspruitend uit den wensch om, even als RAVACHOL en anderen, door latere geslachten als martelaar verheerlijkt te worden.

Resumeerende geloof ik, dat de twee hoofdoorzaken van zijn aanslagen waren eene uitwendige, de anarchistische invloeden en eene inwendige, zijn groote ijdelheid. HENRY is te snel anarchist geworden; zonder levenservaring, zonder de minste ondervinding werd de 18-jarige jonge eerzuchtige en ontevreden HENRY plotseling geplaatst voor de oplossing der sociale quaestie in den vorm van 't anarchisme met zijn groote contradictie tusschen algemeen geluk, gelijkheid en verbroedering eenerzijds, haat tegen en vernietiging van al het bestaande anderzijds.

Deze groote contradictie was te sterk voor den dweepzieken, onervaren HENRY; het anarchistisch idee was hem te machtig; zijn daad was de reactie tegen de leer, die hij mooi en gerechtvaardigd vond en toch te jong, te onervaren en onontwikkeld was om te kunnen begrijpen. Hierbij zijn groote intolerantie,

zijn eerzucht en ijdelheid, zijn zucht naar het martelaarschap, dat alles heeft HENRY gemaakt tot een der meest gevaarlijke anarchisten van de daad.

Wil men eene reden zoeken, die een minder streng vonnis tegen HENRY zou hebben kunnen rechtvaardigen, dan is deze in de eerste plaats te vinden in den invloed door vrienden en slechte raadgevers op HENRY uitgeoefend. Zonder direct medeplichtigen te zijn, hebben zij door hunne theorieën den jongen HENRY verbitterd, hem ontevreden gemaakt en zijn ijdelheid en eerzucht aangemoedigd.

Als tweede factor, die ter verontschuldiging van HENRY in aanmerking kan komen, is te noemen zijn dweepzieke fanatische natuur, volgens deskundigen eene uiting van hereditaire invloeden, een gevolg van den gemoedstoestand, waarin zich de ouders van HENRY bevonden ten tijde der bevruchting van HENRY's moeder en van de ontwikkeling der vrucht, alsmede van de eerste jaren van HENRY's leven.

Voor de daad zelve bestaat geen verontschuldiging, met den aanslag op de processie te Barcelona, waar ook slechts vrouwen en kinderen gedood werden, is het wel geweest de meest wreede van alle anarchistische aanslagen. HENRY zelve betoonde geen oogenblik berouw over zijn aanslag. Integendeel, de confrontatie met de gewonden ontlokte hem slechts de cynische verklaring, dat het hem speet niet meer personen getroffen te hebben.

Naast HENRY zien we CASERIO staan, SANTO CASERIO den 21 jarigen boerenjongen, die door zijn moordaanslag op CARNOT een zoo droevige vermaardheid kreeg onder de „régicides".

De feiten van dezen aanslag zijn algemeen bekend. Den 24sten Juni 1894 werd president CARNOT te Lyon vermoord door een Italiaan SANTO CASERIO, die hem onder 't uiten van den kreet: „vive l'anarchie", den doodelijken dolksteek toebracht. CASERIO werd door de omstanders gegrepen en moest door de politie tegen de volkswoede beschermd worden. Hij gaf als reden van zijn aanslag op „dat hij de onderdrukte volksklasse op de bourgeoisie wilde wreken en CARNOT tot slachtoffer gekozen had, omdat deze het doodvonnis van HENRY en VAILLANT onderteekend had."

Bij de anarchisten zelve vond deze aanslag weinig sympathie, afgezien natuurlijk van die personen, die elken aanslag per se goedkeuren. De meer ontwikkelde anarchisten hadden ingezien, tot welke maatregelen de perpetueele aanslagen leidden, hoe na elken aanslag nieuwe en strengere wetten tegen de anarchisten in werking traden, zoodat eensdeels aan elken nieuwen aanslag nieuwe anarchistenvervolging verbonden was, terwijl bovendien CARNOT als zeer humaan bekend was en ze het verkeerd vonden hem persoonlijk aansprakelijk te stellen voor de strenge maatregelen alom tegen het anarchisme genomen. Practisch nut had huns inziens de aanslag niet, omdat toch direct een nieuwe president zou gekozen worden, die allicht veel gestrenger tegen de anarchisten zou optreden, dan CARNOT gedaan had. Ook was CARNOT juist onder de lagere volksklasse zeer bemind en uitte ook hier de woede en verontwaardiging tegen het anarchisme zich vooral onder die menschen, waaruit de anarchisten zoo gaarne hunne adepten recruteeren. Velen onder hen beschouwen dan ook CASERIO als iemand, die ten gevolge van

absoluut gebrek aan ontwikkeling niet in staat was de anarchistische theorie te begrijpen en ze verkeerd toegepast heeft. Ze betreuren de daad, schoon ze den persoon van CASERIO zeer sympathiek vinden en vooral bewonderen den moed en de opoffering, waarmee hij zijn plan ten uitvoer heeft gebracht. 1)

Door de wetenschappelijke beoordeelaars van 't anarchisme wordt CASERIO vrijwel algemeen beschouwd als de minst onsympathieke onder de anarchisten van de daad. Algemeen heeft men medelijden met dezen 21 jarigen jongen, die een slachtoffer is geworden van de „théoréticiens de la propagande par le fait."

LOMBROSO vindt bij CASERIO, op eene kleine onbelangrijke uitzondering na, geen een van de verschijnselen van het gewone „type criminel", wel daarentegen alle symptomen voor den „criminel politique fanatique." [Politischer Leidenschaftsverbrecher]. CASERIO was volgens LOMBROSO hereditair belast met epilepsie. Zijn vader was epilepticus en twee ooms leefden in een krankzinnigengesticht te Montebello. Verder deden zich in zijne familie verschillende gevallen van pellagra voor. De jonge CASERIO had neiging tot epilepsie, een verschijnsel dat zich in zijn jeugd reeds door zijn buitengewone prikkelbaarheid openbaarde. Van nature een zacht en droomerig karakter, kreeg hij aanvallen van woede, als iemand hem tegensprak in zijn religieuse of politieke overtuiging, volgens LOMBROSO eene

---

1) Het is me onmogelijk aanhalingen te doen uit anarchistische couranten, daar sedert den aanslag van HENRY de meest belangrijke anarchistische dagbladen in Frankrijk waren opgeheven en eerst in 1895 weer verschenen. Toen was er ook in de anarchistische vervolging een tijdsperk van rust ingetreden en wachtten de couranten er zich voor, door bespreking van vroegere aanslagen de herinnering daaraan weer wakker te roepen.

uiting van epilepsie. Tot zijn dertiende jaar uitten zich deze aanvallen steeds na gesprekken over religieuse onderwerpen, sedert kreeg hij dezelfde vlagen van woede na de bespreking van politieke onderwerpen. Als menschen met eene neiging tot epilepsie zich toeleggen op een bepaald onderwerp en daar alle krachten aan wijden, krijgt dit onderwerp, zij het sociaal, religieus of politiek, eene absolute macht over hen en uit zich hunne neiging tot epilepsie geheel in het onderwerp, dat ze bestudeeren en zoodoende ontwikkelde zich bij CASERIO 't geen LOMBROSO noemt: „politieke epilepsie", Als bewijs, dat CASERIO epilepticus was, wijst LOMBROSO op een scene, die zich gedurende het proces voordeed, waarbij CASERIO blijkbaar handelde in een toestand van epilepsie, van absolute bewusteloosheid, welke toestand door de rechters en de aanwezige deskundigen niet herkend is, maar zeker, zoo hij herkend ware, tot eene verklaring van niet toerekeningsvatbaarheid van CASERIO zou geleid hebben 1). Ook uit CASERIO's schrift blijkt volgens LOMBROSO, dat hij een epilepticus was. Alles, wat hij in zijne brieven vermeld, is in gewoon schrift geschreven, zoodra hij echter op het thema van 't anarchisme komt, begint hij met onregelmatige, buitengewoon groote letters te schrijven. Resumeerende zegt LOMBROSO, dat CASERIO was een persoon, hereditair belast met epilepsie en daardoor gepraedisponeerd om misdrijven te begaan. De neiging tot misdrijf kwam bij hem tot eene uiting, doordat hij in handen van fanatieke anarchisten viel. Volgens de meening van

1) Zie over dit verschijnsel: LOMBROSO. Die Anarchisten, pag. 73.

LOMBROSO zou CASERIO, als hij in eene ander milieu gekomen was, een geheel ongevaarlijk mensch geworden zijn en acht hij op grond van het niet crimineele karakter van CASERIO en 't feit, dat bij eene juiste behandeling een herstel niet uitgesloten zou geweest zijn, het doodvonnis voor niet gerechtvaardigd.

De Italiaansche hoogleeraar FERRERO beschouwt CASERIO niet als een krankzinnige. Voor hem is CASERIO het: „vrai type de fanatique", een man met een zachtmoedig droomerig karakter, maar buitengewoon prikkelbaar en energiek; iemand die uitsluitend door zijn anarchistische ideeën tot zijn aanslag geleid is. „Avec une seule idée fausse on peut devenir criminel." Volgens FERRERO bevestigt de daad van CASERIO het gezegde van DIDEROT: „Un caractère honnête peut être dénaturé par une erreur de l'esprit et poussé au crime."

Dr. BOURNET ziet in CASERIO: „le type de criminel passioné politique par suite d'épilepsie héréditaire." „CASERIO est un homme, qui sans antécédents commet au premier coup un meurtre retentissant, contrairement aux criminels nés qui passent en général par tous les gammes des crimes." (A. BOURNET. Autour de l'affaire CASERIO. Archives d'anthropologie criminelle 1895).

Professor LACASSAGNE plaatst zich in zijne beoordeeling van CASERIO tegenover LOMBROSO. Hij geeft toe, dat CASERIO verschijnselen van hereditaire degeneratie vertoonde tengevolge van de epilepsie van zijn vader, maar hij ontkent, dat CASERIO zelve epilepticus was. Zijn daad is een indirecte zelfmoord, voortspruitend uit het verlangen beroemd te worden. CASERIO is door de anarchistische theorieën tot zijne daad gedreven. Over het karakter van CASERIO zegt hij het volgende:

„Peu instruit, d'intelligence médiocre, incapable d'observation et de réflexion, dépourvu complètement des sentiments affectueux même les plus élémentaires, CASERIO, fils d'épileptique n'avait que de l'activité du caractère. Un vrai type de pariétal, un impulsif par conséquent." (A. LACASSAGNE. L'Assassinat du président CARNOT, pag. 31). Hij houdt CASERIO voor volkomen toerekeningsvatbaar, niet krankzinnig en geen epilepticus. CASERIO is een gewoon fanatiek moordenaar en mag niet op eene rij gesteld worden met de régicides uit de historie. 't Is geen daad van opoffering voor 't heil der menschheid, maar een indirecte zelfmoord: „Pour CASERIO cet assassinat est un moyen de terrorisation, la revanche d'un parti, l'assouvissemt de la haine et en même temps la consécration d'une réputation d'énergie et de vaillance vantées par les compagnons, la gloire bruyante et la fin d'une existence insupportable." (pag. 36). Het vonnis tegen CASERIO uitgesproken vindt hij juist en rechtvaardig, maar toch heeft hij medelijden met dezen jongen man, dien de anarchisten tot een misdadiger gemaakt hebben.

Men ziet het verschil tusschen de theorie van LOMBROSO en LACASSAGNE; LOMBROSO, die, de toerekeningsvatbaarheid van CASERIO in twijfel trekkend, de hereditaire gebreken als hoofdoorzaak beschouwt, als bijkomende oorzaak den invloed der anarchistische theorie; LACASSAGNE, die CASERIO voor volkomen toerekeningsvatbaar houdt en als hoofdoorzaak beschouwt de anarchistische theorie en den invloed door anarchisten op CASERIO uitgeoefend, als bijkomende oorzaken, het wreede, energieke karakter van CASERIO, zijn zucht om als martelaar te sterven

en ten slotte nog eenige minder belangrijke degeneratieverschijnselen.

Tegen de meening van LACASSAGNE komt Dr. RÉGIS op. Hij vindt, dat men bij CASERIO dezelfde verschijnselen aantreft als bij de régicides van eertijds en dat CASERIO zonder twijfel voor ontoerekeningsvatbaar had moeten gehouden worden. Zijn leeftijd komt vrijwel overeen met dien van het meerendeel der „régicides", ook hij was even als deze door hereditaire gebreken gepraedisponeerd voor krankzinnigheid. Ook zijn bij hem terug te vinden de „défaut d'équilibre, désharmonie, instabilité et mysticisme", waardoor zich de régicides kenteekenen. Ook de houding gedurende het proces stemt overeen met die der „régicides. Zij blijven koud en onverschillig, tenzij men beweert, dat ze niet toerekeningsvatbaar zijn of dat ze medeplichtigen hebben. Hij komt tot de conclusie, dat CASERIO behoort tot de „régicides dégénérés, mystiques, obsédés par l'idée d'une grande oeuvre humanitaire à accomplir au prix de la vie." Men moet hen niet op 't schavot sturen, maar in een krankzinnigengesticht opsluiten. Op 't oogenblik van den aanslag heerscht echter gewoonlijk eene dergelijke verontwaardiging, dat ieder weigert in den dader een krankzinnige te zien. RÉGIS wijst op PASSANANTE, door LOMBROSO en nog twee hoogleeraren, schoon hij hereditair tot krankzinnigheid gepraedisponeerd was, voor toerekeningsvatbaar gehouden, en tot levenslangen dwangarbeid veroordeeld. Na eenige jaren is hij echter op aanraden dierzelfde doctoren naar het krankzinnigengesticht te Ambrageana gebracht. PASSANANTE is een van de weinige „régicides", die niet ter dood gebracht zijn

en wat is er van hem geworden? Hij is idioot en kan niet meer spreken.

De verdediging van CASERIO werd geleid door Mr. DUBREUIL. Hij gaat in zijne verdediging na, of CASERIO geleid is door een vrijen wil en zich voldoende bewust was van de strekking van zijn daad. Hij behandelt de hereditaire gebreken van CASERIO en den invloed, dien het milieu social op hem heeft uitgeoefend. Hij haalt vier bewijzen aan om aan te toonen, dat ook CASERIO zelve epilepticus was: *a.* De hereditaire prædispositie tot epilepsie; *b.* de beëedigde verklaring van Dr. MALDÉ, dat CASERIO in zijn jeugd lijdend was aan Rachitis, eene ziekte door den bekenden psychiater Dr. MAUDSLEY 1) genoemd: „l'abatardissement de l'epilepsie"; *c.* het feit dat CASERIO twee maanden ziek geweest was ten gevolge van eene den geneesheeren onbekende ziekte, waarbij zich echter verschijnselen van hereditaire degeneratie voordeden; *d.* de plotselinge wisselingen in het karakter en de gemoedsstemming van CASERIO, volgens Dr. MAUDSLEY een verschijnsel, dat zich bij epileptici buitengewoon veel voordoet.

Wat den invloed van het „milieu social" betreft, gaat DUBREUIL na, hoe CASERIO sedert zijn veertiende jaar geleefd heeft te Milaan te midden van anarchisten. Hij tracht te bewijzen, dat CASERIO slechts heeft trachten ten uitvoer te brengen de theorieën, hem door de „théoréticiens" als de eenige ware bijgebracht. Hij eindigt zijn pleidooi met tot de jury de vraag te richten, of de onervaren en onontwikkelde boerenjongen, die door hereditaire invloeden gepraedisponeerd

---

1) Zie MAUDSLEY: Le crime et la folie, p. 44 et 168.

was tot krankzinnigheid, die van kind af onder den invloed der „théoréticiens" stond, werkelijk met een vrijen wil gehandeld heeft, of dat hij niet veeleer zijn daad ten uitvoer gebracht heeft onder den invloed van een drang, waaraan hij geen weerstand kon bieden.

Uit bovenvermelde meeningen van juristen en bekende anthropologen blijkt, dat als oorzaken van den aanslag en van de criminaliteit van CASERIO algemeen worden opgegeven twee gronden: de invloed van hereditaire degeneratie en het „milieu social". Over den eersten dezer gronden ben ik niet bevoegd een oordeel te geven, en, waar zelfs de meening der meest bekende autoriteiten omtrent den invloed der hereditaire degeneratie van zoo groote verscheidenheid is, heb ik me natuurlijk moeten beperken tot het zuiver objectief weergeven dier meeningen.

Wat betreft den invloed van het „milieu social", daar wil ik trachten, door zakelijk na te gaan het leven van CASERIO, tot een conclusie te komen, in hoeverre die invloeden eene hoofdoorzaak van den aanslag geweest zijn.

CASERIO in 1873 te Motta Visconti geboren, was de zoon van voor die plaats vrij gegoede boeren. Tot zijn tiende jaar bleef hij bij zijne ouders, een kalme zachtmoedige, streng religieuse jongen, wiens hoogste ideaal was priester te worden. Motta Visconti ligt in een van de meest armoedige streken van Italië, en de in zijn geboorteplaats heerschende ellende trof den jongen CASERIO reeds als kind. Herhaaldelijk barstte hij als kind in tranen uit, als hij de ontzettende ellende van vele zijner dorpsgenooten zag. Als dertienjarige jongen werd hij te Milaan als leerjongen bij een

pottebakker geplaatst en kwam hier het eerst in aanraking met de groote maatschappij, weg uit het streng religieuse milieu van vroeger. In de eerste jaren was hij een ijverige knaap, steeds geprezen door zijn meesters. Op zijn vijftiende jaar komt hij het eerst in aanraking met anarchisten. Hij bracht met zijn vrienden zijn vrije uren door bij het in Italië populaire boggiaspel, en hoorde daar het eerst over anarchisme spreken. Hij wil meer van het anarchisme te weten komen, koopt zich voor zijn weinige spaarpenningen anarchistische couranten en brochures. Maar het lezen vlot niet erg, hij heeft het slechts gebrekkig geleerd, CASERIO wendt zich daarom tot eenige der mannen, die hij over anarchisme heeft hooren spreken, met het verzoek hem meer daaromtrent mede te deelen. Dezen, meest ouderen in jaren, belasten er zich gaarne mee dezen knaap in hunne denkbeelden in te wijden, ze verklaren hem doel en strekking der theorie en CASERIO, die zelve als kind de ellende onder den boerenstand gezien heeft en nu door zijn nieuwe vrienden nog gewezen wordt op deze ellende en den overgrooten overvloed anderzijds, meent die hem nieuw geopenbaarde leer te begrijpen; de vijftienjarige knaap vindt een mooi ideaal die toekomst-maatschappij van algemeene gelijkheid en geluk. Zijn religieus enthousiasme van vroeger wordt hem door zijne nieuwe vrienden langzamerhand uitgepraat, in 1890 is het geheel verdwenen en is voor den jongen CASERIO het anarchisme eene nieuwe religie geworden. Zijn ouders en broers verwijten hem zijn nieuwe ideeën; om die verwijten te ontwijken gaat hij niet meer naar zijn geboorteplaats terug. Op 't einde van 1890 breekt hij geheel met zijn oude vrienden, de

zeventien-jarige jongen is volbloed anarchist geworden, sluit zich bij eene anarchistische groep aan en gaat uitsluitend met anarchisten om. Hij is nog steeds de kalme, droomerige jongen van vroeger en raakt slechts in drift en opwinding, als iemand hem op sociaal gebied tegenspreekt. In 't anarchisme gaat hij geheel op, leest couranten en anarchistische brochures en brengt zijn vrije uren door in gezelschap van anarchistische vrienden en wel speciaal met den advokaat GORI. In 1892 verlaat hij Italië om zich aan den militairen dienst te onttrekken. Hij trekt te voet door Zwitserland naar Lyon, Vienne en Cette, overal opname vindend in de anarchistische clubs. In Cette wordt hij ziek, ligt twee maanden in het hospitaal, gaat naar Lyon terug en begaat daar zijn misdaad. Dit is in 't kort de levensgeschiedenis van CASERIO. Sedert zijn 15de jaar is hij haast uitsluitend met anarchisten omgegaan. De anarchisten verwerpen met verontwaardiging de beschuldiging, de oorzaak van den dood van CARNOT geweest te zijn. GORI, CASERIO's vriend, ontkende ten sterkste, in dit opzicht eenigen invloed op CASERIO uitgeoefend te hebben; slechts zuiver theoretisch had hij het anarchisme met hem besproken: „L'idée pure n'a jamais armé une main criminelle. Les actes anarchistes dépendent des temperements individuels." Dit is zeer fraai door GORI gezegd en ik geloof ook niet, dat de „théoréticiens" direct tot bepaalde gewelddaden aansporen, want, voor zoover ze meer ontwikkeld zijn, zien ze zelve het immoreele van alle gewelddaden in, terwijl ze ook wel oppassen niet direct tot geweld aan te sporen, om buiten aanraking met de justitie te blijven. Maar, als men eens nagaat, op welke wijze de theorie den minder

ontwikkelden man wordt bijgebrācht, dan ziet men duidelijk, welken funesten invloed de theorie zelve al op onontwikkelde menschen heeft. Bij den intellectueel weinig ontwikkelden man kunnen de „théoréticiens" niet komen met hunne wetenschappelijke theorieën, de boeken van GRAVE, RÉCLUS en KROPOTKINE zouden toch niet begrepen worden. Bij den minder ontwikkelden moet meer practisch gewerkt worden, in felle kleuren, voor allen licht begrijpelijk, moet de anarchistische theorie verklaard worden; de materieele zijde wordt sterk op den voorgrond gesteld, terwijl ook zoo duidelijk mogelijk gewezen wordt op de tegenstelling tusschen de groote ellende eenerzijds en den overgrooten overvloed anderzijds. Zoodoende wordt de haat tegen de bourgeoisie aangewakkerd. De „théoréticiens de la propagande par le fait" nemen gewoonlijk deze taak op zich, handige welbespraakte individuen, die de menschen, tot wie ze spreken, precies kennen en weten, hoe ze met hen moeten omgaan. In handen van deze menschen viel de vijftien-jarige CASERIO. Hij was geheel onontwikkeld en had volgens eene verklaring van zijn broer op het school, dat hij tot zijn tiende jaar bezocht had, zoo goed als niets geleerd. Op den leeftijd, waarop de jongen in 't algemeen zijn eerste eigen gedachten begint te vormen en gaat denken over andere dan zijn dagelijksche bezigheden, kwam CASERIO in aanraking met de anarchisten. Kan men het den jongen, onontwikkelden CASERIO kwalijk nemen, dat hij zich voelde aangetrokken tot de anarchistische leer? In de Lombardische hoogvlakte had hij zelve de ontzettende ellende zijner medemenschen gezien en op zijn gevoelig karakter had dit een diepen

indruk gemaakt. In Milaan zag hij daar tegenover staan die groote weelde en de onrechtvaardigheid dezer tegenstelling, op handige wijze geaccenteerd door de propagandisten, moest ook den jongen CASERIO treffen. Hem werd voorgespiegeld eene ideale maatschappij van algemeen geluk, gelijkheid en vrijheid, zoo gemakkelijk te bereiken, als de arbeidersstand slechts wilde en de oorzaken van de hedendaagsche ellende deed verdwijnen. Eerst hoorde hij die theorieën uit den mond der anarchisten, toen trachtte hij ze te bestudeeren, werd intiem bevriend met anarchisten en wel voornamelijk met den advokaat GORI, die door zijn leeftijd en zijn meerdere ontwikkeling een groot zedelijk overwicht op den onontwikkelden boerenjongen had. Met hen hield hij lange gesprekken en in deze gesprekken werden hem de „ware" oorzaken der hedendaagsche ellende geopenbaard. Onder den invloed van deze vrienden leerde hij in alle niet-anarchisten uitzuigers kennen, misdadigers en in alle hedendaagsche maatschappelijke instellingen slechts hinderpalen voor de bereiking van het ideaal, dat hem voorgespiegeld was. Hij hoorde, hoe de daden van RAVACHOL, VAILLANT, HENRY en anderen geprezen werden en de daders zelve verheerlijkt werden. En dit alles hoorde CASERIO slechts van eene zijde vertellen, daar hij slechts met anarchisten in aanraking kwam. En overal, waar hij kwam, hoorde hij het opnieuw, omdat hij overal de anarchistische clubs opzocht en zich slechts bij de anarchisten aansloot. De anarchistische leer werd voor CASERIO een axioma, een onomstootelijke waarheid ook de beschuldigingen door de anarchisten tegen de bourgeoisie uitgebracht. In zijne oogen werden HENRY

en VAILLANT helden en martelaars en hunne aanslagen pogingen om de algemeene gelukzaligheid te bereiken. Al deze opvattingen waren den onontwikkelden CASERIO door zijn vrienden bijgebracht en CASERIO geloofde alles, wat zijn vrienden hem zeiden, want dezen hadden op hem een groot zedelijk overwicht, zoowel door hun leeftijd, als ook velen door hunne meerdere intellectueele ontwikkeling. Hierbij voegde zich de karaktertrek, in zijn jeugd reeds geopenbaard, van dweeperig enthousiasme voor eene leer, die hem heilig toescheen. Wat hij vroeger voor den godsdienst gevoeld had, voelde hij nu voor 't anarchisme, en voor dat anarchisme wilde hij werken en streven. Door zijn voortdurenden omgang met anarchisten was hem geleerd de gewelddaden tegen de bourgeoisie als iets moreel geoorloofds te beschouwen. In Milaan, Lugano, Vienne Lyon en Cette, overal, hoorde hij dezelfde theorieën en beschuldigingen tegen de bourgeoisie. Toen besloot hij ook eene daad te doen ten bate der menschheid, hij wilde VAILLANT en HENRY wreken en zich zelven opofferen voor het anarchistisch idée.

CASERIO was volkomen te goeder trouw, hij meende door zijn aanslag der menschheid een dienst te bewijzen. IJdel was hij niet, zijn zucht naar het martelaarschap was veeleer eene uiting van zijn droomerig, dweepziek karakter. Daarbij was hij iemand van groote bescheidenheid, die nooit getracht heeft zich op den voorgrond te dringen. LOMBROSO haalt het bewijs voor CASERIO's bescheidenheid uit zijn handschrift en noemt tevens als voorbeeld van dezen karaktertrek het ideaal, dat CASERIO zich voorstelde door de verwezenlijking zijner ideeën te bereiken: „1.50 fr. per dag te bezitten,

een paar sous extra om tabak te koopen en in de gelegenheid te zijn veel te reizen."

Hij was zacht van aard en zeer gevoelig voor indrukken van buiten en juist deze overgroote gevoeligheid heeft hem gepraedisponeerd voor de anarchistische theorie. Hij hield innig veel van zijn ouders en verzocht nog in zijn laatsten brief zijn moeder vergiffenis voor 't verdriet, dat hij haar veroorzaakt had, maar hij kon niet anders handelen; het was zijn plicht als anarchist te doen, wat hij gedaan had.

In hoeverre de verschijnselen van hereditaire degeneratie hem tot zijn daad geleid hebben en van invloed zijn geweest op zijne wilsvrijheid, staat niet aan mij te beoordeelen. De zeer uiteenloopende meeningen van deskundigen over dit onderwerp heb ik boven vermeld.

Hoe echter de invloed van het „milieu social". Zeker, van de beteekenis zijner daad is CASERIO zich volkomen bewust geweest. Zijn aanslag was lang voorbereid, kalm overlegd en ten uitvoer gebracht met het volle bewustzijn van wat hij deed en wat de gevolgen van zijne daad zouden zijn. Kan CASERIO echter ook verantwoordelijk gesteld worden voor den gedachtegang, die hem tot zijn daad leidde, voor het feit, dat in zijn brein het plan tot den aanslag opkwam of ligt niet veeleer de diepere oorzaak hiervan bij zijn anarchistische vrienden? Direct de anarchisten te beschuldigen CASERIO tot den aanslag aangespoord te hebben, is niet mogelijk. Een feit staat echter vast; de vrienden van CASERIO hebben den vijftienjarigen jongen geleerd, de maatschappij te haten, de bourgeoisie te beschouwen als een hinderpaal voor de verwezenlijking van het algemeene maatschappelijke

geluk. Zij hebben hem bovenal geleerd de daden van HENRY en VAILLANT niet als misdaden te beschouwen, maar als handelingen van verzet tegen de tegenwoordige maatschappij, als daden van anarchistisch standpunt volkomen geoorloofd. De jonge CASERIO was wel genoodzaakt die theorieën over te nemen, hij hoorde slechts die theorieën, met andersdenkenden kwam hij haast niet meer in aanraking. Daarbij kwam, dat die theorieën hem verkondigd werden door menschen, die door hun verschil in leeftijd met CASERIO en door hunne meerdere ontwikkeling, een groot zedelijk overwicht op hem hadden. Deze levensopvatting, hem door zijne vrienden bijgebracht, en zijn droomerig, dweepziek karakter, hebben van den van nature zachtmoedigen boerenjongen een cynisch, koelbloedig moordenaar gemaakt.

Resumeerende kom ik tot de conclusie, dat CASERIO, schoon zich volkomen bewust van de strekking en de gevolgen van zijn daad, tot zijn aanslag gedreven is door de suggestie, op hem uitgeoefend door de anarchistische theorie en de levensopvattingen door zijne vrienden verkondigd. Op deze laatsten rust mijns inziens de grootste verantwoordelijkheid voor de daad van CASERIO; zij hebben door hunne theorieën van den onontwikkelden, goedaardigen jongen gemaakt een der gevaarlijkste vijanden van de hedendaagsche maatschappij. En daarom vind ik het betreurenswaardig, dat de strafwet CASERIO in al hare gestrengheid heeft getroffen en dat straffeloos, door eene nog onvoorziene leemte in de strafwet, rondloopen de hoofdschuldigen, die, door hun werktuig te verheerlijken en tot martelaar te verheffen, wellicht straffeloos weer nieuwe moordenaars zullen kweeken.

Welke is de conclusie, waartoe men komt bij 't onderling vergelijken van deze aanslagen en van de personen der daders?

RAVACHOL wil ik bij deze bespreking buiten rekening laten, hij behoort tot dezelfde groep als PINI, ORTIZ en tallooze andere gewone misdadigers, die zich slechts anarchisten noemen, of gewone misdadigers, die tegelijk ook anarchisten zijn en die in de anarchistische aanslagen tegen personen en goederen slechts een middel zien, om zich op „fatsoenlijke, politieke" wijze materieel voordeel te verschaffen. Zij hebben met de werkelijke anarchisten niets anders gemeen, dan den naam „anarchist", dien ze zich hebben weten te verschaffen om er hunne criminaliteit achter te verbergen.

Hiertegenover staat een andere groep, de fanatici, mannen als VAILLANT, HENRY, CASERIO, PALLAS, SANTIAGO SALVADOR, ANGELILLO, LUCCHENI en BRESCI, die, zonder eenig materieel voordeel te beoogen, der maatschappij den oorlog verklaard hebben en ter wille van hun idée hunne aanslagen gepleegd hebben.

Bij deze groep wordt veelal onderscheiden tusschen zielszieken en fanatici. 1) Zielszieken, zij die onder den drang van hereditaire invloeden tot het plegen van den aanslag zijn overgegaan [neiging tot krankzinnigheid, epilepsie of mysticisme]; fanatici, individuen met een ongestadig, opgewonden karakter [déséliquibrés], die door den invloed van de anarchistische lectuur en hun „milieu social" tot de daad gedreven zijn.

In hoeverre deze onderscheiding bij alle aanslagen

---

1) Zie over deze onderscheiding R. GARRAUD: L'Anarchie et la répression, pag. 12, en G. A. VAN HAMEL: L'Anarchisme et le combat contre l'anarchisme, pag. 210

consequent toegepast kan worden, is uiterst lastig na te gaan; vooral daar door het verschil van meening onder de deskundigen over den invloed der hereditaire degeneratie en over de vraag, of het ongestadig en opgewonden karakter [esprit déséquilibré] ook niet toe te schrijven is aan hereditaire invloeden, anarchisten door den een tot de eerste, door den ander tot de tweede groep gerekend worden.

Uit een practisch oogpunt lijkt het me voldoende de anarchisten van de daad te verdeelen in gewone misdadigers [RAVACHOL etc.] en zuivere anarchisten van de daad en deze laatsten samen te vatten onder den algemeenen naam „fanatici", wier fanatisme tot eene uitbarsting is gekomen door individueel verschillende omstandigheden.

Bij het bespreken van de processen van HENRY, VAILLANT en CASERIO bleken naast den invloed der anarchistische leer als oorzaken van de aanslagen mede in aanmerking te komen, 't zij verbittering over ondervonden teleurstelling, 't zij groote ijdelheid en daaruit voortspruitend een zucht naar het martelaarschap, 't zij gebrek aan ontwikkeling en eene uit onwetendheid voortspruitende naïviteit en ten slotte nog in enkele gevallen een groote gevoeligheid, sensibiliteit, eene uiting van altruïsme.

De verbittering over ondervonden teleurstellingen en leed, die er zoo toe heeft bijgedragen van VAILLANT een anarchist van de daad te maken, vindt men, al is het dan ook in een anderen vorm, terug bij PALLAS en SANTIAGO SALVADOR.

Over 't algemeen toch dragen de daden der Spaansche anarchisten een ander karakter als de overige anarchis-

tische aanslagen. Bij de daden van ANGELILLO, PALLAS en SALVADOR treedt de anarchistische propaganda bijna geheel op den achtergrond. Deze aanslagen dragen meer het karakter van wraak. Wraak voor de middeleeuwsche vervolgingen en martelingen te Montjuich, waaraan de anarchisten in Spanje blootstonden, dikwijls reeds alleen om 't feit, dat ze anarchist waren. De verbittering over deze vervolgingen was de oorzaak van de daden van ANGELILLO, SALVADOR en PALLAS. Ook dragen deze daden niet het internationale karakter der anarchistische aanslagen in 't algemeen. De daden van CASERIO, HENRY, LUCCHENI en BRESCI waren niet gericht tegen de personen der getroffenen, maar tegen CARNOT, keizerin ELISABETH en de in Terminus aanwezige personen, als staatshoofd, keizerin en bourgeois in 't algemeen, terwijl de aanslagen in Spanje wel degelijk gericht waren tegen de personen der getroffenen, omdat die personen door de anarchisten verantwoordelijk gehouden werden voor *de speciaal in Spanje heerschende toestanden.* Deze aanslagen dragen meer een locaal karakter.

De haat, door HENRY tegen de maatschappij gekoesterd, was geen gevolg van eigen lijden, maar van den invloed door de „théoréticiens de la propagande par le fait" op hem uitgeoefend en bovenal eene uiting van zijne teleurgestelde eerzucht en ijdelheid.

Deze ijdelheid, die beschouwd wordt als een der hoofdoorzaken van HENRY's aanslag en die men ook bij VAILLANT in zoo sterke mate heeft kunnen opmerken, kenteekent ook de daden van LUCCHENI en BRESCI. Is er een duidelijker bewijs, hoezeer de strekking van LUCCHENI was beroemd te worden, dan zijn eigen woorden: „*J'ai voulu tuer un personnage de marque*

pour que ça fut imprimé." Deze laatste woorden vooral kenschetsen den anarchist van de daad. Hun naam in de couranten gedrukt en zich zelve besproken te zien, door vrienden en kennissen als held verheerlijkt te worden, dat is hun ideaal. Deze trek van ijdelheid wordt door professor GAUTIER, hoogleeraar te Genève, beschouwd als een der hoofdaanleidingen van de daad van LUCCHENI; zijne ijdelheid dreef hem in 't anarchistische kamp: „Ainsi ce n'est pas le malheur qui l'a converti où perverti, c'est tout au plus l'impatience d'une vie médiocre et dépendante dont s'accommodait mal son excessive vanité." [AFRED GAUTIER: Le procès LUCCHENI pag. 347]. Toen LUCCHENI eens anarchist was hebben de lectuur van theorieën, die hij niet in staat was te begrijpen en de invloed der „théoréticiens de la propaganda par le fait" het hunne gedaan om van hem een moordenaar te maken. Naast de meening van GAUTIER wil ik even aanhalen de opinie van LOMBROSO, die in LUCCHENI ziet het type van den „criminel politique fanatique." Hij geeft als een der oorzaken voor de impulsie, die hem tot zijn daad dreef, eene neiging tot epilepsie, een gevolg van hereditaire belasting.

Op zijn dertiende jaar zou LUCCHENI zelve een aanval van epilepsie gehad hebben; zijn vader was een alcoholist: „un déséquilibré ivrogne." Deze invloed van hereditaire degeneratie neemt volgens LOMBROSO bij LUCCHENI $^1/_3$ in onder de oorzaken, terwijl de andere $^2/_3$ een gevolg zouden zijn van de economische en sociale invloeden, waarin hij geleefd heeft.

Professor GAUTIER bestrijdt deze meening, wat betreft den invloed der hereditaire degeneratie, door er op te wijzen, dat die meening slechts op vermoedens

berust, daar nooit bewezen is, dat LUCCHENI's vader een dronkaard geweest is en dat hij zelve een aanval van epilepsie gehad heeft.

De ijdelheid, die men bij LUCCHENI opmerkte, vertoonde ook BRESCI. Eenige incidenten uit het proces te Milaan wijzen op het aanwezig zijn van dien karaktertrek. Onder de terechtzitting riep hij den aanwezigen journalisten toe, toch vooral te doen uitkomen, dat hij een politiek en geen gewoon misdadiger was, terwijl een klein incident, door mij ontleend aan het verslag van het proces, bewijst hoe sterk ook bij BRESCI aanwezig was de zucht om toch vooral door het publiek gehouden te worden voor een braaf mensch, die slechts voor het anarchistisch idee gehandeld heeft. Bij het verhoor van den getuige TONDINI, een schoenmaker, bij wien BRESCI als knaap werkzaam was, verzocht BRESCI TONDINI zich te herinneren, dat hij, toen hij als knaap bij TONDINI was, nooit een bord soep of een stuk brood aanraakte, voor hij er herhaaldelijk toe aangespoord was. BRESCI wilde door een bevestigend antwoord op deze vraag zijn bescheidenheid en onbaatzuchtigheid bewijzen. Getuige TONDINI herinnerde zich dit feit niet meer, 't was dan ook 22 jaar geleden, sedert Bresci bij hem was.

De zucht naar het martelaarschap openbaarde zich zoowel bij VAILLANT, HENRY en CASERIO als ook bij LUCCHENI en BRESCI. Zij allen verlangden er naar te lijden voor het anarchisme.

De groote onwetendheid van het meerendeel der anarchisten van de daad is zoowel toe te schrijven aan een gebrekkige opvoeding als ook aan den jeugdigen leeftijd van velen hunner.

VAILLANT was betrekkelijk onontwikkeld, CASERIO was geheel onontwikkeld, eveneens SANTIAGO SALVADOR, PALLAS en LUCCHENI. Vrij ontwikkeld was BRESCI, terwijl HENRY en ANGELILLO, de moordenaar van CANOVAS DEL CASTILLO, een goede opvoeding genoten hadden. Bij deze twee laatsten treft ons echter weer de leeftijd, HENRY was 21 jaar, ANGELILLO 20 jaar oud, toen hij zijn aanslag pleegde. En gaat men de andere bekende anarchisten na, dan ziet men, dat slechts een paar ouder dan 30 jaar zijn; CASERIO was 21 jaar, LÉAUTHIER 20, PALLAS 24, VAILLANT 31, BRESCI 31, SALVADOR 33. Deze menschen nu beweerden eene juiste opinie te hebben over politieke en sociale toestanden, mannen eensdeels intellectueel geheel onontwikkeld of slechts gebrekkig ontwikkeld en eenzijdig ingelicht, anderdeels van zoo jeugdigen leeftijd, dat gebrek aan ervaring en practische ondervinding het onmogelijk maakten een zuiver oordeel te hebben over een, zoo in alle maatschappelijke toestanden ingrijpend, onderwerp. Het is wel eigenaardig, dat nooit een der intellectueel goed ontwikkelde, oudere théoréticiens zich heeft schuldig gemaakt aan een dezer aanslagen, die door velen hunner steeds goedgekeurd en geprezen worden.

De onwetendheid der mannen van de daad blijkt vooral uit de naïve domheid, waarmee ze hunne slachtoffers gekozen hebben. De Spaansche anarchisten wil ik hier buiten laten; hunne daden dragen een meer locaal karakter, waren meer wraakoefeningen voor in de laatste jaren opgekomen locale toestanden, waarvoor verantwoordelijk gesteld werden de in Spanje meest invloedrijke personen. Niet zoo HENRY, CASERIO,

LUCCHENI en BRESCI. 1) Hunne daden droegen geen locaal karakter, maar moesten dienen als kritiek op alle maatschappelijke toestanden. Zij kozen een bepaalde groep personen of een bepaald persoon uit, die ze mede verantwoordelijk hielden voor de inrichting der hedendaagsche maatschappij, daar ze zich verbeeldden, dat die menschen door hunnen persoonlijken invloed de macht hadden de maatschappelijke toestanden te doen veranderen, toestanden die sedert eeuwen door eene geleidelijke maatschappelijke ontwikkeling geworden zijn. Is er een dommere, een meer imbeciele daad denkbaar, dan de laffe aanslag van LUCCHENI, die de grijze, zeventig-jarige keizerin trof, die haar meende verantwoordelijk te moeten stellen voor de maatschappelijke ellende. „J'ai voulu tuer un gros personnage, un „Mont Blane", un de ceux qui depuis dix neuf siècles oppriment l'ouvrier et exploitent le peuple." Daarom doodde hij de oude, algemeen geachte vorstin, wier heele leven haast uitsluitend een streven is geweest, om, voor zoover het in hare macht stond, het lot der arme volksklasse te verbeteren.

Waarlijk deze phrase, door LUCCHENI op de terechtzitting geuit, karakteriseert de anarchistische aanslagen in het algemeen en ook de domme naïviteit van vele anarchisten van de daad.

Naast deze eigenschappen, die vele der anarchisten van de daad gemeen hebben, moet nog vermeld worden het altruïsme, dat zich vooral bij VAILLANT, CASERIO, PALLAS en ANGELILLO in zoo sterke mate

1) Ik noem hier VAILLANT opzettelijk niet, omdat zoowel door zijn persoonlijke omstandigheden als ook door de slachtoffers, die hij uitkoos, zijn aanslag de minst onlogische schijnt te zijn.

geuit heeft. Een bewijs van het groote altruïsme van PALLAS haalt LOMBROSO aan. PALLAS, vroeger matroos, had schipbreuk geleden en had zich met nog een der opvarenden weten te redden op een eiland, waar ze de komst van een passeerend schip afwachtten. Een voorbijvarend vaartuig merkte hunne noodseinen, zette een boot uit en nam PALLAS op, maar wilde niet wachten op den anderen schipbreukeling, die dien dag het binnenland ingegaan was en na een dag wachtens nog niet teruggekomen was. Toen de kapitein order gaf om weg te varen, sprong PALLAS overboord en zwom naar het eiland terug, omdat hij liever met zijn lotgenoot wilde omkomen, dan hem alleen achterlaten.

Dit altruïsme heeft vaak eene groote gevoeligheid voor het lijden van anderen ten gevolge.

LOMBROSO wijst er verder op, dat behalve CASERIO nog verschillende andere mannen van de daad erfelijk belast waren. HENRY's grootvader pleegde een aanslag op LOUIS PHILIPPE, zijn vader verheerlijkte in liederen de Parijsche commune en was zelve communard geweest; de vader van SANTIAGO SALVADOR was zoon van een misdadiger, een van SALVADOR's ooms heeft zelfmoord gepleegd. Ook LUCCHENI rekent hij, zooals boven vermeld is, tot de erfelijk belasten.

De dweepzieke natuur der anarchisten van de daad uitte zich bij velen in hunne jeugd reeds door religieus fanatisme. LOMBROSO noemt als voorbeeld: RAVACHOL, HENRY, CASERIO, PALLAS en SANTIAGO.

De verdedigers trachtten meestal hunne verdediging te baseeren of 't feit, dat volgens hunne meening de daders gehandeld hadden onder den hypnotischen invloed der anarchistische theorieën. Voor een geval

als dat van CASERIO is mijns inziens die meening wel aan te nemen. Daar toch was de dader van kind af haast uitsluitend met anarchisten omgegaan en de anarchistische leer de eenige, die hij gehoord had. De theorie is hem door oudere en meer ontwikkelden ingetrechterd, CASERIO heeft gehandeld, omdat hij niet beter wist en daardoor zich verbeeldde een goede daad te doen. Niet zoo de andere mannen van de daad, die niet uitsluitend met anarchisten zijn omgegaan en die eerst, zooals bij velen hunner het geval is, kort vóor hunnen aanslag tot het anarchisme zijn overgegaan. Hunne was een meening, die ze zich zelven bijgebracht hebben en niet zooals bij CASERIO een leer, die hen reeds als vijftienjarige jongen opgedrongen was.

Bij hen zijn zeker de theorieën een groote factor geweest in het plegen van den aanslag, maar spreken ook nog andere belangrijke factoren mee en is de invloed, door anarchisten en de anarchistische theorie op hen uitgeoefend, niet zoo sterk geweest, dat daardoor de werking van normale motieven opgeheven werd.

Eene gemeenschappelijke beoordeeling te geven van de mannen van de daad is uiterst lastig. Elke aanslag staat op zich zelve en moet ook op zich zelve met alle bijkomende omstandigheden behandeld worden. Wat den invloed der anarchistische theorie betreft, het anarchisme, zuiver theoretisch genomen, is niet gevaarlijk. Het is eene idealistische utopie, die door de wetenschappelijke anarchisten meer als zedeleer, dan wel als middel tot politieke agitatie beschouwd wordt. De leer zelve is echter te wetenschappelijk om door geheel onontwikkelden begrepen te worden. Voor

oeconomisch benadeelden heeft ze echter een groote aantrekkingskracht, door hare materieele zijde, door hare voorspiegeling van algemeen materieel welvaren in de toekomst. Door deze materieele zijde en vooral door hare scherpe kritiek op de hedendaagsche maatschappelijke toestanden wordt de anarchistische leer gevaarlijk, zoodra ze geopenbaard wordt aan menschen, die ontevreden zijn met hun lot, aan onontwikkelden en vooral aan dweepachtige jongelieden, die door hunne weinige ondervinding niet in staat zijn een juist oordeel te hebben over toestanden, zoo diep ingrijpend in het maatschappelijke leven.

Volksleiders accentueeren die tegenstellingen tusschen hedendaagsche ellende en toekomstig geluk, zij exploiteeren den invloed, dien juist dit gedeelte der leer op ontevredenen, onontwikkelden en jonge dweepers uitoefent; zij staven hunne theorieën door voorbeelden uit het dagelijksch leven, uit de naaste omgeving en stempelen zoodoende de in haar grondvorm ideale leer tot een gevaar voor de maatschappij.

Bij de anarchisten van de daad, vaak gepraedisponeerd door hereditaire invloeden, 't zij dat die van psychischen of van zuiver organischen aard zijn, hebben het karakter en de oeconomische, politieke of sociale toestanden, waarin ze geleefd hebben en grootgebracht zijn, het hunne gedaan, terwijl de anarchistische theorieën gewoonlijk den doorslag gegeven hebben, om hen tot hunne misdaden te drijven.

HOOFDSTUK V.

Middelen tot bestrijding van het anarchisme van de daad.

Mij rest nu nog te bespreken de middelen tot bestrijding van 't anarchisme van de daad, de wijze, waarop de maatschappij zich heeft trachten te verdedigen tegen de zinnelooze aanslagen dezer fanatici.

De middelen, waartoe de maatschappij in de eerste plaats greep, waren wetten, speciaal gericht tegen de anarchistische propaganda en preventieve politiemaatregelen, 't zij voortvloeiende uit speciaal tot dit doel vervaardigde wetten, 't zij als uiting van de algemeene bevoegdheid der politie, maatregelen te nemen, ter handhaving der openbare orde.

De meest belangrijke wetten, door de verschillende Europeesche staten gegeven, zijn:

Voor Frankrijk:

De perswet van 29 Juli 1881.

De wet van 2 April 1892, tot wijziging van art. 435 en 436 van den Code Pénal.

De wet van 18 December 1893, tegen de vereeniging van misdadigers.

De wet van 18 December 1893, op het onder zich hebben en de fabricatie van ontploffingsmiddelen.

De wet van 18 December 1893, tot wijziging van de perswet.

De wet van 28 Juli 1894, tot wijziging van de perswet.

Voor Italië:

Drie wetten van 19 Juli 1894, te weten:

De wet op misdrijven, begaan door het gebruik van ontploffingsmiddelen.

De wet tegen het opruien tot, en verheerlijken van misdrijven door de pers.

De wet ten behoeve der openbare veiligheid.

De wet van 17 Juli 1898, behelzende tijdelijke en dringende voorzorgsmaatregelen ter handhaving der openbare orde.

Voor België:

De wet van 15 October 1881, regelende het onder zich hebben, transport en gebruik van ontploffingsmiddelen.

De wet van 22 Mei 1886, tot wijziging van de wet van 15 October 1881.

De wet van 23 Augustus 1887, een tijdelijke wet tegen opruiing zonder gevolg.

De wet van 25 Maart 1891, vervangende de wet van 23 Augustus 1887.

Voor Spanje:

De wet van 1883, op het vernietigen van goederen door verwoesting en brandstichting.

De wet van 11 Juni 1893, tegen misdrijven, begaan door het gebruik van ontploffingsmiddelen.

Voor Zwitserland:

De wet van 25 Juli 1894, op het misdadig gebruik van ontplofbare stoffen.

Voor Engeland:

De wet van 10 April 1883, the explosive substances act.

Voor Oostenrijk:

De wet van 27 Mei 1885: Das Sprengstoffgesetz.

Voor Duitschland:

De wet van 9 Juni 1884: Das Sprengstoffgesetz.

Over den inhoud dezer wetten zie men het tweede hoofdstuk; hier wil ik niet elk dezer wetten afzonderlijk bespreken, maar veeleer de bestrijdingsmiddelen in het algemeen.

Het doel der wetten was, 't zij te dienen ter aanvulling van leemten in de bestaande strafwetten, voor zooverre strafbare feiten, in de laatste jaren vooral door anarchisten begaan, niet vielen onder de bepalingen der bestaande strafwetten; 't zij strafbaar te stellen met een zwaardere strafrechtelijke sanctie feiten, die reeds onder bestaande strafbepalingen vielen, maar die, volgens de meening der wetgevers, een zwaardere straf verdienden, voor zooverre zij begaan werden in den tegenwoordigen tijd van sociale woelingen of voor zooverre zij eene uiting waren van anarchistische propaganda.

Vele dezer wetten dragen het karakter van uitzonderingswetten, buitengewoon sterk treedt dit op den voorgrond bij de Italiaansche en Spaansche wetten en bij de Fransche wet van 28 Juli 1894. De wetgevende machten hebben zoodoende gemaakt eene aparte categorie anarchistische misdrijven. Wel is in vele wetten niet uitdrukkelijk het begrip: „anarchistische misdrijven" in de wet zelve opgenomen, maar toch

heeft men dit oogmerk door den geheelen vorm der wetten uitdrukkelijk laten uitkomen en is het feit, dat zij speciaal gericht zijn tegen de anarchistische misdrijven, bij de bespreking der wetten door de wetgevende machten steeds sterk op den voorgrond getreden. Er zijn er echter, die wel degelijk de uitdrukking „anarchistisch" bevatten en waarin bepaalde feiten slechts strafbaar zijn of met een zwaardere straf bedreigd worden, als ze het karakter dragen van „anarchistische propagandadaden". (Acte de propagande anarchiste, menées anarchistes.)

Door deze wetten is in verschillende landen naast de gewone strafwet, eene speciaal anarchistische strafwet ontstaan en worden verschillende, vooral door anarchisten begane, misdrijven, schoon ze reeds vielen onder de bestaande strafwetten, berecht naar speciaal voor dat doel gemaakte wetten.

Afgezien nu van de quaestie, of in 't algemeen uitzonderingswetten al dan niet wenschelijk zijn, doet zich hier de vraag voor of speciaal bij misdrijven, begaan door anarchisten van de daad, uitzonderingswetten een gewenscht bestrijdingsmiddel zijn.

Wat toch willen de anarchisten? Ze weten, dat ze voor hunne daden gestraft zullen worden en vinden dit heel natuurlijk; „wij leven op voet van oorlog met de maatschappij, wij treffen haar, zij treft ons terug," dat is hunne wijze van redeneeren. Maar als gewone misdadîgers willen ze niet beschouwd worden. Volgens hen dragen hunne daden uitsluitend het karakter van politieke misdrijven en desovereenkomstig willen ze ook behandeld worden.

Het begrip „politieke misdrijven" is echter reeds

lang vastgesteld door de wetenschap en met het oog op de internationale uitleveringsverdragen ook op de internationale juristen-congressen nader gedefinieerd. Onder politieke misdrijven zijn dan te verstaan, misdrijven gericht tegen een bepaald regeeringsstelsel of tegen het regeeringsstelsel van een bepaalden staat en vallen hier niet onder de anarchistische aanslagen, die niet gericht zijn tegen een bepaald regeeringsstelsel, maar tegen elk regeeringsstelsel, in welken vorm ook, tegen de geheele maatschappelijke orde. Zij dragen meer het karakter van sociale misdrijven, gericht tegen de heele maatschappij.

Reeds in 1882 werd bij de zitting van het „Institut de droit international" deze quaestie door den Zwitzerschen gedelegeerde BLUNTSCHI ter sprake gebracht; in 1892 besloot het „Institut de droit international" een einde te maken aan de twistvraag in hoeverre de anarchistische misdrijven als politieke misdrijven waren te beschouwen en aan de moeilijkheid, die zich dien ten gevolge voordeed bij de uitlevering van anarchisten. Op voorstel van den Belgischen afgevaardigde ALBÉRIC ROLLIN werd, met het oog op de uitlevering van politieke misdadigers, art. 14 der Oxfordsche resoluties vervangen door een nieuw artikel: „*Ne sont point réputés politiques, au point de vue des règles qui précèdent les faits délictueux, qui sont dirigés contre toute organisation sociale, et non pas seulement contre tel état déterminé ou contre telle forme de gouvernement.*"

Door de jurisprudentie zijn de anarchisten nooit als politieke misdadigers beschouwd; de vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie hebben nooit

verzuimd te doen uitkomen, dat ze de anarchisten beschouwen als gewone misdadigers en dat hunne daden niets met politieke misdrijven gemeen hebben. Aan den anderen kant echter waren ze door de bestaande wetten genoodzaakt tegen de anarchisten eene straf te eischen, niet op grond van 't gemeene recht, maar op grond van de speciaal tegen de anarchistische misdrijven gerichte wetten en werden de anarchisten, schoon beschouwd als gewone misdadigers, toch anders behandeld. Met meer gestrengheid, dat is zeker.

Maar juist hierin zagen de anarchisten een bewijs, dat de maatschappij hen niet als gewone misdadigers beschouwde, maar als iets aparts, als eene afzonderlijke groep misdadigers, voor wie de gewone strafwet niet voldoende was. De maatschappij beschouwde hen als een factor, waarmee rekening moest gehouden worden en die, door 't groote gevaar dat ze voor de maatschappij opleverden, met een strengere strafmaat moesten bedreigd worden. En deze gestrengheid, schoon ze hen aan de eene zijde verbitterde, streelde toch hunne ijdelheid. Ze willen als iets aparts beschouwd worden en zijn betrekkelijk onverschillig voor de straf, zoo ze slechts niet als gewone misdadigers beschouwd en behandeld worden. In plaats van af te schrikken hadden de tegen het anarchisme gerichte wetten het gevolg, dat de anarchisten in die wetten zagen, eene erkenning door de maatschappij van de anarchisten van de daad niet als gewone misdadigers, maar als een macht, die een groot gevaar voor de maatschappij oplevert en waarmee rekening moet gehouden worden. Zij zagen hierin een behaald succes, ze meenden door

hunne gewelddaden der maatschappij afgedwongen te hebben de erkentenis, dat het anarchisme was een factor in de sociale ontwikkeling, waarmee rekening moest gehouden worden. In dit succes zagen de mannen van de daad een aanmoediging om hunne geweldadige praktijk voort te zetten om nieuwe successen te behalen.

Daarom geloof ik, dat juist bij het anarchisme de uitzonderingswetten een verkeerde uitwerking gehad hebben. Het ware veel wenschelijker geweest, de anarchisten uitsluitend volgens de gewone strafwetten te behandelen en slechts daar, waar de bestaande wet eene leemte bevat en niet strafbaar stelt feiten door anarchisten begaan, wier strafbaarheid ter handhaving der openbare orde en veiligheid noodzakelijk blijkt, door aanvulling der bestaande strafwet in die leemte te voorzien op eene wijze, dat het door den anarchist begane strafbare feit valt onder een strafbepaling tegen een, door de strafwet in 't algemeen strafbaar gesteld, feit.

De wetten tegen het anarchisme van de daad hebben eene drieledige strekking:

a. Onschadelijk maken der anarchisten ten opzichte der maatschappij.

b. Afschrikkend te werken door de gestrengheid der bedreigde straffen.

c. Preventief te werken en door tijdig ingrijpen in het doen en laten der anarchisten het ontstaan der aanslagen te voorkomen.

Ter bereiking van dit doel hebben de wetgevers de, door de anarchisten begane, strafbare feiten naar hunnen aard onderscheiden in aanslagen tegen personen en goederen, voorbereidende maatregelen, opruiing en verheerlijking.

De anarchistische aanslagen. Bij de aanslagen onderscheidt men, met het oog op de strafrechterlijke sanctie, tusschen aanslagen gericht tegen personen en aanslagen uitsluitend gericht tegen goederen. Aanslagen tegen personen worden, voor zoover ze iemands dood tengevolge hebben en dit gevolg te voorzien was, beoordeeld naar de algemeene strafbepaling op moord, behalve in zoover de wetgever nog apart in de wetten tegen het anarchisme speciale bepalingen opgenomen heeft omtrent aanslagen tegen personen door middel van ontploffingsmiddelen. De straffen zijn in beide gevallen steeds de zwaarste, de doodstraf en levenslange vrijheidsstraf, naarmate de doodstraf in 't gewone recht nog bestaat of afgeschaft is. Heeft de aanslag niet den dood, maar slechts de verwonding van een of meer personen tengevolge, dan wordt de aanslag berecht naar de algemeene regelen op poging tot moord. Eene uitzondering hierop vormen de Italiaansche en Spaansche wetten. De Italiaansche wet, die, schoon ze in 't gewone recht poging met een minder zware straf bedreigt, dan de volbrachte daad zelve, bij misdrijven door het gebruik van ontploffingsmiddelen poging gelijk stelt met de volbrachte daad, als door die poging personen gewond zijn en de Spaansche wetgeving tegen het anarchisme, die bij aanslagen door middel van ontplofbare stoffen de daders steeds met de zwaarste straf bedreigt, ook al is slechts materieele schade ontstaan, mits slechts gevaar voor personen te duchten was.

In de bedreiging met straf van het uitsluitend veroorzaken van materieele schade zijn, voorzoover deze aanslagen niet vallen onder poging tot moord, de

wetgevers in de verschillende landen gewoonlijk afgeweken van het gewone recht en hebben het veroorzaken van materieele schade door middel van ontplofbare stoffen bedreigd met zwaardere straf, dan in 't algemeen gesteld is op 't veroorzaken van materieele schade, vrijheidsstraffen in duur varieerende naar gelang van de plaats waar en de omstandigheden, onder welke de aanslag heeft plaats gehad.

In de praktijk zijn deze regelen steeds met de grootste gestrengheid toegepast en zijn de daders der aanslagen, op enkele uitzonderingen na, steeds met de meest zware straffen gestraft.

Is dit juist gezien, is het wenschelijk geweest, ter bestrijding van 't anarchisme van de daad op de daders der anarchistische aanslagen steeds de zwaarste straffen toe te passen?

In vele landen, waar de doodstraf afgeschaft is, zijn na de anarchistische aanslagen stemmen opgegaan tot wederinvoeren der doodstraf in 't algemeen of speciaal voor misdrijven door anarchisten begaan. Men vond de levenslange gevangenisstraf niet zwaar genoeg voor menschen als LUCCHENI, ACCIARITO en BRESCI. Ik geloof, dat dit een zuiver subjectieve, individueele opvatting is, afhangende van de vraag, in hoeverre de vrees voor den dood bij de verschillende individuen grooter is dan de vrees voor de ontzettende toekomst, die ze te gemoet gaan in eenzame opsluiting. „Il Ergastolo", de levenslange kerkerstraf in Italië, is een straf waarbij de veroordeelde de eerste tien jaren in eenzame opsluiting moet doorbrengen en den overigen tijd van zijn leven over dag in gemeenschappelijke arbeidszalen met verplicht stilzwijgen; is deze straf werkelijk minder

zwaar dan de doodstraf? Zou de hoop op een toekomstige revolutie den ongelukkige, die tot deze straf veroordeeld is, werkelijk kracht genoeg geven om die moreele marteling te doorstaan. Geen indrukken van de buitenwereld, de eerste tien jaren geen sterveling te mogen zien, zelfs niet den gevangenbewaarder, en dan gedurende het geheele leven geen woord te mogen spreken, werkt die straf niet als een langzaam vergif, den mensch moreel doodend, hem langzaam maar zeker tot waanzin drijvend. De bewijzen bestaan, PASSANANTE 1) en ACCIARITO, twee van de vier niet ter dood veroordeelde „régicides", zijn krankzinnig geworden; hoe zal het op den duur met BRESCI en LUCCHENI gaan? Ik geloof, dat dan toch de doodstraf te verkiezen is boven de levenslange opsluiting en meen me te moeten aansluiten bij de meening van Prof. v. LISZT, die de levenslange kerkerstraf noemt: „Eine langsame, qualvolle Hinrichtung" en daarboven verkiest de doodstraf, die hem menschelijker en milder toeschijnt, dan zulk een begraven van levenden. De heer DOMELA NIEUWENHUIS, een der anarchisten, wiens oordeel ik over deze quaestie gevraagd heb, zou de doodstraf verre verkiezen boven de levenslange opsluiting, maar zou, daar hij het als een individueele opvatting beschouwt, het wenschelijk vinden om bij voorkomende gevallen, den veroordeelde zelve de keuze tusschen deze twee straffen te laten.

Niet om deze reden, omdat ik de levenslange opsluiting een zwaardere straf vind dan de doodstraf, maar om een andere reden, geloof ik, dat juist bij de anarchisten de doodstraf een verkeerde uitwerking heeft.

---

1) Zie Dr. E. RÉGIS: Le régicide Caserio, Arch. d'anth. crim. 1895.

Door de gevolgen, die de doodstraf heeft, mist ze absoluut haar doel. Bij de anarchistische aanslagen zijn de hoofdargumenten der aanhangers van de doodstraf onschadelijk maken der daders en afschrikkend werken. Mijns inziens voldoet de doodstraf aan geen van deze beide voorwaarden. Terwijl eenerzijds door de doodstraf de daders zelve wel onschadelijk gemaakt worden, worden ze door den martelaarscultus, die zich op hun graf ontwikkelt, na hun dood een gevaarlijk wapen in handen der fanatici. Want, zoowel de zucht om de terechtgestelden te wreken, als ook het verlangen om, evenals zij, verheerlijkt te worden, heeft vele anarchisten tot hunne daden gedreven. Afschrikkend werken doet de doodstraf niet, noch VAILLANT, noch HENRY, noch CASERIO vreesden den dood, integendeel! Zij verlangden hem als de vrucht van hunne daad, de verheerlijking door hunne kameraden, het martelaarschap en de martelaarscultus op hun graf. De doodstraf heeft den martelaarscultus doen ontstaan. De martelaarscultus, de verheerlijking van terechtgestelde misdadigers, is een der groote oorzaken van de anarchistische aanslagen geworden.

LOMBROSO veroordeelt sterk het uitspreken van doodvonnissen tegen anarchisten. Voor schurken als RAVACHOL en PINI vindt hij de doodstraf gerechtvaardigd, niet zoo voor VAILLANT, HENRY en CASERIO. Hunne hereditaire gebreken, de schadelijke invloed van het milieu, waarin ze geleefd hebben, de droevige toestanden, waarin ze zijn grootgebracht, hun gemis aan aangeboren criminaliteit, had voor hen moeten pleiten. Men had ze onschadelijk moeten maken door ze in een krankzinnigengesticht te plaatsen. Dan had men tevens

het anarchisme van de daad een zwaren knak toegebracht, dan had men getoond de anarchisten niet „au sérieux" te nemen, maar het anarchisme van de daad te beschouwen als een ziekelijk verschijnsel. „In Frankreich, wo alles lächerliche wirkt wie ein tödtliches Gift, wäre es vielleicht angebracht diese Verbrecher soweit sie epileptisch oder hysterisch sind in die Irrenanstalten zu überweisen, denn Märtyrer werden verehrt und angebetet, über Narren dagegen lacht man, und ein lächerlicher Mensch ist niemals gefährlich." [LOMBROSO, Die Anarchisten, pag. 123.]

Evenals met de doodstraf is het gesteld met de andere straffen tegen de anarchistische aanslagen. Steeds, slechts uitgaande van 't gevaar, dat de anarchisten opleverden, zijn de allerzwaarste straffen tegen hen uitgesproken en is slechts zelden rekening gehouden met invloeden en toestanden, die een veel minder zware straf zouden gerechtvaardigd hebben. Het meerendeel der vonnissen tegen de anarchisten is uitgesproken op een tijdstip, toen de rechters en juryleden nog stonden onder den indruk van verontwaardiging en verbittering, die zich over de geheele maatschappij, na elken nieuwen aanslag, geopenbaard had tegen de anarchistische moordenaars en terroristen. Is de invloed door de „théoréticiens de la propagande par le fait" en de anarchistische lectuur uitgeoefend op de meestal jonge en onervaren daders niet van dien aard geweest, dat daarmede rekening had kunnen gehouden worden? De meeste mannen van de daad dachten, dat, wat ze deden, goed was; hunne daden waren uitingen van domheid en gebrek aan ontwikkeling en vaak van beide, ze handelden, omdat ze niet

beter wisten. Is het juist geweest, deze menschen, van nature geen misdadigers, de zwaarste straffen op te leggen? LOMBROSO en andere criminalisten spreken als hunne overtuiging uit, dat vele anarchisten van de daad, indien hun een minder zware straf ware opgelegd en zij, na ondergaan hunner straf, in een van vroeger verschillend milieu waren gebracht, bruikbare en nuttige leden der maatschappij hadden kunnen worden.

Een tweede argument, dat tegen de zware straffen pleit, is 't feit, dat deze straffen niet afschrikkend gewerkt hebben. Even als de doodstraf hebben ze in dit opzicht hun doel gemist. In plaats van af te schrikken, hebben ze de anarchisten verbitterd en aanleiding gegeven tot nieuwe aanslagen. De bloeiperiode van 't anarchisme van de daad is de tijd geweest tusschen 1892—1895, nadat alom de strengste wetten tegen de anarchisten van de daad waren afgekondigd en met de grootste gestrengheid werden toegepast. Een tijdperk van betrekkelijke rust waren de latere jaren, toen de maatregelen tegen de anarchisten met veel minder gestrengheid werden nagekomen. Gaat men de geschiedenis van 't anarchisme na, vooral in Spanje en Italië, dan ziet men, dat na elken aanslag, behalve de dader en de verdachten, tallooze andere anarchisten werden gevangen genomen, om 't feit alleen, dat ze anarchisten waren. Allen, van wie slechts bewezen kon worden, dat ze als anarchisten in aanraking gekomen waren met den dader, werden verbannen en de grenzen overgezet. Schuldigen en onschuldigen werden getroffen. Dat deze maatregelen onder de anarchisten verbittering verwekten en den haat slechts deden toenemen, is heel natuurlijk. De zware straffen en strenge

maatregelen verwekten nieuwen haat en nieuwe verbittering en spoorden de anarchisten slechts tot nieuw verzet aan.

In verscheidene wetten tegen het anarchisme bestaan aparte bepalingen tegen het „dynamietcomplot", dit is het samenspannen tot het plegen van aanslagen tegen personen of goederen met ontploffingsmiddelen. In verschillende wetten tegen het anarchisme heeft men veelal de gewone regels van medeplichtigheid laten varen en bepaald, dat, wanneer twee of meer personen overeenkomen een dynamietmisdrijf te plegen, de gewone regels omtrent medeplichtigheid niet zullen gelden, maar de daders berecht zullen worden naar de bepalingen tegen het „dynamietcomplot". [Duitschland, Oostenrijk, Italië, Spanje]. In de Fransche wetten ter bestrijding van 't anarchisme van de daad komt deze bepaling niet voor. De Fransche wetgever zag in, dat het uiterst lastig was, bij de anarchistische aanslagen van een complot te spreken, van een georganiseerd plan, uitgaande van een bepaalde partij of een bepaalde groep menschen en ten doel hebbend een bepaald feit. Wel zag hij de mogelijkheid, dat een groep anarchisten zich vereenigde, met het oogmerk om strafbare feiten te plegen. In dit geval voorzag gedeeltelijk artikel 265 van den Code Pénal. Gedeeltelijk, omdat de Fransche wetgever meende, dat het begrip: „association de malfaiteurs" niet geheel opging voor de anarchisten van de daad en de andere propagandisten. Men miste bij de anarchisten de organisatie, het verband, dat voor een vereeniging vereischt is. Om nu toch te kunnen straffen de personen, van wie bewezen was, dat zij, zonder tot een georganiseerde vereeniging te

behooren, toch een gemeenschappelijk streven hebben om strafbare feiten te begaan, voegde de Fransche wetgever door de wet van 10 December 1893 aan de uitdrukking „association de malfaiteurs" in art. 265 Code Pénal toe de ruimere uitdrukking: „toute entente dans le but de préparer ou de commettre des crimes." Hij wilde hierdoor treffen èlke overeenkomst, in 't algemeen uitdrukkelijk of stilzwijgend gesloten, die door haar gemis aan organisatie en aan een onderling verband niet onder de begrippen „complot" of „vereeniging van misdadigers te brengen was," maar wier strafbaarheid in 't belang der openbare orde en veiligheid toch wenschelijk was. GARRAUD noemt deze „entente": „La résolution d'agir appliquée à un genre déterminé." [Pagina 41]. In de Fransche Kamer verklaarde de Fransche afgevaardigde CLAUSEL DE COUSSERGUES de uitdrukking „entente" op de volgende wijze: „Dans le complot on veut atteindre ceux qui se sont réunis en vue de perpétrer un ou pluseurs actes déterminés limités. Que voulons nous? Atteindre ceux qui se réunissent pour préparer *d'une manière générale et non pas seulement d'une manière speciale* une série d'actes indéterminés et le moyen de commettre les actes." (GARRAUD, L'Anarchie et la répression, pag. 41).

Wat de bestrijding der aanslagen betreft, kom ik tot de volgende conclusie:

I. Dat de doodstraf ter bestrijding van 't anarchisme niet wenschelijk is door 't gevaar, dat zij oplevert door den uit de doodstraf ontstanen martelaarscultus.

II. Dat het wenschelijk is, de daders der anarchistische aanslagen uitsluitend volgens het jus commune te berechten.

III. Dat het ook in de praktijk wenschelijk is, de anarchisten van de daad als gewone misdadigers te behandelen, hun geen lichtere, maar ook geen zwaardere straffen op te leggen en welke ook de daad zij, die ze begaan hebben, bij hunne veroordeeling nauwkeurig te letten op alle omstandigheden, die het opleggen van een lichtere straf zouden kunnen rechtvaardigen.

Voorbereidende maatregelen: Bij het strafbaar stellen der voorbereidende maatregelen in de wetten tegen het anarchisme, hebben de wetgevers hoofdzakelijk op het oog gehad, den ongeoorloofden omgang met ontploffingsmiddelen zoo veel mogelijk tegen te gaan.

Allereerst hebben ze onderscheiden of de dader van het in de wet strafbaar gestelde feit al dan niet wist, dat de ontploffingsmiddelen tot het plegen van een misdrijf bestemd waren. Kende de dader de strafbare bestemming niet, dan is vrijwel algemeen in de wetten op de ontploffingsmiddelen strafbaar gesteld het vervoer, onder zich hebben of vervaardigen van ontplofbare stoffen zonder uitdrukkelijk verlof der politie. In sommige wetten (de Oostenrijksche en de Italiaansche) wordt in de qualificatie van dit strafbare feit onderscheid gemaakt tusschen misdrijf en overtreding, naarmate het zonder verlof vervoeren, onder zich hebben of vervaardigen dier stoffen, gevaar voor goederen en menschen opgeleverd heeft of niet. Apart vermelding verdienen hier de Duitsche en Fransche wetten. De Duitsche wet van 1884, die, behalve de drie bovenvermelde wijzen van omgaan met ontploffingsmiddelen, nog strafbaar stelde: het bestellen van ontploffingsmiddelen en ondanks verlof

van de politie de feiten toch strafbaar stelt: „wenn nicht die Umstände unter denen das geschieht einen erlaubten Zweck erweisen."

De Fransche wet van 1893 vereischt zoowel verlof van de politie als een wettige reden, terwijl voor het vervoer, onder zich hebben en vervaardigen van scheikundige stoffen, bestemd tot het vervaardigen van ontploffingsmiddelen (toute subsistance destinée d'entrer dans la composition d'un explosif) slechts een wettige reden vereischt wordt en niet tevens verlof van de politie.

Algemeen als misdrijf met zware gevangenisstraf bedreigd is in alle wetten, waarin het omgaan met ontploffingsmiddelen strafrechtelijk geregeld wordt, het vervoer, onder zich hebben of vervaardigen van ontplofbare stoffen, als de dader wist of kon weten, dat de stoffen bestemd waren tot het begaan van een strafbaar feit. Vermelding verdient hier de Engelsche wet van 1884, die, afwijkend van den gewonen regel van het schuldbewijs, eene praesumptio ten nadeele van den beklaagde gesteld heeft, op wien de bewijslast rust, dat hij niet wist, dat de stoffen voor een misdrijf bestemd waren en dat hij ze voor een geoorloofd doel heeft vervoerd, onder zich had of heeft vervaardigd.

Dat in 't algemeen het omgaan met ontploffingsmiddelen geregeld en aan politie-toezicht onderworpen is, is volkomen gerechtvaardigd door 't gevaar, dat die ontplofbare stoffen voor de openbare veiligheid opleveren. Wenschelijk en noodig zijn ook de strafbepalingen tegen den houder van ontploffingsmiddelen, zoo die houder wist of kon weten, dat die ontplofbare

stoffen voor een strafbaar doel bestemd waren. Eene strenge straf voor dit misdrijf is gerechtvaardigd, mits de wetgever niet overgaat tot het uiterste, zooals in Spanje, waar in de wet betreffende misdrijven door middel van ontplofbare stoffen dit strafbare feit met een vestingstraf van twaalf jaren bedreigd wordt.

Toch ware het wenschelijk deze bepalingen niet op te nemen in speciaal tegen het anarchisme gerichte wetten, maar deze strafbare feiten als delicta communia eene plaats in de geldende strafwet in te ruimen.

Tevens wil ik hier wijzen op eene opmerking van Professor VON LISZT, die aanraadt, bij 't formuleeren van deze strafbepalingen voorzichtig te zijn en te zorgen, dat men niet vervalt in dezelfde fout als de Duitsche wetgever, die door de slechte formuleering van deze strafbepalingen in het „Sprengstoffgesetz" den handel in ontplofbare stoffen groote schade heeft toegebracht. (Lehrbuch für Strafrecht, pag 157. „Auf das lebhafteste mag bedauert werden, dass das Gesetz in Folge seiner schlechten Fassung im wesentlichen nur eine Wirkung gehabt hat, den rechtmässigen Verkehr mit Dynamiet zu schädigen."

Opruiing en verheerlijking. We zijn thans genaderd tot de derde groep misdrijven, de eigenlijke propaganda, in de wetten ter bestrijding van het anarchisme speciaal strafbaar gesteld.

Door het opruien tot en verheerlijken van misdrijven zwaar te straffen hebben de wetgevers gemeend het anarchisme van de daad te treffen in een van zijn oorzaken. Daarom zijn, toen de anarchistische aanslagen een krachtig ingrijpen van de overheid wen-

schelijk maakten, de bestaande bepalingen tegen opruiing met het oog op die aanslagen in de verschillende landen, waar de wetgevende macht zich met de bestrijding van 't anarchisme heeft opgehouden, deels gewijzigd, deels aangevuld.

De grondvorm, voorkomende in de meeste strafwetten, was, dat opruiing in 't openbaar tot eenig misdrijf, 't zij mondeling, 't zij bij geschrifte, strafbaar gesteld werd als delictum commune. Op den voet van deze algemeene bepaling hebben zich in de verschillende landen de tegenwoordige strafbepalingen tegen opruiing en verheerlijking ontwikkeld, gewijzigd en aangevuld, naarmate de toenemende anarchistische propaganda het wenschelijk maakte.

Allereerst dient hier onderscheiden te worden tusschen opruiing met gevolg en zonder gevolg.

Het stelsel der wetgevers, die deze onderscheiding in hunne wetten hebben doen uitkomen, komt op 't volgende neer: Hij, die in 't openbaar 't zij mondeling 't zij schriftelijk opruit tot eenig misdrijf of tot een van de in de verschillende wetsbepalingen limitatief opgesomde misdrijven, wordt als het strafbare feit, waartoe hij opgeruid heeft, op de opruiing is gevolgd, gestraft 't zij als medeplichtige (Frankrijk), 't zij als uitlokker (Duitschland), 't zij bedreigd met dezelfde straf als de dader van het misdrijf, waartoe opgeruid is (Spanje en Italië). Een kleine afwijking van dezen regel geeft de Duitsche wet nog, die met mondelinge opruiing in 't openbaar gelijk stelt, schriftelijke opruiing in welken vorm ook, al is ze niet openbaar. Daarbuiten valt alle opruiing, die niet in 't openbaar plaats vindt en die slechts dan op een lijn gesteld kan worden met opruiing

in 't openbaar, als een der vereischten voor strafbare uitlokking of medeplichtigheid aanwezig is.

Hiernaast heeft zich ontwikkeld een strengere strafbaarstelling der openbare opruiing zonder gevolg en is daaraan toegevoegd het strafbaar stellen van de verheerlijking van in de verschillende wetten verschillend opgesomde strafbare feiten. De naar aanleiding der anarchistische aanslagen gewijzigde bepalingen komen gewoonlijk hierop neer, dat zij strafbaar stellen, gedeeltelijk als zwaardere vorm van feiten, volgens 't gewone recht. reeds strafbaar, gedeeltelijk als nieuwe strafbare feiten, opruiing in 't openbaar zonder gevolg 't zij mondeling 't zij bij geschrifte, tot een der in die wetten, meestal limitatief, opgesomde strafbare feiten en openbare verheerlijking van een dier strafbare feiten. In de Fransche en Italiaansche wetten is nog apart geregeld de opruiing van militairen, een vooral in deze landen zeer gebruikelijk anarchistisch propagandamiddel.

Verder dan eenig ander land is in dit opzicht Frankrijk gegaan, dat in zijn wet van 28 Juli 1894 nog speciaal strafbaar gesteld heeft de „propagande secrète", de opruiing tot en verheerlijking van in het artikel genoemde misdrijven niet in 't openbaar, maar in elken anderen vorm, mits die opruiing of verheerlijking ten doel heeft propaganda voor 't anarchisme. Dit „but de propagande anarchiste" is, wat opruiing betreft, niet vereischt, als de geheime opruiing gericht is tot militairen en ten doel heeft, hen aan te sporen tot ongehoorzaamheid aan hunne chefs en tot niet nakomen hunner militaire plichten.

Men onderscheide dus in de verschillende wet-

gevingen de volgende vormen van strafbare opruiing en verheerlijking:

Opruiing in 't openbaar gevolgd door de daad, waartoe opgeruid is.

Opruiing in 't openbaar niet gevolgd door de daad, waartoe opgeruid is.

Verheerlijking in 't openbaar van in de wet opgesomde strafbare feiten.

Niet openbare opruiing en verheerlijking, ten doel hebbend propaganda te maken voor 't anarchisme.

Niet openbare opruiing van militairen ten doel hebbend, hen over te halen hunne militaire plichten niet na te komen.

Dat de wetgevers in de verschillende landen zoo veel mogelijk den invloed van de propanda van woord en geschrifte hebben trachten tegen te gaan, was een maatregel dringend noodig en door de omstandigheden geboden. De geschiedenis van het anarchisme van de daad heeft ons getoond, welken droevigen invloed de propagandisten op jonge en onontwikkelde dweepers gehad hebben. Elke aanslag is geworden uit een lange reeks oorzaken en onder die oorzaken neemt zeker de invloed der propagandisten een eerste plaats in. In vele gevallen zijn de eigenlijke daders slechts geweest de werktuigen dier propagandisten, die hen geleerd hebben de maatschappij te verachten en den menschenmoord, schoon juridisch verboden, als maatschappelijk geoorloofd te beschouwen. Toch blijven juist deze menschen, die voor de samenleving zoo gevaarlijk zijn, meest uit handen van den strafrechter. Vele en de meest gevaarlijke vormen van opruiing toch zijn

slechts uiterst moeilijk onder eene strafbepaling te brengen.

De gevaarlijke propagandisten oefenen hunnen invloed meest uit in private gesprekken; ze ruien ook niet direct op tot misdrijven, maar trachten veeleer op quasi wetenschappelijke wijze hunne leerlingen den haat tegen de maatschappij bij te brengen, de aanslagen te verklaren, de daders te verontschuldigen en de verantwoordelijkheid voor de daad op de maatschappij te schuiven. Ook al gaan ze verder en keuren de daden zelve goed en al is, zooals in Frankrijk, ook deze geheime propaganda strafbaar gesteld, zelfs al is de opruiing indirect, dan nog staat men voor de groote moeilijkheid van het bewijs. Is de dader door giften, beloften, misbruik van macht of een der andere voorwaarden van strafbare uitlokking tot de daad gebracht, dan is er ten minste iets te bewijzen, maar hoe een wettig en overtuigend bewijs leveren, dat een particulier gesprek beoogde een directe of indirecte opruiing of verheerlijking ten doel hebbend, propaganda voor 't anarchisme te maken. De Fransche wetgever eischt niet alleen het bewijs van de opruiing en verheerlijking, maar ook het bewijs, dat die opruiing en verheerlijking geschied is: „dans un but de propagande anarchiste."

Naast de moeilijkheid van het bewijs stuit deze bepaling tegen de geheime propaganda ook nog op hare groote impopulariteit. In de kamer reeds ontstond een heftig verzet tegen dit voorstel, men zag in het artikel een grove inbruek op de gedachte vrijheid, een herleven van de beruchte „délits d'opinion."

In de praktijk is dit artikel slechts zeer zelden toe-

gepast en is de propagande secrète, voor zooverre ze niet onder uitlokking of medeplichtigheid valt, nog vrijwel straffeloos. En toch is dit de meest gevaarlijke propaganda, is ze van den grootsten invloed geweest op de anarchistische aanslagen. Het ware daarom zeker in beginsel wel wenschelijk in de wet op te nemen eene bepaling, die bestraffing van de geheime opruiing beoogt. Als een delictum commune zou dan geheime opruiing met straf bedreigd moeten worden. Maar hoe is dit te bereiken? De moderne wetgevingen tegen 't anarchisme hebben getracht zulk eene bepaling te formuleeren, maar hebben het opgegeven, gestuit op de moeilijkheid van 't bewijs en de vrees voor wederinvoeren van de „délits d'opinions". En de bepalingen uit de Fransche wet van 1894, de eenige, waarin de geheime propaganda als strafbaar feit is opgenomen, zijn van dien aard, dat ze in de praktijk haast niet toe te passen zijn.

De strafbaarheid van de openbare opruiing en verheerlijking komt in de meeste landen vrijwel overeen, slechts verschillend in de strafmaat. 't Ware echter wenschelijk geweest, dat men overal het Fransche stelsel gevolgd had, door deze bepalingen toe te voegen aan het gewone strafrecht en niet, zooals in Spanje, Italië en Duitschland, de strengere bepalingen speciaal in de tegen 't anarchisme gerichte wetten had opgenomen.

Nog een enkel woord over de pers. Tijdens de anarchistische aanslagen gingen in alle landen stemmen op tegen de persvrijheid, die juist onder de anarchisten van zulken schadelijken invloed bleek te zijn. In landen als Italië en Spanje werden in die tijden

alle revolutionaire couranten en brochures geheel onderdrukt. Toch is hierdoor niets bereikt, want wat geschiedde nu? De Italiaansche en Spaansche anarchistische couranten werden in het buitenland gedrukt en uit het buitenland onder de anarchisten in Spanje en Italië verspreid. De verspreiding geschiedde op zoo handige wijze, dat het der politie slechts zelden lukte de verspreiders in handen te krijgen. De inhoud dier in 't buitenland gedrukte brochures en couranten was ook veel heftiger, dan die der anarchistische bladen in die landen, waar persvrijheid was.

Daar toch was ieder vrij zijn gedachten te uiten, behoudens de aansprakelijkheid volgens de strafwet en hielden zelfs de meest verwoede anarchisten in den regel rekening met deze bepalingen. De in 't buitenland gedrukte en uitgegeven couranten, gedrukt en uitgegeven op plaatsen slechts aan weinige ingewijden bekend, hadden van de Italiaansche en Spaansche wetten slechts weinig te vreezen, daar drukker, uitgever en verspreider gewoonlijk onbekend bleven en daardoor de inhoud dier couranten veel opruiender en heftiger was dan in die landen, waar persvrijheid was.

In de landen, waar persvrijheid was, had ieder de gelegenheid door middel der drukpers eene uiting aan zijn gevoelens te geven, waar die persvrijheid niet bestond en, zooals in Spanje en Italië, de couranten in 't buitenland uitgegeven en gedrukt werden op voor de meesten onbekende plaatsen, bestond die gelegenheid uit den aard der zaak in veel mindere mate en zochten de anarchisten een ander middel om propaganda voor hunne theorieën te maken. Zulk een middel waren de aanslagen. LOMBROSO wijst op Italië

en Spanje en op Frankrijk, waar in 1894 de meeste anarchistische couranten onderdrukt werden en juist in dat jaar de aanslagen zoo op den voorgrond traden. Hij is sterk voor persvrijheid, die hij als bliksemafleider voor de aanslagen beschouwt. „Die Presse dient nähmlich bis zu einem gewissen Grade als Ableitungsmittel, als Blitzableiter, je mehr die Anarchisten schreiben und drucken können, desto weniger werden sie handelen, desto weniger werden die politische Leidenschaften in sensationellen Attentaten einen Ausweg suchen. Ein Beweis hierfür ist folgende Aeusserung CASERIO's in einem Brief an seinen Freund: „Was die Propaganda betrifft so wird hier viel dafür gethan, aber nur durch die That, denn die liberale Republikanische Regierung hat alle anarchistische Journale verboten und die Korrespondenz sowie alle Geldmittel mit Beschlag belegt." Die Journalistik hat im übrigen auch auf unser ganzes politisches Leben mässigend und milderend eingewirkt, sodass heute wühtende Zeitungsartikel an Stelle der thätlichen Reibereien zwischen gegnerischen Parteien getreter sind. Vielleicht würden auch innerhalb der conservatieven Partei viele ihrer Mitglieder zu Gewaltmittelen greifen, wenn sie nicht ihrem Zorn gegen die feindliche Partei mit der Feder Ausdruck geben dürften. Warum sollte für die anarchistische Partei nicht dasselbe gelten? Es ist als ein wahres Unglück zu betrachten, dass die Anarchisten noch nicht die litterarischen und journalistischen Gewohnheiten anderer politischer Parteien angenommen haben: wenn sie z. b. in Livorno eine regelmässige Zeitung besässen und gewohnt wären, dafür zu schreiben, so hätten sie sich vielleicht mit einer beleidigen-

den Polemik begnügt, statt den Journalistes der ihnen feindlichen Partei zu erdolchen." (LOMBROSO. Die Anarchisten 125—126).

Ik geloof derhalve, dat het om de twee hier vermelde redenen niet wenschelijk is de anarchistische pers te onderdrukken. Waar de schrijvers der artikels overgaan tot excessen, daar vallen ze onder de strafwet. Een beslag op de brochure of courant, waarin het geïncrimineerde stuk voorkomt, kan, behalve in landen, waar de censuur zoo machtig is als in Rusland, toch niet beletten, dat het stuk verspreid en gelezen wordt en het beslag en verbod om te publiceeren werken veeleer als reclamemiddel voor de betrokken brochure en courant, dan om een verspreiding onder het publiek tegen te gaan.

Preventieve politiemaatregelen. Preventieve politiemaatregelen is het tweede, ter bestrijding van 't anarchisme gekozen, middel. De politie, als handhaafster der openbare orde, heeft in 't algemeen tot taak de individuen, die gevaarlijk zijn voor de samenleving, na te gaan en zoo mogelijk de door hen voorgenomen strafbare feiten te voorkomen en tegen te gaan. Toen zich het anarchisme met zijn gewelddaden ontwikkelde, begon de politie meer speciaal op deze vijanden der maatschappij te letten en werden in verscheidene landen bij den veiligheidsdienst takken gevormd, speciaal belast met het nagaan en surveilleeren van het doen en laten der anarchisten.

Vooral de Fransche politie heeft zich hier in 't bijzonder op toegelegd. Bij den algemeenen veiligheidsdienst te Parijs is gevormd een speciale „anar-

chistenbrigade" van 300 man, aan wier hoofd staat de commissaris ANDRÉ en die uitsluitend tot taak heeft, de anarchisten in Frankrijk aanwezig te surveilleeren in hun doen en laten.

Tot dit doel zijn op het commissariaat drie registers gevormd. Een algemeen register, waarin naar alphabetische volgorde de namen zijn opgenomen van alle der politie bekende Fransche en buitenlandsche anarchisten en van alle menschen, die vermoed worden „anarchist" te zijn. Het uiten van den kreet „vive l'anarchie", 't feit dat men veel omgaat met een der politie bekend anarchist is een voldoende reden om in dit register te worden opgenomen. In dit register wordt verwezen naar een tweede register, waarin gerangschikt zijn naar beroep, leeftijd en nationaliteit al de in het eerste register genoemde personen met opgave van woon- en verblijfplaats, volledig signalement en zoo mogelijk een photographie. Het derde register bevat speciaal de als gevaarlijk gesignaleerde anarchisten. Met het dagelijks nagaan van deze laatsten, voor zooverre ze in Frankrijk zijn, is een op ruime schaal speciaal daartoe ingerichte recherchedienst belast. De rechercheurs, die zich gewoonlijk verschuilen achter het masker van vurige aanhangers der anarchistische leer, weten door te dringen tot de meest intieme anarchistische kringen en trachten zoodoende op de hoogte te komen, van alles, wat er onder de anarchisten besproken wordt. Alle anarchisten, door hen als gevaarlijk gesignaleerd, worden dagelijks in al hun doen en laten nagegaan. Verlaten ze Parijs, dan wordt de politie van de plaats, waarheen ze gaan, gewaarschuwd en op haar rust de taak de surveillance over te nemen.

Vooral tegen buitenlanders treedt de politie buitengewoon streng op. 't Is natuurlijk, dat de Parijsche politie zich de buitenlandsche anarchisten zooveel mogelijk van den hals wil schuiven. De kleinste aanleiding neemt ze dan ook gewillig op, om hen de grenzen over te zetten. Het feit, dat een buitenlandsch anarchist op eene openbare vergadering het woord gevoerd heeft over het anarchisme, zonder zelfs eenige opruiende woorden gebruikt te hebben, is voor de politie een voldoende reden om hem uit te zetten. De Parijsche politie is van meening, dat haar recherchedienst in elk opzicht zoo volledig en goed mogelijk georganiseerd is. Hare rechercheurs zijn absoluut op de hoogte van het doen en laten der anarchisten in Frankrijk en gedeeltelijk ook in 't buitenland. De Fransche politie is dan ook overtuigd, dat bij de anarchistische aanslagen van een complot geen sprake kan zijn. Ware er een complot gesmeed, het zou door den uitgebreiden recherchedienst der politie onmiddellijk ter oore komen. Volgens de meening van den chef André zijn de aanslagen zuiver individueele daden en die kan de politie zelfs met den meest volmaakten recherchedienst slechts uiterst lastig voorkomen. Wel meent hij, dat de politie een beter wapen tegen de aanslagen zou hebben, als de politiecorpsen der verschillende landen meer met elkaar in voeling stonden. Weinige landen hebben echter bij de politie een tak speciaal belast met het surveilleeren der anarchisten. In Spanje en Italië, waar ook dergelijke afdeelingen bestaan, worden door de politie zelve anarchisten en socialisten geheel verward en is het dientengevolge uiterst lastig tot een zuiver resultaat te komen. De heer André zou het wenschelijk

vinden, dat in alle landen bij de politie een speciale afdeeling gevormd werd, belast met het surveilleeren der anarchisten, op den voet der Parijsche „anarchisten-brigade."

Als verdere preventieve politie-maatregelen, gebruikelijk in de meeste landen, dienen nog vermeld te worden het recht van de politie om vreemdelingen, die geen voldoende middelen van bestaan hebben, over de grenzen te zetten, een recht waarvan juist ten opzichte der anarchisten een ruim gebruik gemaakt wordt; verder speciaal voor Italië de daar gebruikelijke „ammonizione" en „domicilio coatto". 1)

Men kent in verscheidene landen nog, 't zij als bijkomende straf in het gewone strafrecht, 't zij als bijkomende straf in de wetten tegen 't anarchisme, het stellen onder politie-toezicht, tijdelijk of voor 't heele leven, een maatregel, die den tot deze bijkomende straf veroordeelde verplicht de politie kennis te geven van zijn gekozen woonplaats en zich dagelijks bij haar aan te melden. Deze maatregel wordt in vele landen bij misdrijven door anarchisten gepleegd op ruimer schaal toegepast dan bij andere misdrijven en dient hoofdzakelijk om anarchisten, eens wegens een propagandadaad veroordeeld, na afloop der straftijd ook gedurende hun verder leven te kunnen surveilleeren.

In hoeverre is door de *Nederlandsche wetgeving* voorzien in bepalingen, toepasselijk op de strafbare feiten „begaan door de anarchisten van de daad". Eene speciaal tegen het anarchisme gerichte wet kennen we

---

1) Zie over „ammonizione" en „domicilio coatti", 2e hoofdstuk, 1881.

niet, het gemeene recht is toepasselijk, de anarchisten van de daad zouden er worden berecht naar het gewone strafrecht.

Wat betreft de aanslagen gericht tegen het menschelijke leven, daarin is voorzien door de artikels 287, 288 en 289 W. v. Sr. eventueel in verband met art. 45. Voor zooverre gehandeld is met ontplofbare stoffen, door brandstichting of andere middelen, die gevaar opleveren voor de algemeene veiligheid, geldt de zevende titel van het tweede boek van het wetboek van strafrecht en bevat speciaal art. 157, eventueel in verband met art. 45, een bepaling ruim voldoende, om te bestrijden de dynamietmisdrijven tegen het menschelijke leven gericht, als ook wanneer door het gebruik dier ontploffingsmiddelen slechts beoogd is beschadiging van goederen.

Eene speciale wet gericht tegen de strafbare feiten, begaan door het gebruik van ontploffingsmiddelen, hebben we in Nederland niet noodig, de wetgever heeft daarin op voldoende wijze voorzien en al deze feiten, voor zooverre ze een gevaar opleveren voor de openbare orde en algemeene veiligheid, onder de delicta communia in het wetboek van strafrecht opgenomen.

Het in vele andere landen vereischte verlof voor het onder zich hebben, vervoer en vervaardigen van ontploffingsmiddelen komt in de Nederlandsche wetgeving niet voor. Wel bestaat eene wet van 26 April 1884, houdende nadere bepalingen omtrent het vervoer, den in-, uit- en doorvoer, verkoop en opslag van buskruit en andere ontplofbare stoffen (met geringe wijziging gehandhaafd bij art. 19 Inv. w.) en een op grond van deze wet uitgevaardigd Koninklijk Besluit van

15 October 1885 houdende vaststelling van voorschriften omtrent het vervoer, den in-, uit- en doorvoer, verkoop en opslag van buskruit en andere ontplofbare stoffen. Beiden dragen ze echter niet het karakter van een wet, die beoogt eventueele strafbare feiten te voorkomen en strafbaar te stellen, maar zijn veeleer maatregelen, genomen in 't belang der algemeene veiligheid, met het oog op het gevaar, dat verbonden is aan 't onvoorzichtige omgaan met licht ontplofbare stoffen. Een verlof om die stoffen onder zich te hebben wordt in 't algemeen niet vereischt; in 't belang der algemeene veiligheid wordt slechts het vervoer, de verkoop en opslag dier stoffen aan bepaalde voorwaarden onderworpen. Artikel 2 van het Koninklijk Besluit noemt eenige buitengewoon licht ontplofbare stoffen op, voor wier vervoer een spicaal verlof van de hoofden der departementen van oorlog of marine noodig is. Het vervoer van ontplofbare stoffen is slechts bij slechte verpakking verboden.

Ook komt in de Nederlandsche strafwet niet voor eene bepaling, die met straf bedreigt het onder zich hebben, vervaardigen en vervoer van ontplofbare middelen, als de dader wist of kon vermoeden, dat die stoffen bestemd zijn voor het plegen van een strafbaar feit. Iemand, die bovenvermeld feit pleegt, kan volgens het thans geldende Wetboek van Strafrecht slechts strafrechtelijk vervolgd worden op grond van art. 136 W. v. Sr., als de in dat artikel gestelde vereischten aanwezig zijn of als medeplichtige aan een met die stoffen begaan strafbaar feit op grond van artikel 48 W. v. Sr., als de in artikel 48 en 49 vierde lid gestelde voorwaarden aanwezig zijn.

Al de gevallen echter, waarin de daad niet valt onder een van de bovenvermelde artikels, blijven volgens de thans geldende strafwet straffeloos 1). Dit is eene leemte in onze strafwet, de persoon, die ontplofbare stoffen vervoert, vervaardigt en onder zich heeft, wetende of kunnende vermoeden, dat die stoffen bestemd zijn tot het plegen van een strafbaar feit, behoorde, ook al wordt met die stoffen geen strafbaar feit gepleegd en al komt het zelfs niet tot strafbare poging, toch gestraft te worden.

Het nieuwe ontwerp tot wijziging van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht heeft in deze leemte voorzien door aan art. 158 twee artikels toe te voegen. De voorgestelde aanvullingsartikelen luiden:

Art. 158bis. „Hij, die opzettelijk ontploffingsmiddelen vervaardigt of inlichtingen omtrent de vervaardiging van ontploffingsmiddelen verschaft, wetende of redelijkerwijze moetende vermoeden, dat zij tot het plegen van een strafbaar feit zullen worden gebruikt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar."

Art. 158ter. „Hij, die opzettelijk ontploffingsmiddelen onder zich neemt, bewaart of aan een ander ter hand stelt, wetende of redelijkerwijze moetende vermoeden, dat zij tot het plegen van een strafbaar feit zullen worden gebruikt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar."

In het belang der algemeene veiligheid is het zeker zeer wenschelijk, dat deze voorgestelde bepalingen in het Wetboek van Strafrecht worden opgenomen. Slechts

---

1) De strafbaarheid van dergelijke handelingen komt alleen voor in de art. 214, 223 en 234 Swb.

een punt in de artikels is me niet duidelijk. Waarop is het verschil in de strafmaat gebaseerd? Dat de wetgever onder de gegeven omstandigheden het vervaardigen van ontplofbare stoffen met zwaarder straf bedreigt, dan het onder zich hebben, kan ik me voorstellen. Maar waarom het ter hand stellen van ontplofbare stoffen, wetende dat zij voor een strafbaar feit bestemd zijn, minder zwaar straffen, dan het vervaardigen onder dezelfde omstandigheden? Hij, die wetende of moetende vermoeden, dat de stoffen tot het plegen van een strafbaar feit zullen gebruikt worden, die stoffen aan een ander ter hand stelt, begaat mijns inziens een even zwaar strafbaar feit als hij, die onder dezelfde omstandigheden, die stoffen vervaardigt of inlichtingen omtrent de vervaardiging geeft. Daarom zou ik willen voorstellen, *dat de in art. 158ter voorkomende woorden: „of aan een ander ter hand stelt,” uit dit artikel vervallen en in artikel 158bis opgenomen worden.*

Opruiing. Het strafbare feit, opruiing, wordt in het Wetboek van Strafrecht behandelt in de artikels 131 en 132. Artikel 131 stelt strafbaar de openbare mondelinge of schriftelijke opruiing tot eenig strafbaar feit. Art. 132 stelt strafbaar het verspreiden, ten toonstellen en aanslaan van een geschrift, waarin tot eenig strafbaar feit wordt opgeruid.

De vereischten voor strafbare opruiing zijn dus, dat de opruiing geschiedt in 't openbaar, mondeling of bij geschrifte, en gericht is rechtstreeks op een bepaald strafbaar feit, terwijl de opruiing gericht mag zijn zoowel op eenig misdrijf, als op eene in de wet strafbaar gestelde overtreding en volgens de bedoeling

van den wetgever niet onder strafbare opruiing valt: *a.* opruiing tot ongehoorzaamheid aan de wet, tegen welker overtreding geen straf is gesteld. (M. v. T. Arrest. H. R. 17 Nov. 1890 *Weekblad van het Recht* 5967. M. v. T. bij ontwerp tot herziening van het tweede boek. W. v. Sr.) *b.* opruiing, die niet rechtstreeks gericht is op het plegen van een bepaald feit, (M. v. T. Arrest H. R., 17 Nov. 1890 *Weekblad van het Recht* 5967. M. v. T. bij ontwerp tot herziening van het tweede boek W. v. Sr.) In het nieuwe ontwerp tot herziening van het W. v. Sr. wordt voorgesteld, dat de wetgever in deze leemte zal voorzien. In de Memorie van Toelichting wordt de voor art. 131 voorgestelde wijziging, als volgt, gemotiveerd: „De ervaring heeft ook hier te lande geleerd, dat tot bescherming der orde in de samenleving het begrip opruiing te beperkt is gesteld. Tegenover de meest gevaarlijke opruiing, die strekt tot omverwerping der bestaande maatschappelijke rechtsorde, is het gezag niet zelden machteloos. Op allerlei wijze kan de algemeene rechtsveiligheid worden bedreigd en in gevaar gebracht door eene opruiing in algemeene termen, zonder dat deze onder art. 131 valt. Hierin ligt een afdoende rechtsgrond voor de voorgestelde uitbreiding van het artikel. Tot welk gewelddadig verzet ook wordt aangezet, het blijft straffeloos, indien maar niet een bepaald strafbaar feit daarbij wordt aangeduid. De voorgestelde wijziging heeft ten doel, de opruiing strafbaar te stellen niet alleen wanneer zij zich richt op een feit in strijd met de wet, maar ook wanneer zij strekt tot het plegen van daden, in strijd met het geheel der wetgeving en de bestaande rechtsorde."

De in het ontwerp voorgestelde gewijzigde artt. 131 en 132 luiden:

Art. 131. Hij, die mondeling of bij geschrifte, opzettelijk in het openbaar tot eenig strafbaar feit, tot ongehoorzaamheid, hetzij aan eenig wettelijk voorschrift, hetzij aan een krachtens wettelijk voorschrift gegeven ambtelijk bevel, of tot een gewelddadig optreden tegen de openbare orde opruit, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren, of geldboete van ten hoogste *f* 300.

Art. 132. Hij die opzettelijk eenig geschrift, waarin tot gedragingen als in artikel 131 bedoeld wordt opgeruid, met het oogmerk . . . .

Wij missen dus in het geldende strafwetboek en ook in de ontwerpen tot herziening der drie boeken van het Wetboek van Strafrecht de volgende bepalingen, voorkomende in buitenlandsche wetten en gemaakt speciaal met het oog op de anarchistische propagandadaden en die daar gelden, òf slechts voor anarchistische propagandadaden, òf slechts voor een bepaalde groep strafbare feiten òf als delicta communia in 't gewone strafrecht zijn opgenomen:

a. de strafbaar stelling van niet openbare opruiing;

b. het verschil in buitenlandsche wetten gemaakt tusschen opruiing met of zonder gevolg en bestraffing van dengeen, die in 't openbaar opgeruid heeft met gevolg, als medeplichtige (Frankrijk) uitlokker (Duitschland);

c. gelijkstelling van verheerlijking met opruiing.

a. Een algemeene bepaling, waarbij niet openbare opruiing strafbaar gesteld wordt, komt in ons Wetboek van Strafrecht niet voor. Toch kan ook volgens de Nederlandsche wet onder bepaalde omstandigheden,

hij, die niet in 't openbaar opruit tot eenig strafbaar feit, vallen onder de bepalingen der strafwet, voor zooverre namelijk de vereischten voor middellijk daderschap of uitlokking aanwezig zijn. Steeds straffeloos daarentegen blijft de niet openbare opruiing, als zij niet gevolgd is door het feit, waartoe opgeruid is, of als ze niet gevolgd is door strafbare poging.

Als middellijk dader zou de opruier strafbaar zijn, als hij opzettelijk een strafrechtelijk niet verantwoordelijk persoon door middel van opruiing drijft tot het plegen van een bepaald, door zijn opzet beheerscht strafbaar feit. Dit geval zal zich slechts zelden voordoen en zal men eerder in de gelegenheid zijn den „stillen opruier" als uitlokker te vervolgen.

De Nederlandsche strafwet straft krachtens artikel 47 2de lid als daders hen, die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging of misleiding het feit opzettelijk uitlokken. Het ontwerp tot herziening van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht heeft aan deze, limitatief opgesomde, voorwaarden toegevoegd: „voorspiegeling van te verwachten voordeelen," daar dit middel een zoo gevaarlijken vorm kan aannemen, dat het tot het plegen van een strafbaar feit verleidt.

De anarchistische propagandist, die niet in 't openbaar opgeruid heeft, zou nu als uitlokker gestraft kunnen worden, als de opruiing van dien aard was, dat de opruier daardoor opzettelijk een bepaald persoon tot het plegen van een bepaald feit uitgelokt heeft door een der in art. 47 2de lid genoemde middelen. Bij de anarchistische propaganda komen van deze middelen speciaal in aanmerking „misleiding" en de

in het ontwerp genoemde „voorspiegeling van te verwachten voordeelen."

Voor misleiding is vereischt, niet eene misleiding, die eene dwaling welke 't voor 't delikt noodige opzet uitsluit, maar misleiding, die b.v. op valschen grond motieven wekt, als minnenijd, wraaklust enz. (Zie: VAN HAMEL, Nederlandsch strafrecht, pag. 354). En juist dit soort misleiding wordt door de propagandisten zoo vaak als opruiingsmiddel gebruikt, het opwekken op valsche gronden van klassenhaat, van haat tegen bepaalde personen, om anarchisten van de daad te maken; en evenzoo is voorspiegeling van te verwachten voordeelen een middel, door de propagandisten gebruikt ten opzichte van personen, die door jeugd, gebrekkige opvoeding en onervarenheid op een lageren trap van intellectueele ontwikkeling staan dan zij zelve. Opdat de opruier strafbaar is, moet hij door een der zooeven besproken middelen het plegen van een bepaald feit door een bepaald persoon uitgelokt hebben.

De begrippen misleiding en te verwachten voordeelen zijn door den wetgever niet nader omschreven. Den rechter is vrijheid gelaten bij het toepassen van dit artikel. In het ontwerp wordt niet gezegd of de wetgever bij de te verwachten voordeelen slechts op het oog heeft materieele voordeelen, of dat hij eene ruime interpretatie aan deze uitdrukking wenscht te geven. Dit laatste lijkt me wenschelijk. In 't belang der algemeene veiligheid moeten deze woorden evenals de uitdrukking „misleiding" zoo ruim mogelijk geïnterpreteerd worden. De persoon, die opzettelijk een ander opruit en uitlokt tot het plegen van een bepaald strafbaar feit, door voorspiegeling van te verwachten

voordeelen en door misleiding, door op valsche gronden bij hem op te wekken het gevoel van rassenhaat en klassenhaat, is voor de algemeene veiligheid even gevaarlijk, zoo niet gevaarlijker, dan de dader zelve.

b. Het verschil, in buitenlandsche wetten gemaakt tusschen opruiing zonder gevolg en opruiing met gevolg, kent onze wet, niet en dientengevolge ook niet de bepaling, in die wetten voorkomende, waarbij hij, die in 't openbaar opgeruid heeft tot eenig strafbaar feit, gestraft zal worden als uitlokker, medeplichtige of mededader, als 't feit, waartoe opgeruid is, op de opruiing gevolgd is.

Dat deze bepaling in onze wet ontbreekt, is naar mijne meening geen leemte, maar volkomen gerechtvaardigd. De openbare opruiing draagt een heel ander karakter dan de stille opruiing. Heeft zij een gevolg, dan kan zij toch volgens onze wet niet vervolgd worden op grond van artikel 47 en 48 Wetboek van Strafrecht, daar de opruiing in 't openbaar meestal niet gericht is tot een bepaald persoon, maar tot het publiek in 't algemeen. Ook draagt deze opruiing meer het karakter van eene handeling, die ten doel heeft een algemeene agitatie te verwekken, dan wel van eene handeling, die beoogt het plegen van een bepaald strafbaar feit uit te lokken. Zij, wier opzet werkelijk gericht is, op het doen plegen van een bepaald strafbaar feit, zullen daartoe gewoonlijk niet kiezen de openbare opruiing, maar veeleer in particuliere gesprekken en brieven door opruien aanzetten tot het plegen van het door hen beoogde feit die personen, van wie ze weten of vermoeden, dat ze

zwak genoeg zijn, zich door overreding tot het plegen van dat strafbare feit te laten bewegen.

c. Het strafbaar stellen van verheerlijking mist onze wet geheel. Ik beschouw dit als eene groote leemte in de strafwet. De anarchistische aanslagen hebben ons bewezen, hoe gevaarlijk de verheerlijking kan zijn, hoe ze werkt op de zucht naar het martelaarschap. Het zou volgens mijn bescheiden meening wenschelijk zijn, de apologie als delictum commune in het strafwetboek op te nemen en aan artikel 131 Wetboek van Strafrecht toe te voegen de volgende bepaling:

Art. 131bis. Als opruier wordt gestraft hij, die in 't openbaar 't zij mondeling 't zij bij geschrifte opzettelijk verheerlijkt éénig strafbaar feit gericht tegen het menschelijke leven of eenig gewelddadig optreden tegen de openbare orde, met het oogmerk om door die verheerlijking anderen tot het plegen van dergelijke strafbare feiten aan te zetten."

Deze laatste zinsnede; „met het oogmerk om . . . , is wenschelijk om te voorkomen, dat personen, die, 't zij met een wetenschappelijk doel, 't zij om een andere geoorloofde reden een dergelijk feit verdedigen, zich voor deze verdediging strafrechtelijk te verantwoorden hebben. Wil eene verheerlijking vallen onder de bepaling van het voorgestelde artikel 131bis, dan moet ze het karakter dragen van *indirecte opruiing*. Apart strafbaar te stellen het verheerlijken van de personen, die zich schuldig gemaakt hebben aan een der in dit artikel genoemde strafbare feiten, lijkt me niet wenschelijk. Tusschen de verheerlijking van de daad en van den persoon van den dader is een groot verschil;

beoogt de verheerlijking van den dader eene verheerlijking van de daad zelve, dan is zeker eene strafvervolging wenschelijk, maar dan is 't ook niet noodig dit als een apart soort verheerlijking in het voorgestelde artikel op te nemen. Aan den rechter is het om uit de omstandigheden na te gaan, of de verheerlijking van den dader beoogt eene verheerlijking van de daad zelve en is dit het geval, dan is ook op deze verheerlijking het voorgestelde artikel 131bis toe te passen.

Een woord nog over de reivindicatieve propaganda van de daad, over diefstal uitsluitend als propagandamiddel. Is de persoon, die een aan een ander toebehoorende zaak wegneemt, met het oogmerk om die ter beschikking der kameraden te stellen, zonder er direct of indirect eenig voordeel bij te behalen volgens de Nederlandsche wet strafbaar krachtens artikel 310 Wetboek van Strafrecht? Met andere woorden, is in dit artikel als voorwaarde van strafwaardigheid de „animus lucri faciendi" opgenomen? Artikel 310 luidt: Hij, die eenig goed, dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

Het vereischte, dat wij ter bespreking der propagandadaden hier te behandelen hebben is dus: *het oogmerk om het zich toe te eigenen.*

De anarchist van de daad, die met het strafbare feit, door de hedendaagsche wetgeving diefstal genoemd, eene propagandadaad beoogt, pleegt dat strafbare

feit om ter beschikking zijner kameraden te stellen eene zaak, die aan een persoon toebehoort en die, zijns inziens, ter beschikking van allen moet zijn of hij begaat zijn daad met het uitsluitende doel om eigendomsverlies te doen plaats hebben. Zijn deze twee begrippen nu saam te vatten onder de uitdrukking: met het oogmerk om het zich toe te eigenen.

Reeds bij de bespreking van artikel 310 in de tweede kamer leverde deze lezing van art. 310 eenige moeilijkheid op. De minderheid van de commissie van rapporteurs zeide toen reeds: „de volksovertuiging ziet in diefstal steeds den zucht naar winstbejach en daarmede moet rekening gehouden worden, die zucht naar winstbejach moet in de strafbepaling uitdrukking vinden zooals o.a. in de Italiaansche wetgeving." Volgens de meening dezer heeren lag de onzedelijkheid van den diefstal niet in het wegnemen, maar in de oneerlijkheid van den dader om enkel op grond van wegname eigendom te verkrijgen. Daarom wilden ze dit artikel niet toepasselijk zien op de gevallen, waarin de dader niet uit winstbejach handelde; de wetgever mocht volgens hunne meening niet tot dief stempelen iemand, die in de volksovertuiging den naam van dief niet verdiende. De meerderheid der commissie stelde hier tegenover, dat de volksovertuiging geen betrouwbare gids was; voor den wetgever moet de krenking van eens anders recht het motief der strafbaarheid zijn en is die krenking op zich zelve reeds niet alleen ongeoorloofd, maar ook onzedelijk en oneerlijk.

De regeering was het eens met de meerderheid, tevens wilde ze in toeëigenen zien het begrip „als heer en meester beschikken", zoodat hieronder ook

zou vallen het stelen voor een ander zonder er zelve eenig voordeel bij te hebben. Volgens den Minister beteekent toeëigenen, zich als eigenaar gedragen en is het onverschillig voor hoe lang en in welken vorm dit geschiedt. Om eene zaak aan een ander te kunnen geven moet men feitelijk, voor hoe kort dan ook, als eigenaar over de zaak beschikken. Of het geval, waarin de dader de zaak vernietigt, na haar weggenomen te hebben, onder diefstal valt, dat is volgens den minister een „quaestio facti", afhangende van de vraag, welk oogmerk de dader op het oogenblik van het wegnemen had. Bestond het doel om te vernietigen vanaf het oogenblik der wegname, dan valt het strafbare feit niet onder artikel 310, maar onder artikel 350 Wetboek van Strafrecht; kwam het oogmerk om de zaak te vernietigen eerst na de wegname, dan is er wel diefstal. In de Eerste Kamer kwam hetzelfde verzet tegen de lezing van art. 310. Toch werd het ten slotte aangenomen, zooals het door de regeering ingediend was.

Waar dus de anarchisten, vanaf het oogenblik der wegname, slechts eigendomsverlies of vernietiging van de zaak beoogd hebben, is ook volgens de meening van den wetgever artikel 310 niet toepasselijk, daar valt dit strafbare feit onder de bepaling van art. 350 Wetboek van Strafrecht.

Waar de anarchist echter wegneemt om de zaak ter beschikking van zijne kameraden te stellen, daar moet volgens de Nederlandsche wet eene veroordeeling wegens diefstal volgen. Dit is naar mijne bescheiden meening te betreuren. Het ware wenschelijk geweest, dat het voorstel der minderheid van de commissie

van rapporteurs, om den „animus lucri faciendi" uitdrukkelijk in de deliksomschrijving op te nemen, ware aangenomen; want al blijft het juridisch diefstal, in de volksovertuiging is hij, die eene zaak wegneemt, zonder er zelve eenig belang bij te hebben, geen dief.

Voor eene juiste onderscheiding tusschen 't geen moreel beschouwd en naar de algemeene waardeering diefstal en geen diefstal is, ware het mijns inziens wenschelijk: *„dat bij de herziening van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht artikel 310 zoo veranderd worde, dat, evenals in het Italiaansche strafwetboek, de „animus lucri faciendi" uitdrukkelijk als bestanddeel van het misdrijf in de wet worde opgenomen en dat tevens, als afzonderlijk strafbaar feit, naast diefstal, onder de delicta communia worde opgenomen de daad van hem, die opzettelijk wederrechtelijk wegneemt eene zaak, die geheel of ten deele aan een ander toebehoort, met het oogmerk dien ander van het eigendom te berooven, doch zonder daarbij rechtstreeks of zijdelings eenig voordeel voor zich te beoogen.*

Hebben de maatregelen krachtens wetten en politieverordeningen genomen voldaan aan de verwachtingen? Vrijwel algemeen volgt een ontkennend antwoord op deze vraag. De anarchistische aanslagen zijn niet geheel onderdrukt en, voor zooverre er een tijdelijke stilstand ingetreden is, was dit slechts gedeeltelijk toe te schrijven aan den invloed der strenge wetten en hoofdzakelijk aan de verandering van het wezen van het anarchisme, aan den toenemenden invloed van het individualisme. 1)

1) Zie slot tweede hoofdstuk.

Een der eerste maatregelen, die van vele zijden werd voorgesteld, was het weder invoeren van lichamelijke tuchtiging, als straf voor misdrijven door anarchisten begaan. Dit voorstel is speciaal ontwikkeld door den Duitschen Professor KAHL in de *Deutsche Juristen Zeitung*. KAHL wil de „Prügelstrafe" zien herboren worden niet als hoofd- of bijkomende straf, maar als politiemaatregel, toegepast onder toezicht van de rechtbank. Hij stelt zich de toepassing dezer straf als volgt voor: bij het betrappen van een anarchist op heeter daad moet zich een rechterlijk college constitueeren, dat, geheel onafhankelijk van de later door den gewonen rechter op te leggen straf, uitsluitend te beoordeelen heeft of in dit speciale geval lichamelijke tuchtiging wenschelijk is of niet. Zoo ja, dan moet de politie belast worden met het ten uitvoerleggen der straf.

Dit voorstel verwekte in de meeste juristenkringen algemeene afkeuring. Ik vermeld hier speciaal de meening van Professor SEUFFERT, hoogleeraar te Bonn, die sprekende over de „Prügelstrafe" wijst op den demoraliseerenden invloed, dien de lichamelijke tuchtiging uitoefent, zoowel op den tot die straf veroordeelde, als op den ambtenaar, belast met het ten uitvoerleggen dier straf en ook op het volk in 't algemeen. „Durch die Wiedereinführing der Prügelstrafe würden wir das Niveau des Empfindens in weiten Kreisen des Publikums zur Härte, zur Rauheit und schlieslich zur Roheit herabdrücken." (Anarchismus und Strafrecht, pag. 5).

Een tweede maatregel door Prof. KAHL voorgesteld is het doodzwijgen van het anarchisme. Voor Duitschland wil hij dat bereikt zien door een van den Rijks-

kanselier uitgaand verbod, om in speciale gevallen bepaalde feiten te publiceeren, zooals in tijd van oorlog de militaire overheid het publiceeren door de pers van militaire berichten verbieden kan. Tevens wil KAHL door internationale verdragen de andere landen tot denzelfden maatregel doen overgaan, terwijl ook de internationale pers verzocht moet worden, hare medewerking tot het ten uitvoerbrengen van dien maatregel te geven.

Van geheel anderen aard zijn de voorstellen gedaan door den Duitschen rechtsgeleerde VON MASSOW. Hij ziet de hoofdoorzaak der anarchistische aanslagen in den invloed der théoréticiens en is van meening, dat door het onderdrukken van dezen invloed de aanslagen geleidelijk zullen ophouden.

De door VON MASSOW voorgestelde wet heeft den volgenden inhoud:

§ *a*. Wer zu erkennen gibt, dass er den auf Umsturz der bestehenden Ordnungen durch Gewaltacte gegen die Repräsentanten der obersten Macht gerichteten Lehren derartig huldigt, dass man sich von ihm der Begehung solcher Acte oder der Unterstützung anderer, die sie begehen wollen, oder der Anreizung zu solchen Acten versehen darf, kann der persönlichen Freiheit für verlustig erklärt werden.

§ *b*. Das Urteil, welches die Entziehung der persönlichen Freiheit ausspricht, wird von einem aus sieben Mitgliedern zusammengesetzten Gerichtshof gefällt. Den Vorsitzenden und zwei Richter ernennt der Kaiser auf Vorschlag des Bundesrats aus der zahl der Mitglieder des Reichsgerichts, die vier übrigen wählt der Reichstag aus der Zahl der innerhalb des Reiches zur Verwaltung des Richterambtes befähigten Personen.

§ *c.* Spricht das Urteil die Entziehung der persönlichen Freiheit aus, so ist der Verurteilte in Gewahrsam zu nehmen. In demselben ist ihm möglichst freie Bewegung und eine seinem bisherigen Lebenslauf entsprechende Beschäftigung, auch, wenn er die Mittel dazu besitzt, Selbstbekostigung zu gestatten. Seinen Angehörigen ist im Bedarfsfalle eine angemessene Unterstützug zur Bestreitung ihres Unterhalts zuzuwenden.

§ *d.* Die Wiederaufhebung des Urteils erfolgt, wenn das Verhalten des Verurteilten die Annahme begründet, dass die von ihm im § *a* bezeichneten Begehungen von ihm nicht mehr zu erwarten sind.

De draconische gestrengheid van eene dergelijke wet zou door de verbittering, die ze zeer terecht onder de anarchisten zou verwekken, meer kwaad dan goed doen. Consequent toe te passen zijn deze voorstellen toch niet. De meest gevaarlijke, de geheime progagandisten, blijven ondanks een dergelijke wet toch buiten bereik der strafwet.

Geheel verschillend van deze zijn de maatregelen door Professor LOMBROSO voorgesteld. Hij wil de doodstraf slechts toegepast zien in de uiterste gevallen, als men te doen heeft met individuen als RAVACHOL en PINI. Voor de andere gevallen, waar bewezen is, dat de daders òf epileptici òf hysterici zijn, acht hij plaatsing in een krankzinnigengesticht een wenschelijk en voldoende middel om hen onschadelijk te maken. Deze maatregel zou tevens de ontwikkeling van den martelaarscultus tegen te gaan.

Voor de andere anarchisten van de daad, wier misdrijf niet zoo zwaar is, stelt LOMBROSO als middel tot

onschadelijkmaking voor, relegatie en voor de meer gevaarlijke individuen deportatie voor een onbepaalden termijn: „Ich mache den Vorschlag bei der Bestrafung der rein politischen Verbrecher [hij rekent het meerendeel der anarchisten tot deze] mit dem Ausschluss der Irren, sowie der geborenen Verbrecher, von einem bestimmten Strafmass ab zu sehen und eine Rückberufung der Verbannten etwa infolge einer alle fünf Jahre abzuhaltenden parlementarischen Abstimmung zuzulassen, denn es wäre ja nicht unmöglich, wie es z. b. beim Vergehen der Gottes lästerung und Atheïsmus vorkommt, dass sich im Laufe der Zeit die öffentliche Meinung über die Tragweite der inkriminierten Handlung so weit ändert, dass diese ihren verbrecherischen Character ganz verliert" (Die Anarchisten, pag. 123).

Hij stelt als internationale maatregel verder voor het photographeeren van alle bekende anarchisten, de internationale verplichting, dadelijk bekend te maken de verandering van woonplaats van alle gevaarlijke individuen; alle epileptische monomanen en door de anarchistische ideeën besmette mattoiden in krankzinnigengestichten op te nemen en alle gevaarlijke individuen na het plegen van een misdrijf naar een eenzaam eiland in den Oceaan te deporteeren. Ook raadt hij aan het verspreiden onder de bevolking van brochures, waarin op populaire wijze de anarchistische ideeën worden weerlegd en waarin gewezen wordt op het gevaar en de kwade trouw van de „théoréticiens de la propaganda par le fait."

Ik geloof, dat deze maatregel juist de tegenovergestelde werking zal hebben van 't geen LOMBROSO zich voorstelt. Door deze brochures toch zal de anarchisti-

sche theorie een algemeen onderwerp van bespreking worden juist in die kringen, waar LOMBROSO ze bestrijden wil en waar velen nog onbekend zijn met de anarchistische theorieën, maar, nu ze er op gewezen worden, al is het dan ook met het doel om het anarchisme te bestrijden, zich tot die leer met hare voorspiegelingen van toekomstig geluk zullen aangetrokken voelen; een dergelijke maatregel zou slechts propaganda maken voor het anarchisme.

Verder vindt LOMBROSO het wenschelijk, het volk de bevoegdheid te laten zelve met geweld tegen de anarchistische gewelddaden te reageeren, opdat er eene anti-anarchistische beweging ontstaat juist in dat milieu waar de propagandisten trachten hunne aanhangers te vinden. Het lynchsysteem; erg verheffend en veredelend voor de algemeene moraliteit is dit middel niet.

Het geven van een religieuse opvoeding en het verspreiden van religieuse ideeën, als middel om het anarchisme te bestrijden, keurt LOMBROSO af. Volgens hem is juist de Godsdienst meer dan iets geschikt om, vooral bij jongelui, dweepzieke karakters tot fanatisme over te halen. Hij wijst op 't feit dat CASERIO, PALLAS, HENRY en SALVADOR een streng religieuse opvoeding genoten hebben en op de tallooze moorden en gewelddaden in den loop der eeuwen door religieuse fanatici begaan. Ten slotte wijst hij op de dringende noodzakelijkheid om, ook ter bestrijding van 't anarchisme van de daad, de algemeene politieke en sociale toestanden te verbeteren.

Met een enkel woord wil ik ten slotte hier nog, op grond van 't geen in dit hoofdstuk behandeld is, nagaan

welke internationale maatregelen, naar mijne bescheiden meening, in aanmerking zouden kunnen komen om als bestrijdingsmiddelen van het anarchisme van de daad te dienen.

I. In de eerste plaats ware het wenschelijk, dat de wetgevers der verschillende landen het eens werden over deze gedragslijn, dat de strafbare feiten, begaan door de anarchisten van de daad, als delicta communia dienen beschouwd te worden en dat de daders dier strafbare feiten des overeenkomstig moeten behandeld worden. Geen uitzonderingswetten meer! De anarchisten moeten berecht worden naar het gewone strafrecht, materiëel en formeel. Het materiëele recht zou, zoo noodig, moeten worden aangevuld, indien eenig, door de anarchisten gepleegd, strafbaar feit, niet onder de reeds omschreven delicta communia in de wet is opgenomen, maar daarvoor een nieuw algemeen delictsbegrip mocht noodig blijken. Voorzoover het geldende strafrecht zulks toelaat, moet bij hen, evenals bij alle andere personen, die eenig strafbaar feit plegen, rekening gehouden worden met eventueele gebrekkige ontwikkeling en ziekelijke storing der verstandelijke vermogens, met politieke, sociale en andere invloeden, die in aanmerking kunnen komen als reden tot strafuitsluiting of strafvermindering. Gelijke behandeling als alle andere misdadigers, geen zwaardere en ook geen minder zware straffen. Zoodoende zal de maatschappij den anarchisten toonen, dat ze niet langer als iets aparts beschouwd worden en tevens een einde maken aan het streven van vele individuen, die, door zich op hunne anarchistische ideën te beroepen, zich in de oogen van het publiek een tintje van politiek

misdadiger hebben willen geven en beweren, hunne vrijheid of hun leven opgeofferd te hebben voor hunne politieke of sociale ideën.

II. In een enkel opzicht zou ik, wat het formeele recht aangaat, van dezen algemeenen regel willen afwijken, namelijk wat betreft de openbaarheid der terechtzitting. Bij misdrijven door anarchisten begaan is het wenschelijk, dat meer dan gewoonlijk gebruik gemaakt wordt van de bevoegdheid, in de meeste wetboeken den rechter toegekend, om in 't belang der openbare orde de zaak met gesloten deuren te behandeien en dat deze regel in de internationale verdragen ter bestrijding van 't anarchisme zijne uiting vindt in de bepaling, dat alle strafbare feiten begaan door personen, die zich bij hunne verantwoording ter zake van dat feit op de anarchistische ideën beroepen, behandeld zullen worden met gesloten deuren; behoudens de bevoegdheid van den president om bijzonderen toegang te verleenen. Slechts het vonnis moet in 't openbaar uitgesproken worden.

Men ga slechts na het streven der anarchisten. Ze willen door hunne daden ruchtbaarheid aan hunne ideën geven. Hunne aanslagen zijn een middel om zoowel hunne ideën bekend te maken als ook om zelve bekend te worden. De woorden van LUCCHENI: „j'ai voulu tuer un grand personnage afin que cela fut imprimé," teekenen het streven der anarchisten. Zij verlangen publiciteit voor hunne daden, persoonlijkheden en voor hunne ideën. Het proces is gewoonlijk gebruikt als middel om de ideën bekend te maken en in bespreking te brengen; met een ziekelijk ongeduld snakken ze naar het oogenblik, waarop hen

gelegenheid gegeven wordt, het woord te voeren. Dat woord is gewoonlijk geen verdediging, maar eene verklaring hunner theorieën, meer tot het publiek, dan tot de rechters gericht. Het is eene uiting van hunne ijdelheid, van de zucht om van zich te doen spreken, om als martelaar en apostel hunner leer beschouwd te worden.

Het is dringend noodig, dat de anarchisten zelve inzien, dat door hunne aanslagen noch zij zelven, noch hunne theorieën, noch hun doen en laten een algemeen onderwerp van bespreking worden. Vooral dit laatste verlangen ze en hierin is de maatschappij, door middel der pers, hen zeer ter wille. Men ga slechts na, wat er gewoonlijk na de aanslagen gebeurt. De daders, de vermoedelijke medeplichtigen, hunne vrienden en kennissen, allen worden uitvoerig in de couranten besproken. De steeds bereidwillige en der politie behulpzame pers ontdekt „uit vertrouwbare bronnen" complotten en medeplichtigen, ze helpt de politie een handje door die medeplichtigen op te sporen, noemt ze vaak bij name en ontrukt zoo aan de onbekendheid namen van menschen, die gewoonlijk niets met den aanslag te doen gehad hebben, maar die, als anarchisten, in hunne ijdelheid toch gestreeld zijn door genoemd te worden in verband met de aanslagen, daar op deze wijze ook hunne namen bekend worden. Behalve dat door dit optreden der pers juist geschiedt, wat de anarchisten zoo gaarne willen, werkt ze op deze wijze de politie ook tegen in 't vinden der ware schuldigen.

De pers, tegenwoordig een zoo machtig orgaan in de maatschappelijke en sociale ontwikkeling, kan het hare ter bestrijding van 't anarchisme van de daad

bijdragen, door geheel de publiciteit van alles, wat anarchistische aanslagen betreft, te onderdrukken.

Als de internationale drukpers, de dag- en weekbladen van alle landen, overeenkomen in hunne kolommen van strafbare feiten, begaan door personen, die zich anarchisten noemen, geen andere mededeelingen te doen dan die, welke zuiver zakelijk zijn en haar van overheidswege worden medegedeeld, en ook in 't algemeen geen bespreking in de kolommen op te nemen over de daden en de personen der anarchisten, uitgezonderd natuurlijk eene zuivere wetenschappelijke behandeling, dan geloof ik dat het anarchisme van de daad weldra zal doodgezwegen worden, en dat de pers het hare er toe zal bijgedragen hebben, de anarchistische gewelddaden in toekomst tegen te gaan.

III. Als derde preventieve maatregel, om beter te kunnen observeeren de individuen, die gevaarlijk geacht worden voor de samenleving, geloof ik, dat het wenschelijk is in de verschillende landen in te richten een politiedienst, op den voet van de Parijsche anarchistenbrigade, speciaal belast met het nagaan en surveilleeren der anarchisten. Al deze afdeelingen in de verschillende landen, moeten onderling in voeling staan en zich, zoo noodig, wederzijds op de hoogte houden van 't doen en laten der anarchisten. De taak dezer afdeelingen moet zich uitsluitend tot streng surveilleeren beperken en een daadwerkelijk ingrijpen in het doen en laten der anarchisten slechts dan plaats vinden, als de algemeene veiligheid het gebiedt.

IV. Makkelijk te verwezenlijken zijn deze maatregelen zeker niet. Een groote samenwerking der verschillende landen is noodig, een groote medewerking

van 't publiek zelve, vooral bij den tweeden maatregel, het bestrijden der publiciteit.

Maar ook al worden deze maatregelen verwezenlijkt, dan nog is het geen radicale bestrijding van het anarchisme van de daad. De oorzaken van het anarchisme liggen dieper en tegenover die oorzaken moet men de bestrijdingsmiddelen zoeken. De daders der aanslagen zijn gebleken voor het meerendeel te zijn geheel onervaren menschen, 't zij door jeugdigen leeftijd, 't zij door gebrek aan geestelijke ontwikkeling. De geestelijke ontwikkeling der jeugd bevorderen, haar een practische gezonde opvoeding geven, daarheen moet zich in de eerste plaats het streven der maatschappij richten. Lichamelijk en geestelijk in kennen, kunnen en voelen moeten de kinderen opgevoed worden, allen, zonder uitzondering. Door in deze richting te werken bestrijdt de maatschappij het anarchisme van de daad in een zijner oorzaken, de gebrekkige geestelijke ontwikkeling van de meeste mannen van de daad. Zoodoende tracht ze tevens te voorkomen, dat de kinderen reeds gebukt gaan onder de groote maatschappelijke tegenstellingen, belet ze zooveel mogelijk, dat reeds den kinderen hunne jeugd door ellende verbitterd wordt en dat ze tengevolge dier gebrekkige ontwikkeling en ellende groot gebracht worden in den haat tegen andere klassen.

De anarchistische aanslagen zijn een protest tegen de maatschappelijke toestanden. Is het te verwonderen, dat fanatici, die getroffen worden door de groote tegenstellingen der hedendaagsche maatschappelijke toestanden, verbitterd overgaan tot wanhoopsdaden? Zinnelooze daden, misdadig, vaak walchelijk en zonder eenig nut! Zeker! Maar toch verklaarbaar! Die

ontzettende tegenstelling tusschen overgrooten overvloed eenerzijds en ontzettende ellende anderzijds, kan niet nalaten overspannen, ontevreden gemoederen tot wanhoopsdaden te drijven. In landen als Rusland, Italië en Spanje, in groote steden als Parijs, Londen en New-York, daar heerscht naast die overgroote weelde in vele milieus een armoede, die met alle beschrijving spot.

Die toestanden moeten veranderen, het lot van die duizenden en duizenden ongelukkigen moet verbeterd worden. Daarheen moet de maatschappij haar streven richten, die groote, wreede tegenstellingen moeten uit den weg geruimd worden.

Door hiervoor te werken, door de sociale toestanden te verbeteren, door te trachten aàn al hare leden een menschwaardig bestaan te verschaffen, ontneemt de maatschappij tevens aan de anarchistische „théoréticiens" het wapen, dat ze tegen de hedendaagsche maatschappij gebruiken.

En als dit geschied is, als de maatschappij in elk opzicht het hare gedaan heeft om de maatschappelijke toestanden te verbeteren, zullen dan de anarchistische gewelddaden ophouden? De gewelddaden in naam van het anarchisme, dat is niet onmogelijk. Maar de gewelddaden tegen de maatschappij? Doen verminderen kan men ze door die maatregelen, maar geheel doen ophouden, vrees ik, niet. Na de religieuse aanslagen en gewelddaden zijn de politieke gekomen, na de politieke de sociale, de anarchistische gewelddaden en wie weet, wat na de anarchistische aanslagen komt? Fanatici hebben altijd bestaan en zullen altijd blijven bestaan. Zoolang er menschen zijn, zullen er, onverschillig hoe

de sociale toestanden zijn, steeds individuen zijn, die ontevreden zijn met hun lot, die zich achteruitgesteld voelen en meenen het hun aangedane onrecht op hunne medemenschen te moeten wreken. Den aard, het karakter van den mensch kan men in zijn wezen niet veranderen.

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte wordt in bedreiging en toepassing der doodstraf een werkdadig middel gezien tot bestrijding van het anarchisme van de daad.

II.

Het ware wenschelijk in jure constituendo naast art. 131 W. v. Str. op te nemen de volgende bepaling: als opruier wordt gestraft hij, die in 't openbaar, 't zij mondeling, 't zij bij geschrifte verheerlijkt eenig strafbaar feit gericht tegen het menschelijke leven of eenig gewelddadig tegen de openbare orde, met het oogmerk om door die verheerlijking anderen tot het plegen van dergelijke feiten aan te zetten.

III.

Het is wenschelijk in art 310 W. v. Str. den animus lucri faciendi als bestanddeel van het misdrijf van diefstal op te nemen.

IV.

Het is wenschelijk in jure constituendo naast art. 310 W. v. Str. op te nemen als apart strafbaar feit, de

—

daad van hem, die opzettelijk wederrechtelijk wegneemt een zaak, die geheel of ten deele aan een ander toebehoort, met het oogmerk om dien ander van den eigendom te berooven, doch zonder daarbij rechtstreeks of zijdelings eenig voordeel voor zich te beoogen.

V.

De uitdrukking „zich toeëigenen" in art. 310 W. v. Str. omvat ook het begrip gebruiken ten eigen bate.

VI.

De burgerlijke geneeskundige, die, ingevolge art. 86 der militiewet door den militieraad opgeroepen om in een zitting van dien raad zijn bijstand als geneeskundige te verleenen bij het onderzoeken van lotelingen, aan die oproeping niet voldoet, is niet strafbaar volgens art. 444 W. v. Str.

VII.

Indien een beklaagde den leeftijd van 16 jaren nog niet bereikt heeft en hem ten laste wordt gelegd diefstal, mag zijne gevangenneming of gevangenhouding bevolen worden.

VIII.

Artikel 641 B. W. kent den eigenaar het recht toe tot toeëigening van de vogels, die over zijn grond vliegen.

IX.

Ten onrechte meent Opzoomer, dat de verhuurder het in art. 1188 B. W. toegekende voorrecht verliest,

—

indien de buiten zijn toestemming vervoerde goederen verkocht zijn.

X.

Een bewindvoerder mag het hem toegekende wettelijke loon van 2½ pCt. over de ontvangsten en 1½ pCt. over de uitgaven ook in rekening brengen in geval van conversie van geldleeningen en wel 2½ pCt. over het bedrag der oude schuld en 1½ pCt. over het bedrag der nieuwe schuld.

XI.

Als wettig beletsel bedoeld bij art. 50 B. Rv. is alleen te beschouwen zoodanig feit, waardoor men buiten eigen toedoen verhinderd wordt gevolg te geven aan zijn voornemen, om ter bestemder tijd tegenwoordig te zijn. Bij absolute verhindering, dit is eene, die het afleggen van den eed voor altijd onmogelijk maakt, moet de eed steeds beschouwd worden als niet te zijn opgelegd.

XII.

Een commanditair vennoot, aan wiens commanditaire bijdrage door verlies van vroegere jaren, verlies toegebracht is, heeft aanspraak op zijn aandeel in latere winsten, voordat die bijdrage tot op het oorspronkelijk bedrag is aangevuld.

XIII

Bij faillissement van een handelsvennootschap onder firma bestaande uit twee leden en van die leden persoonlijk, moeten bij insolventie twee en niet drie uitdeelingslijsten worden opgemaakt.

—

XIV.

De reeders kunnen ook afstand doen van den kooprijs van het schip.

XV.

Het lidmaatschap van een van de kamers der Staten Generaal is een openbaar ambt in den zin van art. 434. 3° B. W.

XVI.

De tapperij in een bewoond huis valt onder de bescherming van art. 158 der Grondwet.

XVII.

De bepaling eener gemeenteverordening inhoudende: „wanneer door schippers, voerlieden of andere personen eenige schade aan gemeente-eigendommen wordt toegebracht, zal de vernieuwing daarvan naar het onderstaand tarief berekend worden", is in strijd met de wet.

XVIII.

Invoering en regeling van het Staatserfrecht is wenschelijk.

———

